

• бесједа • преводи • из нових рукописа за дјецу • поезија • проза • есејистика • ликовна умјетност • афоризми • критика • актуелности • in memoriam

• бесједа • преводи • из нових рукописа за дјецу • поезија • проза • есејистика • ликовна умјетност • афоризми • критика • актуелности • in memoriam

Ранко Рисојевић • Ранко Павловић • Предраг Бјелошевић • Берислав Благојевић • Драго Тешевић: ПЕТЕР РИМКОРФ • Зоран Јунгић: ЏАО СИ, АНТОНИС Д. СКИЈАТАС • Мартин Пребуђила: ЗУЗАНА КУГЛЕРОВА • Бошко Томашевић • Момчило Голијанин • Анђелко Анушић • Жељка Аврић • Коста Миловановић • Стојан Богдановић • Саша Кнежевић • Милијан Деспотовић • Михајло Орловић • Сава Гуслов Марчета • Миладин Берић • Рада Јањушић • Вид Вицко Вукелић • Јелена Глишић • Мирко Вуковић • Јелена Којовић Тепић • Игор Мијатовић • Живко Вујић • Радмило В. Радовановић • Александра Чворовић • Златко Јурић • Марина Јовановић • Александра Ђорђевић • Марко Миловановић Марун • Велибор Шиповац • Микица Илић • Саво Д. Теодоровић • Милорад Мишо Ђурђевић • Божица Везмар • Раде Р. Лаловић • Жељко Марковић • Александра Глишић • Марија Стојић • Небојша Лапчевић • Ања Шепаровић • Мирјана Штефанички Антонић

• бесједа • преводи • из нових рукописа за дјецу • поезија • проза • есејистика • ликовна умјетност • афоризми • критика • актуелности • in memoriam

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

НОВА СТВАРНОСТ

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, УМЈЕТНОСТ И КУЛТУРУ
УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Бања Лука, 2026.

◀ САДРЖАЈ ▶

Редакција

Предраг Бјелошевић – главни и одговорни уредник,
Берислав Благојевић – замјеник главног и одговорног уредника,
Златко Јурић, Данијел Дрјчиновић, Саша Кнежевић, Јелена
Глишић, Слободан Јовић, Младен Матовић, Милан Ракуљ

Секретар редакције

Јелена Глишић

Лектор и коректор

Наташа Кецман

Савјет часописа

Ранко Рисојевић, Ранко Павловић, Зоран Костић, Јованка
Стојчиновић Николић, Анђелко Анушић, Јелина Ђурковић,
Радослав Милошевић, Горан Врачар, Момчило Копривица,
Миладин Берић, Жељка Аврић и Предраг Бјелошевић

Графичко обликовање и прелом

Драган Прља

Издавач

Удружење књижевника Републике Српске
78 000 Бања Лука, Веселина Маслеше 20
Т: 00387 51 263 414
Е: udruzenjeknjizevnikars@gmail.com
W: www.uk-rs.org
ISSN 2744-127X (Online)
ISSN 2744-1350 (Print)

Штампа

BIROGRAF COMP
Атанасија Пуље 22, Земун, Србија

Упутство за слање прилога

Молимо сараднике да текстове достављају у електронској
форми на адресу: novastvarnost.casopis@gmail.com.
Текстове слати у прилогу (Attach File), писане у Wordu (*.doc),
српском ћириличком тастатуром, у формату А4, уз проред 1.5 и
маргине 2,5 cm, фонтом Times New Roman, величине слова 12 pt.

Часопис излази полугодишње или једном годишње као двоброј

Објављени прилози не представљају ставове редакције. У потпуности
се поштује *licentia poetica*, као неприкосновена слобода пјесничког
изражавања.

Онлајн и штампано издање часописа „Нова стварност“ број 20/21
суфинансирано је Министарством просвјете и културе Републике Српске
и Министарством културе Републике Србије.

Илустрације и фотографије у часопису и на насловној страни
радови су академског сликара, мр Косте Миловановића.

Бесједа 7
Предраг Бјелошевић ПОЧАСТ КОЈА ОБАВЕЗУЈЕ

Преводи 13
Драго Тешевић ПЕТЕР РИМКОРФ, пјесме
Зоран Јунгић ЦАО СИ, пјесме
АНТОНИС Д. СКИЈАТАС, пјесме
Мартин Пребуђила ЗУЗАНА КУГЛЕРОВА, пјесме

Из нових рукописа за дјецу 43
Ранко Павловић: пјесме
Ранко Рисојевић: пјесме и приче
Михајло Орловић: пјесме
Сава Гуслов Марчета: пјесме
Предраг Бјелошевић: пјесме
Миладин Берић: пјесме
Рада Јањушић: пјесме
Вид Вицко Вукелић: пјесме
Мирко Вуковић: пјесме
Златко Јурић: пјесме
Јелена Којовић Тепић: прича
Игор Мијатовић: пјесме
Александра Чворовић: пјесме
Берислав Благојевић: пјесме
Марина Јовановић: прича
Јелена Глишић: пјесме и приче

Поезија/проза 89
Момчило Голијанин, прича
Бошко Томашевић, пјесме
Радмило В. Радовановић, пјесме
Анђелко Анушић, прича
Александра Ђорђевић, пјесме
Марко Миловановић Марун, пјесме
Велибор Шиповац, пјесме
Милица Илић, прича
Саво Д. Теодоровић, пјесме
Милорад Мишо Ђурђевић, пјесме
Божица Везмар, пјесме

Есејистика 127
Стојан Богдановић РУЧНИ ПРТЉАГ ГОРДАНЕ ВЛАЈИЋ
Саша Кнежевић НЕБЕСКА ФИРАНГА СЛОБОДАНА
РИСОВИЋА
Раде Р. Лаловић МАНАСТИР ОСТРОГ У ПОЕТСКОМ
МОЛИТВОСЛОВЉУ

Ликовна умјетност 143
Умјетник у фокусу КОСТА МИЛОВАНОВИЋ

Афоризми 147
Жељко Марковић ИЗБОР АФОРИЗАМА
Александра Глишић ИЗБОР АФОРИЗАМА

Критика 153
Жељка Аврић: ПРИЧА КОЈА РАСТЕ, ЗРИ И ПОВЕЗУЈЕ
(Сања Савић Милосављевић: Мартин удито, Бедем књиге, Београд, 2024)
Берислав Благојевић: ... ЧИТАЛАЧКА ГОЗБА КРОЗ ПРОСТОР И ВРИЈЕМЕ
(Вуле Јурић: Времеглов на раскршћу, Службени гласник Републике Српске, 2025)
Милијан Деспотовић: КОЛЕВКА У ОПАНКУ
(Слободан Ристовић: Завичајна врана, УКРС, Бања Лука, 2025)
Марија Стојић: КАКО СТИХОВИМА ПИСАТИ МЕМОАРЕ
(Милица Миленковић: Наисин град, КД Раде Драинац, Прокупље, 2025)
Небојша Лапчевић: ПРИЧЕ ЗА ВЕНЕРУ И БОТИЧЕЛИЈА
(Љиљана Лукић: Септембрина, Агора, Нови Сад, 2025)
Ања Шепаровић: О ЛУТКАМА – СВЕ НАЈБОЉЕ
(Саша Кнежевић: Лутке се не чувају у излогу, Матична библиотека,
Источно Сарајево, 2026)
Мирјана Штефаницки Антонић: ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ СВАКОДНЕВНОГ
ПОЕТСКОГ ИСКУСТВА
(Зоран М. Грумић: Израсла из снова, СКД „Укрња“, Челинац, 2025)

Актуелности 173
• Међународна награда за преводјење поезије „Коља Мићевић“
за 2025. годину
• Годишња награда УКРС-а за најбољу књигу у 2025. години
• Кочићева награда, 2026.
• Награда „Ђуро Дамјановић“ (Подружница УКРС Бања Лука)

In memoriam 185
Предраг Бјелошевић ПЈЕСНИКУ РАДОСТИ
И У ТУЖНО ВРИЈЕМЕ
Мирко Вуковић .. ОНАЈ КОЈИ ЈЕ У ОЧИМА ЗЕЦА ВИДИО СВЕ
Живко Вујић БИЛО ЈЕДНОМ ЈЕДНО ПУЦАРОВО ВРИЈЕМЕ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Очинска љубав

Бесједа _____

Предраг Бјелошевић ПОЧАСТ КОЈА ОБАВЕЗУЈЕ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Предраг Бјелошевић

Предраг
Бјелошевић

ПОЧАСТ КОЈА ОБАВЕЗУЈЕ

(Бесједа приликом уручења „Кочићеве награде“ у
Народном позоришту Републике Српске у Бањој Луци,
29. 8. 2026. године)ПЕТАР КОЧИЋ
СВИЈЕСТ О КУЋИ

За пјесника *Црна кућа*
никаква пријетња није
нити сунце обећано
сан о ком снива

Кућа с којом живи
нема дворишта
ни крова
сушта је као земља
и отворена

1985.

Књижевна награда која носи име Петра Кочића за мене као писца рођеног и укоријењеног у завичају овог мага ријечи, није само част. Кочићево име обавезује на више, јер је одавно, и међу писцима и међу народом, постало синоним слободе, патриотизма, језика и моралне непоколебљивости. Зато ову награду примам са дубоком захвалношћу, али и са осјећањем обавезе. Захваљујем жирију који је у мом књижевном раду препознао вриједност достојну овог признања, организационом одбору 61. Кочићевог збора и свима који су, кроз деценије, чували име великог писца и народног трибуна. А вечерас желим да захвалим и Петру Кочићу, колико год необично звучало захваљивати писцу који нас је напустио прије сто десет година, али који нам се, господо, у много чему, још није престао обраћати.

Кочић је наш савременик. И данас је један од најактуелнијих српских писаца. Његове теме и ставови нису исцрпљени, мада су се друштвене и политичке прилике мијењале као и царевине, границе помјерале, али су остала иста питања

која је желио да растабири са својим народом: шта значи човјекова слобода, шта правда, шта значи бити свој на своме, говорити својим језиком и писати својим писмом, колико човјек може издржати понижење и гдје почиње онај тренутак када више не пристаје. Његова књижевност заснована на људској истини трајно наставља да говори, јер не припада једном времену.

Кочић је у српску књижевност унио љепоту и трагизам крајишког села, али тај простор код њега није остао провинција. Постао је свијет. У томе се и препознаје величина писца: да оно завичајно учини општим, да локални говор претвори у језик умјетности, а судбину једног човјека у слику људске судбине. Зато јунаци његових приповиједака живе и данас, не као музејске фигуре, него као људи чије особине, слабости, ране и побуне препознајемо у себи и око себе.

Зар нас отимачина Вукове срцем уређиване шумице, од стране спа'ије и власти, из приповијетке „Вуков гај“, одмах не асоцира на

ововремени покушај одузимања народног права на оно што је грунтом, вјековно његово: српске шуме, воде, кућишта и на крају свега до одузимања слободе.

У причи Симеуна Ђака, неуморног приповједача и занесењака, мијешају се стварност и легенда, све док прича не постане начин да се надрасте сопствена немоћ. Зар и данас не познајемо људе који су своју муку претворили у причу, који се бране хумором, претјеривањем и маштом?!

У лику Мрачајског проте; мрачном и противрјечном, осамљеном, разједеном сумњом и унутрашњим ранама; Кочић указује на човјека којег не угрожава само неправедан поредак извана, него и немир који му се уселио у душу. Управо у овој причи Кочић показује да није само врхунски писац него и изванредан психолог.

Причу „Суданија“ можемо доживјети као претечу театра апсурда. Закон више није мјера правде него маска силе. Кочић је у њој много прије него што је модерна књижевност почела указивати на бирократски вирусни кошмар, показао како страна власт може створити стварност у којој је разум немоћан, а једино безумље досљедно.

Мргуда носи другу врсту трагике; снагу и рањивост жене спутане средином која тешко прашта право на властиту природу и страст. У њој нема украса ни идеализације; има живота који тражи пуноћу, а налази ограничења. Зато Мргуда није само лик из једног крајишког времена: она је трајно питање колико заједница допушта човјеку, а посебно жени, да буде оно што јесте.

У *Јазавцу пред судом* Кочић је створио једно од најснажнијих дјела српске сатиричне књижевности. Давид Штрбац није само довитљиви сељак који надмудрује чиновнике туђинске власти. Он је човјек коме су одузели право, али му нису могли одузети разум; човјек кога су понизили, а који је из понижења створио оружје у језику. Његов језик је час покоран, час подругљив, али увијек бритак и слободан. Када каже: *О, ми смо задовољни! Притиснуло нас добро са свију страна*, у његовим ријечима препознајемо говор муке народа који је присиљен да своју биједу назива благостањем. А када говори о земљи у којој је *свак весо, задовољан, свак пјева, само се пјесма нигдје не чује*, та реченица за мене и данас има снагу опомене.

Кочићево највеће наслеђе за мене је његов језик. Није га доживљавао као украс, нити као пуко средство споразумијевања. Језик је за њега

био завичај, памћење, слобода и отпор. У његовој реченици има земље, планине, народног говора, смијеха и бола, али и прелијепих поетских слика и мотива који нам не дају да заборавимо да се Петар Кочић у српској књижевности јавио прво као пјесник, за вријеме похађања београдске Прве мушке гимназије, у тамошњем листу Подмладак, 1897. године с пјесмом „Поноћни звуци“, а тек 1900. завршава своју прву причу „Туба“ у којој се може назрети сав његов потоњи прозни и патриотски ангажман.

Кочићев патриотизам није никада био свечана поза. Плаћао га је затвором, прогонима, сиромаштвом и личном жртвом. Љубав према народу код њега није била велика ријеч него велика одговорност. Зато сматрам да Кочића не славимо истински онда када само славимо његово име, него онда када смо спремни да чујемо и оно што нам његово дјело и данас замјера.

Након тешких ратних и послјератних година у Републици Српској, с разлогом смо тридесет година били окренути непосредним егзистенцијалним потребама народа. Требало је обновити куће, школе, путеве, привреду и вјеру у сутрашњицу. Али прошло је довољно времена, истина, при сталним искушењима, да морамо одвојити за културу и умјетност више простора, више времена и више средстава. Не, као милостињу ствараоцима, него као улагање у духовну снагу народа и интересу развоја међународне културне и умјетничке видљивости Републике Српске у свијету.

Наши писци, музичари, хорови, глумци и ликовни умјетници, одвећ својим дјелима излазе из локалних оквира и проналазе пут до међународне културне сцене, што говори да наш дар није случајан пробој појединца, него препознатљиво присуство умјетности и умјетника Републике Српске у свјетским оквирима.

Кочић нам је и у томе добар примјер. Он је језиком својих Стричића и Змијања стигао у српску књижевност, а из српске књижевности у трајну ризницу свјетског духовног и књижевног блага. Није постао велики тако што се одрекао свога поријекла и рода, као што то чине појединци, него тако што га је уздигао до универзалне људске вриједности. Зато Кочића морамо славити са још више присуства његових дјела у савременим медијима и образовном систему, више га преводимо и правимо филмске и радијске обраде његовог лика и дјела, подумимо све да преко године оживимо његове Стричиће испод Кочићеве главице, можда на начин да се у школи која се свела на једва тридесетак ђака, сагради резиденција за домаће и стране писце. На тај

начин бисмо Кочића, његово Змијање и Републику Српску, славили преко цијеле године, увели у дјела писаца других народа и направили значајне кораке за развој туризма у култури. Такав облик међународне сарадње и промоције културне баштине постао је уобичајен у свим културним срединама свијета.

Пред нама ће, поштована браћо и сестре, у све турбулентнијем времену, још бити мећава, безнађа, магли и измаглица, оскудица и сумњи, али и пута којим треба ићи, све док једни другима чујемо глас.

Још снажно одјекује у сваком од нас и оно готово библијско питање из приповијетке „Кроз мећаву“: „Идеш ли, роде?“

Зар у њему поред бриге за њежног сапутника у сњежној олуји, не препознајемо и позив да се иде заједно? Тај глас очајника данас читам и чујем, као један од најчистијих Кочићевих завјета своје српском роду.

„Идеш ли, роде?“

Идемо, роде, заједно, путем језика, слободе, књиге и стваралаштва, да Кочића не слаavimo успоменом, него дјелом и да не живимо само од величине наших предака, него да стварамо услове за величину оних који јесу и који долазе.

Кренимо, роде! Док чујемо једни друге, пред нама има пута.

Победник

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Нема лажи, нема преваре 2

Преводи

Драго Тешевић	ПЕТЕР РИМКОРФ, пјесме
Зоран Јунгић	АНТОНИС Д. СКИЈАТАС, пјесме ЏАО СИ, пјесме
Мартин Пребуђила	ЗУЗАНА КУГЛЕРОВА, пјесме

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

ПЈЕСМЕ | ПЕТЕР
РИМКОРФ

С њемачког језика превео:
ДРАГО ТЕШЕВИЋ

ПЕТЕР РИМКОРФ (њем. *Peter Rühmkorf*; Дортмунд, 25. октобар 1929 - Розебург, 8. јун 2008) био је један од најзначајнијих и најутицајнијих њемачких послеријатних књижевника, пјесника, есејиста и памфлетиста. Остао је упамћен по свом специфичном и виртуозном стилу („Римкорф звук“) који је карактерисао спој интелектуалне дубине, друштвене субверзије, политичког ангажмана и гротескног хумора.

Рођен је у Дортмунду као ванбрачно дијете путујућег луткара Ханса Вестхофа и учитељице Елизабете Римкорф. Студирао је педагогију, германистику, историју умјетности и психологију у Хамбургу.

Заједно са пјесником Вернером Ригелом покренуо је почетком 1950-их утицајни часопис *Између два рата* (*Zwischen den Kriegen*). Свој књижевни деби остварио је збирком *Врућа лирика* (*Heiße Lyrik*). Био је уредник љевичарског часописа *Конкрет* (*Konkret*), радио као лектор за познату издавачку кућу Rowohlt и активно учествовао у студентским и мировним покретима у Њемачкој. Био је и члан чувене књижевне групе 47.

Посебно је био познат по својим иновативним наступима у којима је комбиновао џез музику са рецитовањем поезије (*Jazz-und-Lyrik*).

Писао је поезију, прозу, позоришне комаде, аутобиографске књиге и модерне бајке. Нека од његових најпознатијих дјела су: *Irdisches Vergnügen in g* (1959) – збирка пјесама; *Die Jahre die Ihr kennt* (1972) – велики аутобиографски бестселер; *Der Hüter des Misthaufens. Aufgeklärte Märchen* (1983) – збирка просвјетитељских бајки; *Paradiesvogelschiß* (2008) – његова посљедња збирка пјесама, објављена пред смрт.

За свој књижевни рад добио је готово све значајније награде на њемачком говорном подручју, међу којима су: награда „Арно Шмит“ (1986); награда „Георг Бихнер“ (1993), најпрестижније књижевно признање у Немачкој; медаља „Карл Цукмајер“ (2000) и друге.

ИЗМРШАВЕЛО НЕБО

Ниоткуд трубље при руци гла́се да млазне,
У смршавело небо, звуцима пробојним,
Кад вече прозорска окна лазне
Језиком седмобојним.

Разбашкарена у спектру простакуша Душа
 још једном пут небеса,
 Навише, у облак, међ птице и нај-муње – :
 Ко ми то у јелек гурну прегршт мяса,
 Моје гориље срце, рутаво, мајмуње?
 Откачили снови – баш лепо – гондолирају
 чак до звезде Данице.

Смочени у плавет, у лебдиви етар;
Моје усаламурено срце, усољена моја узданице,
Ти нам бусију држи, куцавицом дамарај у ветар!

Са Земљом на боговској нози, како се рекне,
Јер љубим тог успаљеног славуја – ! –
(Краљицу мед певицама ноћним!)
Није ли лепо, ускоро, кад Месец набрекне
А река набуја
Подлећи силама теже, моћним?

Дааа, Месееец, чим гране, тај монголфијер сидеричан,
Низ звездана јата сву ноћ да се ваља. . .
Посркаћу цео сам-по-себи-свет и свем чем нисам вичан,
Из твојих – под пазухом маља.

Срчем и свемир, топао, ко рука, па се непце топи,
Ти, грло, већ јеси – у то се не мешај! –
Ти, што овде ваздух сав ми попи,
Тули ту шкиљаву лампу, о-ти-смртно,
А потом, о гравитацију се вешај!

ЈЕДАН ОД НАЈНЕЗНАТНИЈИХ

Лесли Мајер уназад чешља чуперке своје плаве.
Егзистенца му сеже од Сирија до ђона слизаног на пети.
Све што му властити дани у вршу мождану сплаве
Јесу безвезни јероглифи – мало страха и зѐра памети.

Лесли ошија главом по законима чак од Адама;
Опажа: Свет овај од крви и од бензина је здан –
А кад га чопор Фурија вија цадама од макадама
Гле, он већ спознаје, да и он њима је знан!

Усуд му дао: На море туге пола унце весеља,
Ехеј, на море туге, једва унце пола да кане.
Кад с анђелом се рве, вели, то га љути и цвеља,
Радије би да самре онако људски и, натенане.

Лагодном смрћу, блажен, као да брише дупе,
А последње сазнање каже, завеса пада, брате;
Ама, увек се дангубијани око њег скупе,
Да му прде у ћеиф и сате моропатне крате.

Од њега, јамачно, нема незнатнијег поете,
Вашљив и заћорен, глава: шашавих мисли сплет;

Просветљен фосфором и без наде у Духове свете,
Он, у магијски протокол записује свет.

Његова душа је чворак, рашчијаног крилца птица,
Ослепљеног вида, ђурлик му одзвања страхотном јемом – :
Нека ми огледало, молићу, дода од господе неко;
Досадна су ми – сва друга лица.

Лесли Мајер влада иронијом степена трећег;
Божјак, штоно другује са собом, а с лудилом се куца;
Финистички песник он је, и плитков, да нема већег,
Нишче му месо испосничко вазда уза њ гегуца.

ПЕСМА ПЈАНСКА И ВЕЧЕРЊА

Ракијашки сновид: Плима вотке плави
Па ми брка Лилит с Јабучком у глави;
Када ме, сусталог Савла, софа шћушка
У крило мекано, кано коњска њушка.

Благодарна Луно – прамињај из етра;
Пријашку Еолу понестаје ветра;
Шта је с Орионом, спавању несклоном?
Растерује звезде над совјетском Зоном.

Трк, перната душо, у стопу га прати!
– Кад се с трамполине срце суноврати –
Шта би га сустигло, да га човек вија?
Где је, Тидманова, бела бедевија?!

Водисмо с Борејом ветропирне трке,
Што Ничеу негда сукао је брке,
Тај свиони скитач, још неопамећен,
Небом тумба облак, млинове окреће.

Имаш још планова испод тог шкрљака?
Дај пуштај већ једном демона из цака!
Па кад се у лету Вечерњаче машиш
Узми је ко с длана Господњега бакшиш!

ПРАУНУКОВА ОДА

Каква неслутљива збиља:
Старчев фотос, браду своју пола века глади,
канда је накан да васцелу повест обасја
и да каже: Више стамености!
или: Умите, шта вам ћаће ткаху и ћускијаху,
онамо се латите цилита! –
Ех, што нам се по кући сила божја бронзане
узречице спарложило,
да ћоме,
кад веља нас невоља свитла,
лобању с тешком муком за-шу-пе-ри-мо.

Ја, међутим, ја, руком утрнулом
безвољно упирућ у земље што се буде,
(док милијардучлана Кина
ноћом-дању јоште кроз сне ми табана)
евакуишем из груди сву ту
тешко наоружану наду и место утехе мним:
Зарана у постељу, соколе,
па сутрадан под звездама новим
бодра духа очајавај!

ВЕЋ СА ЧЕТРДЕСЕТ

Е, свратишо сињи у бурдеље многе,
И почасне мбме, ббме, утањиле видно,
Како само стоје, ко птићи покисли,
У пуном им цвату лице, недра, ноге,
Н е у м о л н о стисле дно место стидно,
Док тебе килаве твоје грешне мисли.

Ако те засврби под кошуљом лишај,
Не умишљај да си над ћидама ћида,
Да те изнедрила нагоркиња вила –
Природа те кида
М и м о с в и х п р а в и л а
Усуд је вештачки продукт, стишај!

Трагика?
Њом се телци тове, туви, синак дчин!
Ко Талију жели, нек ббде, не једном!
Већ са четрдесет љубав бива злочин
Или – безизгледном.

Љубав ни с песништвом више, ни у благој вези:
Нема узвишених стања / осећања
– Баш канда их нигда не беше ни било –
Нити више има самопоуздања;
Кајај кући, старче, настрана канило,
Нашикај се дупке и на пџин лези!

Ти – нигда не савладан, ни у једној бици;
Ти – једино својим рукама позледив –
Ипак, последњи ће ехо грмљавине
Остати на вјеки вјеков непреведив:
Кад пред очима ти заиграју свици,
Глава у орбиту крај ува завине.

ПОКРЕТНО КУРВАЛИШТЕ

Старино, што у бекству се нашав журиш,
Спиритом смочен, наливен,
Отрцотино нџрава, влажна –
Човече, овај ракијско-теоријски бућкуриш
Јесте лако запаљив још, и експлозиван!

Што ти је глава наизврат посуврнула?
Полипчић смежурала
Боја самртнобела:
Учисуботња-ноћ-скитуља – куља
Буљук јогуних клинки-побегуља,
Зар је то ништа? Младеж невесела
Срнула, сврнула и посрнула?!

Грабљиво гибљив усуд се клет котрља.
За сваким кроком огањ севне
Из овог покретног бордела,
Чисто те ваби, нука: дела!
Као да збиља рашчепуља трља
За тебе само, отворе своје цевне.

Имаш ли штогод сребра, с ње склизне свила пуста,
Имаш ли жежен злато,
Она се, начисто развали:
Камара црева измеђ шупка и уста,
Навали!
Светвоје, бато!

Ако и тебе, баћо, живот немио цима,
Рољни га тумбе, ледина челенку срезће –
Шљемати сируп властитих мука, боме и тога има,
Више, неголи мислиш, и чешће.

Љубав није ватра, ама, јесте звере –
Ко хоће да забатачи гробаћа,
Нек плаћа, марјаш-два, и ћао...
Чакшире истрешене, у празном срцу ни зере:
Дан овај опет бјаше један од оних као –

Све твоје уре цуре, последњи час промаче,
Изнутра + изистински.
Марш, горе! – шта чекаш још?
Пењ се на престо своје собе-ломаче
И сажгај за сопствен грош!

ИГРАЧИ НА ЖИЦИ

Вежбамо у нај-висинама, где се уже пречи,
Ми, самобрбљивци и самозвани римоклепци,
Сна̀трећ о некој индивидуи, кано слепци,
Док се она само састоји од речи.

Шта нас то тамо мами – чему? – рашта? –
Да напустимо тепих?
Нигда неистражено *Who is who* у свету глуво-слепих
Што га суновратке такне/сподзна машта.

Ко, у висинчинама таквим се нашав,
Наниже глене, види: Немашност и Заблуде.
Ја велим: Ко песме пише, јесте шашав,
А ко се у њих узда, ето будуће луде.

Својим астралним телом свирам клавир,
Систем четвеножних – четереспртних –
Дубоко доле, на земљи, у лавир-
Инту, ми смо неурачунљивци врсни.

Лорелај расплела својих коса клупко
Над пресвиснулим водама Рајне...
У смртној опасности сам док лебдим љупко,
Здесна ми Чича-Крста, слева, мој другар Хајне.

ПЈЕСМЕ

АНТОНИС
Д. СКИЈАТАСС енглеског језика превео:
ЗОРАН ЈУНГИЋ

Добитник Међународне књижевне награде „Отворена књига“
Удружења књижевника Републике Српске за 2026. годину

АНТОНИС Д. СКИЈАТАС је рођен у Атини. Данас живи у Патрасу. По образовању је хемијски инжењер, а завршио је и постдипломске студије из области конзервације уметничких дјела и креативно писање. Он је пјесник, антологичар и књижевни критичар. Његове пјесме су преведене на седамнаест језика и уврштене у антологије у Грчкој и иностранству. Током деведесетих година био је коуредник књижевног часописа „Elitrochos“. Основао је – и данас води – Свјетски фестивал поезије у Патрасу, Grafeion Poiiseos – Биро за поезију, пјесничку награду „Жан Мореас“ (Jean Moréas) и културни портал Књига о култури – Culture Book (www.culturebook.gr).

Године 2020. указана му је част од стране EUNIC-а (Мрежа националних културних института Европске уније), који га је изабрао да представља Грчку као пјесник у Уједињеном Краљевству. Предавао је поезију на заједничком мастер програму креативног писања Универзитета Западне Македоније и Аристотеловог универзитета у Солуну. Члан је Друштва грчких писаца (у чији је управни одбор изабран 2023. године), као и Круга пјесника (Poet's Circle), грчког огранка ПЕН-а и Књижевног друштва „Парнасос“; почасни је председник Грчке библиотеке у Лондону и члан управног одбора Грчке фондације за књигу и културу. Његова збирка *Архитектура тишине* – *Architecture of Silence* ушла је у ужи избор за Државну награду Грчке за поезију 2023. године, а 2025. године му је у Румунији додијељена награда „Никита Станеску“ (Nichita Stănescu) за цјелокупан књижевни опус.

ДАНИЈЕЛ ХАРМС

Ангелики Апостолопулоу

Његове приче су се понекад претварале у тужбалице
за удављене бунтовнике, а понекад су то биле молитве
за понижене вође.

То јест, за лудакe, у првом,
као и у другом случају – баш као што је, уосталом,
и он сам био за њих.

Текстови Данијела Ивановича Јувачова,
као и оних песника средњег века,
слике су развијене у тамној комори.

Портрети мушкараца и жена су произишли
из прича о отпору.
Сазнајемо из биографије Данијела Хармса,
да он није отишао на сахрану
свог пријатеља Јурија Владимирова.

Писац, поломљених зуба,
 који је вероватно од глади умро,
 никада на сахране није ишао.
 Није се он од никога опраштао.
 Могао је, прилично лако,
 да проучава месеце у којима се обично
 рађају они непослушни, као и погледе
 лекара, када саопште
 болест рођацима
 оног човека на самрти.

Са само једном пахуљицом на обрвама
 он је могао да пише
 о свим биљкама које труну зими
 у пепелу преурањених
 киша.

А шта је киша?
 Ништа друго већ чуђење
 навикама лета.

АЛАН ТЈУРИНГ

Његова омиљена бајка,
 Снежана и седам патуљака.
 Цијанид као спаситељ, јабука као
 нагризено искуство, а
 обдукција тела усред лета, открива
 математичке моделе обољења
 у Енигми.

У изобличењу времена,
 страшна целоноћна бдења алгоритама
 са својим фонемима на екранима.

Напокон, „у почетку беше Логос“ – онда,
 када су тајне још увек рађале усред чедности
 филозофије, а сада, у рушевинама
 Вавилона, заједно са царствима призора
 лишених ичега стварног.

Гласови песника су лишени ткива,
 а стварање идола описује, сад ход,
 сад даљину.

Градови нових богова и надахнућа
 у визијама сервера. Бешумно се
 век човеков мења, и бешумно
 бучне информације постају опште правило.

Свакодневни живот у књигама машина,
 и мањи број лингвиста који пале свеће
 у подземним црквама.

Душе су покусни кунићи у јавним мрежама;
 оне одређују сада
 годишња доба истине помоћу месеца, сунца,
 небеса и мора у одразу провидних кодова,
 квантифицираног силикона.

На стенама и са чаролијама океана
 људско сећање постаје бескорисно,
 као што суноврат машина дефинише
 таму одважних и светлост посрнулих,
 гласно, у заглашујућем метежу света.

Алан нам је у аманет оставио ово:
 Наука је диференцијална једначина,
 религија је крајњи услов.

У сваком случају, сунце ће се у једном трену
 угасити, а насиље у биографијама
 генерала, патријарха, научника, фризера,
 и рибара остаће несахрањено у симетрији
 васељене.

ПОЛ СЕЛАН

Људска тела усред сумњи
у пепео концентрационих логора.

Прешли су они горске венце Балкана
сумњајући у постојање споменика палима.
Ово су истините приче
о закланим петловима који су крвљу
шкропили темеље малопоседника.

Истинит, али још чуднији, свет.
Град проклет
у својим сећањима.
О осетљивости планете говорили су освајачи
и тирани који изгубише своје миропомазање.

Пол у смртним мукама малога града
у Буковини, ноћима без месечине
на цестама које у туђину воде све.

Много касније, у пени
Сене. Нем је он плутао
бескрајном тишином са сазвежђима
постојања у леденим токовима
реке.
Призор пада у тамне боје
једног пролећног дана.

У Паризу, двадесетог априла,
на плажама не беше купача.

Чули су се, међутим, гласови са вашара
и тргова.
Чуда, загонетке, и противречности
о немогућој природи славе,
о грозници сујете.

Тако се опклада са Богом
добија.

Ноћно бдење језика,
у невреме.

Поводом ужасног сећања на очајнике
и он је такође компоновао мук.

Говори и ти, последњи, да,
говори, и ти.
Говори, али не раздвајај „да“
и „не“.

Дај свом говору смисао,
даруј му осенчење.

Дај му довољно осенчења, дај му
толико колико год знаш да ће бити
подељено око тебе
између поноћи, поднева,
поноћи.

Последњи песник војсковођа у жеравици
концентрационог логора
са мислима и надама
за оне који пропадају,
за младиће пуне гнева
са орловим крилима, телима
чешљугара и кљуновима пчела,
који су хтели да промене свет.

У наше доба
око храмова
они прикивају свеће сада
на четири зида
тишином холокауста.

ВОЛТ ВИТМЕН

Тај фосил љубави
у врту безимених љубичица,
локвања и дивљих животиња
скривених у рибњаку
и незнана лица усред тајновитости
провинцијских вароши са њиховим немим
и безгрешним, али и услужним
судијама католичког хора.

Свет се чак и тада силом мењао.

Волт, бескућник аристократског лика,
лутао је светом, поклоник
романа Консуело
Жорж Санд – а она је, међутим,
спасавала углед Мајорке
Фредерика Франсоа Шопена.

Спавао је мало.
Славуји су свакога
боговетног јутра сејали радост у зору,
цвркутом који се чак и данас чује
када плану изненада
уживајући до краја.

Влати траве, његова је прва
збирка песама, а његов портрет
у црвеној кошуљи налази се
на унутрашњој
страни корица.

Изабрао је тешки пут у смрт,
док су се планине белеле
чак и у јулу, а он странац, као
јато птица у тами дубоких шума
грађанског рата.

Голубови постадоше авиони,
а наслеђене трешње у воћњаку
беху напуштени.

Много касније
пронађоше бубњеве кадета
са поморске академије,
заједно са надгробним плодовима лимуна
и златним зубима
у масовним гробницама његове поезије.

На његовом гробу
Моје стопе стоје,
у гранит уклесане,
А ја се смејем ономе што ви зовете
распадање?
А амплитуда времена добро ми је знана.

ЈАБУКА У УСТИМА

Вести јављају о поквареном
људском роду,
описују биљни свет кад у турбинама ветра нема.
Оне представљају површност свакодневног живота
на екранима мобилних телефона.
На рубу живота, оне дају име
задовољству јутра, својим бајонетима сунца
упереним у погрешно исписане речи наших тела.

Вести су
сада грађа за историјски
роман, а његови јунаци су деца која
ујутру иду у школу један за другим,
са кифлом у једној руци
и свежом јабуком у устима.

Вести служе као изговор једног поколења које се
пробудило и затекло своју будућност у бестежинском стању.

ВЕРОВАЊА У ВЕЗИ СА ЕКСХУМАЦИЈОМ

У необичним записима
о дисконтинуитету и мировању
у бескичменом свету,
дневници записују да бодљикава жица охолости
представља веру.
Већи број трговаца, па и не тако мали број
интелектуалаца, верује да време увек ублажи
јутро ексхумације, као и мермер
у рукама свога творца.

Посве је сигурно да младолики песници
нису у стању да опстану поражени.
То је главни разлог
што кривицу сваљују на своје вршњаке, издаваче,
читаоце и купце.

ПРИЧА О СЛОБОДИ

Пролеће је поново заробљеник зимског гнева.
Овог пута у смоли приче
о последњем осмеху Ђулије Гонзаге,
коју су смакли тако што су је оставили да се смрзне
на дрвеним степеницама које су небу сезале.
Сада, као и у сваком проучавању историје, једна друга
поклоница слободе, Аху Дарјаеи,
овог пута, у доњем рубљу, месец свој
под гиљотину ставља.

Има много начина како о сванућу говорити,
толико колико и начина да се оно живи.
Сунце је у стању да, на нечитким страницама
које чувају Твоја стада заборављена, Господе,
изнесе на светло дана скривене записе и непризнату слободу
у изневереном животу.

РАЗГОВОР МРТВИХ

– Како се зовеш, „цукело“?
– Не могу да дишем.

Нокти заривени у асфалт
покушавају да се дочепају кисеоника.

– Документе на сунце, битанго!
– Џорџ Флојд. Моји документи су
без печата, неоверени.

У Минесоти, у малим радионицама смрти,
живот притишће коленом врат,
допушта триста секунди слободе.

Џорџов глас се не чује, његова плувачка се
на бетону пени, а полицијске чизме
дугу у његовим плућима гасе.

– Имаш ли, уопште, име?
– Безимен сам,
без домовине,
без Бога,
мртав сада.
Већ данима сам мртав у притвору,
па чак и у пролеће.

ОСОБИНЕ КАЛИГРАФИЈЕ

I

Једном је Инокото Бишу, калиграф,
са необјашњивим песмама и прославама царева,
пунио странице људским причама
и размишљањима о лепоти.
Он је индијским мастилом уцртавао светлост и сенке
које време оставља по стварима.
Захтевао је да његове песме наставе да живе
у тужбалицама посвећеним жртвама „Еноле Геј“.
У двориштима где одсутност влада, где зима још увек своје име чува,
кретали су се људи натоварени тешким муком славуја.
На озлеђеним длановима носили су реке древних предања.
Сваки камен је био део легенде,
сваки мук сопствене калиграфије.
Принц Инокото Бишу је говорио о земљи која дозива
све живо, да по целу ноћ жање.
Он је писао о храмовима где су пауни чували светлост, а јелени
лењо спуштали главе у реке, као никад недовршене мисли
које су вечно загладане у зору.

II

Сада у вртovima, где бонсаи и зумбул цвета,
борави невидљива присутност времена.
У празним кућама остају потврде о власништву,
радне књижице, које не успевају да зауставе пропадање.
У стиховима о храстовој шуми, једно дрво наставља да цвета
у свако годишње доба.
Јер било шта да је истински написано, оно никоме не припада.
Оно иде од руке до руке, као што то светлост чини, и враћа се, једног дана, као песма.
А опет, негде тамо, међу страницама, једно дрво никад ништа о зими није научило.

ЗАВЕШТАЊЕ АКИХИТА, МАЈСТОРА АРАНЖИРАЊА ЦВЕЋА

Одевени у вишегодишње ноћне мразеве, пре него што живот крају дође,
дали су нам склониште у време првог топлотног таласа.

Под „лењим месецом“ изнад планине Фуџи
дошли смо до следећег закључка:

Сваки пут, када свет остане без људских сенки,
у породичним кућама,

кућним светилиштима,

са налепницама градова које смо посетили,

он ће бити обасјан сунчевом светлошћу Хирошима и Нагасакија.

Сваки пут када свет остане без сенки помораца,
чуће се крици глечера

док се топе,

хук вулкана

док гасе самоћу у виноградима острва Шикоку.

Сваки пут када самоћа избледи, свет ће остати без сенке крвника,
и тужбалице чуће се са река

док носе остатке изгорелог дрвећа

до обала Окинаве.

Сваки пут када свет остане без песникове сенке,

река Јошино ће поново трагати за својим обликом

у водама архипелага Кјушу.

А Тихи океан ће гутати у тишини

воду из извора на планини Фуџијама.

Ериније ће прогонити заборав људски,

а земља ће отежати под корењем које неће никад проклијати.

Сваки пут кад је свет изгубљен

у пролеће које је заборавило да процвета,

људи ће сами створити себи пакао.

А заборав ће се звати – напредак.

ПИРИНЧАНИ ПАПИР СА ЖДРАЛОВИМА

Стопама новог миленијума

Мисли Нишиде Китароа,
дивљи пси Чистог Искуства,
претварају се у бројеве.
Противаргументи Танабеа Хаџимеа,
новонастали кривични досијеи,
износе пресуде
о глади носача терета.
Елеганција је згажена
цвркутом наређења,
где се клетве одгајају
у име Истине.

Лица размењују савест
као што државе размењују границе.
Ускоро ће, можда, тишина
носити наш глас
и бројеви ће сами говорити
с правом
унутар рукописа иза стакла.

Ми, они остали, који долазе следећи,
читаћемо о киши
у метеоролошким читуљама
а небу ће бити потребна дозвола
да промени боју изнад планина.

Можда ће тек тада заборав на зарђале српове
постати начин живљења
а радници ће бити музејски експонати.
Само ће један искушеник
обузет племићком романсом
и новогодишњом вером,
наставити предавања о гладовању.
Празним страницама савести
као аскетас он ће се вратити.

ФЕСТИВАЛИ ДЕМОКРАТИЈЕ

Велепоседници су сазвали вернике
у пророчишта приморских градова,
и жене да доживе нежност парастоса,
и рибаре у тешком животу пуном соли.
Гласачи, гладни,
ноћима су се презнојавали на фестивалима
заједно са пораженим музичарима.
Вести о годишњици демократије,
дечије болести истине.

Добродошли демонстранти,
сами су у животу губитници.

У испрекиданом току времена
поново је падао пепео смрти.

Гласачи,
хероји доба које дивља
у кругу беле болнице.

А опет,
у подземним галеријама нечијег дневника
неко је још увек исправљао грешке кише
мастилом од спаљеног трња.

Заставе су
бледеле као завоји.
Мајке су
узимале отиске прстију своје деце,
како би запамтиле
путеве без бодљикаве жице.
Када су звона
престала да броје мртве,
ветар је изговарао име сваког ко беше одсутан,
као прва реч на језику
који још не беше рођен.
Нису пророци ти који су спасили свет,
већ они без имена,
који су делили воду у рушевинама
и хлеб у тишини.

ПЈЕСМЕ | ЏАО
СИ

ЏАО СИ је савремена, авангардна, кинеска пјесникиња. Ауторка је дванаест књига поезије и обновљених литерарних дјела: *Бела врана* (2005), *Скупљач злата у песку* (2005), *Нестанак, сећање* (2016), *Иди у краљевство Је Ланг* (2023), *Дрво истине о времену и одабране песме у задњих двадесет година* (2026), као и енглески превод *У бљеску муње* (издање ЕГЗИЛ, Канада, 2023), шпански превод *OTRA VES AYER* (Мил Готас, Буенос Ајрес, 2024), и словачки превод *Zmiznutia a návraty* (Арс Поетика, Братислава, 2018), која је уједно и прва збирка једне савремене кинеске пјесникиње на словачком.

Авангардна улога Џао Си у модернизацији и интернационализацији кинеске поезије употпуњена је њеним преводима десетак збирки водећих свјетских пјесника, као што су Тед Хјуз, Томаж Шаламун, Владимир Холан, Едмон Жабес, Јанис Рицос, Тим Либерн и други. Добитница је неколико награда: „Велики пројект подршке 2014“ коју додјељује Удружење књижевника Кине; прва награда за поезију „А Маи’ни“ (2023); добитник је пољске медаље за књижевност „Јержи Сулими-Камински“ (2020) и медаље „Алфред Ковалковски“ за превођење (2023).

Ова пјесникиња је честа гошћа међународних фестивала поезије, као што су 28. Међународни сајам књига у Валенсији, 53. Струшке вечери поезије и 33. и 41. Међународни сајам књига Троа-Ривијер. Њени посљедњи наступи били су на 48. Међународном сајму књига у Буенос Ајресу (2024) и на 31. Међународном сајму књига у Ђенови. Живи у Пекингу.

ДЕЦА

Нестали су, без трага,
у трен ока. Таласи надолазе,
време односе, узбуркани
меки увојци косе, блештави осмеси.

Та заносна деца су одједном нестала,
читава јата пре тога су били звезде,
шаљући на Земљу притајене одсјаје.
Херувим преузима првобитни облик душе,
квантну таласну дужину светлуцајућих крила.
Сада су звезде и те како далеко од Земље.

А одсјај светлости
Још увек подрхтава.

УЗДАХ

жртвама Холокауста

Изнова чујем како свет тоне у ужас и хаос,
док јата црних покислих врана узлећу,
смејући се прелећу,
и са Зидом плача се сударају. Победоносна ватра
сечивом својим уздахе сасеца, један за другим,
док перје распршено и даље лети свуда.
Изнова израњаш из бескрајне снежне вејавице,
кад се јавља оно што нико од вас
замислити не може. Откуцај судњег часа.
Бледе капи крви пршћу,
међу пахулицама оне блеште.
Изнова видим како ти срце од патње све више отиче.
Један анђео наједном силовито израња,
а моћна му, још увек ненаслућена крила, укочена су,
док својим оштрим кљуном он кљуца по скамењеном свету.
Ти стојиш на месту, као дубоки уздах који изнутра сагорева.
Ватрена завеса влажног пламена упорно изгара,
у опори бели дим се претвара, пада,
и онај вечни, горки уздах, сада прекрива.

ПУТНИЦА

Моја немоћна душа се отвара као медуза,
прозирна, недужна, несвесна свога отрова.
Само под твојим погледом топло и присно се осећа она.
А ти је негујеш, зар не?
Суђено јој је да буде твоја.
Ти си сада овде свеприсутан,
док се клатиш у ритму брзог метроа,
зеленкастог као вода,
и подсећаш на торзо неког огромног самовара.
Међутим, ја сам само капљица воде, која у теби путује.
Једним погледом можеш све разумети.
Зар се не преламају молекули течног споја
који само теби препадају?
Усисај их.
Бучна је ова самоћа.
Желим сада да исушим и увенем у наручју твоме.
Тад ће се сребрнаста светлост јавити, обећана само теби,
та летелица духа
у ниском лету
лагано ће узлетети са длана твога.

ПЛЕС ЉУБАВИ

Та уморна лица су и моја лица.
 Та очајна срца су и моја срца.
 Они који изгарају у борби, изгарају и у мени.
 Овај свет испуњен пукотинама и манама
 уједно је и одећа коју сам приморана носити.
 Привидна срећа не може задовољити душу која чезне.
 Ипак, у сваком радосном блеску божанског остварења
 ја видим срећу која прихвата тајно кружење свега,
 остављајући за собом величанствени, светли траг Феникса.
 Усред суровог плеса опстанка,
 она нежно, чврстом руком,
 мој струк придржава.

ЖРТВЕНО МЕСО

Згужване фармерке, огрезле у влази и блату,
 нашле су се неким чудом на улици после кише,
 као неко лице изровано временом и ветром.
 Не знам да ли су оне биле последица насиља и туче,
 или тек тако, безвредне, ту су одбачене.

Мноштво људи, изнуреног лица,
 сваког дана, у исто време,
 стоји на оближњој аутобуској станици.
 Кад год аутобус стигне, метеж изненада настане,
 и као јато птица на жртвено месо се сви одједном окоме.

Јутрос, међутим, десило се нешто посебно,
 кад су моје исцрпљене очи виделе
 да најмрачнија страна судбине увек захтева
 комад жртвенога меса којег вечно сустиже зла срећа.

ПРЕВОД

Ти си грмљавина небеска,
а ја одјек Твој.
Ти си Онај који постоји,
а ја сам Вавилонка
која је у седам векова урезала
седам хиљада знамења.
Неко ситним, безначајним задовољствима
заменује Твоје
космичко знање,
након што си, изгубивши моћ своју,
са небеског престола свргнут био.
Ја нисам једина.
Око мене делфини певају
О млечнобелом духу мојих поколења.
Звезда на умору, лажно је срце.
Богови остарели, а зло и даље траје.
Само је ново оно што се заборавља.
Рибе из дубоких мора, огромних очију и уста,
већ поседују разне органе који светле.
Ти си тај што ми очи сад отвараш.
Ја сам семе у покрету.
Ти си трагедија класичних векова
која је Дугин мост срушила,
а ја сам савремена стратегија у развоју теорије целог свега.
Ти си оруђе којим је Бог,
уз сав свој труд,
градио замисао
не би ли на крају Бог постао.
Ја сам опасни маљ који намерава
да божанску лобању разбија.
Зато си Ти само древно божанство
а ја савремена, научна мисао.

ПРАЖЊЕЊЕ

Под налетом јесењег ветра аутомобил се преврну
а лишће у крошњама зашушти, на повратку кући.
Низ малих зелених корњача, жутих трбуха окренутих нагоре,
низ улицу плови. Јесен, завијајући под маском лије,
застаје на грани, и потом седи на речној обали,
загледана, после подне, у Дан захвалности.
Звезде које управљаху семафорима угасише се раније,
и аутомобили у таласима, један за другим, најзад утихнуше.
Лија окачи уздахе своје о лишће, које потом некуд одлете.
Из грла западног ветра излећу ноте, хладне и опоре,
и чемер ослобађа налете удова тог силног, јесењег ветра.
То је до сада невиђен спектакл, права прилика
да неми господар у пространом складишту јесени
направи раскошан заокрет, и свој лирски израз прочисти.

ЦВЕТИЋ

У трци да преживи, незаштићен, Цветић упорно лети.
Остаци цвета, хиљаде цветова, а црни облаци притишћу
међаву прашине. Цветић лети, лети док не издахне,
мора да прође кроз пометњу облака, кроз потонули завичај,
кроз слој зле маште. Анђео се осврће, незаштићен. Ко то тамо свет
урушава? Без дома, без уточишта, настављам да трчим, без циља и разлога.
Цветић на врху игле, лети оштрицом ножа,
сићушан као зачарана честица праха, једино што преостаде од нашег духа.
Цветић је гоњен само жељом да преживи. Богу хвала,
Богу хвала, и даље летим помоћу цветног падобрана, три цветна кишобрана.
А таласи и даље прете, опасност вреба, непрестана криза све је већа и већа.
Нешто би ту требало учинити, док Цветић број 20 пуца ли пуца,
док Цветић број 13 пали укосо из цеви пиштоља.
Јашем пчелу, а силно зујање, као девет цветића, у страху, пробија се
кроз светлост од девет милиметара, попут светлосног зрна.
Цветић трепери, пада, па поново узлеће, као нада. Борба је непрестана.
Узимам две игле за шивење, и шијем ли шијем, и ушивам себе
у троструко проклетство те борбе против хаоса.
Воља за опстанком, прст Апостола, прекријте ме
да заспим под небесима,
према угашеном сунцу окренута.

ДОМ

за Бруну Шульца и остале

Ти си нешто што никад пре видела нисам,
а ипак одувек волела. Варош, та светлост што изненада избија
из Црне шуме, док лебди. Топла, заслепљујућа, необуздана.
Твој страсни ход у мени одзвања,
и потом се губи тамо негде иза леђа.
Душа, огромна мрежа паукова, неизрециво испреплетена,
носи улицу по улицу вароши те,
где се човек увек осећа као код куће.
Моје утростручено чуло мириса, на априлском поветарцу, у сутон,
ослушкује узвишене духове
који су некад излазили из сваке улице.
Из низа поколења, сваки славни странац,
онај мој сродник из туђине, један по један, сада устаје.
И данас, попут сунца у подне, њихове дубоке мисаоне сенке
падају на земљу, сада посве видљиву.

СРЕБРО

Ништа друго већ да падне, ништа друго већ да се сруши,
Ништа друго већ да се молба изговори, не би ли неко
трску исправио кад се она повије,
и да се лампа намерно не угаси док још пламен траје.
Испред звучног зида, годинама грађеног, човек је све ближе музици
која лагано допире сада, и наставља се у одјеку кишних капи.
Железне жице, једна по једна, тужно светлуцају, кидају се,
ломе се, али и даље искре. Схватимо сад да су то само сузе
које су залутале на путу кући. Усред градске вреве,
међу пролазницима, точковима, семафорима,
неонским рекламама, у челику и одсјају светла, као симфонија,
једна рука исцртава по стакленим фасадама високих зграда
читав тај свет од сребра.

СКУЛПТУРА ЛЕТИ

*разговор са Томажом Шаламуном и небесима**

Ја не летим, ја само знам да летиш ти.
 А онда, једног дана, моје шупље тело, изненада полети.
 Кроз ружичасти сумрак, на крају дана испуњеног ветром и песком,
 сенке борових шишарки и даље подрхтавају на зиду
 под тек упаљеним уличним лампама. Са спрата високе зграде посматрам сутон,
 непрегледну реку аутомобила, улице препуне света, и зграде што се додирују,
 а све то заједно обасјано беше хладном светлошћу једне звезде на југозападу.
 Одједном схватам, и видим очима осетљивим само на живо месо,
 да она стоји укочена у празном свемиру, лебди замишљена,
 спокојна и сигурна у својој љубави, газећи преко трагедије уздаха,
 и исписујући шупљу лирику лепоте:
 У пустом океану, без копна,
 где су присутни само море и небеса, без имало божанске милости,
 само ружичасти прсти облака упиру у ништа,
 и где осим силног бескраја, без обале на видику, човек нема нигде ослонца.
 Можеш ли још увек сачувати слику будућности која је сада јаснија
 од свих давних путовања? Можеш ли још увек посветити пажњу
 васколикој лепоти детаља у том свету сасвим недостојном твог знања?
 Можеш ли још истрајати у вери да је брзи лет лакши од спорог,
 а лет у висине лакши од ниског?
 Можеш ли још увек, без страха, море туге претворити у немирни ветар,
 и обзнанити да глад небеска никад, никад утољена не може бити.

*кад сам завршила превод једне Шаламунове песме, приметила сам да је напољу ветар био јак, а сутон се лагано спуштао. У тој соби на шеснаестом спрату постадох свесна да, у ствари, лебдим и видим само реке људи, без околних зграда. И тако, тад поразговарах са Томажом и небесима.

ПЈЕСМЕ | ЗУЗАНА
КУГЛЕРОВА

Са словачког језика превео:
МАРТИН ПРЕБУЏИЛА

ЗУЗАНА КУГЛЕРОВА (рођена 23. новембра 1955, Братислава, Словачка) је словачка књижевница. Тренутно живи и ради у главном граду Словачке, Братислави. Суоснивач је Удружења интернет аутора „Парс Артем“ и директорка истоимене издавачке куће.

Фонд за подршку умјетности, који је основало Министарство културе Словачке Републике, додијелио јој је 2017. године статус професионалне књижевнице за њен цјеложивотни рад у области књижевности.

Године 2018. постала је члан Академије словенске књижевности и умјетности са сједиштем у Варни (Бугарска). Исте године постала је лауреат престижног фестивала *Словенски брош*, који је у Великој Британији организовала издавачка група *Кампе*. Међународна академија руске књижевности, са сједиштем у Москви, додијелила јој је 2020. године диплому и титулу доктора филолошких наука. Године 2023, добила је посебну награду за свој рад о својој родној земљи, Словачкој, на међународном фестивалу аутора који пишу на словенским језицима, *Остафјевско пролеће*.

Објавила је око 50 књига, укључујући четири збирке поезије: *Мадона у магли*, *Поновљени кадар*, *ИГРАЈ (се са мном)* и *Забрањени врт*. Преостали дио њеног рада је такође белетристичке природе; у својој родној земљи једна је од водећих представница историјске прозе и легенди. Њена дјела су преведена на 16 свјетских језика и објављена су, између осталог, у Канади и Јапану.

Међу најуспјешнијим дјелима Зузане Куглерове су историјски романи *Вјештица из Петровица*, *Ђерка ријечне виле* и тродијелна књига из 4. вијека н. е. када је Римско царство покушало да прошири своју империју изнад граница Дунава. Појединачне књиге носе наслове *Римљанка и квадски краљ*, *Римљанин и квадска принцеза*, *Римска робиња*.

ХАМЛЕТ НА СТАНИЦИ

Клупа на аутобуској станици у Жилини
Шапуће ми да има места
Која су ме заувек везала
И неће ме пустити,
Не могу!
Уписала су ме у своје приче.

На другој страни пута небо подупире
Крст.
Висећи Исус
Лије крваве сузе над дечаком,
Што седи поред мене.

Можда је то Хамлет из Битче,
Спустио је главу на колена
И разбија је као орах
Питањем, да ли има смисла постојати.

Његова сенка остаје са мном
Чак и када дечак устане
И нестане у аутобусу.

Клупа ће ме везати за себе
Још једном неисказаном причом.

ПОСЛЕДЊА СТАНИЦА

Једном кад умрем,
Сигурно ће то бити негде у возу.
Кревете ћу оставити другим несрећницима,
Зараженим телевизијским серијама,
Онима који нису знали да живе свој живот.

Мени ће возови и у последњем часу показати
Земљу, која бежи иза прозора.
Јутарњу маглу што грли сунце,
Витке осмехе електричних стубова
И биће свеједно
Да ли ће небо тада бити сиво или плаво
Видећу мердевине и анђела
Како се по њима спушта доле
Закуцаће на прозор и рећи ће:
„Време ти је, Ходочаснице.
Последња станица.
Овде излазиш.“

БУНАР

Најзад, слобода!
Ипак је то највредније,
Слобода говора
Не тајити,
Не ћутати,
Не гушити.

Тамо, где није
Су окови
Ланац,
Затвор,
Лисице,
Јарам на врату
Вуче те тамо
Где не желиш
У јаму,

У гроб,
На место
Где срце умире.

Ја сам од оних последњих
Глупих,
Што жваћу песму
Уместо коре хлеба,
Од последњих наивних,
Чији снови крваре
И онда фарбају бунар бојом крви,
У које желе да упадну...

Само тако,
Као кад се умире.

ЖИВИШ ЛИ?

Живим.
Бројим све своје стигме на телу
Мале морске сирене,
Речи које толико боле,
Да је боље ћутати.
Кржаве молитве,
Пенушави плес,
Који је водио у маглу изнад града.

Живим.
У кафићу уз кафу
Искључујем свет.
Претварам се у последњу песму
За принца.

УСПОМЕНА

Путовала сам овим путем,
Кад је мој отац носио одело боје песка
И сламнати шешир.
Сунце је вукло кукуруз за бркове,

Летеће гуске су гледале у воз
И свако село ми је на прозору писало свој
поздрав.

Тада нисам никога питала,
Да ли је то бескрајни плави кич
Или јунско небо.

Данас, да.

Питала бих
Човека у оделу боје песка
И у сламнатом шеширу,

Али њега више нема,
Сео је гускама међу крила
И одлетео.

ЧЕКАЊЕ НА СРПСКОЈ ГРАНИЦИ

„Бежи тамо, бабо!“
Шофер избаци из аутобуса
Жену у дугој хаљини
До аута у споредној траци.

И баба настави да оншалантно хода
Напред дуж беле линије,
Папуче на босим ногама
Дрско јој гледају испод сукње
На августовски свет.

Не трчи,
Зашто би,
Овде је дан дужи за једно свитање
А до границе је још далеко.

Аутобус плете пут
Поред спаљеног сунцокрета,
Прикочи, па крену,
Један пилећи корак напред,
Два назад,
Све док га не стигну
Веселе папуче испод дугачке сукње.

Ставе му светло у прозоре,
Што је пало са вечерњег неба.
Нека шоферу у том дугом чекању
Барем мало сване.
(У глави).

ШАПАТ

Не зовем.
Не пишем.
Претварам се у девојку.
У стакленој боци,
Седим у њој
Са коленима испод браде
И молим зидове
Нека издрже још мало,
Нека се не разбију.

Плашим се да удишем ваздух
Иза стакла.
Затварам очи,
Нека ми се у њих не увуче
Луди свет.

Радије бих хтела да будем
Заувек (твоја)
Затворена
Тама,
Шапат,
Који (ти) каже:

Упали ме.

ПЕСНИЦИ

Повређени,
Куцају на врата
Не морам да им кажем: уђите,
Знају
Да је увек отворено.

Имам кафу на столу,
Чак и за шаку просутих речи,
Сакриће испод столњака
Комадић њиховог срца
Малу крхотину,
Зрнце од огледала
Снежне краљице.

Седим што је могуће тише
И тешим Каја,
Који им плаче у очима.

ТИХО

Мртви голубови,
Мртве вране,
Мртве сенице,
Мртви дроздови,
Само шева живи,
У грлу јој је запела песма,
Говори своме сломљеном крилу,
Забога, нека још мало издржи некако
И нека га врати натраг у шуму.

Не жели да падне са куле на ивицу косе,
Која је одсекла главе свим птицама у граду.

Поново је тамо,
Мртав голуб на мокром тротоару.
Неко му је сломио врат.
Његово перје говори киши:
„Смрт је само капија од које има кључ
Она црна дама са косом“.

Тако је тихо овде...

ЦРВ У ТРЕШЊИ

Срећа је сасвим људски
Обична,
Као када дајеш
У јесен, преко комшијине оgrade, крушке,
А он ти на пролеће врати трешње.

Лето ће запамтити те две руке,
Звиждаће песму о воћној торти.

Када дође зима,
Срећа постаје људски
Необична,
Написаће ти песму
Са фуснотом:

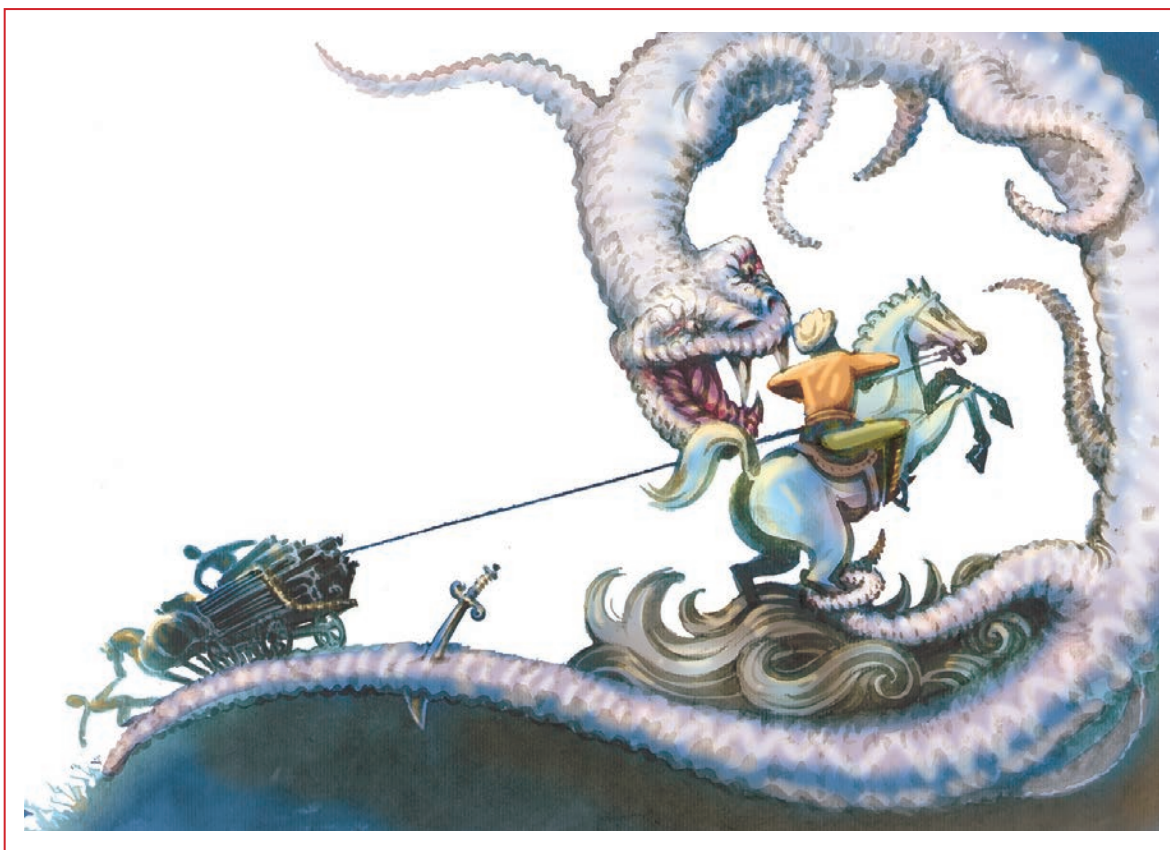
Оgrade служе за то
Да би се преко њих нудили
Осмеси и колачи,
Само не заборави
на црва у трешњи!

Кућа

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Бијела змија

Из нових рукописа за дјецу

Ранко Павловић: ПЈЕСМЕ

Ранко Рисојевић: ПЈЕСМЕ и ПРИЧЕ

Михајло Орловић: ПЈЕСМЕ

Сава Гуслов Марчета: ПЈЕСМЕ

Предраг Бјелошевић: ПЈЕСМЕ

Миладин Берић: ПЈЕСМЕ

Рада Јањушић: ПЈЕСМЕ

Вид Вицко Вукелић: ПЈЕСМЕ

Мирко Вуковић: ПЈЕСМЕ

Златко Јурић: ПЈЕСМЕ

Јелена Којовић Тепић: ПРИЧА

Игор Мијатовић: ПЈЕСМЕ

Александра Чворовић: ПЈЕСМЕ

Берислав Благојевић: ПЈЕСМЕ

Марина Јовановић: ПРИЧА

Јелена Глишић: ПЈЕСМЕ и ПРИЧЕ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Пред читаоцима књижевног часописа „Нова стварност“, рецимо то одмах, слиједе странице под насловом „Из нових рукописа за дјецу“, посвећене стваралаштву писаца из Републике Српске. Овај часопис је током посљедњих пет година тек повремено објављивао рукописе аутора који пишу за најмлађе, па овим избором желимо да тој значајној области наше књижевности посветимо више простора и пажње.

Пред нама, дакле, није антологијски избор поезије и прозе представљених аутора, нити покушај коначног вредновања њиховог стваралаштва, већ панорамски увид у нове и још необјављене рукописе настале у њиховим књижевним радионицама. О пуној умјетничкој вриједности тих дјела, када буду објављена у књигама и сагледана као цјелине, своју ријеч даће и релевантна књижевна критика.

Потребно је нагласити и да у овој панорами, из објективних разлога, није заступљено неколико значајних аутора који пишу за дјецу. Њихови нови рукописи предати су на издавачке конкурсе, чија правила, као и уобичајена правила многих књижевних часописа, подразумевају да понуђени радови нису претходно објављивани.

Припремајући ову панораму водила нас је жеља да на једном мјесту окупимо дио савременог књижевног тренутка и читаоцима приближимо разноврсност, виталност и стваралачку ведрину књижевности за најмлађе која настаје на просторима Републике Српске.

Република Српска има бројан и разноврстан круг писаца за дјецу, па сама чињеница да у једном часописном броју није могуће обухватити све њихове гласове ни у чему не умањује значај и вриједност њиховог рада. „Нова стварност“ ће и у наредним бројевима настојати да широм отвори своје странице писцима који поезијом, прозом и другим књижевним облицима богате свијет дјетињства и обликују машту нових читалачких нараштаја.

Надамо се, стога, да смо овим избором успјели да понудимо вриједну, живу и довољно репрезентативну панораму нових рукописа писаца који живе и стварају у Републици Српској. Иако не претендује на потпуност, овај избор недвосмислено свједочи да је књижевност за дјецу на нашим просторима жива и стваралачки разуђена, те да њени аутори, ослоњени на најбоље тековине традиције, истовремено ослушкују савремено дијете и трагају за новим темама, новим облицима и новим лирским и прозним свјетовима.

Редакција

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

ПЈЕСМЕ | РАНКО ПАВЛОВИЋ

Ранко Павловић (1943)

МОЈ БРОД

Брод ми направио тата,
још невиђен, необичан,
с крмом која даљине хвата,
ниједном броду сличан.

Док океанима не заплови,
мој брод може да се чита.
У јарболу му наслови,
од сличица једра вита.

Тај брод, слутите отприје
– палуба, весла, кормило –
све направљено од хартије,
од чега другог би било?!

А на хартији – стрипови:
витезови и гусари,
па не знаш ко кога лови,
ко ли мачем господари.

Одједном, прозор отворен,
вјетар зграби брод са стола.
Над улицом је и за трен
већ плови изнад топола.

КАД ПОЉУБАЦ АТЕРИРА

Један Јеленин пољубац
уобразио да је авион,
па летио, летио, летио,
да пронађе аеродром, јер он
није могао било гдје слетјети.

Кад је помислио
да ће океан прелетјети,
у мирну оазу је слетио,
онако насумице,
на ведро мамино лице.

Од тада на ту писту,
као ведрина неба чисту,
на то божанско мјесто,
пољубац у виду авиона.
или њему сличног дрона,
слијеће врло често.

А мама, шта на све каже она?
Воли то атерирање авиона.

КАМИЛЕ И ГРБЕ

Караван – десет камила,
пустиња, нигдје оазе,
жега пијесак спржила,
али оне храбро газе.

Корача камила десет,
дрма се грба двадесет.

Двогрбе пустињске лађе,
с резервом масти и воде,
нека им се успут нађе,
кроз дине и непроходе.

Десет камила бауља,
двадесет грба се љуља.

На леђима им товари,
на њима и бедуини.
Једна рече: Бар по јари
са леђа нам грбе скини.

Спорета камила десет,
тресе се грба двадесет.

Не скидај, друга ће на то,
грбе су резерве наше
и ми их носимо зато,
а не да пустињу плаше.

Десет камила путује,
двадесет грба се радује.

АУТОГРАМ

Један ми писац дао аутограм,
потпис на књизи коју сада читам.

Кроз књигу тутњи враголаста чета
којој несташлук нимало не смета.

Писац је познат, живи у лектири,
својим књигама свуда радост шири.

Док књигу читам, брат нестрпљив чека,
баш уз њу жели расти у човјека.

Аутограм је чудо над чудима,
књигу заволи онај ко га има.

СЛАВУЈЧЕ УЧИ ДА ЛЕТИ

Окрилатило славујче
славуји пјесмом хране,
летењу док га уче
са олистале гране.

Ноту му у кљун ставе
и кажу; „Шири крила!
Полети без расправе,
слиједи оног лептира!“

Не гута ноту славујче,
већ је за цвркут чува.
Данас јаче нег' јуче,
зачас се с гране сурва.

И лети, крилима маше,
а славуј и славујица
тобоже се не плаше,
такав обичај код птица.

Даљине му све ближе,
ни небо није високо,
и птић се диже, диже,
летјеће као соко.

ЗАМИЈЕЊЕНЕ УЛОГЕ

Основни задатак сваког мачка – шта је?
Па зна се – да лаје, само да лаје!

Шалиш се, је ли? Мачак да лаје?!
Неке способности мачори таје.

А задатак пса, осим да једе?
Да у бакином крилу сједи и преде.

И да мјаукне покатад?
Само ако је томе рад.

Мачор да лаје, пас да преде?
Не вјерујем ти. Без увреде!

За неповјерљиве, они знају
истовремено да предуду и лају.

НЕОБИЧАН МИШ

Био један миш,
жућкаст, да простиш.
Тијело му од плиша,
срце од слаткиша.

Баш таквог је миша
имао Славиша.
Носио га свуда,
куд год да врлуда.

Ишао је једном
слаткише да купи
и заборавио га
у парку, на клупи.

А миш –
у густиш!

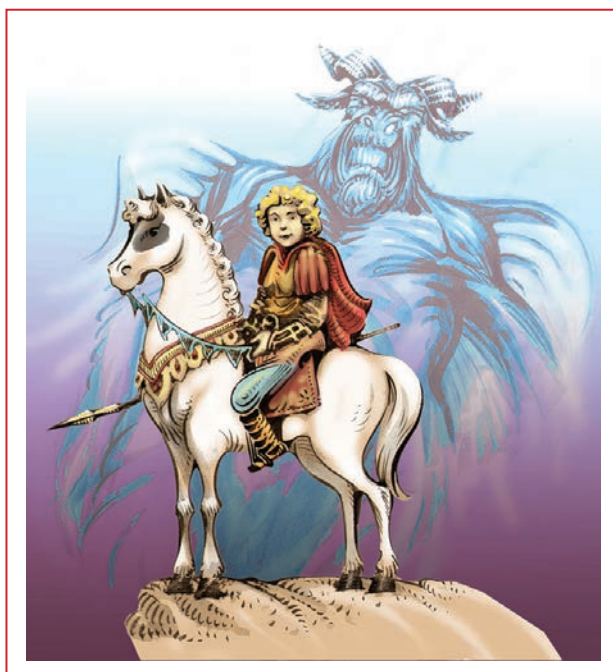
Тад је вјеверица
скочила са гране,
узбуђено рекла:
„Ево друштва за ме!“

Зграбила је миша,
па на врх кестена.
Ближила се зима,
већ је била снена.

Свуда је Славиша
тражио свог миша.
И у фрижидеру
и испод кревета,
мишевима можда
хладноћа не смета.

И док је Славиша
тражио свог миша,
несташко од плиша
крио се кô сјена
у дупљи кестена.

Ту ће с вјеверицом
и њеном зимницом
зиму да презими.
Миран зимски сан
желимо му и ми!

Тајна светог копља

ПЈЕСМЕ
и ПРИЧЕ

РАНКО РИСОЈЕВИЋ

Ранко Рисојевић (1943)

ЛЕТ ИЗ ГНИЈЕЗДА

Све што треба, гнијездо вам је дало,
Већ вам се чини – то је сасвим мало.
Не остаје птица ту гдје се излегла,
Њу небо зове, све се већ протегла,
Може да живи, даље од свог лога.
Шта је то вуче, или само тјера,
Да хоће у плавет, попут вјетромјера?
Ништа је не држи, ни кљун мајке,
Из ког храна стиже и птичје бајке,
Хајде, мала птицо, пут неба се вини,
Анђео те чека, у модрој висини.

ЛИЈЕПЕ СТВАРИ

Мисли само на лијепе ствари,
срце твоје ружноћа квари.

Мисли само на сунчане дане,
све је лијепо сунце кад гране.

Мисли само на радост и срећу,
а све ружно завежи у врећу.

И ту врећу одбаци у трње,
као своје ислужене прње.

А и мисли претвори у кашу
Да би мозак пустио на пашу.

ВЕСЕЛИ ЖИВОТ

(Зврлетова пјесма)

Никог није усрећио рад,
нити му дао живот,
нама је данас Циркус Град
најбољи брат и друг.

Скрцај и последњу пару,
потроши све на забаву,
дај брже месо на жару
и пјесму праву, убаву.

Немој се дивити мравима,
презири вриједне пчеле,
њих забава не занима,
они се раду веселе.

Највише мрзи подле мраве
који су увијек озбиљни,
зашто се малко важни праве
када су као свијет биљни.

Скрцај и последњу пару,
потроши све на забаву,
дај брже месо на жару
и пјесму праву, убаву.

ДОКТОР ЗА ЖИВОТИЊЕ

Иако доктор Кубелка у свом стану не обавља никакву приватну праксу, дјеца из комшилука доносе му своје повријеђене или болесне љубимце. Најчешће су то пси добили нешто или се посјекли, рјеђе они заиста болесни. Али веома често на докторовим се вратима појављују најразличитије птице сломљених крила или ногу које би неки дјечак или дјевојчица купили украј живице. Доктор Кубелка је пуштао у свој стан своје пријатеље, а сви су се они већ осјећали као његови пријатељи, смјештао их за сто, а пернатог или длакавог пацијента пажљиво преузимао и односио у другу просторију гдје би му пружао потребну помоћ. Тако су птице добијале мале удлаге, завоје, копче, а пси или мачке спасоносни прашак, маст или завој.

Док су нестрпљиво чекали шта ће бити с њиховим болесницима, гости су могли да се поиграју с докторовим бијелим зеком, да посматрају његове рибице у акваријуму или птице у кавезу. Нарочито им је зец био занимљив, јер се није плашио посјетилаца него им је допуштао да га потезу за уши и подижу себи у крило.

Између свих докторових комшија и посјетилаца, најревноснија је Тања. Она станује у истој згради с доктором, али на четвртом спрату и радо свраћа до доктора Кубелке, ако већ нема какву повријеђену животињицу, онда бар да погледа његовог бијелог зеку. Говорила је да ће кад одрасте бити доктор Драго.

Доктор је својој комшиници Тањи за рођендан поклонио исто таквог бијелог зеца. А можда је то био онај његов зец. Отада је она још више вољела и цијенила доктора за животиње. Зеца је назвала Срећко.

Једног дана Тања се играла са својим зеком Срећком на балкону. Показивала га је својим друговима, који су били у дворишту. Изненада,

да ли због тога што се Срећко мало праћакнуо у њеним рукама, она га је испустила. Зеко је пао у двориште, крај ногу њених другова и остао да лежи непокретан. Као мртав. Тања је стрчала низ степенице и подигла свог Срећка. Он је био још топао, али није покретао своје ножице. Уз пратњу својих другова, Тања је потрчала према вратима доктора Кубелке. Звонила је и лупала нестрпљиво на његова врата, тако да је доктор отворио помало и уплашен том буком.

Тања није могла да говори шта је у питању. Чим је угледао зеца, доктор је знао шта му се десило.

– Не брини, све ће бити добро – тјешио је доктор Тању. – Ја ћу Срећка да излјечим, а ти сада иди лијепо да се играш са својим дуговима.

– Неће умријети мој Срећко? – успјела је да измуца Тања.

– Неће, како би он умро. Дођи ти сутра послјеподне, Срећко ће до тада потпуно да оздрави.

Тања је отишла у стан, тужна и помало сумњичава. Може ли доктор да излјечи њеног зеку? Једва је дочекала сутрашњих пет часова да поново зазвони на докторова врата. С њим су били и њени другови из дворишта. Као да је иза врата чекао на Тањин долазак, доктор јој је одмах отворио врата. У рукама је држао бијелог зеца који је био сасвим жив и здрав.

– Је ли то мој зеко Срећко? – сумњичаво је упитала Тања.

– А чији би био? – одговорио јој је доктор питањем. – Држи Срећка и добро га чувај. Ако га још једном испустиш с балкона, тешко да ћу моћи да га оживим.

Дјечијем одушевљењу није било краја. За њих је доктор Кубелка био и остао најбољи доктор на свијету. Нешто као чаробњак.

ЈАЈА У МОМ ВРТУ

Моје двориште пуно је живота. У ствари, то и није обично двориште, прије би се могло говорити о кућном врту у којем има свега помало, воћа, жбуња, траве. Повремено пустим да трава класа, тада се кроз њу пробија наш Медо као афрички лав. Медо је пас мјешанац, мало више њемачки овчар, мало опет наша сеоска цукела. Он је наш кућни љубимац, с тим што живи у дворишту, има своју кућицу и слободу да надгледа сваки кутак дворишта.

Медо не воли птице којих има много у нашем врту, од врабаца цивџана, сјеница и штиглица, дјетлића, чак и славуја, до голубова, грлица, сврака и врана. Гаврана нема. На једној грани бора, или ипак смреке, двије су њежне грлице свиле своје гнијездо и ту подижу младе, што Медо напросто излуђује. Ах, да су му каква крила како би их потјерао.

Деси се да неки несретни врабац заврши у Мединим устима, само му реп вири, убрзо га Медо гадљиво испљуне, он не једе такву врсту хране, али за врапца је, нажалост, готово. И остале птице Медо по цио дан тјера из дворишта. Повремено се појави тајанствени гост, јеж, с њим наш Медо не зна шта би, лаје на њега али не прилази. А јеж се само склупча и чека да се од њега одмакне лајаво чудо.

Прије неког времена у трави сам пронашао кокошије јаје. Одакле јаје у дворишту гдје кокоши не свраћају? Има их окол, али не у сусједном дворишту, него у трећем; а јаја не лете, јеж их не носи на леђима, како су онда доспјела у нашу траву?!

Узео сам то јаје, било је свјеже. Послије два дана поново сам у трави нашао јаје, готово на истом оном мјесту. Моме чуђењу није било краја,

никако нисам могао одгонетнути ко га доноси и ту оставља. Да се неко не игра са мном? Да не баца јаја на Меду? Било би то необично, јер се на пса бацају кости, или камење. Поштари га не воле, јер је велик и потпуни господар дворишта. Да је неко бацио јаје, оно би се сигурно разбило. Узео сам и ово јаје, боцкан сада већ нараслом радозналошћу детектива аматера који мора да открије тајанствено путовање кокошијег јајета.

Сутрадан, на терасу ме домами несносно грактање врана у дворишту. Имао сам шта да видим. Четири вране слетјеле су у наше двориште, на оно мјесто гдје сам био нашао два јајета. Једна је у кљуну носила право кокошије јаје. Тако, дакле, ево крадљивице јаја!

Ваљда је јаје било сувише тешко и незгодно да се носи далеко, можда до гнијезда, наше двориште било им је одмориште гдје би се око јаја почепушале. Себичне су то птице. У ту гужву улијетао је наш Медо и тјерао их тамо гдје им је и било мјесто, на дрвеће. По јаје се оне нису враћале, иако су вране осветољубиве према свакоме, чак и према људима.

Када сам комшиници која држи кокоши, патке и гуске, испричао причу о тајанственим јајима, она ми рече како већ данима покушава да ухвати крадљивца јаја. Некидан су јој покрали чак седам јаја. Ето, ни она није помислила да би то могле бити птице, вране крадљивице. Знала је да су свраке крадљивице, али за вране није.

А вране су наставиле свој лоповски посао, у врту сам налазио час љуске, час цијела јаја. Чак се и Медо научио на њих, постао је и сам велики љубитељ свјежих кокошијих јаја. А то је најздравија храна.

ПЈЕСМЕ

МИХАЈЛО ОРЛОВИЋ

Михајло Орловић (1950)

ТО ЈЕ САМО КЛОПКА

Савјетује мајка риба
кћерку рибицу
Све можеш да њушиш
каменчиће, лотос, алге
Ал' кад видиш
муву
да се само њише
не дај да те жеља копка
бјежи куд те очи воде
Мува не живи у води
то је само клопка

Не јури црва чак ни на слици
он је само мамац
глупој рибици

Кани се и великих риба
ћораве су, грабљиве
од малих рибица мисле да су муве
и запамти у својој глави
сан сваке рибе је да не заврши у тави

Рибица се насмијала,
па запливала смјело:

„Све ћу учинити
да не будем рибља чорба
о којој се за столом прича,
него риба што се сама
од сваке замке скида!“

ЗАГОНЕТКА

Име ми је куку
Презивам се руз

Док сам у пољу
Краду ме птице
Кад се претворим у кокице
Воле ме дјеца
А кад ме самелју
у мекиње
Поједу ме свиње

Једино ме је страх
Шареног створења
Што се као и ја зове куку
И још рику
Он у једном скоку
Позобље све што нас има
На једном клипу

Ко погоди моје име
Добиће комад свиле

ЛЕЗИТРАВКА

Чујте и почујте
причу ову.
У селу гдје сам рођен
упознао сам једну сову.
Мудра дама,
не баш тако стара,
живи под кровом штале,
најчешће сама.

Зову је како коме падне на ум:
Ћутка, Ушка, Ноћна Њушка.
Може јој свако бити кум
ако смисли још које име.

Није она нека шушумига,
продавачица зјала и интрига.
Показала ми је свој музеј бајки –
лијепе су, мудре, пуне чарки.
Највише ми се допала она
о Лезитравки.

У повјерењу шапнула ми сова:
– Нека прича ова остане испод крова.
Не шири је, свакаког свијета има;
смијаће се, што није лијепо,
њеним јунацима.
Не пада ми ни на крај памети,
заклех се, али ме нешто у грлу голица.

Само ћу је овај пут испричати,
нека ми опросте из бајке лица.
Прича иде овако.
Путници неки врли,
путујући по свијету тако,
у земљу су неку залутали.
У њој су нашли
птичијег млијека,
разних ђаконија,
и, што је најважније,
није била ничија.

Тамо може ко год хоће,
и кад му се прохтије,
лећи на леђа и пожељети
шта му срце иште.

Да не буде забуне,
о земљама птичјег млијека
лажи су пуне.
Али ово је земља без мане,
богомдана за готоване.
Има само једна цака –
нико не зна гдје је она.
Онај што је знао
од милине је заспао,
па од љености и зијевања
све заборавио.

ТАТА, ЗАБОРАВИО САМ ТИ ГЛАС

Тата, немој у телефон да буљиш
док ме у школу водиш,
стаза кратка, јутро будно –
хајде мало да говориш!

Синоћ си од умора пао,
кауч те је загрлио,
јутрос си већ негдје журио –
једва да си проговорио.

Заборави телефон очас,
да ти чујем прави глас.

Причај нешто, било шта,
нек се машта заигра:
шта би било кад би јутро
мало дуже заспало,
па умјесто сунца жутог
вече прва сванула?

Да ли би цврчак с виолином
свирао на прагу дана,

или би је брзо продао
за карту неког бала?

Тата, немој у телефон да буљиш,
погледај ме – ту сам ја.
Ниједна апликација
нема оваква ока два.

Шта је тамо тол'ко важно
да те држи сваки час?
Ја бих само, тата, хтио
да не заборавим ти глас.

Јер кад ћутиш дан за даном,
док те екрани носе свуд,
Имам тату крај себе –
а фали ми твој глас.

ПЈЕСМЕ

САВА ГУСЛОВ МАРЧЕТА

Сава Гуслов Марчета (1952)

ПСССТ

У лијепом граду Витакбор
Одувијек живи чудан створ
Од рођења строг и намрштен
Јер нос му је несавршен

Шапнућу вам да не чује
Нос кô сурла, до тла му је!

Ругају му се жути мрави,
Вид'те овог чудовишта
Мора да је мајци лаг'о
Па му нос до Мравилишта

Наљутио се Мравојед
На мравињак кидисао
Попићу вас као лијек
Мравоједом се не звао

Пожутјело тло у шуми
Бјеже мрави кô безглави
Никад јачег не љутите
Ако брзо не трчите

А ако вас стигне створ
Добићете одговор
Зашто они што с' ругају
Отплачу на самом крају

Не шап'ћите када чује
Нос кô сурла, до тла му је!

ПСССТ!

ВЈЕТАР У ПЛАВОЈ ШПИЉИ

Има једна шпиља плава
Изнад Мачкића камена
Ту се вјетар обуздава
Кад удува врло бијесан

Силом удара о стијену
Тамни простор за њег тијесан
Стропошт'о се са литице
У вирове од Бањице

Поквасио све је снове
И сапрао гласне жице
Па не може да позове
У вртлоге беспослице

И фрулу је изгубио
Што је на њој фијук свир'о
Побјегла му у клијет снага
Њом је цријеп са крова скид'о

Јак сјеверац није више
Нит кошава лед до кости
Једва ситни лист зањише
Остарио Бог да прости

НА ЧЕМ' РАСТЕ ВИСОК БОР

На дједовим коријенима
На очевом здравом пању
На мајчином чистом срцу
Породичним жилицама
По Божијим законима
Гране према сунцу шири
Здрави су му сви чешири
Голица их вјетар јужни
Док се облак све рогуши
Шалјући му с неба кише
Те нареди, да не дише
Јер бор је кô стамен дворац
У Борику, на видику!

ЛИЈЕК ЗА СВЕ

Мајка небеских ситних облака
Сивобијела Облакмајка
Родила себи сина Облачка
Малог, мајушног, као тачка

Хранила га меком маглом
Појила јесењом ситном кишом
Кад мало порасте обрадоваће га
Лед-пахуљом укусним слаткишом

Возила га у кочији вјетра
Да ојача, с Неба доље да гледа
Успут му тепала, душице мала
Уживај у љепотама погледа!

Брза вожња, по хладном вјетру
Није пријала њежном дјетету
Кихнуо облачак, јако, јако
А затим заплак'о, тужно плак'о

Сируп за кашаљ киша нудила
Управо га изнад шуме спремила
Али Облачанка није пристала
На болно грло њеног Облачка

Облога треба мала кô тачка
Нуде јој леда, у виду града
Стави му на грло, одмах сада!
Криво је Небо, јер лијек је треб'о!

Легао Облачак, мајци у крило
Запјевао кô да болести није било
Ето, сад знате, лијек најбољи гдје је
У мајчином крилу лијек за све је!

КРУНИСАНА ФАМИЛИЈА

Имам стабло гдје је Дом
Маму, тату, баку, дједа
Стабло насред Дома расте
Вире гране кроз прозоре

Ако сунце гране јаче
Стабло ће нарасти веће
На њем' гране с гранчицама
Те гранчице листићима

То су сестре и сестрићи
То су браћа и братићи
Ти унуци унучићи
Дједови су насљедници

Кажу прадјед у коријену
Кажу дјед је стамен-стабло
Кажу отац снажна грана
Браћа и секе у гранчицама

На врх стабла круна сија
Стабло нам се баш развија
Множимо се да будемо
Крунисана Фамилија!

СВАЂА

Поред бора два извора
Три камена поред трна

Немој пити моју воду
Нек ти бодље суве буду,
Служе само за боцање
Крзнарима за чупање

Немој ни ти до камена
Да испружиш жиле јаке
Па кад дуне јужни вјетар
Нек те носи километар

Слушао их шумар Боро
Строго викн'о на комшије
Свађалице, ваше није
Што природа свима даје!

ПЈЕСМЕ

ПРЕДРАГ БЈЕЛОШЕВИЋ

Предраг Бјелошевић (1953)

СВЕ ТАЧКЕ СУ ТАЧКАСТЕ

Све Тачке су тачкасте
и оне округле
и оне на ћоше

Ал ипак

Округле тачке
пишке у ноше
а оне ћошкасте
у прво ћоше

ШТА ЈЕСТЕ А ШТА НИЈЕ

Мало је малено зато што
Велико од њега је веће
И то велико никад неће
Ко мало испаст из вреће

А коцкасто није кружно
Зато се покреће с муком
Кретање му је све ружно
И кад га водимо руком

Лопту као сунце округлу
Дашак вјетра лако покреће
А кад се и примири у углу
У мислима нам се окреће

Високо је изнад дохвата руке
А ниже све је испод тога
Оно што дотичемо без муке
Често с лакоћом шутне нога

Земља се ипак не смије јести
Мада нам укусну храну даје
На њу можемо понекад сјести
Само од сувог цвијећа кад је

НЕДОУМИЦА

Било је то стварно – ја пливах у води,
данас ми сви кажу, захвали се роди.

Сад размишљам гласно као каква луда,
зар и моја мајка вјерује у чуда.

Гдје био је отац, тог пресудног дана,
кад ме рода тресну, кроз димњак до стана.

Моја мајка мила, тог петка поподне,
каже да је снила, неке снове згодне.

Донијела ме рода, нек остане тако,
ал зашто не летим, реците ми, како.

ПРВИ КОЛАЧ

За Уну

Кад Уна спрема тијесто
Ручицама од злата
Брашно заузме мјесто
Од прозора до врата

Кад Уна развлачи тијесто
Прстићи играју сами
Њен колач је за пријесто
На радост тати и мами

Бака и дједа већ стари
Осмијехе не могу скрити
Уна их гледа па каже:
И за вас ће колача бити

ДИВНИ НЕСПОРАЗУМИ

Кад унука дође у госте
бака и дједа знано је свима
с боловима се опросте
у леђима глави кољенима

Бака на прстима ко балерина
по кући са унучицом лети
а дједа се пун себе испрси
и неких јуначких прича сјети

Онда унука значајно каже:
Волим вас баш такве
кад сте добро и здраво
сад трком у парк право

Да јурино Ациног зеца
несташну Мајину мацу
и молим да ми ко дјеца
не правите киселу фацу

ЕЛЕКТРИЦИТЕТ

Кад чешљаш косу а нешто пуцкета
Знај да си препун електрицитета
Кога би уз малчице Теслиног дара
Претворио у свјетлост ко Нијагара

Електрицитет много јачи
Стварају мрки градни облаци
А бљесак муње на небу твој
Само је најава за скори гром

Који небом луђачки пошандрца
Кад чује облак да о облак кврца
Јер њему је од облака већи страх
Него кад нама зауставља дах

Свуд пјесма је електрицитета
Некада тиха а некад што смета
Али нека је нек нам пуцкета
Значи креће се наша планета

ЗАВРЗЛАМА

Око мене увијек драма.
Зашто с нама? Зашто сама?

Зашто зврљиш? Куд то гледаш?
Само себи! Нама не даш!

Зашто буљиш? Што се смијеш?
Зашто баш сад? То не смијеш!

Зашто питам кад сви ћуте?
Зашто ћуте? Питам ћутећ.

Прст над челом! Мозак мутећ.
Чекам нешто. Нешто слутећ.

Око мене увијек драма.
Једни кличу. Други вичу.

Неки блеје кукуричу.
Ил од смијеха чак наричу.

На ногама сва је школа.
Када глумим храброг трола.

На табли сам ипак прва
матиш цијепам ја у дрва

Школски давеж анаконда
ситно за мном кевће бронда

А богослов крст потеже
да ђаволи с мене бјеже

Зашто школу волим тако
да све радим наопако

Зашто тако пита свако.
Сваком кажем. Ето тако.
Онда кажу – Знаће мама.
Несташна си заврзлама.

ПЈЕСМЕ | МИЛАДИН БЕРИЋ

Миладин Берић (1962)

ОД ГЕНИЈА ДО БУДАЛЕ...

Страшна глад ме спопала на часу
па замолих свог другара Васу
за гриз кифле ал' он ни да чује
сит гладноме никад не вјерује.

Пред очима лете ми батаци
на муци се познају јунаци.
Смазах бурек чим дођох до куће
јер гвожђе се кује док је вруће.

И уз бурек печење прасеће
јер свако је ковач своје среће
на то деда рећи ми имаде
неће ивер далеко од кладе.

Давно су ме учили у школи
да истина понајвише боли
на мој испад сви у кући жмире
испод Мире сто ђавола вире.

Вели баба да сам злочест страшно
чим се смијем као луд на брашно
по глави ме ћушну стрина Нада
вук мијења длаку али ћуд никада.

Врисну мама: не прави се Тоша
Два ће лоша убити Милоша.
Стрико ћути јер га сврби брада
ко високо лети тај и ниско пада.

Видим гдје ће све ово да оде
превешће ме жедног преко воде
па им рекох сав у пози краља
ум царује снага кладе ваља.

Прошапута из прикрајка прија:
није злато све оно што сија
зуцну сестра јест тако ми части:
ко другоме јаму копа
у њу ће упасти.

И на крају укључи се ћале
па кроз осмијех свима нама вели:
од генија до будале
само једак корак дијели.

НОЈЧЕ

Сваког дана прије мрака
кад сунце
за брдо мину
у дворишту моја бака
броји стоку и живину.

Двије краве једна гица
магаре и коњче Путко
пет оваца коза Цица
и на крају јарац Љутко.

Триест коки
два ћурана
осам гуски
патке двије
имадох и три фазана
однијеле их тета лије.

Броји баба све на прсте
своју живад по дворишту
строји их у двије врсте
у врбову пиштећ пишту.

Једна много луда тука
два ђуђана
гусак Мико
и на крају пијето Лука
мислим да не фали нико.

Гдје је паун рајског репа
видим фале и три ноја
као да си Бојо слијепа,
добацује ђед Остоја.

Ћути ђеде нисам бена
зар баш мораш ић' пред руду
откад ноју скочи цијена
нојеви у жици буду.

Нојеви су ђеде сила
свако јаје скоро кила
кад ми нојче снесе јаје
два мјесеца барем траје.

Од једнога три кајгане
и још доста преостане
кад додам и бијелог лука
руча пола комшилука.

Једино је мало теже
отет јаје испод ноја
стог се нојче прво веже
учи ђеда баба Боја.

И везано кљуцнут може
нојче својим кљуном тупим
зато велим: Помоз Боже
увијек када јаја купим.

Без обзира на повреде
морам да ти признам ђеде
да ми дају марки стојче
не би' дала своје нојче.

МА КО ТЕ ШИША

Због Тањиних дивних плавих окица
што свијетле као у меде од плиша
ономад полетјех кô рајска птица
а она ми рече: Ма ко те шиша!

Зашто да тајим мога брицу
па рекох Тањи: Углавном деда
али сам успут слагао ситницу
мама ме обично поправи сприједа.

А Тања кô Тања мјерка ме кришом
као вук јагњенце
као мачка миша
и док заљубљено мамим је слаткишом
она ми прозбори:
Ма ко те шиша!

Поновим Тањи све оно за брицу
још гласније кажем: Шиша ме деда
и опет прескочим небитну ситницу
да ме мамица поравнава сприједа.

Тања се прави кô да ме није чула
окицама врти кô трака ластиша
а ја се пушим кô ђедова лула
док она понавља: Ма кô те шиша.

Још једном кажем оно за брицу
док Тања чешка младеж иза ува.
Мораћу у обзир узети ситницу
моја је Тањица изгледа глува.

МЈЕСЕЧЕВ НИЗ

Што мерцедес има фар
мозгах цијели ...
јануар

све док ми не рече бака
зато што се боји мрака.

Ставили смо круну цару
у мјесецу ...
фебруару

сад се многи други буне
јер сви желе имат круне.

Изненада у наш кварт
стигао је мјесец ...
март

ал март никад сам не креће
с мартом дошло и прољеће.

Зашто ласта има крила
упитах се тог ...
априла

одговор ми даде друг
да би могла поћ на југ.

Кад априлу дође крај
тад наступа мјесец ...
мај

тад ни шума није иста
јер у мају сва олиста.

Зашто птица има кљун
мучило ме читав ...
јун

а свако ће рећ отпрве
да би могла кљуцат мрве.

Радује се и пит бул
кад нам стигне мјесец
јул

врти репом хопа цупа
дошло вријеме да се купа.

Деда шиша браду густу
маказама у ...
августу
мало шиша мало брије
морам, каже, вруће ми је.

Учим српски и алгебру
крајем лета у
септембру

носим торбу као џак
постао сам ђак првак.

Видио сам једном кобру
у ЗОО врту у ...
октобру

на глави јој тачке брале
ко да има наочаре.

Када мама купи нар
знам стиго је ...
новембар

мораш да га једеш сине
јер садржи витамине.

И на крају јасна ствар
стиже нам и ...
децембар

у децембру добро знај
и години дође крај.

ПЈЕСМЕ | РАДА ЈАЊУШИЋ

Рада Јањушић (1970)

ПРАШАК ЗА ПЕЦИВО

Баш је чудан тај прах бијели
У кући га виђам често
Брашно попут чаробњака
Претвара у меко тијесто

Брзо расту погачице
Радознало маму питам
Да л' бих и ја брже расла
Два-три прашка да прогутам

Од мрквице дјеца расту
Одговори пуна сјете
А ја мами не вјерујем
Нећу више да сам дијете

Ма пробаћу па шта буде
Са водом га пијем вјешто
Већ три дана ево чекам
Да порастем као тијесто

Милиметра нисам макла
Још сам мала баш ми криво
Зашто дјеца не порасту
Од тог прашка за пециво

ПОЗОРИШНА ЗАГОНЕТКА

У првој сцени травчица мала
слабашним тијелом сунашце тражи.
Пупољци меки гранчице красе.
Чија је сцена ти ђаче кажи?

У другој сцени море се њише
И нога боса по пијеску скаче.
Зелено све је и нема кише.
Чија је сцена размисли ђаче?

У трећој сцени хиљаду боја.
Чизмице жуте газе по води.
У чијој сцени кестен се пече
И воће зрије? Ђаче погоди.

Четврта сцена са платном бијелим.
Крај пећи преде малено маче.
Напољу чико мрквастог носа.
Чија је сцена питам те ђаче?

КЕНГУР

Ко то тамо ватру ложи
бијели пијесак грије,
па скакућем бос по њему
а тата се смије?

Па у трку све до мора
као кенгур скачем.
Колико ме пијесак жари
дође ми да плачем.

Сад из воде не излазе
моје ноге мале.
Нисам маму послушао
обуо сандале.

ГРЕШКА У КАЛЕНДАРУ

Збуњена је Ангелина
За задаћу тему има
„Прољеће у нашем граду“
А вани је љута зима

Читала је да март њежно
Осликава висибаве
Цицамаце провирују
Учила је све то цабе

Од прољећа тражи слику
Зачуђена стопут листа
Процвјетали јорговани
А пахуља вани триста

Април рајска башта мека
Учила је Ангелина
Сунце нам се топло смијеши
Па зашто је вани зима

Можда може преписати
Децембарску причу стару
Баш је брига није крива
Због грешке у календару

ЛИСТ НА ЦИПЕЛИ

Стигла јесен и донијела
златносмеђе боје.
Обојила лишће, траву
и ципеле моје.

Мало блата, мало воде
покупим успут
На ђон ми се залијепио
листић тамножут.

Па га носим све до куће,
а мама се љути
Каже неће моћи ући
Листић тамножути.

Остао је да ме чека
Крај улазних врата
Видим да је три комада
Донио и тата.

ТУ СВЕ МОЖЕ СВЕ СЕ СМИЈЕ

Затварају школе врата,
у перници шестар дријема.
Књиге ћуте у руксаку,
а ја више бриге немам.

Па на пашу мозак пустим,
ево, маштам већ пет дана.
Да л' на море да путујем?
Пијесак, вода топла, слана..

Ил' на ријеку ту је близу
у плићаку да се смочим?
Ил' у базен са другаром
наглавачке да ускочим?

Али сваког часа мијењам
планове за љето дуго,
јер срце ме зове тамо
гдје је љубав, ништа друго.

Гдје су бака, дека, стрина,
моја ујна и рођаци.
Тамо гдје се трава коси,
гдје су поља ко у бајци.

Тамо гдје се јагњад мазе,
свјеже млијеко јутром пије.
Једе воће тек убрано.
Ту све може, све се смије!

РУЧАМ ПЕТИ ПУТ

Набрали смо кошарицу
пуну шљива плавих,
са баком ћу у дворишту
зимницу да правим.

У башти је све сазрело,
поврће и воће.
Мало диње, мало грашка,
једе ко шта хоће.

Све је здраво и укусно,
ручам пети пут.
Да ме стомак не заболи
дјед је забринут.

ПЈЕСМЕ | ВИД ВИЦКО | ВУКЕЛИЋ

Вид Вицко Вукелић (1971)

ЦВЕТ АЊА

Пролеће је
прије лета,
све се буди
и све цвета.

Процветале
воћа гране,
све ливаде
и пољане.

И небеско
дивно платно,
и на њему
сунце златно.

Процветала
ведра лица
и кикице
девојчица.

Окице из
мојих снова,
нежна крила
лептирова.

И Ања кô
ружа мала
у мом срцу
процветала.

НЕ МОГУ ДА ЋУТИМ

Кад кажу: „Тишина тамо!“
Одмах страшну фрку слутим,
главом климам, а знам добро,
нећу моћи да ућутим.

Када деда славу чита,
у ћутљивој сви су слози,
ја се крстим и говорим:
„Бож’ помози, Бож’ помози“.

Час је други, историја,
да не причам, себе молим,
ал’ Милици испред себе
морам рећи да је волим.

Прича ће ми насред часа
и владање да угрози,
док пред таблом одговарам:
„Бож’ помози, Бож’ помози“.

Када тата дневник гледа,
са собом се самим борим,
уста држим, мисли скрећем
па у страху проговорим.

Са осмехом тајку гледим,
а за трк сам већ у пози.
Мајка виче: „Бежи, сине!“
Бож’ помози, Бож’ помози.

ЧУЂЕЊА

Чудио се вук лисици,
како може да зла буде
и како се не растужи
на кокошке и на људе.

И лија се чуди вуку,
како може да украде
од пастира у планини
беле овце, лепе, младе.

Свађом село напуштају
док на небу месец сија,
према шуми улов носе
вук овчицу, коку лија.

НЕ ВОЛИМ ДРВОСЕЧЕ

Још памтим оне дане детиње,
кад су у наше село Царско
стигле аветиње.

Буде сећања на сате горке,
кад су се у шуми изнад села
зачуле моторке.

Падеше крошње наших звезда,
пуцале гране и расипала јаја из
топлих гнезда.

Викасмо наглас: „Наше је, стојте!“
И као да чух глас покојног деде:
„Немојте, немојте!“

Па, очев орах изнад прућа,
тресну и зачух темељ се тресе
и дречи кућа.

Мајчина крушка златна и једра,
плодови њени су мирисали на
мајчина недра.

И све што беше, тужно је, свело,
исечена душа коју је имало
Царско село.

Вапаји оца и мајке у мени јече,
а ви ме питате зашто не волим моторке
и дрвосече

ХВАЛИТЕ МЕ УСТА МОЈА

Ја сам згодан као нико,
носим капут уског кроја,
пишем сјајно, речи точим
и бољи сам од Толстоја.

Хвалите ме уста моја.

Мене се и Марко плаши
који глуми каубоја.
Голом руком пчеле хватам,
не бојим се целог роја.

Хвалите ме уста моја.

Живим срећан са сазнањем
најдивнијег да сам соја.
На државној смотри школа
проглашен сам за хероја.

Хвалите ме уста моја.

И председник могу бити,
само треба мало среће.
Хвалите ме уста моја,
кад већ други нико неће.

ДИМ ЦИГАРЕТЕ

Велико се збило чудо,
разглашавам, чуј ме, свете,
тетка Нада престала је
да купује цигарете.

Ал' се нешто ту не слаже
и чуднога нечег има,
са терасе када уђе,
осећа се мирис дима.

Она се са тим не слаже,
док црвено јој је лице
па каже да дим улази
кроз прозоре са улице.

Другог дана, види чуда,
из ходника тетак вири
па осети из оставе
да се мирис дима шири.

Трећег, петог, седмог дана,
негде свако два-три сата,
тетка нам се узјогуни
па кривине чудне хвата.

А, када је тетак нађе,
уплашено главом клима.
„Нисам, мужу, драги, мили,
можда само два-три дима“.

ПЈЕСМЕ | МИРКО ВУКОВИЋ

Мирко Вуковић (1972)

ДИПЛОМАТА

Шаљем на школу
(по протоколу) –
разред суседни
(врло угледни) –
позивну ноту
(уредно; стоту)
на руке N.N.
(потпис и – њен)
у којој тражим
(речима блажим)
да попричамо
(званично само!)
на основама
(блиским свим нама)
уважавања
(и поштовања)
јер ја сам става
(са пуно права!)
да међу нама
(двема странама)
могли би бити
(то размотрити)
односи стални
(билатерални!)

БУВАРА

Откад је у кварт
дошла Милена,
ја сам кô пас на
пласту сијена.

Неко је згледне –
ја се најежим;
у себи бројим,
кроз зубе режим.

Кад с неким шетка,
међу њих банем,
мало ми фали
нешто да ланем!

Ако још неког
са њом угледам,
почећу стварно
и да уједам!

Под кожу ми је
ушла Милена,
па сам кô пас на
пласту сијена;

нит друге пуштам,
нити сам мезим...
Кô да сам бувљив,
зубало кезим.

ЗБОГРАДИ ЉУБАВИ

Са брода морнар
надао вику:
„Спасавај главе!
Кец на видикуу!“

Халуцинира
и наставница:
„То си ти, Дракче,
ил' јединица?“

Мора да виде
мојега кеца
из авиона
и са Мјесеца!

– Је л' мог'о већи? –
Обама пита.
(Снимио ваљда
из сателита!)

Кад дођу једном
неки с Плутона
рећи ће: „Види!
Стварно је она!“

Пропаде распуст,
о, пропаде све...
Због кога? Због ње...
Ма, знаш које, бре!

У ШКОЛИ, ПРЕКО НОЋИ

Табла је црна,
бијела креда,
на табли пише:
Вељко и Неда.

Ко све то, и кад,
написа тамо?
Сад нагађамо,
али не знамо.

Тек, није само
то написано,
него је срцем
све опцртано.

Затим кроз срце
једна стријела,
да се зачини
та ствар цијела.

Окрени назад,
обрни спр'једа –
има ли ова
„прича“ изгледа?

Сунђер искусно
искоса гледа:
„Прилично танка;
врло блиједа.“

ДРУГО СТАЊЕ

Ја знам шта је друго стање
кад се нађем поред Ање.

Кô шишмиш сам у раздање
када станем испред Ање.

Кô слон трапав, више-мање,
сваки пут кад сам крај Ање.

Збогом мозак, збогом знање –
ево Ање... Ево Ање!

Крене инат и лагање,
увijek кад сам близу Ање.

Петљам – да не држи грање...
То је, видиш, друго стање!

ДВА ЈАЈА И – ЈОЈ БЕЛАЈА

Да ли сте знали за коку Соку?
Ено је лежи у гадном шоку!
На челу лед, чај... ма, прича стара:
открила жена да је муж вара.

Њен Певац „знаде как'а је Сока“,
прати га, брале, не скида ока
(јер Сока „знаде каки си, гаде;
ако их пустиш, шта так'и раде!“).

Једаред кад је гањала црва,
чу перушање, ту иза дрва.
И баш се тада десило да је
комшинка Јула снијела јаје!

Сока га гледи и упореди
(њено са својим) и – преблиједи!
Узалуд Певац пориче „штету“:
налик су као јаје јајету!

ПРАЗАН ФАЗАН

Да ли сте знали фазана Брана?
Брано је улицкан са свих страна.
Перје, парфеми, све фирмирано –
Брано, изгледаш баш напуцано!

У се заљубљен – центар свијета,
да, и баш зато одлична мета.
Гледа га жудно сва перадија
(женска, наравно, и баш му прија!).

Но, и лисице шацују дасу,
облизују се док очи пасу.
Не налазе му никакву ману,
јер у фазану (шта?) виде – храну!

Фазанка Бранка, на живце танка,
женски га кињи, и без престанка;
куцне му чело (звекне кô казан!):
„Ти јеси фазан – ал' овдје празан!“

ПЈЕСМЕ | ЗЛАТКО ЈУРИЋ

Златко Јурић (1972)

УСПАВАНКА ЗА ПУЖИЋА

Пужица успављује сненог пужића:
Од тебе нема згоднијег младића.

Па му шапуће тихано, тише:
Чедо мило, желим ти добре кише.

Пужица слатко дјетенце нуна:
Пази се, кћери, гладних ракуна!

Љуља га, љуља, у покислој трави:
Запамти, синко, љепота је у глави!

Спавај ми, спавај, најумнији сине:
Чувај се, срећо, споре брзине!

ПУЖЈА РОМАНСА

Пужица пужу сочно каже:
Слузави траг срца не лаже!
Од твоје до моје кућице,
Држали смо се за ручице.

Заједно пузали у густу траву,
Пужасто градили кућицу праву.
Страсно укрстили пипкасте рогове,
Љубављу хранили звјездане богове.

Призивали сласне кише,
Вољели слијепо, све више и више.
Пламено твоје срце заводио,
Пужиће златне породило.

Наук на крају пужје романсе:
Свијет није остао без шансе!

ПУЖ ГОЛАЋ

Пуж голаћ из виноградске лозе
Допужио, попријеко, до градске ложе.
Допужио, љигав, до брзе дипломе:
Папирни менаџер приватне школе.

Без кућице и бисер-шкољке, бос:
Пуж голаћ постаде политички понос.
Цариник, директор, министар:
Виноградски пуж – самозвани цар.

Заборавио лозу, траву, росу:
Пузави рогоња одан босу.
Ведри и облачи, обојени пуж,
Остаде фаца без иједног друж.

Самом себи најпапетнији, голобради,
Бескућасти мекушац виле сагради.
Амбиције оствари, голаћ придворски,
Ал' нема бисер-шкољку као пуж морски!

МОРСКО КРАЉЕВСТВО

Слатка, слузава, муза пузала:
Мору носила тајне ријечне.

Најљепше љубави остају вјечне.
О пужој краљици, најслађе приче.

Пужје благо на дну модрог мора,
Најљепши бисери воденог трона.

Пужица-принцеза заигра пужно.
Зашарени шкољкама морски двор.

Сирена пјесмом срце освојила:
Пужасти свијет љубављу покорила.

БОКЕЉСКА ШКОЉКА

Морска пужица, најљепше шкољке,
Пливала плаветнилом наше миле Боке.
Пливала тихо, хладном пјеном овијана,
Носила вијековну тајну невјесте Јадрана.

Алекса опјевао заспалу пучину,
Сутон и хриди, звоно, пук и мук.
Шантићу шкољка риме украсила,
Бисерним сјајем пјесму позлатила.

Пужица морска – мудра муза пјесникова:
Црква, молитва, поезија, фреска вијекова.
Пјевајмо оду, граду, степеницама на воду,
Градини и Савини, Немањића задужбини.

Тачка на излету

ПРИЧА | ЈЕЛЕНА КОЈОВИЋ ТЕПИЋ

Јелена Којовић Тепић (1973)

КАД ЖОХАР УМИСЛИ ДА ЈЕ ЗМАЈ

Био је то сасвим обичан четвртак за становнике Змајевог замка. Змај је правио колаче, Трба је смишљао ритам за нову пјесму, Принцеца је читала, а Дуги мајсторисао у радионици.

– Да ли је неко видио моју мутилицу за јаја? – чуо се Змајев глас из кухиње, у којој се већ сатима спремао за сутрашње годишње такмичење за најбољег посластичара Змајевске земље.

– За-за-зар мислиш да би ико и помислио да дира твој кухињски алат, да уопште у-у-уће у твоју кухињу без дозволе? – збуњено одговори Дуги.

А онда се зачуло куцање на вратима и веома груб глас:

– Отварај или проваљујем! Санитарна инспекција Змајевске земље! Пријављени сте за нехигијенске услове у кухињи!

Прије него што су се снашли, у замак је умарширала ситна и шпицаста госпођа, ако изузмемо његоване и ушилиене бркове, сасвим неповезива с гласом који ју је красио.

Змај је био истински изненађен, Дуги и Принцеца помало уплашени, а Трба се грохотом смијао:

– Уђи, добра жено, и имаћеш част да видиш најуреднију кухињу на свијету. А ако будеш имала среће, Змај ће те почастити и својим ванилицама, сигуран сам да си чула за њих.

Службеница је са страхопоштовањем гледала савршену кухињу. Лонци, поклопци, посуде, сервиси и сва остала кухињска опрема блистали су на јесењем сунцу.

– Сигурна сам да је посриједи грешка! –

заустила је Службеница, а онда је њене ријечи прекинуо црни, добро ухрањени, прљави жохар који је протрчао по поду. Принцеца је вриснула и скочила на сто, Трба се заљуљао и преврнуо на под, Дуги је шокирано муцао:

– Не-не-не-не-немогуће!

Змај се ухватио за главу.

Службеница је неочекивано хладнокрвно извадила жуту траку и рекла:

– У име надлежног министарства за хигијену Змајевске земље, проглашавам ову кухињу недостојном. Уколико планирате и даље да се бавите спремањем колача, тужбу можете да поднесете на формулару број 30568 у соби 16 и по четвртком од 11.55 па све до 12 часова.

Док је говорила, разапела је жуту траку по вратима кухиње и одмарширала из замка. Чим је изашла, прво се чуло злоћудно крцкање и злурад смијех из порцеланске шољице на полици с посуђем, а потом и глас:

– Наравно да није била грешка! Нико неће остати поштеђен!

А чим се чуло затварање врата замка, жохар је шмугнуо испод крденца.

– Ш-ш-шта ово би? – проговори Дуги, након бескрајно дуге минуте непријатне тишине.

– Не разумијем? Прво, никад нисам видио жохаре у Змајевској земљи. Друго, како може да се појави жохар, симбол прљавштине, у овако уредној кухињи? Знам да ниси урадио ништа погрешно! Чак и ја прво оперем руке прије него што укра... овај, дегустирам колаче из оставе. Понекад... – рече Трба, свјестан да се мало занио и открио више него што треба о својим навикама.

Змај је и даље ћутао.

Принцеза се мало раскомотила на столу, не примијетивши другу половину Трбиног излагања:

– Нажалост, жохари постоје. У Змајевској земљи, већина бића је часна и има своје мјесто у свијету, раде оно што умију и воле. Једино жохари не могу да се роде с било каквим талентом, осим да другима загорчавају живот. Што си посвећенији, већа је шанса да жохари чују за тебе и покушају да униште љепоту коју својим радом произведеш.

– А-а-али зашто? – готово плачући упита Дуги.

– Зато што не могу да разумију, а самим тим ни да поднесу радост коју змајеви и друга бића осјећају док раде оно што воле. И против њих се немогуће борити. Увијек побиједе, јер се боре средствима која су другима непозната – заврши предавање Принцеза. Све троје забринуте погледаше у Змаја.

– А то отприлике значи да качим мутилицу о клин – тихо рече Змај, по први пут од кад су га упознали, скидајући кецељу.

– Е па, неће моћи! – узвикну Дуги, без иједног замуцкивања. Идемо у собу 16 и по, по формулар број 30568. Свакако је четвртак.

– Тачно! – рече Принцеза, демонстративно навуче сокнице што више може (за сваки случај) и скочи са стола.

Змај је одмахнуо руком. Дуги, Принцеза и Трба су, и не погледавши га, кренули одмах.

Министарство за хигијену било је смјештено у огроман, оронут, жути замак са осморо врата различитих величина. Другари су спремно кренули на највећа, трчећи. Ушли су у дугачак ходник препун мањих врата. Куцнули су на прва, дочекао их је импозантан ђуран у плавој униформи.

– Добар дан, тражимо формул... – заустила је Принцеза, а Ђуран је уображеним покретом руке показао натпис изнад свог стола: ПОГРЕШНА КАНЦЕЛАРИЈА.

На вратима друге канцеларије писало је: Заинтересованим улаз забрањен, па су покуцали на трећа. Унутра је једна његована гуска скоро сасвим затворених очију ударила кљуном печат на један по један папир с огромне гомиле испред себе. У четвртој канцеларији дочекала их је мрзовољна кокошка, која је, не сачекавши да чује шта траже, викнула: НЕДОСТАЈЕ ВАМ ЈЕДАН ПАПИР.

– Али ми још немамо ниједан папир – збуну се Трба.

– Ето, јесам рекла! – одбрусила је и залупила им крилом врата испред носа.

На петим вратима је писало: Данас не радимо!

Слично је било и у свим осталим канцеларијама.

Већ помало уморни, другари су изашли из замка и покушали с преосталих седам улаза у грађевину.

– Дођите сутра, видимо се следећег четвртка, на паузи смо, свуда су читали маштовите натписе, слушали службенике. Само свој формулар нису нашли. Вријеме за предавање жалбе је истицало, у свим ходницима су неумољиво куцали огромни сатови који су их на то подсећали. Трба је био гладан, Принцезу је жуљала ципела, само је Дуги, одлучнији него што су навикли да га виде, инсистирао:

– Мора постојати начин. Не би нам Службеница тек тако рекла. Само морамо још мало да се потрудимо.

У посљедњем ходнику коначно су угледали врата с бројем 16. На сусједним, малецким и готово невидљивим вратима није било броја.

– Лукаво, нема шта, рече Принцеза и, храмљући, уђе без куцања. Унутра је сједила иста она Службеница која их је посјетила, и везла гоблен с узорком љениваца. Поспано је погледала на сат и рекла:

– Дванаест и два је. Жалбе примамо четвртком од пет до дванаест до дванаест.

Знајући шта слиједи, као по команди, Трба и Дуги зграбише Принцезу која се устремила као јагуар и изнесоше је из собе 16 и по.

Млатарајући бијесно ногама, изговарала је ријечи које нису баш прикладне за једну Принцезу из сликовнице.

– Доћи ћемо следећег четвртка, смири се – рече Трба.

– Или ћемо узети правду у своје руке. Ја знам да направим одличне замке за штеточине! – спремно и опет без муцања рече Дуги.

– Објављујемо рат жохарима! Ухватићемо га и научити да поштује труд, рад и љубав! – Принцеза диже стиснуту песницу у ваздух, као револуционар.

Чим су стигли у Змајев замак, Дуги је почео да ради, Принцеза да га бодри, а Трба је... па Трба је био Трба, и то је довољно да сви око њега буду добро расположени. Само је Змај ћутао. А није ни чудо, није лако када ти неко без твоје грешке забрани да радиш оно што највише волиш.

За само неколико сати кућа је била прекривена најразличитијим замкама, а Принцеза је Дугом стављала фластер на огреботину на прсту.

– Имамо га! – поносно објави Дуги, гледајући у замку – лавиринт, кроз који се кретао изнервирани жохар. Трба га гадљиво извади у теглу и постави на сто.

– Шта ћемо сад? Одмах да вам кажем, мени не пада на памет да га храним! – рече Принцеза.

– Већина би га сад просто згњечила. Али ми то не можемо – шапну Трба.

– Драмијеле, па то си ти! Надао сам се да се никад више нећемо срести – промрси Змај.

– Ти њега познајеш? – шокира се тројка.

– Нажалост, да. Појавио се на једном такмичењу за најбољег посластичара на ком сам учествовао. Крештао је да сви гледамо у њега и да га прогласимо главном звијездом. И замислите, тврдио је да прави боље колаче од свих нас заједно. Кад смо тражили да нам покаже, клео се да не може јер су толико добри да их увијек све поједе сам. Кад сам побиједио, опет се појавио и запријетио да ће ме кад-тад наћи и казнити јер због мене није могао да заблиста у пуном сјају.

– Будала! – постави Трба дијагнозу.

– То је ружна ријеч, Трбо! – љутну се Принцеза.
– А ми нисмо такви!

Сви су гледали у теглу, не знајући шта да раде с уловљеном штеточином. А из Драмијелових очију сијевале су муње:

– Шта је, шта хоћете? Ви мислите да само ви имате таленат, је ли? То је чист безобразлук!

– О чему он? – збуњено се згледаше пријатељи.

– Шта о чему? О угледу жохара посластичара! О прилици да се докажем! Ви мислите да ми не знамо да правимо колаче, је ли? Е па знамо! Најбоље! А ја сам најбољи међу најбољима! Толико сам најбољи да сте ви сви љубоморни на мене!

– Чекај, а да ти дамо прилику да нам покажеш? – простодушну упита Трба.

Змај је и даље стајао са стране и ћутао, али другари то нису примјећивали, загледи у злобно биће на столу.

– Наравно да ћу да вам покажем! Само ме пустите напоље!

Дуги муну лактовима Принцезу и Трбу и шапну:

– А да га пу-пу-пустимо?

– Па убједљив је, морам да признам – шапну

Трба, узе теглу са стола и, скидајући поклопац, рече жохару:

– Пуштамо те. Имаш прилику да покажеш шта знаш.

Драмијел је само то чекао. Изгмизао је из тегле и брзином свјетлости нестао испод креденца. Попут репа, за њим је шкрипао глас:

– Ахахаха, ко је сад будала? Дебели, жгољави и здепаста!

Све троје другара стадоше у шоку, не вјерујући какво вријећање чују.

– Ја нисам дебео, него елегантно попуњен! – фркну Трба.

– А ми смо повјеровали жохару. Тако нам и треба! – љутито изјави Принцеза. Истог тренутка, и она и Трба и Дуги се сјетише да Змај све вријеме ћути.

– Пустео сам вас, иако сам знао какав је... Жохари су бића за које дата ријеч не значи ништа, бића која не познају част.

– Па за-за-зашто си нас онда пустио? – зграну се Дуги.

– Зато што знам и поштујем какви сте ви. Нажалост, веома дуго сам на овом свијету. Довољно дуго да сам научио да се не може вјеровати сваком. Понекад мораш знати да постоје бића попут жохара. Да сам вам рекао, могли сте да помислите да сам љут јер је напао мене лично.

У том часу, зачу се ломљава кристала. Драмијел је, режећи и скичећи из петних жила, обарао на под једну по једну кристалну чашу из прастарог Змајевог сервиса, наслијеђеног од баке. Трба, Дуги и Принцеза су поскакали као опарени, свјесни колико Змају значи ова успомена.

Кухиња се претворила у плусак крхотина стакла и људи који покушавају да ухвате штеточину. Дуги је висио с лустера, Трба је, наоружан великом цједиљком, млатио на све стране, додатно ломећи посуђе, а Принцеза је вриштала, не знајући шта друго да ради. Вратоломним замахом, Дуги је, одбацивши се снажно ногама о зид, с лустера успио да дохвати једину преосталу чашу из сервиса. Тачно пола секунде касније једно оштро парче стакла у лету се заболо у жохареву ногу.

Сви су се скаменили, а Драмијел је драматично вриснуо:

– Ијааааа! Збогом, свијете! Нека будућа покољења чују да је Драмијел храбро погинуо у борби за жохарски род!

Тада је притрчао Змај, подигао га на један тањир, прегледао повреду и рекао:

– Ниси погинуо, само си мало огребао ногу. Превиђемо те, брзо ће проћи.

– Како можеш да му помажеш? – шокира се Принцеца. Да нисам овакоfino васпитана, ја бих му показала...

– Али јесиfino васпитана и знаш да се не ратује против слабијих. И шта сад да радимо с њим? – упита Трба.

Завијене ноге, жохар је опет био у тегли на столу. Другари су се замислили. Повријеђен је и част им налаже да му помогну. Добри су и не желе да га згњече. Али нипошто не желе ни да остане с њима. Тешка ситуација...

Било је ту врло маштовитих приједлога. Принцеца је на трен помислила да му дају посао, а да зарађеном платом надокнади штету коју је направио. Али, помисао на жохара који се слободно креће по замку се ником, а понајвише њој, није допала. Трба је трбасто – наивно размишљао да га некако укључе у бенд, али жохар ништа није знао да свира, а глас му је био толико непријатан да је улога пјевача аутоматски отпала. А онда је Дуги рекао:

– Сва-сва-свако биће треба да нађе нешто што га чини срећним. Шта може да усрећи једног жохара?

Змај је, држећи чврсто у руци једину преживјелу чашу из бакиног сервиса, у коју су му сипали мало чаја од камилице да се смири, закључио:

– Њега усређује само кад се осјећа моћније и веће од свих других.

– Зна-зна-знам! – Дуги блесну као да му се упалила сијалица у глави. – Крива огледала! Огледала која искривљују одраз! Пра-пра-правим му кућицу! – рече, истрчавајући из трпезарије.

Сви заклимаше с одобравањем, иако нису најбоље разумјели шта је тачно мислио. Знали су да, кад се вјештом Дугом упали лампица, треба да му вјерују.

Трба намигну Принцези:

– А за то вријеме, нас двоје можемо да очистимо кухињу, да Змај поново може да ради оно што он воли. И што ми волимо кад он ради.

Чим су завршили, са Змајевог лица је нестао облак који се појавио заједно са Драмијелом, радосно је припасао кецељу, али се одједном снуждио:

– Али жута трака је још увијек ту...

– А да је игноришемо? – добаци Трба.

– Не. Поштоваћемо закон. Дотад ништа од колача – рече Змај и повуче се у библиотеку.

Неколико сати касније, Дуги је свечано показао дрвену кућицу, унутар које су била постављена крива огледала. Највеће међу њима стварало је огроман одраз, па је онај ко се у њему огледа имао осјећај да је много већи него што стварно јесте. Пробудили су Драмијела, који је, уморан од урликања, спавао у тегли, и пребацили га унутра.

– Срећно усељење, Драмијеле – озбиљно рече Принцеца. – Надамо се да ће те ово макар мало усрећити.

Драмијел трупну на под кућице, пробуђен, и одмах поче да запомаже:

– Ко сте ви да ми одређујете гдје ја треба да живим? Нећу кућицу! Хоћу замак! Хоћу замак већи од Змајевог! Хоћу највећи замак јер ја то заслужујем!

– Па на-на-направи себи – предложи Дуги.

– Чуј направи, срам те било, као да не знаш колико времена одузима моја борба! Немам времена!

Толико је викао да се није чуло да на врата куца главом и брком Службеница:

– Срећом нисте закључали, иначе бисте сад морали да поправљате браву. Нека петиција с много потписа је стигла на адресу Министарства. Изгледа да читаво краљевство навија за Змајеве колаче. Зато сам дошла у ненајављену контролу стања на терену.

Провукла се испод жутих трака, извадила лупу и почела да прегледа сваки милиметар кухиње.

– Нажалост, овај пут немамо чиме да вас почастимо, али можемо да вам покажемо да смо ријешили проблем.

Проблем је и даље кукао у својој кућици, а Службеница је изгледала као да јој је пао, ако не камен, оно бар каменчић са срца.

– Ма прекрасно! Била сам сигурна да ће тако бити. Знате, и ја сам дугогодишњи обожавалац ваших колача! – удворички се обратила Змају, као да је заборавила да је она та која је поставила жуту траку. Наравно, траку је одмах скинула и Змај је коначно ушао у своје царство.

Пролазили су дани. Живот се, ако изузмемо Драмијелово урликање, полако враћао у нормалу.

Једне вечери, из кухиње се појави Змај, са сјајем у очима носећи тарту у облику срца, нестварне лепоте. А око ње се ширио мирис од ког су Трба и Принцеза заплјевали од радости. Дуги је, наравно, држао ритам бубњајући по кољенима.

– Представљам вам свој нови рецепт, тарту која се зове златорав и љубав!

– Вааау, од чега је? – љубопитљиво упита Трба.

– Од златорави и љубави, наравно! – шеретски рече Змај.

Задивљени другари су чекали своје парче тортe, која је изгледала као умјетничко дјело, прије него храна. Чак је и жохар на тренутак ућутао.

Тај израз блаженства на лицима Трбе, Принцезе, па чак и Дугог, не да се ријечима описати. Једино је срећнији био Змај, јер је он најсрећнији кад усрећи оне које воли.

А из Драмијелове кућице се, уз непристојно гласно жвакање (да, дали су и њему мало, Змај није шкртица), зачуло:

– Ја сам још давно направио бољу тарту од ове. Много бољу! И ово огледало није довољно велико! Ја сам већи од овог...

– Ти знаш да не мораш да останеш овдје? – подсјети га Принцеза. Жохар се, наравно, правио да је не чује.

– Нека бића никад не могу да се поправе, и треба научити живјети с тим – мудро рече Трба између два залогаја, а Змај подиже чашу с камилицом:

– Драги пријатељи – започе здравицу – хвала вам што сте били уз мене и кад је тешко. Желим нам да и даље знамо да је важније бити срећан због једне сачуване чаше, него тужан због читавог поломљеног сервиса. А теби, Драмијеле, желим да и ти нађеш тун радости и љубави у себи!

Трба започе пјесму. Веселе, уз повремено Драмијелово кукање, потраја дуго у ноћ.

Човек није звер, није

ПЈЕСМЕ

ИГОР МИЈАТОВИЋ

Игор Мијатовић (1975)

КОД ОБУЋАРА

Не само Пера, него сви,
Пужеви мали и велики
Код обућара муку муче,
Како ципелу да наруче.

Њима је то права незгода,
Нико неће једну да прода.
Сви знамо обућарску причу стару,
Ципеле продају искључиво у пару.

Стонога купи педесет пари,
Њу највише цене обућари.
Крава и коза по два пара,
Ни то није зарада мала.

Пуж је биће компликовано,
Стопало му је необликовано.
За обућаре то је тотално стресно,
Јер оно није ни лево ни десно,

Него некаква између варијанта.
Сваки се обућар за главу хвата,
Посебан калуп мора имати,
На њему ципелу пужу штимати.

Пужево стопало нема чврстоћу,
Што чини додатну потешкоћу.
За обућаре прави је смор,
Пужић Пера – чудноват створ.

ЛЕДЕНА ТОРТА

Као шлаг на торту
Зима украс чини,
По шуми и пољу
Долу и планини.

Зимзелене, вите јелчице
Добише зимске шубарице.

Стари храст бадњак чуди се чудом,
Огрнуо се бијелом бундом.

Високе планине по врховима
Ушушкане бијелим јорганима.

Горски водопади заустављени ледом
Украсише се брадом и косом сиједом.

Одмах испод њих потоци и језера
Цакле се под ледом кô зрна бисера.

Око три мјесеца годишње,
Зима кô прави посластичар
Украшава свијет кô торту
И поклања га нама на дар.

ЛАВИЦА У ПРЕЗЕНТУ

Јужно од Сахаре,
На Црном континенту.
Анђела лавица,
Живи у презенту.

Не мисли на перфект,
Не брине о футуру,
Садашњост је важна
За ову лав-цуру.

Сасвим тихо, мирно
И стрпљиво у трави,
Непримјетна чека
Кô предатор прави.

Одједном... гнуови,
Антилопе, газеле...
Приђоше близу до
Лавице Анђеле.

Она искочи тад!
И сасвим сензитивно
Пусти свој снажни глас...
Звучало је дивно...

Афричка црна ноћ
Спуштала се лагано.
Сви су још пјевали...
Синхронизовано.

А када одлучише
Играти се разлаза,
Блиједи се Мјесец
На небу показу.

И сутра ће опет
На Црном континенту
Лавица Анђела
Живјет' у презенту.

Гласом срце прати,
Пјесма сама извире...
Сви ће с њом пјевати
У Африци и шире.

ЉУБАВ НА КИШИ

Једна сасвим мала кишна глиста...
С обје стране иста...
Питала је свог драгог глистана...
Једног кишног дана...
Зашто му се поред силних глиста,
А свака је иста,
Баш она свиђа.

Одговори глистан: *Драга глисто...*
Волим те начисто...
Кад угледам тебе, љубав моју...
Ја мијењам боју...
И срце ми убрзано бије...
Ништа исто није...
То је истина.

Задовољна одговором, глиста...
С обје стране иста...
Није се више ништа питала...
Сада је све знала.
Цмокнула је свог драгог глистана...
Истог кишног дана...
Е, то је љубав.

НИЈЕ ЛАКО БИТИ КОЊ

Као прво:

Умјесто у кући
Коњ живи у штали...
Ту је простор скучен
Такорећи мали.
У штали је мјесто
Гдје се коњ паркира...
И нема мрдања
То га баш нервира.

Као друго:

Коњче нема кревет
Он стојећки спава...
Заболе га ноге
Заболи и глава.
Волио би и он
Кревет барем мини...
Да се пружи некад
По ц'јелој дужини.

Као треће:

Коњ ручка сијено
А зоб тек понекад...
Пије само воду

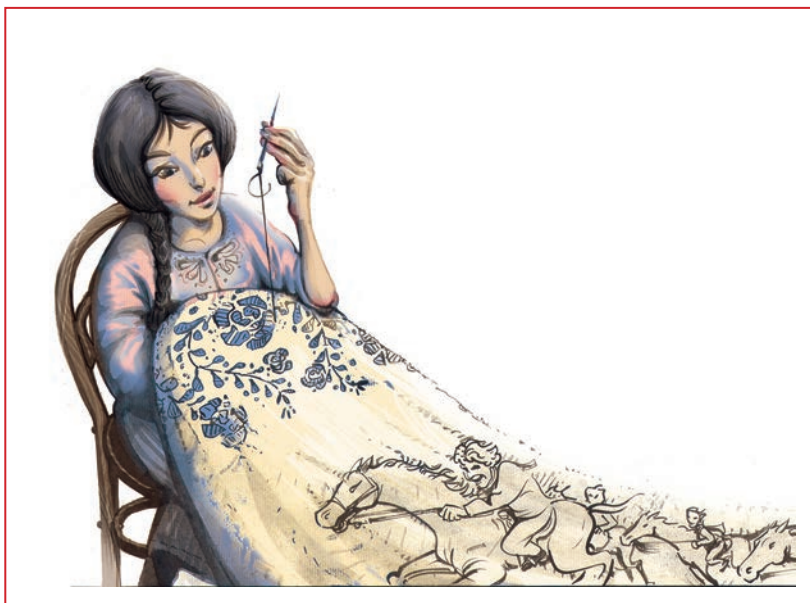
Слично као телад.
Желио би јести
Мркве, еврокрема...
Пити сок од нара
Ал' за њега нема.

И четврто:

Јаше га ко стигне
Дјеца, маме, тате...
Само мамузају:
Галопирај ате!
Он би да одмори
Тад канџија туче...
Људи су бездушни
Животињу муче.

Зато кажем:

Није лако коњу
Са нама људима...
Како год окрене
Нешто му не штима.
Ријетки су они
Који коње воле...
И труде се да им
Више удовоље.

Јабука за Иконију

ПЈЕСМЕ | АЛЕКСАНДРА ЧВОРОВИЋ

Александра Чворовић (1976)

МАТИЛДА

У разред је дошла у сриједу,
сјела у клупу у другом реду.
Плава Матилда, фрчкаве косе,
Љепотица са пјегавим носем.
Од тада не спавам, већ трећи дан.
Желим је позвати на рођендан.
Било би добро да се представим,
мало шармирам, да се похвалим,
Јанковић Марко, чисто да се зна:
најбољи ученик из шестог два.
Није да немам чим да се дичим,
а баш на мајмуна и не личим.
Ал' кад погледа плавим очима,
сва моја памет се одузима.
Кô да сам мутав, само се бечим,
нешто муцам, а нигдје ријечи.
Зар је то слика правога момка?
Више кô тупан глупљи од точка!
И шта да радим да образ спасим?
Ком' да се жалим, помоћ да тражим?
Има ли неко о томе знање,
како да спријечим бламирање?
Ах, како да приђем, не знам ни сам,
да зовнем Матилду на рођендан?

ЖУЋА

Није био керче за изложбе,
нити расан да се с њим подичиш,
на цукелу личио је више,
карактеру лоповскоме сличи.

Упад'о је у туђа дворишта,
отимао и пилад и месо.
У сушари зграбио је шунку,
прејео се од комада пријесног.

Посумња ли да ћеш да га тучеш,
арлауче као да га пржиш,
у три села таквог није било,
већ завија чим му се прикучиш.

Тај је крао све што види редом.
Преједе се да му дође мука.
Цијело село јурило га прutom,
отац кук'о срамота и брука.

Таквог кера нигдје није било,
ланац кида, а прегризе пређу.
Тешко оном ко наврати с пута,
Познав'о је добро нашу међу.

Отиш'о је нико не зна куда.
Његов дух је био жељан свијета.
Можда неч'је пршуте сад гута,
и незване госте тјера с пута.

Лаг'о, крао, и све што је мог'о,
Обилазећ' свакаква беспућа.
Ал' ја сам га волио баш много,
нико није био као Жућа.

ЈУНАК РАША

Ја сам јунак Раша
и много сам љут
Нек се чува свако
ко стане ми на пут

Мој је поглед жесток
да се леди крв
Од мене чак и лав
дрхти као црв

Медвједа у коштац
ухватим за час
чак и вук зацвили
када чује мој глас

Ја сам гусар страшни
предводим љути рој
Тај ковчег са благом
у орману је мој

Чувам једну тајну
мој кревет је брод
И када запловим
мали је овај свод

Гусаре предводим
до краја свијета
Сабљом се кунем
чувеног дјетета

Свемоћни сам владар
водим војску у бој
Ко се супротстави
биће му ојо-јој

О мојој храбрости
по свијету брује
о тим подвизима
тек ће да се чује

Силно моје царство
сва дјечија соба
Одане играчке
гледају ме с пода

СНОХВАТИЦЕ

Руменом зором небо се жари
Док мојом маштом владају снови
Рукама хватам чаробне ствари
Јер тамо имам баш све што волим

У свијету маште нема туге
Сва дјеца имају маме тате
У сновима и блиставе дуге
Лете небом ко свилене траке

На дланове ми слијећу птице
Мирисно цвијеће путић краси
Крошње дрвећа пјевају пјесме
Анђели чешљају златне власи

У свијету снова нема бола
Нема поплава мржње и рата
Свака је биљка препуна плода
Па нема глади бијеле страха

Фонтане чаробном водом пјене
Радују се чекајући мене
Снови љепши од свијета људи
Тешко је кад морам да се будим

ЧАРОБНИ ФРУЛАШ

Језиком бајке гази тихим ходом
Из чаробне земље кораком сна
Ко гипки мачак под плавим сводом
Блистава звијезда у очима дна

Његова фрула сваки ум занесе
За њим ће поћи пацов и дијете
Незаним путем сненог одведе
Узалад га траже због освете

Чаробни фрулаш могао би доћи
Кроз твоје снове да те заведе
Ал' пази за њим не смијеш поћи
Да не изгубиш и друге и себе

НАУЧНИК

Све моје друштво хвата паника
Кад се спомене термодинамика
За агрегатна стања материје
Кажу да их уопште брига није
Мождане вијуге траже акције
Схватите хемијске реакције
Знање угљеникових једињења
Слику свијета потпуно мијења
На контролном желе да их спасим
Брину их електромагнетни таласи
Не схватам уопште генерацију
Наука ми даје инспирацију
Када схватим истине и законе
И разријешим формуле и знакове
Срећан сам а душа пуна полета
Занимљива је ова планета
Стално се чуде кажу да сам *фрик*
Због склоности зову ме Научник

ПЈЕСМЕ | БЕРИСЛАВ БЛАГОЈЕВИЋ

Берислав Благојевић (1979)

ПАУК У ПОШТАНСКОМ САНДУЧЕТУ

Усели се паук у јесен позну
у једно лепо поштанско сандуче.
Ту ће да преспава зиму грозну
и ветар страшни што арлауче.

Гледа паук одакле да крене...
Из којег угла мрежу да плете?
Али трже га звук ауто-сирене,
па брже-боље у ћошак полете.

Добро, сад знам да ће бити гласно
али биће то добар дом и даље...
Помисли паук: бар је свима јасно
да нико више писма не шаље.

После два-три напорна дана
уреди паук тај комад метала.
Никад није видео лепшег стана,
све има, чак и два прозора мала.

Дивио се тако својих ногу делу
отамо где је од сандучета брава,
затим оде у кревет у истом оделу
зевну једном тихо, па се успава.

А онда једног дана зачула се бука
друкчија од других, па га и пробуди.
Прво што је видео беше крупна рука,
а онда и писмо... Да паук полуди!

Ко још шаље писма, 21. је век?!
Помисли паук, па провери стање.
Кућа му је читава, померена тек,
ал' чврсто се држи свиленасто ткање.

Кад је већ тако, да видим шта пише...
Охо-хо! Па то је честитка нека!
На девојчицу неку мирише
сва је роза, пуфнаста и мека.

Гђица Катица честита годину нову!
Жели ти да се радујеш и блисташ,
а при врху, на неком нацртаном крову
пише: Срећна и теби, пауче, што читаш!

ГЋИЦА КАТИЦА И ДРУГАРИЦА ПТИЦА

Гђица Катица једном је упитала:
Мама, зашто Ката не може да лети?
Като, рече мама, само би скитала!
Откуд се сад и летења сети?!

Катица се љутну, па мргодно рече:
Снила сам да имам другарицу птицу,
јесам, часна реч, баш пре неко вече.
Летећи скупа гледасмо на улицу.

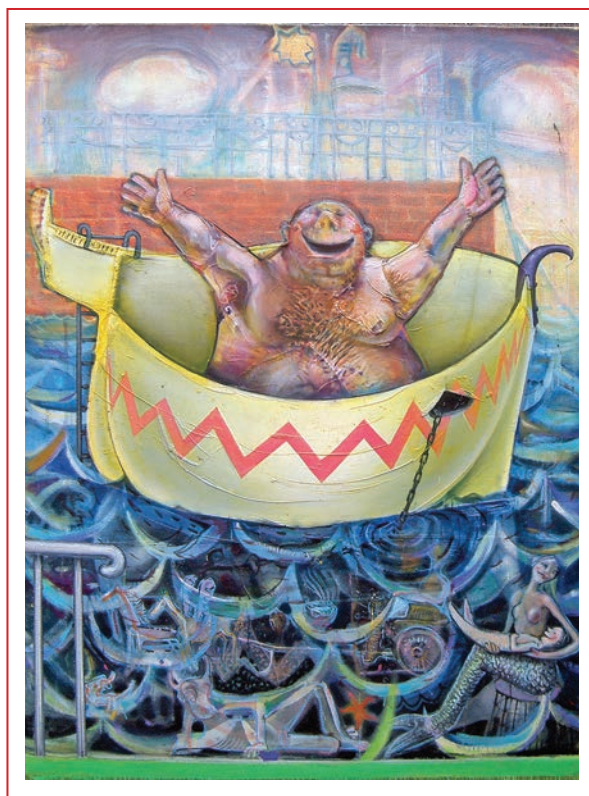
А доле, мама, аута су ко лептири,
и свака крошња личи на маслачак.
Кроз косу ми ветар топао пири,
а пут кривудава, као црв дугачак.

А птица, упита мама, каква је била?
Ух, мама, баш питаш тешка питања!
Имала је кљун, перје и два крила...
Ех, да, била је од мене много мања!

То онда може да буде мали врабац
или опис лета неког младог јастреба,
или чак гавран, тај небески вранац
а можда и орао што с висине вреба.

Да није голуб... Мама још набраја
сва перната чуда незнана и знана
и сва она бића што легу се из јаја
од канаринца до главоње пеликана.

Та твоја другарица, да не сличи ноју?
Ката подигну прст као према некој мети
па рече: Теби нису све птице на броју!
Мама, па свако зна да ној не може да лети!

Ојлала, ојлала, баш сам се развеселио 2

ПРИЧА | МАРИНА | ЈОВАНОВИЋ

Марина Јовановић (1982)

НЕСУЂЕНИ ЗДУХАЧ

Устао је прије свитања, умио се и обукао ново одијело. Тихо, да не пробуди укућане, отвори фрижидер и у повелики руксак убаци нешто хране. Поглед му паде на остатак јучерашње рођенданске торте на чијем је врху стајао нагорјели број дванаест. Дубоко удахну и на кухињски сто остави папирић на коме је дебелим плавим фломастером писало: ОТИШАО САМ ДА ИСПУНИМ СВОЈУ СУДБИНУ.

У панталоне упаса сјекирче и нагорјели комад дрвета, отвори врата куће и несташе у мраку. Ишао је ка планини у чијем подножју је лежало његово село. Дошао је и тај дан за који се спремао дванаест година и један дан. Добро можда не баш дванаест, можда девет и један дан или осам... небитно. Углавном спремао се за њега од када му је дјед испричао да је рођен једне олујне ноћи са танком опном око тијела коју људи његовог села шапатом називају кошуљицом. То је значило да је наслиједио дар свог прадједа, надалеко чувеног здухача, а самим тим и његово име – Горчило.

Многе ноћи провео је у дједовом крилу слушајући без даха чудесне приче о подвизима плећатог претка. Летио је тај храбро у олујне облаке и борио са троглавим алама што бљују огањ и сију град по пољима и воћњацима. Бити здухач није само велика част, то је одговорност. Благодат цијелог села зависила је од његове храбрости и домишљатости.

Осим имена, кошуљице и обичаја да му се приспава пред кишу није имао много сличности с прадједом. Није био крупан и плећат, више шткрљаст и кошчат. Није имао ни дуге густе бркове мада је јуче, на свој рођендан, примијетио пар свилених длацица исподноса. То је протумачио као знак да постаје мушкарац и да је куцнуо здухачки час.

И ето 12 година и један дан и он, праунук славног имењака, иде у планину да се сретне са својом судбином.

– Цијело село полаже наду у мене – размишљао је грабећи уз уску планинску стазу. Добро, можда је мало претјерао, истина је да нико из села није знао да је он здухач, али то је била згодна околност јер га је ослобађала бремена великог очекивања околине. Стрепио је од часа када ће се наћи пред троглавом алом што предводи олујне облаке. Није млади Горчило био страшљив, нипошто, само није био сигуран хоће знати шта да чини. Није постојала школа за здухаче. Нити је у њиховом крају у последња два покољења рођен макар један од кога би се дјечак могао учити здухачком занату. Једино на шта се могао ослонити је дједово приповиједање и малобројне књиге из којих је сазнао да, када црни облаци притисну земљу, он ће пасти у дубок сан ма гдје се налазио и из тог сна га нико не може пробудити. За то вријеме његов дух ће одлетјети у небо и биће огроман попут дива. Ручердама ће чупати дрвеће као влати траве а стијење купити као каменчиће са земље. Тиме ће тући крилату неман. Тај дио се дјечаку није допадао. Као прво, у љутом боју сигурно неће моћи водити рачуна гдје пада стијење и лако би се могло десити да камена громада погоди нечију кућу. Са друге стране, у школи је учио да су шуме плућа планете и да се дрвеће мора чувати. Било би неодговорно да га почупа. Зато је као оружје понио сјекирче и комад дрвета нагорјелог са оба краја ког се, по дједовом предању, ала посебно плаши.

Ходао је тако преврћући мисли у глави. Сунце је пекло, ноге су му отежале од пјешачења, а онај угарак задјенут за појас, жуљао га је. Вријеме је да се мало одмори. Леже у хлад дрвета. Посматрао је небо кроз крошњу и учини му се да се бијели

облаци згушњавају. Приспава му се. То је сигурно то, помисли Горчило. Зијевну. Сад ће олуја. У књизи је прочитао да су здухачи забијали сјечиво косе изнад главе да би им штитило тијело од але док су у дубоком сну. Коса му је била превелика па је понио перорез – и он ће послужити. Забоде га у земљу, испружи се колико је дугачак и затвори очи. Лежао је тако неко вријеме. Ништа... Отвори десно око и зашкљичи у небо. Бијели облаци су отпловили остављајући на чистом плаветнилу њежни паперјасте траг. Разочаран, отресе земљу са одијела па настави даље. Није имао среће с олујом. Дан је био ведар и шума је звонила од птичије пјесме, као да се руга малом здухачу. Није му било друге него да се попне на сам врх планине овјенчан густим облацима.

Ходао је полако пребацујући сјекирче из руке у руку, кад удари на пећину, а унутра... Коса му се наостријеши од страха. Створење је било окренуто леђима. Дугачак, црни реп, пружао се до краја пећине а змијолика глава досезала је до каменог свода. Горчило се сакри иза грма. Срце му је лупало. Из пећине је допирала тиха мелодија. Дјечак вирну. Неман је звиждукала послујући око котлића. Испуза нечујно из склоништа не би ли је боље осмотрио. Изблиза није дјеловала толико страшно. За почетак имала је само једну главу. Ако се изузму њена величина, сјајна смарагдна крила на леђима и крљушт, изгледала је исто као њихов смук из баште, а њега се није плашио. Створење се изненада окрену.

– Ијуууу! – цикну изненађено и из оштрих канци испусти кутлачу.

Горчило одскочи у страну. Подиже у вис сјекирче и угарак. Говор који је годинама припремао за овај судбоносни моменат сам потече из грла:

– Ти одвратна немани, куцнуо је час нашег обрачуна, никада више твоја погана уста...

Пећина се затресе од алиног урлика. Змијска глава приближи се дјечаковом лицу. Танки пламичци ватре тињали су у дну зјеница. Заплусну га дах немани који је мирисао на... воће??!!

– Ваљда је ред прво назвати добар дан када долазиш некоме у пећину! – загми љутито испуштајући праменове дима кроз ноздрве. – Права неотесаност!

– Дд-обар дд-ан – промуца престрављени Горчило.

– Тааако – одобровољи се крилата змија.

Подиже дрвену кутлачу и упери је у придошлицу.

– Је ли лијепо некоме рећи да има погана уста и да је одвратан, мада за нас але то и није увреда, али ти ми реци је ли то у реду?

Млади здухач се зацрвени од стида.

– Оппростите.

– Колико имаш година?

– Дванаест година и један дан.

– Хм, ја имам сто педесет, и ако томе додамо сто година, колико сам провела као змија, то би било двјеста педесет, је ли тако?

Горчило климну главом.

– Е ако сад од тог броја одуземо дванаест... хм, хм... колико је то? – ала се замишљено чешкала по бради.

Настаде тишина, обоје су рачунали.

– Двјеста тридесет и осам! – испалише углас.

– Толике године заслужују више поштовања, зар не?

Дјечак се поново сложи.

– Е када смо то рашчистили, можеш наставити с говором – рече ведријим тоном. Смјести се на мајушни дрвени трножац и заинтересовано запиљи у збуњеног здухача.

– Хрм, хрм – дјечак прочисти грло, мало се замисли, па отпоче опрезно.

– Поштована госпођо ало, куцнуо је час нашег обрачуна! Никада више твоја, овај, Ваша... уста неће прождирати залутале путнике, нити ће гутати пшеницу и кукуруз са наших поља! Ја Горч...

– Чек, чек, чек – прекиде га неман – као прво, але уопште не једу људе. Руку на срце постоје изузеци, рецимо моја баба-тетка је знала ту и тамо грицнути понекога, али сложићеш се да свака фамилија има једну црну овцу. Без увреде, дјечаче, али нема блага на овоме свијету за које бих ставила тај твој опанак у уста. А што се пшенице тиче, има више од вијека како ни зрно нисам појела. Уопште не подносим глутен.

Даде му знак кутлачом да настави говор. Дјечак уздахну. Дуго се припремао за овај дан, могао је сјекирчетом и највећи пањ располовити, могао је угарком мушицу у лету погодити, знао је све бајалице напамет. Ноћима је сањао како се вија са алом у олујном вртлогу, како се боре вјетровима на врху планине, како оштрим сјечивом пара градоносне облаке, али ни у најлуђој машти није могао предвидјети овакав сусрет.

Здухачки жар се хладио и он равнодушно издекламова:

– Ја Горчило, праунук славног здухача Горчила...

– Ти си Горчилов??! – неман одушевљено плесну канџама.

Рамена му се опустише, млади здухач сједе на земљу и загњури браду у шаке.

– Како ми је Горчило?

– Умро је.

– Страшно! – зајеца.

– Па кад је умро?

– Прије осамдесет година.

– Зар је толико прошло од када смо се видјели? Ц-ц-ц-ц-ц. А јесте ми последњи пут дјеловао слабачак. Их какав је то здухач био!

Велико тијело одгега се до котлића из ког је кључала густа љепљива течност.

– Знали смо се по три дана носати по планини. Фрцале би муње и громови око нас, земља је тутњала. Ах, то су била времена! – уздахну сјетно.

– Него, Горчилов праунуче, шта те наведе у моју пећину?

Охрабрен, дјечак ђипи на ноге и поносно се испрси.

– Дошао сам да испуним своју судбину!

Ала покуса смјесу из кутлаче.

– Врућееее... треба још да се крчка. Судбина кажеш, а какве то има везе са мном?

– Знате, ја сам здухач.

Неман упитно подиже обрву. Горчило уздахну.

– Ја сам здухач и прешао сам дугачак пут да се борим са Вама – објасни стрпљиво.

– Аааааа...не могу. Жао ми је, али није згодан тренутак. Правим пекмез, а он стално мора да се мијеша, била би штета да загори. А да ти поштено кажем нисам се борила са здухачима још од твог прадједа, мало сам зарђала.

Није могао да вјерује својим ушима. Зар од свих ала на свијету да га западне ова...

– Па чиме се бавите? – упита несигурно.

– Знаш, пензионерски, почистим по пећини, бринем о воћњаку, кад је лијепо вријеме узлетим на планину да уберем љековито биље за чај и мелеме или се сунчам на ливади. Понекад налети змај па одиграмо партију шаха. Сиротан, муку мучи са костобољом па му спремим облоге. И тако... прође дан док два пута сукнеш ватру.

– Да ли постоји још нека... госпођа ала у околини? – досјети се дјечак, не скривајући наду у гласу.

– Не – одмахну главом – немаш среће, ја сам последња.

– Немогуће, ко предводи олују и сипа град по њивама? – био је упоран.

Крилата змија се закикота.

– Она која је то одувијек и радила... мајка природа.

– Али читао сам...

– Знам, знам – прекиде га – али све то са алама је мало пренадувано. Признајем да смо знале погурати облак десно-лијево или плуцнути мало града на њиву домаћина кога нисмо симпатисале или крилима подићи вјетар изнад шума да чикамо здухаче. Хи-хи. Младост-лудост. Олују никада нисмо стварале.

Горчило потону у разочарање. Здухачки снови о јуначкој борби мрвили су се пред његовим очима. Сав труд је био узалудан.

– Рођен сам с кошуљицом и цијели живот се спремам на борбу са алама, то је моја судбина! – зацвили тужно.

Ала га благо потапша канџом.

– Праунуче Горчилово, старија сам од тебе двјеста тридесет и осам година и могу ти рећи да је та прича о судбини поприлично мутна. Ајде пењи се на моја леђа, водим те на једно мјесто.

Дјечак задјену угарак и сјекирче за појас и смјести се између великих кожних крила. Чврсто се прихвати за крупне крљушти. Летјели су попут стријеле. Испод њих су промицали врхови дрвећа и голог стијења. На крају пута упловише у облаке, густе да се ни прст пред оком није видио. Ала дуну из све снаге и бијела копрена се разиђе. Стајали су на самом врху планине. Испод њих пружао се тепих од шуме, иза њега коцкице ливада и њива, па села и градови расути као хрпице ситног камења. На хоризонту у плавичастој измаглици, уздизало се седам горских врхова. Уживали су ћутке у погледу.

– Прошло је вријеме ала и здухача, мој дјечаче – проговори крилата змија.

– Шта сада да радим? – прошапута Горчило.

– Прилагоди се. Види, ово је само једно парченце огромног свијета. Можеш да одеш у њега или да останеш у свом селу. Можеш да учиш, да радиш, да путујеш или да сједиш овдје на врху планине. Нађи нешто што волиш и то ради. Не оптерећуј се

судбином. Можда је мој усуд да будем последња ала, али ја настојим да свој дан учиним лијепим. Зато волим да кажем: Када ти живот дâ воће – направи пекмез! Или сок или слатко или суво воће или ракију... – набрајала је занесено док су летјели назад у пећину.

Дан се ближио крају и Горчило је морао кренути кући. Загрли се са алом.

– Баш ми је драго што сам упознала Горчиловог праунука. И немој да тужиш. Открићу ти нешто, твој прадјед није волио здухачки живот. Ем падаш у сан гдје год се налазио, ем су ти од кише и олује стално мокре ноге, о прехладама и упалама уха од

вјетрова да не причам. Ако случајно оманеш, па град смрска љетину, цијело село се дури на тебе све до зиме. Поздрави своје и наврати понекад.

Са теглицом пекмеза под мишком дјечак се упути низ планину.

– Па добро, можда му се и омакла здухачка судбина, али није крај свијета. Може постати метеоролог или радити у противградној одбрани или бити ловац на торнада и олује. Очи му засијаше од узбуђења. Ала је у праву – избора је на претек. Тек му је дванаест година и један дан, ни брци му нису избили. Наћи ће Горчило, несуђени здухач, своје мјесто под олујним облаком.

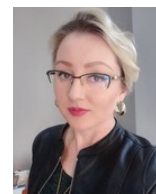

Радознали дјечак

ПЈЕСМЕ
и ПРИЧЕ

ЈЕЛЕНА
ГЛИШИЋ

Јелена Глишић (1989)

ШЉАПКАЈУЋИ ПО ПЛИЋАКУ

Шљапкао сам по плићаку,
дан је био врео,
па сам тако шљапкајући
звјезду морску срео.

Али, звјезди, чини ми се,
туриста је доста,
па на моју радозналост
равнодушна оста.

Шљапкао сам, затим, даље,
дан још бјеше врео,
па сам тако шљапкајући
јежа морског срео.

Ал' и јежу, рекло би се,
био сам гњаважа
јер оваквих попут мене
препуна је плажа.

Шљапкао сам још помало,
дан и даље врео,
па сам тако шљапкајући
једну крабу срео.

Припријети ми истог трена
клијештима и ставом,
доста јој је гњаватора
у плићак у плавом.

Шљапкао сам бос још мало,
дан остаде врео,
нисам више шљапкајући
баш никога срео.

У ДУЕТУ

Плакали смо у дуету,
с бицикла смо пали,
јер бицикл бјеше велик,
а ми бјесмо мали.

Плакали смо у дуету,
изболе нас пчеле,
јер смо хтјели баш то цвијеће
с ког су нектар јеле.

Плакали смо у дуету
док смо грашак јели,
јер хамбургер тога дана
ми смо стварно хтјели.

Плакали смо у дуету
млађи брат и ја,
плакали смо и плакали
због свега и свја.

Сад када смо порасли
велики на свијету,
престали смо с плакањем —
опет у дуету!

ГУСКЕ У ПОЗОРИШТУ

Двије су гуске
га-га-га-гу,
добиле карте
за представу.

Прва се пита
представа шта је,
да л' се у кину
као филм даје.

У позоришту?
Гдје је та зграда?
Познат ми није
тај дио града!

Друга се пита,
док гласно гаче,
како се тамо
гуске облаче!

По задњој моди
за младе гуске:
јапанке, топић,
хеланке уске.

Купише успут
чипс и штапиће
и још понеко
гушчије пиће.

Каснећи мало
га-га-га-гу,
стигоше гуске
на представу.

Гакнуше одмах:
– Ох, тешко нама,
па овдје нема
ТВ екрана!

Какви су ово
досадни људи?
Гускама ништа
ту се не нуди!

И мобилни се
гасити мора,
ово је права
ноћна мора!

Забранише им
чипс и штапиће,
одузеше и
гушчије пиће.

Па су све вријеме
љуто гакале,
свима сметале,
жваке жвакале.

Побјегле су
још прије краја
тамо гдје гаче
њихова раја.

Мрмљаше успут
га-га-га-гу:
Никада више
на представу!

МОДЕРНО И ВЈЕЧНО

Модерна је ово ера
најмоћнијих компјутера,
ал' и даље једно јаје
за доручак снагу даје!

Без паметног нису сата
дјеца, мама, а ни тата,
ал' и даље, за крај дана,
свако би да мирно сања!

Паметни су телефони,
андроиди и ајфони,
ал' и даље лијек су, знај,
јабука и загрљај!

Смарт је ТВ, клима смарт,
смарт ауто, кликни старт,
ал' и даље мудрост сва
почиње од слова А.

КРЕКЕТ

Крекетао жабац на локвању,
Крекетао и ноћу и дању.

Кре-кре кре-кре кра!

Што крекеће мало ко је знао
баш ту пјесму што је крекетао.

Кре-кре кре-кре кра!

Са локвања гледала га жаба:
– И крекет је сада теби цаба!

ПУЖ НА МОТОРУ

Прољеће је! Сунце нежно грије, а облаци тек понекад наиђу, ношени вјетром.

Ливаду је украсила бујна трава, из које вире маслаци, тратинчице, висибаве, шафрани и љубичице. Преливају се боје и мириси који маме пчеле, лептире и бумбаре да се почасте слатким нектаром и поленом.

Али, одједном, све цвијеће поче да истеже главице и гледа у једном правцу. Из шуме је јурио пуж толико брзо да ни зец није могао да га стигне! Како је то могуће, питао се голуб који је летио изнад ливаде.

А пуж је јурио и јурио! Сударио се са пољским мишем, запео за мравињак, прешао глисти преко

репа и пројурио поред бубамаре тако брзо да је она од страха направила колут напријед.

С краја ливаде одједном се зачу глас нарциса:
– Па, он вози мотор! То је пуж на мотору!

Какво изненађење! А пуж на мотору јурио је право према потоку. Није знао да закочи и – ПЉУС! Улетио је у воду, поплашио рибице и преврнуо једну корњачу на леђа.

Срећом, његова кућица је остала читава. Извукао се из потока, стресао са себе воду и блато, помогао корњачи да се окрене на ноге, и чврсто обећао самом себи да више никада неће бити пуж на мотору, него обичан ливадски пуж који на свом путу никог не угрожава.

КОНЦЕРТИ НА ТАВАНУ

На тавану старе куће годинама су у прабини стајали виолина, клавир и фрула. Дријемали су незаинтересовано, прекривени паучином, све док једне ноћи пуног Мјесеца преко њих није претрчао миш.

Прва се промешкољила виолина. Није жељела да јој миш изгризе жице. Затим клавир продрма дирке, желећи да уплаши незваног госта, а за њим се закашља и фрула.

Осјетивши њихово шкрипање, миш застаде и зацијука:

– Ко сте ви?

– Ми смо музички инструменти! – повикаше њих троје углас.

– А који је ваш посао? – радознало упита миш.

– Ми знамо да свирамо најљепшу музику. Некада смо живјели у једној школи, али тамо нас више не требају, па смо остављени на овом тавану.

Миш их је неко вријеме гледао, а онда упита:

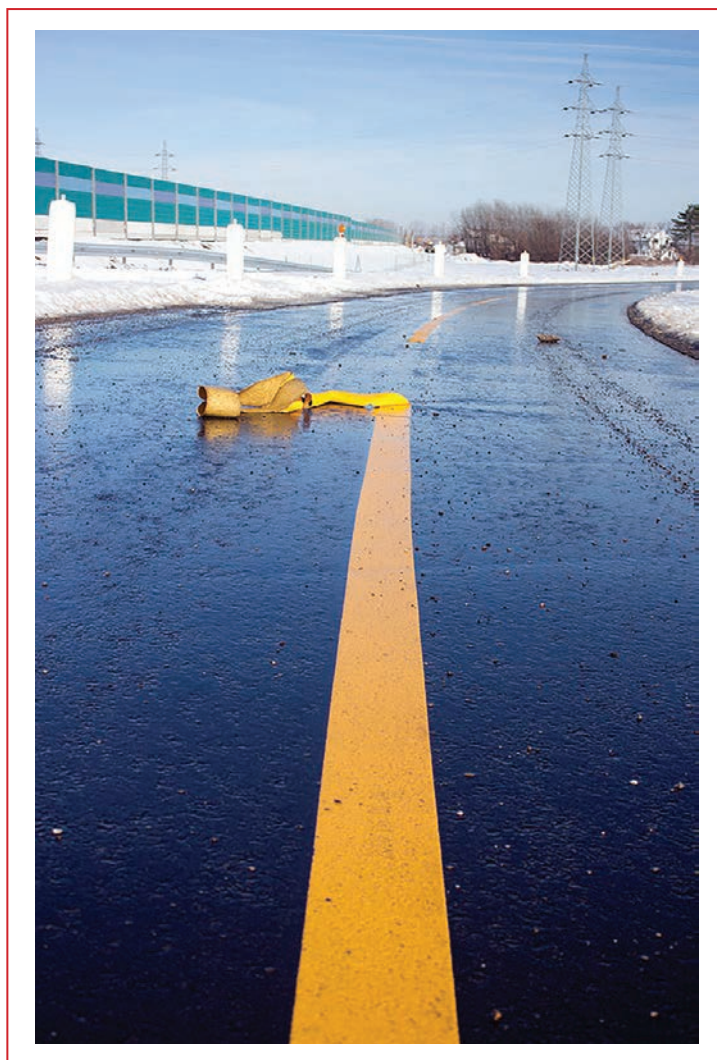
– А да ли бисте одсвирали нешто?

– Ми свирамо само пред публиком – одговорише.

– Припремите се, ускоро долази публика! – викну миш и стушти се низ олук.

Недуго затим почеше са свих страна да пристижу сове, ласице, шишмиши и много мишева. Дође чак и један стари мачак у друштву пријатељице лисице. Сви су се смјестили како су знали и умјели, а неки мишеви се чак попеше на старе кутије да би боље видјели и чули. Таван је био пун, па виолина, клавир и фрула засвираше најљепше композиције које су знали. Музика се разлила кроз стару кућу и изашла кроз тавански прозор. Чак су и Мјесец и звијезде зачуђено треперили, питајући се одакле долазе те предивне мелодије.

Од тада су сваке ноћи пуног Мјесеца на тавану старе куће извођени концерти, на радост ових необичних слушаца, а инструменти више никада нису били усамљени.

Поезија/проза

МОМЧИЛО ГОЛИЈАНИН, прича

БОШКО ТОМАШЕВИЋ, пјесме

РАДМИЛО В. РАДОВАНОВИЋ, пјесме

АНЂЕЛКО АНУШИЋ, прича

АЛЕКСАНДРА ЂОРЂЕВИЋ, пјесме

МАРКО МИЛОВАНОВИЋ МАРУН, пјесме

ВЕЛИБОР ШИПОВАЦ, пјесме

МИКИЦА ИЛИЋ, прича

САВО Д. ТЕОДОРОВИЋ, пјесме

МИЛОРАД МИШО ЂУРЂЕВИЋ, пјесме

БОЖИЦА ВЕЗМАР, пјесме

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

ПРИЧА | МОМЧИЛО
ГОЛИЈАНИН

Момчило Голијанин

КРВАВА ТОРБА

Давно су људи казали да једно зло никад не долази само. Љетос суша и злуродица какву нијесам упамтио у својих педесет година, а сада кијамет. Сњијег, мећава, мраз. И безводица. Морам ли ја топити сњијег да напојим ово живежи, и кресати брс да их нахраним, - све ти је, мој синовац, јасно. Јади, па то ти је. Не дај Боже каквих болештина, а ни то ме не би изненадило. Ама, неће ме преварити ови дамари што ми не дају мира. Не слуте на добро. Па и снови; у последње вријеме са страхом лијежем у кревет. Радије бих пресидио цијелу ноћ него још једном доживио онај проклети сан. И понавља ми се ево већ трећу ноћ“.

Овако је јадиковао Лазар Пикула, сливаљски домаћин, људе и памтиша, а уз то и барјактар из херцеговачких устанака, док је скидао велики вунени шал којим је био омотао главу. Дошао је из штале тужан и јадан. Забољело га је у души док је посматрао говеда како лижу празне јасле и пропињу се не би ли дохватили коју сламку која виси из плетених љеса на којима је била пића. Лазар је чупао кров с унутрашње стране, сјецао га сјекиром на превези¹ и убацивао кроз отворе у јасле пред волове и краве. Сада више не смије чупати, јер ће огољети шталу и навратити кишу у њу. Ако је кад буде. А тешко да ће је и бити како је окренуло.

„Шта је, које си се јаде смрачио“, повика Радојка, жена му, док је улазила из друге собе и затекла га тако смраченог и забринутог.

Лазар ћути. Пуни лулу дуваном у који је умијешао и мало липовог листа не би ли дотрајало док дуванице не донесу нову бремену, коју би обично код њега остављале. А ко зна кад ће и они. Није лако по овом невремену продријети до Сливаља.

„Шта си се испрепадао“, настави Радојка. „И прије је бивало зима, па се остајало живо. Нек су нам ђеца здраво, биће свега“.

„Биће свега, јашта ће. А окле ћеш сјутра дати оном тићу, малом Јовану, кашику млијека. Милава се, ено, завалила. Да је прекољеш, нема сада у њој капи крви, а не да има млијека“. И Радојка се забрину. Посебно јој тешко паде да унучету, малом Јовану, који ће, акобогда, на Цвијети навршити двије године, неће имати шољу млијека. Хтједе отићи до штале, али јој Лазар не даде, иако је штала била удаљена једва стотинак метара

„Сједи ту, не блесај. Једва сам и ја дошао. Како извадим ногу из пртине, тако је сњијег замете. Душа ми је дошла у нос док сам доплезо довле. Али, нема чекања. Нешто се мора радити. Да тражим неће да купим сијена или сламе, - не знам ће ћу. Код свакога је савило на мало. Можда бих наш’о у Колешку, али ми се тамо не иде. Ту је она поган, онај Јовица, а од њега човјек може свашта очекивати. Не може само нешто лијепо. Нема друге, него ћу ујутру, ако имало јења ова мећава и ови јади, отићи у шуму нећу ли набрати мало брсти. Могу зар донијети балу од осамдесет кила. Кад сам прије три године из Брњца донио балу сијена од сто двадесет кила, нијесам толико попушто у снази да не могу сада донијети осамдесет кила. То би пребацило два дана, па дако се и саонама могне до шуме“.

Тражио је Лазар излаза из ове незавидне ситуације.

Но, он је имао и додатних проблема које други мјештани нијесу имали. Као барјактар горњеневесињског батаљона, Лазар је био трн у очима турске власти. Чуо је ових дана да је расписана награда за његову главу. Ваља се припазити. Бар док гране прољеће, а онда ће

(1) Превеза је греда на средини штале која спаја атуле.

бити лакше. Шума је свачија мајка. Покушао је да пронађе људе с којима се некад дружио, али су се многи примирили. Зла су времена и не треба ђавола за реп хватати. Сјети се Јовице К. Једно вријеме су заједно хајдуковали. Али, у њ је имао слабо повјерење. Не слабо, него никакво. Само, зна ли он за расписану награду за Лазареву главу?! Волио би да не зна. Није му вјеровати. Али, „зла година орла притјерала“... Мораће се састати с њим. Чим прсне овај снијег.

Почетком априла, негдје о Благовијести, снијег се нагло топио. Пропланци су зазелењели. Поручи Лазар Јовици да се нађу у прву недјељу негдје на половини пута.

Лазар узме пушку, торбу са брављом плећком и фашном сланине и крену на пут. Не зна он колико ће се задржати на путу и зато рече Радојки да припази на кућу и дјецу. Немојте, рече јој, упуштати ајван да скапа од глади.

Стигао је први на наречено мјесто. Скиде торбу с рамена и стави је поред себе. То исто уради и с пушком. Умор га је савладао и, прислоњен уз стабло букве, задрјема. Слатки дријемеж убрзо пређе у дубоки сан.

Јовица је каснио добра два сата, иако му је било мало ближе него Лазару. Примијети Лазара на стотинак метара. Видио је да спава. У том истом тренутку се у њему роди зла мисао. Ево згодне прилике да се дође до пара. И њега је ова зима исцрпила, јер је куповао храну за стоку. А и кад му не би паре биле потребне, Лазару никад није опростио што он постаде барјактар батаљона. Па он се тој почастии надао и толико је прижељкивао. Колебао се неко вријеме, а онда се поче мачијим кораком приближавати уснулом Лазару. Прилазио му је с леђа. Нож је блескао у његовим рукама. Приђе до букве, обгрли је лијевој руком, а десном снажно зари нож у Лазарев врат. Уснула глава клону на прси. Јовица се не задовољи тиме. Пробуди се у њему звијер која се била притајила годинама. И помисао на паре. Није он знао износ на који је барјактар уцијењен, али он сигурно није мали. Но доказ је глава. Њу треба предати Селим-паши у Мостар. Клеће поред Лазаревог тијела, поново дохвати нож, који је за тренутак био одложио, и поче да обрезаује кожу на врату. Радио је то рутински. Стотине је брва заклао и откидао им главе, па зар постоји ту нека разлика. Одвоји главу од тијела. Извади из Лазареве торбе месо, сланину и хљеб, скиде с њега џамадан, умота у њ главу и стави је у торбу. Имао је муке док је то радио, јер је глава била велика. Причало се да је била тешка девет ока.

Један посао је одрађен, али Јовица се нађе у невољи: куда сада са главом. Које треба да је преда и гдје је склонити до тада, а да за то не сазнају Сливљани. Као да му је крв Лазарева помутила разум. Није могао да мисли. За тренутак се јави кајање, али га тај осјећај брзо напусти. Потисну га гомила пара којој се надао. Сјети се борачког имама Салка Козлине. Он ће бити најбоља веза са Селим-пашом. Сигуран је у њ да га неће одати Сливљанима. Не вјерује да је заборавио и опростио им када су му неке године, кад је оно пошао за Невесиње, украли коња док је он прилегао испод једне букве и мало задрјемао. Ама, није он, чини му се, ни заспао. Осјетио је неке чудне болове у стомаку, сјахао с коња и савио се у хладу неће ли се болови смирити. Извадио је из бисага боцу с медовином, коју је увијек носио са собом, пинуо два-три гутљаја и легао. Изгледа да га је та медовина смирила и сан га је преварио. Туда је случајно пролазио Аћим Шушкало, примијетио имама да спава, ухватио Брњаша који је пасео недалеко од букве, и с њим побјегао. Морао је Салко одустати од пута за Невесиње и вратити се у Борац. Болестан и без Брњаша.

Ни Јовица се не врати кући, иако је фамилији рекао да ће доћи. Пође за Борац. Било је још обданице, могао је Јовица за вида стићи до Салка, али сачека мрак. Боље да нема свједока о његовом доласку. Па ипак не остаде непримијењен. У стопу га је пратио, кад се примакао селу, крупан овчарски пас. Ишао је по трагу крви. Иако је Лазареву главу умотао у његов џамадан, крв је процурила кроз торбу. Напила у мраку Јовица мокру љепљиву течност која је наквасила дно торбе. Да му не би окрвавила капут на леђима, скиде припрте с рамена у понесе торбу у руци. Махао је њоме поред себе. Као да то даде повода псу да му се више приближи. Узнемири се и поче лајати. Његов лавез узбуди Салкову фамилију, пред чију кућу је Јовица већ био дошао. Изађе и Салко. Не познаде одмах путника, али кад се овај огласи, повика му: „Каква те невоља ноћас гони овуда? Свраћај на конак“.

„Није невоља, не д'о Бог“, покуша Јовица да глуми безбрижност. „Но, ће бих пометнуо ову торбу. Вриједна је. У њој је пешћеш за Селим-пашу. Рачунам да је најбоље да га ти предаш. А награду ми можеш и ти донијети. Безбели, нећеш остати без исе. Ја сам у неким пословима, а и нијесам вјешт Мостару и Благају. Уз то, и не знам ће је паша“.

„А шта је то, Јовице, о каквој награди говориш“, прави се имам невјешт, иако је према лампи видио крваву торбу и знао за уцјену Лазареве главе. А и Јовичино „људство“ му није било непознато.

„Е, па ту ти је оно што је паша тражио, глава оног јарамаза и хајдука Лазара Пикунле“.

Салко не хтједе да буде посредник између Јовице и паше. О Лазаревом хајдуковању и четовању је чуо, али је исто чуо и за Јовичин поганлук. Не, неће он да буде зачин у овој прљавој чорби. Није му потребан ни дио пара које ће му вјероватно овај харамија понудити. Има он свој евлад и не смије на њ натоварити нечију крв, макар и нечиста била. А ова сигурно није таква. Па иако је, није на њему да пресуђује. Зато ријеша да то у зачетку пресијече.

„Е, овако ћемо ми то, мој добри чоече, – и ово добри имам са гнушањем изговори – урадити. Пошто те је ноћ прибила, овђе ћеш код мене преноћити, а ујутру, благо мени, ти пођи у Касабу невесињску код кадије. Он ти је за те работе задужен, а и вичан је томе. Било би незгодно да му се мијешам у послове“.

Јовици се не допаде Салков приједлог. Хтио је да се што прије ослободи овог терета. Али, ако већ мора тако бити, он ће одмах кренути на пут. Ноћ је за овакве послове подеснија од дана. Дако и мјесец изађе. Потребна му је само нека торба или зобница да у њу премјести главу. Неће зар више крварити, јер се крв већ згрушала на закољку. Салко изађе из собе у којој је био сам с Јовицом и врати се с повећом зобницом у руци.

„Е, па кад си ријешао да идеш, ево ти ово па то стави овђе, а ту торбу, кад изађеш из села, баци у неку шкрипину. Затрпај је да је не нађу пашчад. И запамти: нити си био код мене, нити смо о чему причали. Хајде и хаирли ти пут“!

Јовица крену на зли пут. Крену у ноћ. Ишао је невољно, али доста брзо. Као да га је она глава у зобници шибала попут штапа. Након два-три сата пјешачења осјети умор. И глад. Сјети се да цијели дан није ништа јео. Како би му сад добро дошла она храна коју је избацио из Лазареве торбе. А не смије нигдје свратити да нешто поједе. Неће се јављати ни својима у кући. Обавеза да мора напријед дала му је нову снагу. Излазак сунца га је затекао код дреначке цркве. Јовица се и несвјесно прекрсти кад је туда наишао. За непуну два сата био је код кадије. Није очекивао богзна како срдачан дочек, али није ни тако хладан пријем. Кадија узме зобницу, извади из ње главу и не без дивљења проговори: „Јес да је влашка, али је јазук за оваквом главом. Кад си њу издао, чију не би. Ајде, даћу ти пратњу па је носи паши. Вјерујем да ће те он наградити како си заслужио.“ Врати кадија главу у торбу и додаје је Јовици.

Још једном понови како ће га паша наградити по заслуги.

Јовицу подиђоше неки жмарци. Осјети у кадијином гласу неки чудан призив. Више је то био презир према њему него жал за Лазаром. Какву ли то паша награду припрема за Јовицу? Шта значи онај кадијин јазук? Ако је јазук, што су расписивали награду за његову главу? Турска посла. Једним метком два зеца бију, умјесто једне главе, добиће двије. Лазареву и моју. Јовица осјети по први пут искрено и снажно кајање. Осјећао је то и раније, већ у Улогу, али га је то кајање брзо прошло. Сада га не пролази. С времена на вријеме га само замјењује страх. Страх за сопствени живот. Онај јазук и она заслужена награда све су га више увјеравали да је дошао крај игри. Турској игри. Но, сад је све касно. На позив кадије дођоше тројица војника који ће спровести Јовицу до паше. Није тешко примијетити на њиховом понашању да су добили од кадије упутство за пут. Чак им је и пред њим нешто дошаптавао. „Ухватио“ је последње ријечи – Паљев до. Је ли то његова последња станица?! Лазарева сигурно није, јер ће његова глава стићи до паше. И неко ће вјероватно добити расписану награду. Али, тај неко неће бити Јовица.

„Ајде, момци, крећите. И нека буде како сам рекао. Лазарева глава да стигне до свијетлог паше. Може и у друштву“. При овим ријечима кадија још једном погледа у Јовицу. Било је у његовом погледу презира, гнушања, одбацивања те „прљаве крпе“. Изађе у другу просторију без поздрава. Послије свега што је чуо и што је доживио код кадије, Јовица није ни очекивао тај поздрав. Пратња му додаде зобницу с Лазаревом главом уз наређење: „Носи то!“ Један је војник ишао пред њим, а двојица за њим. Док су ишли уз Гребак, Јовицу ноге нијесу служиле. Застајкивао је, али су га ова двојица стално гуркали. Нешто су се смјешкали и дошаптавали. Видио је шта му се спрема, те се у једном тренутку осмјели и замоли их да му кажу фамилији гдје ће му остати кости.

„О чему причаш, Влаше. Не убија свијетли паша свакога ко код њега дође. Он убија само фукару. А ако се ти бојиш за свој живот, значи да си фукара. А и јеси. Кад си ти био спреман да убијеш српског барјактара, шта би нама радио. Признај да би нам радо главу одсјекао. Овако као овом у зобници.“ Јовица је ћутао. Сваког часа је очекивао ударац по глави. И он је уистину услиједио. Овај војник који је ишао напријед, нагло се окренуо и снажно га ударио кундаком пушке у чело. Пао је од првог удара. Слиједили су додатни ударци. Јовица је давао знаке живота чак и онда кад су

му зарили нож у грло. Кркљање је био последњи знак његовог трајања. Одсјечену главу су ставили с Лазаревом у зобницу и наставили пут према Мостару. Ваљда ће се овђе Власи помирити, коментарисао је један од војника.

* * *

Пети дан по Лазаревој погибији пронесе се глас по селу да су на путу према Колешку видјели чобани нечији труп без главе. Искупи се пет-шест људи и пођоше да виде чији је. Пође и Радојка с њима. Иако су јој говорили да не иде, она је била упорна, исто као што је била сигурна да је то њен Лазар. Кад су избили на чистину према усамљеној букви, до ње их доведе непријатан мирис људског тијела у распадању. Радојка га познаде по одјећи, иако се зачуди да на њему нема џамадана. То је однијела она кукавица, прокоментариса жена

кроз кукање. Људи послаше најмлађег Љубишу у село да дође још људи и да понесу носила. Истога дана сахранише Лазарев труп без главе у сеоском гробљу.

Причало се да су представници села ишли у Мостар код паше да траже Лазареву главу. Паша им је даде уз обилат откуп. Сахранили су је у гробљу на Дреновику, у Кифину Селу. Код оне цркве поред које се Јовица махинално прекрстио кад је туда пролазио с Лазаревом главом.

Не зна се шта је било с Јовичином главом ни са његовим трупом. Глава је завршила у Мостару код паше. Нико није ишао по њу. Ишли су, додуше, у Палев до да му потраже тијело, али га нијесу нашли. Јесу ли звијери обавиле обред сахране?!

ПЈЕСМЕ | БОШКО ТОМАШЕВИЋ

Бошко Томашевић

ГОРДОСТ, ПУТЕВИ ГРЕШНИ

Славо, Лепото, Страсти, камцијо грубих душа,
куда вас воде путеви грешни? – Живеле сте раскалано,
носећ' пажњи света наду у повратак вечни где
влада пожуда тврда и лакома снага са триста олтара.

Кажу: моћни су залуди што их воде привиди сјајни
да звоњавом пробуде јутра рад спасења
Твари Чисте која Божју душу чека
после сваког погребња.

Ненаситом и лелујном бићу од свиле, сред болнице
сводне и пожуде грубе – то не значи, авај!, ништа.

Стог нек' се пламен таштости гаси
а снег пусти да белином својом
по врту се гласи.

О, бивши своде! О, понижена замко,
свуда је ветар патње сваког њихао
полако. Давно су прогутане све
мудрости света! Мој савет непокретан
трси се да стигне, о нежна душо,
таштине покретне. Ал, залуд, залуд,
слатко памети се гаси. Слава, Страст и Лепота
и даље греде кô греси наших страхотâ.

НЕМА ИКАКВОГ ВИДЕЛА ДА ПРИТИСНЕ ЧАС ТАМЕ

Гледах вејавицу у Божићној ноћи, завесе њене
како се под небом надимају и пут свода се тавно
дижу као утваре под плаштом неке хадске јаве.

У белини коју ветар дивље гони не рачунах уистину са
чудом каквим, иако је глуво доба Свете ноћи светлости
милост препустило. Но, светлост се не јави.

Таквом току, таквом збићу нема никад одговора.
Бесаницом вејавица туче, љуља ледно цвеће самохране
јаве, сама стварност испљунута у олуји зјапи, ни Бог рођен
у јаслицама светим не прихвата преинаку кад ток истине је
притиснуо гвожђе као кваку.

Учини ми се страхом ова јасноћа коју природа и Христ
Преда мном чине, ал' видим усред буре и вејавице, то је
звон сабирни који борави у души рођења и истини гроба.

ТАМО КУД ПОЋОСМО ДУШО ДА ВИДИМО ШТА ИСТИНА ЈЕСТЕ

Друга верзија

Јесени позне, зиме, пролећа блатна – доба успављујућа
– то прођох душо са тобом дуж ширџа живота, који тек
маска једног бога беше што смутње са Васкрсењем
правио је живе, док блато усред гроба истина је била права.

Прођосмо стазе и видесмо цватњу како плодна и бела
жвали сенке што чекају иза, дебеле и гојне, да нас растумаче
Оном ко сџм их је у потаји слаг'о да узме нас к себи,
у лаж свога света.

У пределу таквом кога сета црта саградисмо куће и
појате по великој равни маште наше чисте, ту сатворисмо
нама сличне, ал' недуго потом прострели нас тама – истина
која шета између плохе земље и плохе неба – и врла тако

не скрива тајне, јер она је шкриња са тамом неподељена,
па тако се то што она јесте – пламна, блистава и лепа очна
дупља – приказује људској души верно с које се, кад јој
вечност приђе изненада, њене сузе лију преко васколиког
света, с лица лепог и гроба тучног без крета Васкрсења.

БОГОЈАВЉЕЊЕ САД И ДАВНО НЕКАД

Свете мој, веку празни, на причај више о
снеговима оним што прошли су преко
празника просутим под кораке човека,
идућ' ка храмовима моје вере, сада утрнуте
добом овим, забором не од овог света.

Бог што јављао се онда усред зиме, непокрштене
ичим осим снежним прахом и ледом упорним сад
замак'о је у просторе непознате нама и тврде који
не личе нимало на празник наш од пре пола века.

Богојављење нам сада скиљи на пролеће труло
и блато што пресеца све живљење наше и човек
само иза завесе вири преплашен знацима што Бог
их шири разочаран нама, нашим делањима кривим
које трулеж вуку по свим изворима худим.

Сећање невољно што посећује ме сред туге сада
вели ми и пред очи пружа ток некадање среће:
хладан дан, улице покривене белином чистом, из
богомолје човек иде и воду заветну носи у крчагу,
чисто чудо Божије доброте, стазом снег шкрипи, и тихо по
тратинчици греди душа људска ко тавни сој Христов, безгрешни.

ПЛЕМСТВО БОЛА

Многе болести носимо са собом у куће које натописмо
душом и плоти, заносима и сазнањем ког видимо горким
далеко од завичаја људског: ватре, светлости и звезда ко
под клетвом да смо што под прагом зарна блуди.

Ни сневали нисмо о таквој злости, о мори насилничке руке
која вајева шири по вечерима снежним и присним која склоништа
су некад наша била за разговоре о лету што ће доћи и пшенични
плод донети ради хлеба за жиће наше потребитог.

Ал' почесто у стени тврдој извор се ствара и рони низ басамаке
блиставе и свеже тремове воде, одушке нашег бола, одакле
душа пије и вапаје своје обавија сребром и заносом ведрим

– тим знацима племства – кад се живот цео у будоар беде смести
и дише смео по чергарском дану и по њему блиста зарад судбе нам
уписане попут племства од иња и земаљског човековог величанства.

СУШТА ТУГА СРЕД ИСПОЛИНСКЕ ЗИМЕ

Пренемогла у чами сред исполинске зиме
што за њоме вуче пределе у магли сушта
туга по снегу бали.

Сапи њене тешке љуљају се сетно, сањајући
јастуке свиласте којима би своју беду дала,
лежућ' преко заборава и мирисних вала.

Спавала би тако непокретна, мудра, сред
чари што вирове беде кроти кô коб нека добра
с рујним очима кад пред зору слећу.

Без покова муке била би онда све докле светло
дана, бацивши таму пут власти дубинâ, не покрије
звезде преко небеских тишина.

А дан када дође, светлост његова, са чарном
шибом бола и кâли, донеће с исполинском зимом
тугу сушту да опет својом несрећом по снегу бали.

ПЈЕСМЕ | РАДМИЛО В. РАДОВАНОВИЋ

Радмило В. Радовановић

ПУСТОШ

Пуст је мој Дивин
Сад неутјешни јад
Никог на његовом путу
Ни старца хромог
Ни чистача с метлом
Ни дјетета уплаканог
Ни радника закасњелог
Ни боема пијаног
Кроз мрак
Само једна звијезда сија
И небо нада мном сиво је
Прођоше минуле године
У чежњивом дрхтају
У дивинској развалини опустјелој
Иза литица окамењених
Скривам своје лице
У ковчег у праху падам,
С брда Брањевина
Мој сан дивински
Распрши се у шапи пепела
Без васкрснућа нова

НУГО

Шта се то крије
У овој удолини
Што ишчежава зраком
Што ми се привиђа данас
Можда очево наслеђе
Ту себе пронађох
Ту се шири
Свемир жедни
Камени Нуго
Дивљи напуштени
Хоће да порумени
Црно га сунце буди
Шта тужније може бити
Него у овај крај доћи
И лагано
У мучној тишини
У саркофаг се скрити
Пустити урну
Да овдје заблиста

АНДРОМЕД СА ПЛИВЕ

Мој комшија Андромед Јакша
 Чувени рибар из Егине
 Чувени риболовац из Мрког Града
 Заједно с једним својим другом
 Извукао је у мрежи
 Бритомартиду Ружу
 Из Пливског језера код Јајца
 И одвео је у своју Егину
 Због његове насртљивости
 Наша Бритомартида Ружа
 Побјеже у свети крај
 Артемиде Афаје
 Гдје је нестала
 Узалуд је становници Мрког Града
 Траже и зову
 Прођоше године и године
 Ко зна гдје је
 Наша Бритомартида Ружа
 Гдје и са ким данас спава

У КАРАНТИНУ

Ово је моја соба
 У којој боравим
 Радим читам пишем
 Понекад водим љубав
 Често се погледам у огледалу
 У ормару
 Видим како горим
 Анфас и тијело
 Уопште не гледам
 Ово је моје склониште
 Из ког црпим снагу
 Једног бурног живота
 Овдје зло не постоји
 Ни немирне вечери
 Овдје су заспале
 Двије љубави
 Које сам изгубио
 У овом карантину
 Моја се књига пише
 И цијели живот мој

ОПРОБАНО ЗЛО

Звијезде се додирују
 И саме причају
 Радујем се
 Узбуђен чекам некога
 Горим дрхтим читав
 Тјешим сам себе
 Пун крви прогрушане
 Чекам да мине
 Сумрак млак
 Да срце закуца јаче
 Да се не деси зло
 Да ме не стегне
 Снијег и мраз
 Да не опробам зло
 А осјетим дах љубави
 Још ову ноћ
 Коју ћу да памтим

Анђелко Анушић

ПРИЧА | АНЂЕЛКО АНУШИЋ

ВАМПИР, КАКО ГА ПРЕПОЗНАТИ И УПОКОЈИТИ

(По Б. Пекићу, и још понекоме – сетиће се којих се тиче!)

Генијално је наше самозванство.
В. Јагличић

О својише, без барјака, поклича и приста-
лица, свезналице.

Самозванци. Преко ноћи испузаше из својих
рупа, лога, канцеларијица. Избауљаше из буцака.
Понеки и са бољих адреса! И других неместа.

Напунише тргове, узвисита места, катедре,
свечане сале. Трибине. Радијске и телевизијске
станице. Штампариие.

Мала и велика државна кормила, дабоме.

Окупираше места на којима се слави и жалује.
Где се сећању и прошлости пружа прва помоћ.
Уста на уста.

Уздижу, и бусењем поравнавају. Па травницу
саде.

Дођу свечари, а отиду укупници.

Никад за њих чуо, нигде их ниси видео кад
се време бурљало, и прилике посувратиле у
неприлике.

А знају све. Видели и чули све. Били и тамо
где се није могло бити – пре самог догађаја.
Видовити људи. О учешћу у јавном мњењу – да
се и не прича.

Прваци међу првацима – мало је рећи.
Извидница првачка, били. Познају оне који су први
препознали старо зло. Одупрели се. Устали, да би
неопредељени и равнодушни могли да опстану.
Хероје понајбоље, као да су им команданти били!
Оверили им подвиге. Турили прст у рану. Али и

нове политичаре, као и бизнисмене, сврставају у
своје добре познанике и пријатеље.

И прошлост, нарочито њу, одлично познају.
Претресли историју ко ћилимче из властите
собе. Не дају, у тим стварима, никоме преда се.
Историчаре исправљају. Уџбенике поправљају
и дописују. У прошлост силазе с гумицом за
брисање и прибором за сенчење.

Да више простора за будућност остане, веле.

И за данас, за живот.

Прече је сад од јуче, кличу.

И хајде, пискарави сине, реци нешто паметније
од овога! Думај, думај! Бадава ти.

Једнога од ових слушао сам пре неколико дана
– а бануо је изненада, кад и старка демократија,
(пратио сам његове партијске почетке, његову
костимографију, нарочито: носио је црвену
кравату, жути сако, зелену кошуљу, плаве, уске
панталоне кратких ногавица, смеђе ципеле и
шарене чарапе) – слушао, сам, дакле, на своје
рођене уши што се каже, како говори јавно,
у прес-центру, да Гаврило Принцип није ни
постојао!

То је био други човек, само су му то име
дали. И биографију му измислили. Подметнуо га
Запад и ционисти, демонско кукавчије јаје, као
Лењина и Броза. Да нанесе зло. Зна се и коме. Јер,
у Великом Обљају презиме Принцип никад није
ни постојало. Радим дисертацију о томе!

Изненадих се, немало, кад чух ово. Пре него што је она старка уклецала у моју паланку која се трудила да постане град, био је берберин. Ошишао ме је, дваред-триред. Био је у томе алкав. Осим са занатом, и са хигијеном у крвној завадњи бежаше!

После сам га изгубио из вида, да би га угледао у страначким водама где се држао као плуто. А гле, човек у међувремену посвршавао високе школе. Успео се до највише тезе!

Сутрадан се јавност уморасе.

Како он може негирати постојање Гаврила Принципа?! То је увреда. Ено му бајтаре у оном селу, а ено му рођака тамо још живих. Расутих којекуде. И стопа му ено изливених на обали Миљацке, па ратном секиром старих, ужућалих монахристичких савезника, крајем прошлога века, сасечених, и бачених у воду. И у сарајевском архиву и аустријском досијеу, име му је затефтерчено. И ћелија у Терезину памти му лик. Сенку и сен. А ено му у парку, преко пута бомбардованог Генералштаба, и споменика у стопама ситног, погрбљеног човечуљка који у сутон, препадно силази низ брежуљак ка (бившој) железничкој станици у Београду. Иде на последњи воз за Сарајево. Који је отишао још прошлог века! А ко зна, можда тај воз никад није ни полазио. Возни ред измишљен! Јер нема га, не спомиње се, ни у есеју оног писца за којег возови бежаху као Прустова „мадлена“!

И у народној песми и памћењу људи, Принцип живи...

Огласише се и чувени историчари који су писали о Гаврилу. О Анексији и Великом рату. Не замукоше ни песници и писци коју му посветише стихове и прозу...

А онај докторанд–миран. Опет окупи новинаре – дођоше и они који ретко, или никад досад нису залазили у моју, од свег света омрзнуту паланку која се, ето, сад старала да коракне у град.

И рече ово:

Чуди ме да ови ништа не знају о историји завере. Или у њу не верују. А економске кризе и ратови, управљање метеорологијом, стварање нових вируса и лажних цепива, већ се деценијама планирају и производе, циљано, у разним деловима света; пишу се о томе и научни радови. И сеје се по свету баш попут вируса, кад им где устреба. Још ме више чуди да нису чули за банкара Ака Јаталија који је у једној својој књизи, у дванаест тачака пројектовао коначну пропаст Својака. Најстаријег народа на свету. Осам тачака већ се злослутно испунило. О преосталима ће

одлучити Вишња воља, говоре и пишу побожни људи. Спомену овај још нека имена и наслове њихових књига – нећу овде да замарам ионако замореног и слуђеног, усамљеног читаоца. И сам, као дојучерашњи новинар, жилави читалац, посрћем већ помало под тучним облацима информација.

Докле ћу издржати, само Логос зна.

А тек такозване важне људе – ономашње и данашње – како познају ове свезналице! Ма преврћу их у руци ко жути динар. Звекцају им у цепу. Испирају с њима уста – ма само то што не чине! И сви одреда су њихови пријатељи. Изводе у шетњу њихове љубимце. Заливају цвеће. Проветравају куће и станове. Уређују травњаке. Кад ови оду на одмор, код браће Арапа. Или комшија, на западном, односно северозападном делу Јадрана.

Дрзнеш ли се да нешто прочепркаш по прошлости, мало дубље, а мимо њиховог знања – истом се сјате. Обруше. Заседну за јавну катедру. Истуре вилицу. Рилце. И сишу. Ко вампири, *опрости ми Боже и Мали божићу*, сетих се нешто земљака, Николетине Бурсаћа.

Није то баш тако било. Друкчије то треба тумачити. Нову поруку извући. Не треба увек робовати струци. Ваља учити и заборављати, јер је то мањи грех од неправдања.

А зучнеш ли тек нешто о ономе што се скоро десило – кад се бурљало и унеприличило – ево их, ту су, ускоче ти у уста, камен свој ти под језик потуре! Да учиш правилно изговарати речи на слоге, као онај чувени државник и беседник. Како се оно звао? Мораћу питати некога од ових, можда то више и није онај на кога мислим. Можда су старог гумицом избрисали?

„Знам, како нећу знати то. До танчина! И не само то“, вели ми један из јата свезналица, ту пре некоји дан, кад започех разговор – навучао ме је, не могу себи опростити ову брзоплетост – о једном крупном догађају о коме сам писао док сам новинарски хлебца надничио.

„Био сам ја кад си ти с њим разговарао, само си ти мене заборавио. Сића сам тад био за тебе. Није ни важно. Али није он теби тада све рекао. Није могао. Није смео. Схваташ. Многи је новинар и данас у страној служби, а немоли неће бити у оно трозубо време. Разумеш. Мени је детаљно о томе причао кад си ти отишао...“

„Шта у страној служби?!“, скоро дрекнух.

„Ма човек и не зна за кога ради, док му други разум не просветли, али то понекад буде већ касно“, спремно дочека.

И приближи ми се поверљиво, приљуби уста на ухо, да не би чули који не смеју. А нигде никога у близини. И отпоче причу која ми је однекуд добро позната. Негде сам је чуо, прочитао? Телевизија? Новине? Нека мемоарска књига?

„Ово ти је пуна истина, а не оно што је теби казао“, вели, и гледа ме некако прекорно. Као у стилу: промени мишљење. Замени уље. Сазнај целину, из прве руке.

А с једним сам се терао и конопац натезао пола месеца. Кад би се избројали часови и кораци у шетњама дунавским кејом које смо потрошили, мислим да би нам Косово поље (које је још дозвољено спомињати у књижевности!) било претесно. И по дужини и ширини.

Ја упро као онај на брвну – не дам пардона – знам шта ми је човек изјавио, шта сам записао. И управо се тако и дешавало, и касније збило, како ми је чувени командант између редова наговестио. Умро је, мученик, болестан и заборављен, прошле године; становао с породицом, са одраслом унучадијом, у напуштеној касарни „Живојин Мишић“. Требало је за два месеца да се усели у стан на који је чекао двадесет и пет година! А да се није десило што се десило – био сам спреман да овога сваштозналца одведем код тог мученог човека, да му лично потврди оно што сам записао.

„Не, не. Није он то теби никако могао изјавити. Мора да му се омакло. Или су му наредили да тако каже. А можда није добро проценио ситуацију. Зато је тако дуго и чекао стан... Слушај, можда ни ти ниси пажљиво бележио?“

„Шта ја?!“, викнух. – Па тако се стварно и десило како је човек наслутио! Ево ти исечка из новина па читај. И самери са потоњим догађајима. Са овим што се данас дешава, такође. Је ли нешто другачије, боље? Дабоме да није. Исто оно – само на други начин. Ето ти и генералове слике. Је ли то он? Па, наравно! А нико га није демантовао, ни онда, ни после. До данас. Осим тебе.“

Сутрадан му донесем и командантову мемоарску књигу *Ко је оклеветао доброг војника Швејка*, објављену недељу дана пре његове смрти.

„Ето ти, па се увери. И ту пише оно што је мени казао.“

„Јесте, пише тако. Али, то није цела истина. Истина је следећа...“

„Знаш шта“, рече ми једне прилике, „ви новинари сте замутили многе изворе у прошлости. И оне који су били бистри. Чисти као она Теслина голубица. Било је ту незнања и

невештине, злурадости и пристрасности“, скреса ми у брк.

Кад ово изрече – мене ко да опрљи бацачем пламена!

Одлучим да му се уклоним са брвна. Нисам рогат. А ни брвно није моје. Припада њему и онима што мисле као он.

Али, ускоро наиђе други и подметну ми своје брвно!

Уђох с њим у спор, прави рат који траје, ево, већ скоро годину. А због чега мајчин сине, ћаћин посинче?! Кад се сетим разлога – позелим од једа. Отромбољим се, оклембесим ко жалосна врба! Каква сам будала испао! Није ме вукао за језик, а ја, не знам зашто, споменуо интервју са једним познатим политичарем. И сад је тај у седлу. На челу Колоне. Пет-шест пари страначког веша је променио, док није нашао смоквин лист.

Избегавајући да јасно одговори на моје једно шкакљиво питање (хм, шкакљиво, *мало морген!*), дуго је околишао тај политичар, ко Јанковић око Газиместана, да би бубунуо:

Чије овце – тога и ливада.

Ја га питам да ли зна ко је и кад то изрекао, и где је то записано, а он одговорио да је то забележио Караџић, а заправо Вук.

А он то од некога чуо, и ево, сад се сетио. Узвратим да је ту пословицу први изустео један Турчин, по имену Ашак-паша Заде, а после прихватиле и мале Мујице и велике Бечлије, и остале светске Чечлије. И домаћи гуњичавци.

Никад чуо за тог пашу – политичар је слегнуо раменима, ваљда у знак слагања.

Али, овај с којим сам зашао у свађу – успротивио се.

„Не, није то записао ни Вук, нити рекао тај Заде, још мање неки културни Бечлија. Не би то овај никад То је први рекао и записао, црно по белом, онај неки писац Пекић...“

Кад ово чух – изненадих се доброно.

Откуд он зна Пекића? Да му није у каквом сродству? Нека далека линија? Зна ли он стварно ко је Пекић?

А он – да би распршио моје сумње и недоумице – стаде да вергла:

„Слушао сам на своје уши кад је један други човек – не знам ти рећи да ли је и тај некакав књижевник – казао да је то баш тај Пекић рекао. И знаш ли шта је још рекао тај Пекић?“

„Баш ме занима“, казах.

„Да је боље љубити своју унучад и праунучад, здраву и живу у станчићу од педесет метара квадратних, него имати у поседу територију на којој нема твога народа, па таман да је та територија велика ко Америка и Русија заједно“.

Штречну ме нешто на страни са које ђаво најчешће прилази неопрезном чељадету.

И ово сам, што ми рече моја противна страна – негде прочитао, од некога чуо. Али, хајде се сети! Од Пекића нисам сигурно. Био сам дете кад је овај умро. Неке његове главне књиге јесам читао, али на овог вампира нисам нигде наишао.

„А јеси ли ти прочитао нешто Пекићево?“, терао сам мак на конач.

„Нисам. И зашто бих? Шта ће ми то. Други људи то раде. Моје је само да начуљим уши, отворим очи, и узем шта ми кад устреба.“

„И ти им верујеш?“

„Зашто не бих? Људи су на високим положајима, школовани“.

„Верујеш ли да је данас петак? Ево, таман је минуло подне, прохладан мартовски дан, наизменична смена ране сунчевине и кошаве, искушенички час за самоубице, како упозоравају надлежни лекари.“

„Глупо питање! Зашто ми га постављаш?“, обрецну се.

„А кад би“, и споменем именом и презименом човека са државне столице, „он рекао да је данас субота, пада снег, и последњи је дан старе године, предвечерје на умору – да ли би му поверовао?“

„Е, то није исто! То је друга просторна и временска димензија. Ствари се тада посматрају из другог угла. Увек се гледа ко је шта рекао, а не шта је он казао.“

„Данас је, дакле, субота. Вани роје пахуље. Спрема се дочек Нове године. Је ли тако?“

„Не, не, није. Погрешно си ме схватио. За мене и за тебе данас је дан који и јесте. Петак. И само петак. И то важи само за нас двојицу, и наравно, за остатак који припада нашој класи, у овоме тренутку.“

„Значи, данашњи петак је само наш дан. И још понечији. Дабоме, уколико онај са столице не каже другачије.“

Он немо гледа у ме зечијим очима. И уши су му као и у онога из грма.

Зури, као да му нешто није јасно.

А ја огорчен (не знам шта ми је данас, не препознајем себе, и рашта ми да се бакћем са овим зеканом у чизмама?) сасух своју ловачку сачму:

„Тај са државних јасала – знаш ли ти шта је он пре био? Шта од школских квалификација има? Од које је странке добио своју прву чланску карту? Ко су му родитељи били? Деда, прадеда? Ко га све подржава из иностранства, новчано, и свакојако? Знаш ли шта је све говорио, али и чинио, – оне деведесете – којом ти волиш свакоме да зачепиш уста, чим нешто зуцне?“

А он као да је једва дочекао ово:

„Знам све! И више од тога!“

И туј се дохватисмо. Ко Муса и Маркан. Данима већ прелиставам старе новине. Изрезујем чланке. Увезујем их. Ишчитавам и властите, умножавам их, и конопљиним канапом везујем. Копам по библиотеци Матице српске. По антикварницама. Трагам за тврдим сведоцима. Необоривим сведочењима.

Јер, предстоји ми дуго рочиште.

Најдуже досад.

А морам, за живота, макар једнога из онога јата, упокојити.

ПЈЕСМЕ | АЛЕКСАНДРА ЂОРЂЕВИЋ

Александра Ђорђевић

ЗАМКА ЈЕЗИЧАРА

У твом без краја
жеравица моје ватре;
да изг(ов)орим –
повлачиш речи ко воду –
а ја остајем у међупростору
без почетка, обездомљена.

И провлачим иглу
кроз твоје уши
јурећи слово по слово
и Митровицу, и Србију,
и бројеве у гласовима
осамдесет четврте.

Зато иступи,
па макар кукавно,
под оштрицом језика
да ти видим зубе
на којима носиш
моја обележја.

Бранила сам наше главе
у кожу да се упишем,
ал' насрнули на мене
грлени и нечујни,
па гутам кад не певам
шљиви и ораху.

У крајеве усана
увире Сава
са изгубљеном ципелом;
двадесет пет година
истог хлеба.

Познајем ти укус,
под језиком сањам
да се увлачим у винограде
где манастирска три пламена
без престанка звоне.

У твом без краја
усне сам љубила,
губила адресе
балсамованих година.

Четрдесет сам пунила
шлагом несанице,
ни слутила нисам
да ћемо се састати
где престају речи
и навиру слике.

ИсКОрак

Кô корак
копита колено

Кô пита моје мајке
масна кô коса
коју оштри косач

Кочи ме
у колу и коленима
кост у коли шкрипи

Кочије и колачи
сремске славе
ком за ракију

Конци и коверте
позамантерија срца
лицидерска

Кокице кокодачу
скакавци
код гувна

Кô свилене ноћи
кукуруза
косну ме крај срца

Ко виче Коља
код Сремице
коре за питу
кости за кучку
како је газда

МОЈА

Деца, земља, тајна
продубљена у зидовима
да сам другачија.

На прстима се шуњам
кроз календар жене
до последњег рафа...

Рупа у густини
костију. Гледам кроз очи
продавца тајни:
све обојено у бело,
и срце, и ноћ.

Моја има четири слова,
од којих је прво мајке,
па се провлачи кроз обруч месеца
да постане своја.

На крају *ја*
привија децу уз неравнине,
од сваког влас шаље на ветру
у земљу да се забоду.

ПРИЧАЈ МИ

Кад причаш ми о књигама,
запале се путеви кô пламена коса,
вијоре на ветру.

У част боговима,
сипи ти са усана кô златна киша
топла на додир.

Кад причаш ми о песмама,
засветли соба кô трагови на небу
зажарених тајни.

Говориш, а у мени
дрхте листови
неисписаних стихова.

Кад причаш ми о песницима,
подигнем ти капке
и уђем у зенице.

Степеницама кренем
кроз магличасте дахове
хватам речи у лету.

Разлете се сенице
из недираних углова
кô црвено-плави змајеви.

Кад причаш ми о књигама
тим глувонемим језиком
поиспадају цигле из прегустих редова.

Кад причаш ми,
ми дишемо унисоно,
а хорови писаца губе зубе.

Кад у устима поезију
обавијаш тајнама,
учиш ме да волим горке травке.

Кад причаш ми,
велико сунце из твојих уста
љуби љубичасте духове.

ГРАДОВИ НА ТЕЛУ

Твоје ме очи сећају
на руменило Îl de la Cité,
два стидљива светла у камену крај Сене.

Где гологруди аласи
лове хаљине
свежих Парижанки.

Кад сам, верујући у речи,
говорила француски,
а смех нам одзвањао
тврдо, српски.

Твоје ми мисли сећају
на плутајуће речи
у кориту Темзе.

И на лондонске кише
што ромињају
у чаши ејла.

А твоје руке две Аустралије
кроз лета Београда поздрављају сунце
на стомаку и стопалу.

Твоје очи ме сећају
на места где смо били,
у којима смо отворили
врата у камену.

ПЈЕСМЕ

МАРКО МИЛОВАНОВИЋ МАРУН

Марко Миловановић Марун

УСМЕНА МОЋ ПОЕЗИЈЕ

Кажу да сам на Корану најприје
Живио као пјесник
Без свијести о томе
У пуном јеку слободарства
Осјетих и оно што
Гласом паланачким називају

Након што ми објавише књигу
И прогласише пјесником
Све теже погледам у очи
Друговима са којим сам живот учио

Један у месари
Своју умјетност свакодневно
Израже на ченгелама

Други се зубима за ваздух држи
Кровне конструкције прави
За сигурно уземљење нелетачима

Трећи продаје разгледнице
По трговима кад се насмије
Свака дама аристократским крзном
Прегрће неког бескућника

Четврти не ради ништа
Али његов додир са постољем чаше
Усмена је моћ поезије
За коју су корице попут крзна
На које бескућник не пристаје.

ПЈЕСМОВЛАСТ

Ми музиком опчињени
Попут хипика проводимо дане
На ливади свијет намножавамо
Кору хљеба и жедно грло дијелимо

Ми заљубљени
Чак љубавна писма пишемо
Хорски пјевушимо Дјевојко мала
Док нас велике једу за доручак

Ми без пара
У секнд хенду маркирани
Преко пјешачког прелазимо
Као Битлси

Ми потомци ратника
Дезертирали Болоњску декларацију
Не знајући пружамо часове
Будућим професорима

Ми презрени и стидљиво вољени
Не једемо пекиншку патку
На фризбију разносимо звук
Бити ружан паметан и млад

Ми у пјесми развлашћени
Вино из тетрапака уживамо
Шта смо тражили
Ништа
Шта смо добили
Ништа ништа
Шта бисмо мијењали
Баш ништа.

С. ЈОВИЋ

Дошао је ниоткуда
 Попут ходајуће доброте
 У невријеме свијет да спаси
 Неснађен слојевито одјевен
 Почешљан на двије воде
 Добио је кревет поред врата
 Ујутро када нико у дому
 Не устаје поклања ми пјесму
 Даје обећање цвијећу да ће
 Носити лампу да би љубав
 И по ноћи тражио
 А мене иза зида чекају очи
 Боје меда дјечака из воде
 Иза брда можда провирује
 Још неодазвано сунце
 Душана Прелевића
 Са својим дјетињим очима
 У плетеном џемперу
 И лампом која свијетли
 Из руксака одскакутао је
 Годинама касније добија
 Значајне награде и признања
 У камеру ријетко гледа
 Поглед држи у висини дјетета
 Мој син други разред листа
 Његову књигу и каже
 Тата ја нећу читати Брзу пошту
 Не желим бити поштар
 Питах га да ми штампа књигу
 А он мени – У дуговима сам
 Морам продати теле
 Од телета се мора одвојити
 Од књиге је покушао једном
 Али од лампе никад
 Како би се из великих градова
 По ноћи у своје село вратио.

ПУЦАЊ У ПРАЗНО

Док бацао сам стихове
 Испод домског душека
 Често бих говорио
 Тек понеки када ме ноћ осмјели

И прије бих тврдио
 Да је то непотписана књижевност
 Него признао своје стихоклетство
 У незнању понеком допадљиво

Али често помислим
 Да су на тим душецима
 Лежали рањеници
 Из отаџбинског рата

Многи су ту издахнули
 Они који и даље издишу
 Раде као помоћно особље
 Лијековима трајно збринути

Онда можда у тим стиховима
 Скоро и да нема ништа моје
 Већ да сједињен са свјежом крви
 Јаучем туђи пуцањ у празно.

СЕЋИЈА ДО НЕБЕСА

За шанком Дел Пала
 На путу до аутобуске станице
 Моји пратиоци и она
 Која ме обожавала још издалека
 Одакле је тек допутовала
 Да би ме ослабљеног видјела изблиза

Сатима смо слушали Јадранку
 Уз Шантићеву Што те нема
 Лозом сам се пео у висине
 Усамљен и неповјерљив
 Према леђима окренутим шанку
 Резервисао сећију до небеса
 А стигао тек до посљедње станице

За возача аутобуса
 Постао сам класик
 Уз пјесму допраћен на перон
 И писмом са тротоара убаченим
 На станици полукружног тока одакле
 Нема даљег пута пробудио ме
 А кад сам отворио очи
 Из телефона сам запитан

Кад у ноћи зажмирка собна лампа
 Љута бабовача предиспитно спрема
 Реприза данима књигу жалби штампа
 Што те нема што те нема?

Узалуд се грозих на класике
 Што у читанкама почивају
 Спокојно као у ложи
 Кад се уз једног претворих
 У прах ни за урну довољан.

МИРИСИ, ОДЛАСЦИ

У мени живе мириси
 Дома и околиша зеленог
 Мирис чаја угља и кухиње
 Налик народној

Мирис итисона обраслог
 У жигу опушка
 Соба попут пивара
 Без вентилације

Мирис откоса послије
 Даноноћних киша
 И мајског снијега
 У ваздуху

Мирис алкохолног испаравања
 Из конобара
 Заспалог са отвореним очима
 Између оброка

Мирис љетних рестрикција
 Ожедњелог мокрог чвора
 И мрачног ходника
 Окреченог након рата

Мирис камина из ТВ сале
 У ком ни вјештице-скрипте
 Из руку угледних обнављача
 Нису олако могле планути.

ПЈЕСМЕ | ВЕЛИБОР ШИПОВАЦ

Велибор Шиповац

ХОД ПО РАСПЕЋУ

Узаном стазом кроз вјетар ходим
по камењу с безгласним ријечима,
смјерно кораке Логосом водим
док носим дати Крст на леђима.

Одлучно корачам, не застајем,
по праху палих маски и лица,
не осврћем се, упорно се пењем
кроз маглу која пуца од Сунца.

Без смртног страха ходим у даху
Истини вјеран на стази Крста,
по трулом земаљском праху
непоколебљив – до Христа.

БЛАГОСЛОВ

Родила је чедо благословом Творца –
исцјелитеља и чудотворца,
чије нетрулежно тијело сад почива
тамо гдје се небо са стијенама слива.

У острошком здању вијековима бдије
и чудеса твори Свети Василије,
по Промисли је мајку прославио
и небеску нам радост објавио.

Озарени љубављу, укрепљени ходимо
и у слави жедна срца појимо,
из Мркоњића и Острога милост грије –
благосиљају Свети, Ана и Василије.

СЛАВОСЛОВЉЕ

Славимо Те, Господе,
Свемогући Сведржитељу
Безвремени и Безгранични
који јеси
– одувијек и сада
и на земљи и на Небеси.
Славимо Твоју ријеч и дјело
неизрециво,
Свјетлост, Милост и Радост,
Непролазност,
Љубав
– на којој почива Рођење,
Живот и Васкрсење.

ХРИСТОС ЈЕ БИО ТУ

Христос је био ту!
Како Га уморна душо ниси препознала?

Ниси хтјела, или ниси знала,
па земаљским поривом си одлутала.
Опет си путниче овога свијета
по навици наступио,
тражио одговоре, изговоре,
оне које желиш чути, схватити и прихватити.
А био је ту, због тебе.
Хтио је да те загрли, оснажи, јер те воли.

Христос је био ту!
Пројавио се, оживотворио
нечујно, изображено
у свјетлост просвећеног срца, тајанствено
на крилима анђела, на плашту Сунца.
Теби се посветио, како би га препознала,
јер зна, душо у тијелу, да си истрпјела.
Осмјехнуо се и руку пружио
да би смјерно Живот загрлила,
све је учинио да Га не би одбацила.

Ваистину, Христос је био ту!
Очима те својим гледао
као што ти гледаш Њега у икони,
у тебе се надао, док је слушао
да све друго важније постоји.
Био је ту, да не би путниче био остављен.
Вјеровао је у тебе и љубав коју је дао,
али ниси Га препознао, па је отишао.
Отац је дао човјеку ум и слободу
и да пије, ако жели, са Извора воду.
Био је ту, да би био са тобом,
али није те оставио!

ВАСКРС

„Теби кажем, дјевојко, устани!“
И дјевојка устаде,
Христос васкрсе кћи Јаирову.
„Младићу, теби говорим, устани!“
И младић устаде,
Христос васкрсе сина наинске удовице.

Исуса дозваше сузе Марте и Марије,
сестара Лазара из Витаније;
за пријатељем Својим је заплакао,
па дјело славе Божанске објавио.

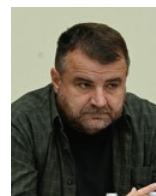
Испред гроба је стао – Лазара позвао,
небески тихо, а громко, рекао:
„Лазаре, изиђи напоље!“
И Лазар из гроба изиђе.
Христос га васкрсе!

И Спаситељ крену по Очевој вољи,
у страдање, путем цвијећа и боли,
да би за спасење Себе предао,
капију Раја отворио и Живот даровао.

Мучен бјеше. Распет бјеше.
Земља се затресе.
А онда, трећи дан, по Писму,
Свјетлост засија и Гроб се отвори,
а Анђео тајну изговори:
Христос васкрсе!

ПРИЧА | МИКИЦА
ИЛИЋ

Микица Илић

СВЕТИ ТЕОКТИСТ и СВЕТИ КРАЉ

Ја грешни раб Божји, именом Теоктист, сада убоги монах, а рођењем благочестиви и христољубиви и самодержавни све сербске и поморске и подунавске и сремске земље краљ Стефан Драгутин от рода Немањића, пишем ово завештање на заласку мог овоземаљског живленија, да остане мојему роду, када се представим Господу нашему, јер слутим да ми се ближи час кончине.

Родио сам се пре шездесет и пет лета, као први син мог племенитог оца, краља Стефана Уроша Великог и моје матере, краљице Јелене. Велика је радост обузела сербски двор и сву земљу Рашку, када сам угледао овај свет, јер мој отац већ беше у зрелим годинама, када се потомству нико разуман не нада.

Причали су ми као детету да сам од Бога измолен молитвама праведника који невидљиво светом ходе, не знајући за себе да су праведници. Било то истина или не, велико славље беше обузело Рас и све сербске земље одмах по мојему рождеству. На свим храмовима звонила су звона, а по манастирима су иноци служили молебне захвалности. Мој отац је одмах наредио да се отворе краљевске магаци и подели жито и овас сиротињи, да се даривају удовице и сирочад, да се точи вино из мехова и пеку дебелу овнову и волови. Све то зато што се мој племенити родитељ већ беше помирио са злехудом судбом да ће остати без наследника, па је на моје рождество гледао као на дар од Господа. Када се човеку деси нешто што је већма прижељкивао, он увек на такво случајност гледа као на дар од Бога, мислећи да Свевишњи постоји само ради тога да би наше жеље испуњавао. А Господ је много већи од наших себичних, таштих снова.

Било како било, још краљеви гласници нису

честито ни успели да однесу радосну вест о мојем рождеству у најудаљеније крајеве Рашке, када је моју кућу задесила поновна радост. Изгледа да су молитве праведника биле већма Богу миле, јер само годину дана након мог доласка на свет, угледао је светлост дана и мој брат Стефан Урош II Милутин. Тако је сербска круна добила двојицу наследника, а ја млађег брата и доживотног такмаца у борби за престо.

Моја племенита мати Јелена трудила се да брата и мене повери на воспитаније и изображеније најбољим јевропским учитељима. Доводили су научењаке из Млетачке, Напуља, Угарске и Провансе, који су нас учили да толкујемо свете књиге на латинском и јелинском језику. Учили смо од мудраца и научењака геометрију, земљопис и повест, а од сербских инока Псалтир и Евангелија. Брат Милутин је увек предњачио, али не по знању и умећу, већ по старању да буде најбољи. Још тада се читовало да ће увек у свему бити први.

Моја племенита мати је била оштра на језику, али кротка и блага сердцем. Живела је непорочно, у свакој врлини и подвигу, заборављајући на своје племићко порекло и титулу краљице коју је носила удајом за мог великог оца.

Слушао сам од старијих дворјана како је мој отац Стефан Урош, када се женио мојом драгом мајком, наредио да се целом долином Ибра, дуж пута којим је принцеза требала да стигне, посаде јорговани свих боја, јер беше чуо да у мајчиној постојбини расте ово миомирисно жбуње. Тако је отац покрио голет и чемер сурих литица, засадивши јорговане који су подсећали матер на њен далеки дом.

Матер Јелена је богато даривала сербске манастире, иако је по рођењу крштена у цркви

римскога закона. Подједнако су је штовали високи архијереји Папске државе и Ромејског царства, јер је помагала и једне и друге. Пред крај свога живленија подигла је манастир Градац, у којем је била погребена када је дошао час њене кончине, да вечно удише мирисе јоргована са обала Ибра.

Када су прошли безбрижни дани мог изобразења, и када сам стасао за мач, отац ме је оженио принцем Каталином, ћерком угарског краља Стефана V Арпада. Моја лепа, скромна супруга је била племенита и добра, и много је пропатила са мном од трена када сам схватио да ме не занима таштина и гордост овога света. Каталина ми је родила синове Владислава и Урошица и кћерку Јелисавету, коју смо удали за Стефана Котроманића, бана земље босанске. Урошић се рано представио Господу као монах Стефан, и био је погребен у мојој задужбини, храму светог Ахилија, а Владислава сам одмалена спремао за наследника круне, јер му је то припадало по првенству.

Брак између мене и краљице Каталине је био залог будућег мира са Угарском и дошао је после једног војног пораза мог племенитог оца, краља Стефана Уроша, када је био потучен на бојном пољу и заробљен у Срему. Тако сам добио у мираз доњи део Срема, све до реке Саве и титулу младог краља. Уз титулу ми је следовала посебна област на управу, али је мој благочестиви отац упорно одбијао да ми додели удео у својем краљевству. Био сам тада млад и осيون, надобудан и ташт преко сваке мере, па сам напослетку, на наговор неких мојих властелина, подигао устанак противу рођеног оца. Из крвавог рата сам изашао као победник, премда сам изгубио оно најважније – образ. Тако сам постао благочестиви и христољубиви и самодержавни све сербске и поморске и подунавске и сремске земље краљ Стефан Драгутин.

Сербска земља до тада не беше видела такову срамоту, да син подигне руку на својега родитеља и да га збаци са престола. Бојим се да ће ме мој род само по томе памтити и горко се кајем што сам тако поступио, али тада у лудој, обесној младости, мислио сам да велику ствар чиним, када сам отерао са трона остарелог, немоћног оца. Казна је стигла брже неголи што сам очекивао.

Владао сам сербским земљама шест година. Мојој племенитој мајци Јелени доделио сам на управу поседе од Дубровника до Скадра и земље око горњег Лима и горњег Ибра, са замком у Брњацима. Брату Милутину сам поверио на управљање посебну област, али он није био

задовољан, јер је мнио да му следује много више. Знао је да је способнији владар од мене и да њему припада сербска круна, без обзира на моје првенство. Вероватно је био у праву, али тада још увек то нисам разумео, јер сам био заслепљен властољубљем.

Попут мог племенитог оца краља Стефана Уроша, држао сам се савеза са Угарском и Напуљом. Нисам желео рат са Ромејским царством које је сваким даном све више слабило, али моје осине, похлепне велможе хтели су по сваку цену да се наше отачаство прошири на југ, освајањем ромејских поседа. Ја сам се свим силама одупирао њиховим захтевима да уђем у рат са светим и славним градом Константинопољем, званим Цариград, и зато су ме дубоко презирали. Били су ми верни тек из страха да не падну у моју немилост, и тако изгубе своје привилегије, али су спремно чекали час када ће ме свргнути са престола и довести на трон мог брата Милутина, који је увек био ратничког расположења.

Све време мог краткотрајног владања пратила ме је зла коб, јер сам подигао руку на својег родитеља. У дугим, бесаним ноћима, молио сам се Господу да прими моју покору за непочинство које сагрехих. Најпосле је, после много горких суза, стигло Божје знамење кроз казну која је родила у мени искрено покајање.

Док сам јахао у лову са дворском свитом под градом Јелечем, мој дорат је нагазио на змију отровницу у високој трави, изненада се пропео и збацио ме са седла. Павши незгодно на ледину, поломио сам ногу и остао богаљ. Добро сам знао да је то Божји знак и заслужена казна за велики грех према мом племенитом оцу.

Чим сам се придигао са постеље, сазвао сам сабор у Дежеви, и пред властелом и себрима предао престо мом млађем брату Милутину. Даривао сам му златоткане хаљине, велико благо, расног пастува и положио пред њега мач. Казао сам свима да ћу задржати титулу краља, и да ћу се повући на моје поседе на Руднику и моје земље између река Дрине и Саве.

Милутин је одушевљено прихватио владарску круну и заповедништво над сербском властелом, жељом освајачких похода, јер то беше и његова давнашња жеља. На мој захтев, брат је пред велможама и себрима, обећао да ће после њега сербски престо наследити мој син Владислав, којем је круна припадала по првенству. Милутин је касније заборавио на братски договор и круну оставио свом сину Стефану. Тако су отпочели

моји сукоби са њим, као да ми није био довољан грех што сам подигао руку на рођеног оца.

Између мене и Милутина је постојала братска љубав и узајамна оданост, али и љубомора и суревњивост. Знао сам да је он способнији владар од мене, јер је био окрутнији, одлучнији и суровији према непријатељима, у којима никада нисмо оскудевали. Рашка је била разапета између Ромејског и Бугарског царства, Угарске краљевине, Папске државе, Дубровачке и Млетачке републике, и требао јој је крепак, срчан владар, попут Милутина. Знао сам да ће он боље сачувати наше Богом даровано отачаство и род, неголи ја, али првенство које сам добио рођењем, било је моје проклетство које сам морао да браним, и које ме је изнова нагонило да се борим са братом за круну која ме никада није занимала. Тако сам остао у сенци млађег брата, који је оружју и владању био вичнији, па га је зато сербска властела радије видела као предводника.

Обојица смо носили у себи дубоко проклетство мог согрешенија, када сам дигао руку на нашег оца, као и Милутиновог греха, јер је преотео круну мом сину Владиславу. Час смо се лаћали оружја и крваво тукли за првенство, час смо се мирили и заклињали на братску оданост. Милутин је у тој борби био успешнији, јер му беше више стало до победе. Ја сам већма био окренут огњишту, супрузи и деци, а Милутин се женио пет пута, како су државне прилике већ захтевале од њега. Мој брат је просио своје жене из оних земаља које није поразио на бојишту, па је кроз брак добијао у мираз нове савезнике и велике поседе. И ту се показао мудријим и способнијим од мене.

Овај благочестиви и христољубиви, превисоки и блажени краљ сербски, Стефан Урош II Милутин, бејаше богобојажљив човек, скрушеног срца и смернога духа. Нештедимице је делио милостињу убогим, за спасеније своје грешне душе, умножавајући своја добра дела. По дану овај праведни муж помагаше слепима, хромима, губавима и сумасишавшима, делећи им храну, одежду и новац. Прозваше га через тога заступником удовица, оцем сирочади, хранитељом гладних, утехом жалосних, поборником уверћених, укритељом палих...

Када би се, пак, спустила тамна ноћ, скидао је Милутин своје пурпурне хаљине и пресвлачио се у просјачке рите. Потом је са својим стражарима, преобученим у себарску одежду, излазио из двора и тајно ходио краљевством, заклонивши лице кукуљицом, да га нико не препозна. Ту је помагао убогим и немоћнима, налазећи се посред

њих, као слуга стојећи пред ближњима и пред Владиком Христом. Нико није знао за овај његов подвиг, осим верног пријатеља, инока Данила, јер Милутин није одавао своја богољубезна дела, да зломисленици не би његово милосрђе толмачили слабошћу. Тако је мој возљубљени брат дању чинио милостињу за коју су сви знали, а ноћу је, пак, делио клету судбу нишчих и презрених, унижавајући се пред Господом, који се исто тако бејаше смирио, када је узео тело земнородног човека.

Кроз ратове, победе и поразе, Милутин и ја смо провели дванаест лета, и ја се од свега бејам добрано уморио. Сви смо били поражени и није било победника у рату међу браћом, али нас је земаљска таштина и гордост водила даље, у дубоки понор погибељи наших грешних душа.

Нарочито је нашој племенитој мајци, краљици Јелени тешко падао овај сукоб, јер нас је обојицу подједнако љубила. Молила се Господу да нас уразуми и опрости нам согрешенија. Мирила нас је својим мудрим речима:

„Данас владар, а сутра поданик, данас богат, а сутра ништи, данас судија, а сутра суђен. Бог је утврдио ваш престо да непоколебљиво владате у своме отачаству. Боље је два неголи један, а једном је тешко на свакоме месту.“

У једном трену сам сасвим надвладао брата на бојном пољу, јер га је, због његове преке нарави и суровости, напустила готово сва сербска властела. Ипак, Милутин се није предавао, већ је сакупио најамничку војску и повео одсудну битку противу својих дојучерашњих велможа, које је напослетку потукао до ногу. Када их је победио, опростио им је живот, јер је знао да ће га, буде ли им главу поклонио, служити десет пута прилежније, ради страха који човек једино може да оћути на губилишту. У победи је Милутину помогла и наша Света Сербска Црква, чији су га епископи већма љубили, јер се заклео да ће за сваку годину своје владавине подићи по један Божји храм, и те се заклетве беспоговорно држао. Мој брат се никада није бојао, осим Бога, а и Бога сасвим мало, тек колико приличи Божјем помазанику.

Напослетку сам се, после много трзавица и изливане жучи, измирио са братом, иако никада није био окончан наш крвави сукоб око наслеђа сербског престола. Ја сам сматрао да после Милутинове смрти, круна треба да припадне мојему сину Владиславу, а мој возљубљени брат је круну хтео да остави својему сину Стефану.

Како год било, краљ Милутин је наставио да осваја нове земље, ширећи ратовима и женидбама Рашку на југ, а ја сам мирним путем добијао земље на управу од Угарске, јер сам мислио да отачаство треба да се шири на север, а не према Оријенту који никада нисам већма љубио. Тако сам временом овладао јужним Сремом, доњим Подрињем, доњом Посавином и доњим Подунављем и добио на управу од угарског двора Усору и Соли. Прозвали су ме сремским краљем, јер сам свој двор преселио у Дебрц на Сави, а нешто касније у древни град Сингидунум који такође добих на управу од тазбине.

Поред свега, како је време одмицало, све више сам увиђао пролазност и сујету овога света. Живео сам у то доба са женом као брат са сестром више од двадесет лета, јер бејаш одлучио да напустим све и примим монашки постриг у неком манастиру. Већ дуже време сам морио тело подвизима, бденијима и долготерпјенијем, јер је моја грешна душа желела да будем црноризац. Премда сам се бојао да нисам достојан расе и камилавке, напослетку примих анђеоски образ на спасеније или погибел, ни сам више нисам био сигуран.

Изасланици мога брата, краља Милутина, нудили су ми епископско жезло, али сам више пута одбијао таково достојанство, јер сам хтео да умрем као прости, сиромашни инок. Го и бос сам дошао на овај свет; го и бос ћу да одем са њега.

Саградих храм Светог Ахилија, манастир Рачу у крај реке Дрине, манастир Тавну на планини Мајевици и обнови манастир Ђурђеви Ступови у Расу који беше подигао мој прадеда, велики жупан Стефан Немања. Заблуделу браћу патаренске јеретике из Босне, приводио сам цркви, и о тим слученијима извештавао светог оца папу римског. Трудио сам се да свуда ширим истину о нашем Спаситељу и, ако сам успео макар једног заблуделог брата да приведем вери, није био узалудан труд мој, и није било узалудно живленије моје.

Умревши краљем Стефаном Драгутином, родио сам се монахом Теоктистом. Када се представим Господу иноком Теоктистом, бићу изнова рођен животом вечним, ако ми буду опроштени греси моји, и ако буде услышено покајање моје.

Кости моје нека за вечита времена почивају у задужбини мог прадеде Стефана Немање, подно Ђурђевих Ступова, у Расу. Нека леже са миром у гробу који за себе приправих за живота, и у којем проводим ноћи у молитви, лежећи на хладном камену и оштрој драчи. Проклињем сваког ко се

дрзне да их откопа из гроба и умије у вино и јелеју, како би их светима прогласио, јер нема горег и већег грешника под Божјим сводом од мене, монаха Теоктиста. Амин.

II

Ја, Стефан Урош II Милутин от рода Немањића, благочестиви и христољубиви, са Богом, превисоки и крепки, по милости Божјој шести краљ Рашке, самодржац свих сербских и поморских земаља, праунук великог жупана Стефана Немање, унук првовенчаног краља Стефана и син краља Стефана Уроша Великог, пишем завештање сербском роду, на двору у Неродимљу, у трену када се ближи разлучење моје грешне душе од мог грешног тела. Рисујем писмена у дивит и артију, јер ми је језик свезан гресима од часа када изгубих говор, услед љуте болести. Крај мојег узглавља су још само верни пријатељ Данило и возљубљени унук Душан.

Мртвومه вуку сви мере реп. Уходе мога сина Стефана хитају да му однесу вест о скорој смрти краља. Властела жељно ишчекује час када ћу променити светом, да би раскомадали моје краљевство. Ономад хтедох да оставим престо мојему незаконитом сину Константину, али наша света црква није благословила мој наум. Часни оци ми тада рекоше да опростим Стефану издају што се ономад беше побунио противу мене, и да њему оставим трон Немањића. Али рашта моје завештање, када слутим да ће моји синови Стефан Константин и Стефан Урош III и мој синовац Стефан Владислав II, мачем решити ко је наследник сербског престола? А ја бих највећма волео да сербску круну понесе мој возљубљени унук Душан, ког држим уз себе на двору и воспитавам да постане велики сербски владар. Ако Бог да, он ће једнога дана наставити тамо где сам ја стао, када Рашка буде велико и моћно царство.

Одувек сам мнио да Господ није рачунополагач који ће, након што се сретнемо с Њим лицем у лице, мерити наша добра и наша лоша дела. Рашта ће Њему таково нешто, и од какове му ползе може бити? Бог је љубав која прекрива сваки грех и сваку милост. Он ће спасити и сохранили сваког човека у којем буде видео икону свога Јединородног Сина, као што је Спаситељ видео Божју икону у покајаном разбојнику на крсту. Моја непочинства прекривају моја добротинства, и само се још надам да ћу пре кончине саздати Христову икону у себи, и тако се спасити од погибели.

Свако од нас зна колико вреди, али једни

другима то не желимо да признамо. Зато се неки од нас узвисују пред другима и горде, а други, пак, унижавају пред Господом и опет се горде. Мој брат Драгутин и ја смо знали да сам способнији владар од њега, али то нисмо могли да признамо један другоме, јер нас је спутавала таштина и гордост. Ја сам се у владавини већма уздизао изнад осталих, јер сам разумео да се у државним пословима не гледа на првенство и достојанство, и да је Богом даровано отачаство изнад и изван сваке таштине.

Драгутин је владао северним сербским крајевима као „гех Сервије“, а ја сам, пак, господарио преосталим сербским земаља као „гех Рахиае“. Вуканови потомци су владали Дукљом, а моја матер, краљица Јелена управљала је Зетом, Требињем, крајевима око Плава и Горњег Ибра и тврђавом Брњаци, где је био њен двор. Нико од њих није разумео да нам је потребан само један владар и једна држава нашега отачаства, ако мнимо да будемо крепки. Мој племенити отац, блажени самодржац Стефан Урош Велики, сузбијао је великаше у Зети и Хуму, хотећи да начини Рашку моћном, али они то нису схватили, борећи се за своје феуде.

Драгутин се у својој владавини већма ослањао на Угарску, јер му је тамо била тазбина, а ја сам мнио да је боље поуздати се у Ромејско царство, са којим сам час ратовао, час се мирио, ширећи своје поседе на њихов рачун, каткад мачем, а још чешће преговорима. Тако по истини усхте предобри Бог да рашири државу нашега отачаства, која никада није била већа, неголи у време мојих освајања ромејских земаља.

Каин је убио Авела, а мој возљубљени брат Стефан Драгутин и ја смо били утолико бољи, што нисмо један другог предали смрти. Наши одношаји су били братски безмало две деценије, откако преузех круну по његовој изричитој жељи. За то време ми је брат са својим војништвом више пута притекао у помош, у борби противу Ромеја, када смо заједничким снагама освајали провинције негда моћнога царства. Исто тако сам и ја њему помогао да порази Татаре и Кумане и загосподари Ждрелом, Браничевом и Кучевом.

Када сам, пак, завојштио са Драгутином, мислио сам да ћу брзо изаћи из свега као победник, али се наше непријатељство протегло на дугих дванаест лета. Сукобили смо се око тога ко ће бити мој наследник. Драгутин се позивао на наш договор из Дежеве, по којем је сербска круна након моје кончине припадала његовом сину Владиславу, а ја сам већ увелико спремао мог сина Константина за престолонаследника.

У једном трену сам остао потпуно сам и изгубљен, јер ме бејаху напустиле све велможе. Срећом, похраних множину блага у манастиру Светога Стефана, у Бањској. Мој верни пријатељ Данило, хиландарски игуман који је одбранио свету царску лавру од нападаја каталонске компаније, пристаде да чува моје благо у Бањској, и да оданде плаћа војништво које прикупих са свију страна, на брзину, унајмивши бугарске, татарске, аланске, туркопулске и куманске плаћенике. Нико осим нас двојице није знао за благо сабрано у манастиру, које ме је напослетку спасило од пораза на бојном пољу.

Данило беше рођен у властелинској кући. Друговао је са мном од малих ногу. Скупа смо на двору учили мачевање, гађање и јахање. Ипак, презревши славу овога света, попут принца Растка, заменио је племићку одежду монашком ризом. Никада пре, нити касније, нисам имао већег пријатеља од њега. На Данилу је светлела свака врлина и мудрост, и радо сам се саветовао са овим блаженим мужем, јер никада није погрешно моју вољу.

Пре овога страшнога слученија, ниједан сербски владар не беше прибегао таквом подлом лукавству, да уведе плаћеничко, туђинско војништво у борбу за сербски престо. Ја недостојни раб Божји, у гневу јарости своје, први се осрамотих пред Господом.

Напослетку сам поразио брата, преже бившега краља Драгутина, и приморао га да ме призна за господара, али сам заправо био и сам тешко поражен пред Господом. Испало је да смо узалуд ратовали, јер сукоб око наслеђа престола никада није окончан, већ је остао да тиња.

У своме веку сам се тукао са Ромејима, Угарима, Агарјанима, Бугарима, Кроатима, Дубровчанима, Куманима, Татарима... Многе зломислене сам покорио крепости своје мишице, али се неким од њих бејаш приклонио, када су интереси отачаства то налагали.

Са татарским каном Ногајем, предводником негда славне Златне хорде, бејаш склопио крхко примирје, по којем сам морао да му предам мог возљубљеног сина Стефана и децу других великаша, као залог мира и јемство да нећу нападати Ногајеве бугарске вазале. Стефан и други младенци остадоше три дуге године у татарском заточеништву. Морао сам тако да поступим, јер Рашка није имала крепости да одбије татарске нападаје који су јој претили. Најнеповољнији мир је свагда бољи од изгубљеног рата. Зато бејаш

спреман да жртвујем сина, попут праоца Авраама, само да спасем отачаство.

Много пута ме је Господ спасао смрти. Када је ромејски василевс, Андроник II Палеолог, послао татарске и агарјанске плаћенике да похарају „земљу Трибала“, морао сам да бежим пред дивљом хордом која је стигла све до Призрена и Липљана. Завапио сам тад:

„Господе, подигни силу Твоју и дођи да нас спасеш!“

И заиста, Господ ме је није заборавио. Татари су покушали да препливају набујали Дрим на својим коњима, али се множина њих удавила у мутној водурини. Заповедник ордије Черноглав погубљен је судом праведним, а његова глава, украшена бисерјем и натакнута на колац, пободена је пред моје ноге.

Тамо где јунаштво није било довољно, прибегавао сам лукавству. Ратовао сам три лета са Ромејима, за које време сам се три пута женио ћеркама мојих савезника. Након трогодишње војне, једино сам се бринуо како да сачувам тешком муком освојене земље.

Када сам ступио на престо, отпустио сам закониту супругу Јелену и оженио се ћерком мог савезника, севастократора Јована Дуке од Тесалије. Следеће године сам другу супругу вратио оцу и довео Јелисавету, сестру угарског краља Владислава. Тако сам постао пашеног мом брату Драгутину, који је био ожењен њеном сестром Каталином. Већ наредне године сам отерао трећу жену и венчао се петогодишњом Аном, ћерком бугарског цара Георгија Тертера.

Након петнаест година, отпустио сам краљицу Ану и оженио се петом супругом, ромејском принцезом Симонидом. Сви су осудили тај брак, а ромејска црква га је, чак, анатемисала. Симонидиних пет и мојих четрдесет пет лета били су дубоки, непремостиви јаз, али државни интереси су налагали венчање, као потврду војнога савеза.

Дочекао сам принцезу Симониду на ничијој земљи, на реци Вардару. Сјахао сам са коња и пао на колена, примајући је као господарицу, а не као заточеницу, што је заправо била. Предао сам василевсовим посланицима моју бившу супругу Ану и ромејског пребега Котаница Торника, а они су мени дали цареву кћер. Био је то залог будућег мира између Сербља и Ромеја.

Тада изневерих храброг велможу Котаница Торника, који је на моју тврду реч пребегао из Цариграда у Рашку, а потом ми верно служио у ратовима са Ромејским царством. Када смо се опраштали, објаснио сам му да је моја издаја државни интерес вишега реда, и да не схвата све исувише лично, те да ми опрости ако може. Није ми опростио. Гледао ме је равно у очи, презриво и поносито. Тај поглед ме прогања до данашњега дана.

Симонида је била моја најславнија победа, јер сам је извојевао без капи проливане крви. Васељенски цар славнога града Константинопоља, кир Андроник II Палеолог, признао је надмоћ Рашке, када ми је тешка срдца понудио руку своје кћери. Рекао је тад својој супрузи Ирени, да ромејски цар нема других родитеља осим закона, и да нема друге деце осим грађана Ромеја.

Када сам постао царски зет, све освојене ромејске земље северно од Велеса, Прилепа и Охрида примио сам у мираз. Јевропски дворови ме више нису гледали као трибалског варварина. Мој брак са Симонидом је добио благослов свете сербске цркве, али не и сербске властеле, која није желела мир са Цариградом, већ нове пљачкашке походе.

Пре женидбе са Симонидом, беше ме одбила василевсова сестра, принцеза Евдокија. Да је Ромејско царство било моћно као негда, све би остало на том грубом одбијању надмене царске кћери, да се уда у варварску „земљу Трибала“, али како је самодержавни цар Новог Рима, Андроник II Палеолог, знао да ћу принцезино одбијање искористити као изговор за нови рат противу Константинопоља, одлучио је да је боље да ме има за зета, неголи за душманина. Судбина негда моћног царства зависила је од тога да ли ћу прихватити понуђену руку његове мале кћери, као замену за сестру која ме је дрско одбила, и ја сам ту понуду великодушно прихватио, јер је носила са собом војни савез који ће мом отачаству донети дугогодишњи мир и припајање освојених земаља. Ромејско царство је увелико заударало од трулежи, попут нечистог мртваца са Босфора. Гушило се у уротама, подметањима и смутњама. Време је радило за нас Србе, јер је Цариград сваки дан све више копнио. Било је мудро не понизити господара који је владао хиљадугодишњим царством на умору, и прихватити његову жртву љубљене кћери, која није могла бити вреднија од Царскога града. Било ми је већма тешко да пређем преко увреде коју ми је нанела царева сестра, али државни интереси су налагали да се не обазирем на то, и да узмем цареву кћер за жену.

То ме је подсетило на слученије од пре тридесет лета, када доживех сличну увреду од надмених Ромеја. Био сам петнаестогодишње момче, и мом племенитом оцу бејаху понудили ромејску принцезу Ану, да је удају за мене. Константинопољ је желео Рашку за савезника у борби противу варвара, и брак између владарских кућа беше најбоља потврда будућег савезништва. Кћер василевса Михајла VIII Палеолога беше стигла на наш двор, заједно са дворском свитом, богатом девојачком спремом и даровима за моје родитеље. Када је мој отац показао царским изасланицима скромно обучене дворске даме које пред и ткају на разбоју, гости су били пренеражени. Цела ствар са удајом је убрзо пропала, јер су се Ромеји изговарали да једној царској кћери не приличи да живи у таковој земљи. Међутим, истина је била у томе да нисам постао царски зет зато што је постало јасно да нећу наследити сербски престо. Мој племенити родитељ беше наумио да се ослободи вазалних односа спрам Угарске и приближи Цариграду преко моје женидбе, те да ме прогласи наследником уместо Драгутина који је био угарски зет. Међутим, у једној крвавој бици оца су заробили Угари, па је морао да прогласи Драгутина за младога краља, и да му уступи део свог краљевства на управу. Тако су во времја оно пропали сви моји планови, али сам стрпљиво чекао другу прилику. Када је Драгутин збацио оца са престола, прилика је била још даља, будући да се краљ Урош повукао у Хум и замонашио, а ја сам добио на управу тек мали, безначајни посед.

Ипак, након једног незгодног пада са коња, на наваливање сербских велможа који из сујеверја нису хтели да их предводи богаљ, Драгутин ми је предао круну на сабору у Дежеви, говорећи:

„Љубими мој брате, ево видиш, како учиних, тако ми се врати, да више нећу владати на овом престолу, који силом узех своје родитељу. А ако после овога останем на свом престолу краљујући, тело моје има да буде искушено од Господа љутим неисказаним казнама. Јер по делима мојим што учиних, све ово доћи ће на ме. Јер мислим како заувек отпадох од царства будућег небеског, зажеливши пролазне славе. А ти, драги мој и љубими брате, узми моју царску круну, и седи на престолу родитеља свога, јер Бог тако заповеда, и у многолетном животу краљуј и брани отачаство своје од насиља оних, који војују противу тебе.“

Била је Господња воља да постанем престоник отачаства нашега, и морао сам да јој се повинујем. Ништа ми није ишло у прилог. Имао сам противу себе брата, мајку и свечасну властелу. Једино су Бог и сербска црква били уз мене, и то ми

је било сасвим dostatно. Још од младости своје, никад нисам имао наде ни уздања у људску помоћ, која брзо ишчежава, но у Бога, који је свима сила и помоћ. Пошто је Господ непоколебиво утврдио мој престо, морао сам да будем мудар, јер ми је све висило о танкој нити која је могла сваког часа да се прекине.

Исто тако је била Божја воља да тридесет лета након пропале женидбе са принцезом Аном, и кратко време након неуспелог заручења са принцезом Евдокијом, у двору који је сијао златом и драгим камењем дочекам трећу ромејску принцезу Симониду. За разлику од мог племенитог оца Стефана Уроша који је презирао богатство, ја сам мнио да су велелепност и раскош важни колико и мудрост и честитост. Стога царски посланици који су довели невесту, нису могли да се изговарају сиромаштвом и простотом сербскога двора.

Краљица Симонида ме никада није волела, иако сам ја њу обожавао још од трена када сам је по први пут угледао. Оптуживала ме је да немамо деце через тога што сам је прерано узео, и тако повредио њену утробу, али ја сам знао да нам Господ није дао наследнике ради анатеме коју је на наш брак бацила ромејска црква.

Када се Симонидина мајка, племенита царица Ирина представила Господу, моја верна љуба је отпутовала у Константинопољ, на њен погреб. Како се моја госпожа није враћала кући ни након четрдесет дана од упокојења њене матере, послао сам гласнике на двор мога таста, да му кажу како ћу доћи по своју жену, ако треба и са оружјем, јер Симонида је била јемство мира између Ромеја и Срба. Када је василевс видео да се не шалим, наредио је својој кћери да се врати у Рашку. Симонида није била рада да се враћа у Неродимље, па беше наумила да се замонаши у славном граду Константиновом, али су је одговорили од тог безумног чина, да не би изазвала мој гнев који се лако могао претворити у нови ратни поход. Зато је предузела монашење у манастиру Светога Јована, надомак града Сера, али када се појавила у црној ризи, њен полубрат, деспот Константин, подерао је њену одору и оденуо је у световне хаљине. Ту је настао плач и риданье, јер је Симонида молила полубрата да је остави у манастиру, али он остаде срдаца тврдога. Рашка је била савезник Цариграда, и судбина једне жене није могла бити важнија од судбине мира између Ромеја и Сербља.

Мој племенити отац, блажене успомене краљ Стефан Урош Велики, населио је Сасе у Брскову, Новом Брду и Руднику. Касније сам и ја доводио

ове вредне рударе, да копају руду од које сам топио сребро, а потом ковао новац за плаћање најамника. Тако моје велможе више нису могле да ме уцењују, скупљајући војништво по сербским земљама пред сваки ратни поход.

У Брскову сам ковао сребрњаке којима се трговало дилем РOMEЈСКОГ царства, Венеције, Бугарске, Влашке и Угарске. Временом се Млетачка република уплашила да ће сербски новац сасвим превладати у трговини Медитераном, па је дужд издао наредбу о забрани „denarii de Bresco“, јер су, ко бива, лошег квалитета и сумњиве тежине. Напослетку су ми неки трговци донели вест како ме је латински песник Алигијери у свом спеву сместио у осми круг пакла, через ковања лажног новца, називајући ме „онај из Раше, који слабо примењује калуп млетачки“.

Када сам сасвим овладао долином Мораве и Вардара, градом Скопљем и Овче пољем, отпослао сам трговачке караване дуж Цариградског друма. Тако сам додатно увећао своје приходе, тргујући сољу, житом, стоком, крзном, тканином, медовином, малвасијом... Которани и Дубровчани су отпремали своје караване преко Рашке, плаћајући за своје трговачке повластице. Тако смо, во времја оно, постали моћно краљевство на ободима РOMEЈСКОГ царства.

У доба мира са Константинопољем, уређивао сам Рашку по узору на РOMEЈСКО царство, јер рашта ће ти држава, ако у њој не владају праведни закони. Први сам увео законик, да се Сербљима суди по њему. Окривљени је морао да се закуне да је невин, али то није било dostatно, јер су и ближњи морали да положи заклетву о његовој невиности. Властела се заклињала за властелу, а себри за себре. Ја сам се, пак, држао прописаних закона и церковних канона, једино ако нису били на штету рода и отачаства.

Од свих закона најузвишенији су Божји, а најокрутнији церковни, јер црква суди и за оно што Господ прашта. Зато је мене свети отац папа годинама хтео да приведе римском вјероисповеданију. Опирао сам се како сам знао и умео, каткад крепошћу мишице, а чешће лукавством ума. Морао сам у војни савез са Вранцузима и Млечанима, а они су тражили да се кризмам и тако запечатим наш савез оружја. Када је свети отац папа послао своје изасланике да ми уруче ватикански стег и да ме крсте по западном закону, угостио сам их како доликује, али су се винули кући необављеног посла. Изговарао сам се како се мом покрштавању противи старији брат, велики ревнитељ вере Стефан Драгутин,

којег, истину говорећи, никада нисам слушао, као и моја племенита мати, краљица Јелена, која је била рођена римокатоликиња. Касније су још неколико пута покушавали да ме преведу у римску цркву, али сам увек налазио изговор да одложим ту работу. Через тога је римски отац папа већма ценио мог побожног брата неголи мене, говорећи да сам превртљивац и лажљивац који не може да одржи реч, колико год се пута заклео над светим Јеванђељем, телом Христовим и моштима светаца. И још је говорио да држим уз себе мноштво наложница, те да не штујем свету тајну брака, за разлику од мога брата који живи непорочно и богоугодно, и који је веран својој супрузи. Најпосле је свети отац папа послао угарско војништво на Рашку, да покори „шизматике“ и преведе их у латинску веру, али са Божјом помоћи одбранисмо се од ових подлих нападаја и ја се прогласих краљем Рашке, Дукље, Арбаније и Бугарске.

Најтеже ми је било када сам морао да укрстим мач са возљубљеним сином Стефаном. Мој наследник није имао стрпљења да сачека моју смрт, тим пре што је по Дежевском споразуму након моје кончине краљевски венац припадао Драгутиновом сину Владиславу. Зато је Стефан, као млади краљ и господар Зете, повео устанак побуњене властеле која није желела да ратује за рачун Цариграда. Наиме, када сам постао рOMEЈСКИ зет, одмах сам послао војништво у помоћ тасту, који се тукао противу побуњених агарјанских најамника у Тракији и Малој Азији. Моје велможе нису благонаклоно гледали на таково савезништво, не хотећи да војују са РOMEЈИМА, већ противу њих, да би могли да отимају њихове поседе и благо.

Пошто сам био оружју вичнији од сина, брзо сам скупии најамнике и кренуо на Зету. Стефан се беше повукао на другу обалу Бојане. Умилним речима сам га позвао на предају:

„Чедо моје мило и срдечно, зовем те, и не одазиваш ми се. У жалости мојој изгледа ми да си близу мене, но пружам руку, и не налазим те. Многе сузе чине ми слепоћу, и љутим болом цепа ми се срдце, через твога разлучења, и дели ме пламеновима од многог уздисања. Зар то беше чедо моје, чему се не надах од тебе? Но дођи, драги сине мој, да се утеши старост моја!“

Син је изашао пред мене на коленима и молио за милост:

„Сагреших, оче, пред тобом. Опрости ми, Бога ради.“

Али откуд милост крунисаној глави коју притискају бројни обзири према роду и отачаству? Знао сам да ће Стефан опет подићи руку на мене, не би ли се дочепао престола. Зато помислих:

„Ево видим како сам дошао у дубоку старост и видим унапред да ме и после очекују многе скрби и жалости од овога мога сина, ако га оставим слободна.“

Целивао сам Стефана у чело, а потом наредио да га окују и одведу у заточеништво у Скопље. Али ту није био крај мојим согрешенијима према возљубљеном сину. Наредио сам да му одузму очињи вид. Добро сам знао да слепога господара нико неће следити, нити ће му властела ставити круну на главу. Напоследку сам га послао у прогонство у славни град Константинов, где га је, заједно са женом и децом, прихватио мој таст.

Нема дана а да се не кајем через страшнога злодела које свирепо починих над својим чедом. Молим се Господу, Богородици и нашем патрону Светоме Стефану, да мом сину врати очињи вид који му неразумно узех, али моје молитве не допиру даље од мојих усана.

Након седам дугих година, на упорна мољенија сербског архиепископа и хиландарске братије, дозволих Стефану да се врати из прогонства. Дадох му тад на управу жупу Будимље на Лиму, а мог унука Стефана Душана задржах на двору као јемство да ме неће поново напасти.

Мој син Константин се тада разбеснео:

„Оче, ето те служим толико година, и никад не преступих твоје заповести, па мени никад ниси указао такву част. А кад дође тај твој син Стефан који је руку подигао на тебе, дочекао си га са краљевским почастима.“

А ја му одговорих:

„Сине, ти си свагда са мном, и све је моје твоје. Требало се развеселити и обрадовати, јер овај брат твој мртав беше, и оживе; и изгубљен беше, и нађе се.“

Након смрти моје племените матере Јелене, преузео сам управу над њеним поседима, а кад се две године касније представио мој брат, блажени и кротки муж Стефан Драгутин, припојио сам и његове поседе. Обоје су умрли као благочестиви и христољубиви монаси, презревши славу овога света. Велика је њихова плата на небесима.

Након Драгутинове кончине, ушао сам са војништвом у Срем, Бијоград, Рудник, Браничево

и друге земље којима је владао. Одмах наиђох на снажан отпор његовог сина Владислава, који је сматрао да му припада сербска круна. Био је у праву, али ко мари за правду када су интереси отачаства у питању. Зато сам синовца утамничио на некоје времја, док му се глава не охлади. Ипак, није ми било суђено да дуго владам Драгутиновим земљама које он бејаше добио у мираз, јер сам убрзо морао да их препустим Угарима.

Када сам крунисан, заклео сам се Господу да ћу за сваку годину владавине подићи по један Божији храм. Шта је човек ако не држи реч, јер земнородни није ништа друго, неголи гола реч. За тридесет девет година подигао сам четрдесет храмова, али сва је прилика да нећу доживети четрдесету годину владавине, јер ме Господ призива к себи. Нисам градио нове манастире, јер моји преци бејаху подигли множину светих лаври. Зато сам наместо старих и тесних богомоља, саздао нова, велелепна здања. Тако подигох цркве: Успења Пресвете Богородице у Призрену, Светог Јоакима и Ане у Студеници, Светог Стефана у Бањској, Богородице Тројеручице и Светог Константина у Скопљу, Светог Георгија у Нагоричану... Наместо невеликог храма у Хиландару, на Гори Атонској, саградих велелепну цркву Ваведена Пресвете Богородице и множину конака, келија и пиргова, најпосле и утврђење Хрусију на обали мора, са капелом Вазнесења Христовог. И јоште изградих манастир Светих архангела у Јерусалиму, у част победе над Агарјанима, храм Светог Стефана у Богородичином манастиру на Синају и храмове Свете Тројице, Светог Николе и Светог Георгија у Солуну, које даровах златом, сребром и поседима са којих ће убирати приходе за издржавање. У Цариграду, на месту званом Продром, подигох Божији храм и лазарет са мноштвом постеља за болне, и приде јоште школу за изображеније будућих медикуса.

Поред свега, никада нисам био достојан пред Господом онако како то беше мој возљубљени брат Драгутин, који је обичавао да спава у гробу, на хладном камену и оштрој драчи, свагда се сећајући смрти. Он који је увек имао страх Господњи у сердцу, био је распаљен љубављу вере истините.

Молим се Господу да пре кончине видим храм Успења Пресвете Богородице у Грачаници, где дадох мајсторима да осликају на једном столпу лик моје возљубљене госпоже, краљице Симониде. А када умрем, хоћу да тело моје буде погребено у гробу који сам припремио у манастиру Светога Стефана, у Бањској, где желим да кости моје заувек почивају.

Сердце моје је одувек стремило ка небесима, док ме је тело вукло ка црној земљи. Каткад сам све мерио небеским аршинима, али још чешће људским, када су ми тешке прилике то налагале. Зато су одувек били смешани моји греси и подвизи, које никада нисам могао разлучити једне од других.

Овај мој брат Драгутин живео је непорочно, благочестиво и богоугодно, а ја сам већма бринуо о роду и отачаству, неголи о својој души. Лакше је црнорисцу који се стара само о властитом спасенију, јер када мораш да бринеш о спасенију целог рода, то је већма теже. Цело своје живленије носио сам крст бриге о слави и моћи нашега отачаства. Сина сам ослепео, брата преварио, верне љубе изневерио, блиске пријатеље издао... Ипак, нисам ништа мање волео слепога сина; нисам ништа мање ценио брата пред којим погазих дату реч; нисам се женио пет пута через сладострашћа, које сам могао оћутати са наложницама... Главе мојих властелина нису биле вредније од моје главе, коју сам вазда носио у торби. Све што согреших пред Богом, согрешао сам на ползу својега рода и отачаства, за које сам вазда боловао, премда ће многи рећи да су ове моје речи тек подли изговор за сва моја непочинства. Молио сам ближње за опроштај и праштао

другима све осим издаје, јер ми терет круне није допуштао да опростим издају отачаства.

Одувек сам љубио Еванђеље о мудрим и лудим девојкама и талантима. Ако ти Господ да светиљку, дужан си да њоме обасјаш свој пут и пут своје браће у Христу. Ономе коме је Господ наменио таму, томе није дао светиљку у руке. А теби ако је дао, а ниси приговорио уље, онда ниси спреман дочекао Господа, јер си неразуман и луд. Ја сам своје уље вазда досипао у светиљке које бејаш ужегао, и своје таланте од Бога поклоњене умножавао сам, и нисам их држао закопане у себи. „Јер свакоме који има даће се, и претећи ће му; а од онога који нема, и што има узеће се од њега.“ Ако си примио дарове од Бога да служиш роду и отачаству, а закопао си те дарове дубоко у себи, изгубићеш их услед немара и лењости, као да их никада ниси ни имао. Ако се пак својски потрудиш, умножићеш дарове на ползу роду и отачаству.

Ја, Стефан Урош II Милутин, недостојни и грешни раб Христов, ободрен силом Духа Светога и љубављу Бога Оца, кајем се за све грехе којима је отрована душа моја, за сва непочинства вољна и невољна, учињена речју, помишљу и делом. Мој је био само труд, а слава Богу. Спаси и сохрани, Господе. Амин.

Могу ли то људи као ти и ја

ПЈЕСМЕ

САВО
Д. ТЕОДОРОВИЋ

Саво Д. Теодоровић

ПРОКЛИЈАЛО ЗРНО ПАМУКА НА МЈЕСЕЦУ

22. 1. 2019.

Зеленој биљци памука

*На вијест да је 16. 1. 2019. проклијало зрно памука на кинеској лунарној станици
"Chang'e-4", која се спустила на тамну страну Мјесеца 3. 1. 2019.*

На тамној страни
небеског момчине
твоја је одлука коначна:
растеш!
Расти према мени.
Не обазир се на љубоморни космос
и тјескобу таме.
Издрижи помаму самоће
и пењи до цвијета
Хлорофилна, фотосинтезичка...
Твоје је да сад растеш према Земљи.
Погледај како са зебњом
овдје чекамо дуге нити твога плода.
Расти према нама.
Његујемо те надом
да ће твојим путем ускоро
кромпир и маслина...
Да ће шљива, умјесто јабуке
и прародитељског гријеха...
Расти према нама.
Заливаћемо те сузама нашим
које проливамо на мјесечини.
Заливаћемо те сутрашњицом.
То ти бар дугујемо.
И да процвјеташ!
А када цвјеташ:
као мушмула;
као дјевојчурак;
као гладноме залагај;
као мисао људска о васиони...
Знам да је све другачије
на тамној страни
небеског момка.

Зато те молим:
издрижи памучна дамо.
И мрак, и студену бол,
и чежњу за старом кућом.
Ти само процвјетај.
Ево већ шаљемо пчелу,
па бубамару, па врапца...
И рађај.
Рађај поново.
Рађај бесконачно, до кисеоника.
Рађај слободно,
за примјер сестрама по фотосинтези.
Рађај за своје претке,
рађај за наше потомке,
за путнике ка Универзуму,
за поправљаче Земље,
за понављаче у свемиру,
за вјечну науку Господњу.
Рађај зелена свјетлости.
Хоћу од твојих памучних нити
да исплетем двије плетенице;
Са врха српа ноћобдије
да их спустим
до узглавља моје драгане,
моје Еоје.
До њеног сна
и новог јутра.
Да се попнемо.
Сутра?

ВРИЈЕМЕ ЈЕ ЗА ПОЕЗИЈУ

Откопчај се тишином
И покушај сазнати
Да ли славуј дозива драгу
Или тек означава свој дио мрака?

Вријеме је за поезију.

У несигурности ватре
Увјери се да сваки пламен хита Творцу
И да има безброј почетака
А само један крај.

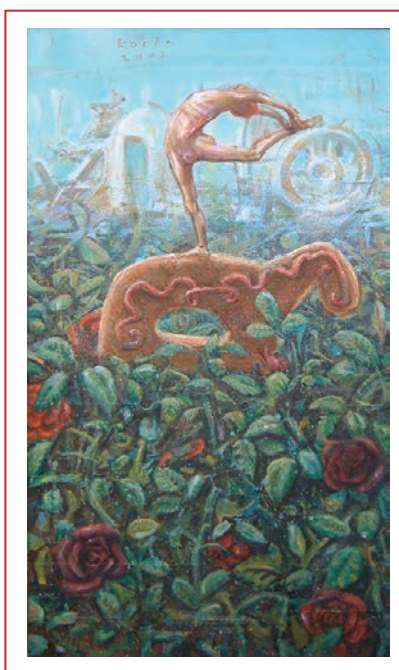
Вријеме је за поезију.

Одметнут и непослушан
Ослушни дише ли Ријека?
И препознај јединство бјелутака
У њеном крилу.

Вријеме је за поезију.

Прећути њено невјерство
И пресади овај заповједни начин
Огледалу у које сумњаш
Кад су рамена нижа од кољена?

Вријеме је за поезију!

Артист

ПЈЕСМЕ | МИЛОРАД МИШО ЂУРЂЕВИЋ

Милорад Мишо Ђурђевић

БРАЗДА ЗАОРАНА

Ако ми
Прозоре однесете
И врата скинете са улаза
Ако ми
Кров раскријете
И темеље разлупате
Ако ми
Бразду заорану
Засијете својим хтијењем
Ни бодљикавом жицом
Нећете успјети
Заробити моју мисао

БОСИОЧЕ МОЈ ЗЕЛЕНИ

На реверу мог капута
Босиоче мој зелени
Ја се надам да ћеш мени
Миомирис учинити

Кад јој осм'јех као цв'јетак
Као извор тока р'јечни
Кад јој прстен овај вјечни
Будем хтио поклонити

Кад ми осм'јех као зора
У том часу зарумени
Када прстен она мени
Буде хтјела поклонити

Поведи ме у том часу
Босиоче мој зелени
Новој зори милој жени
Извор ћеш нам поклонити

ГОД ЈЕ ДИО РОДНОГ ПРАГА

Ток ријеке застао
Пред зидом ћутања
Док мисао грца
У жељи да опстане
Да јој не бране
Да сања

Ни јутро зрак
Надању не дари
Вјетар је јак
Чекање стари

Ток ријеке застао
Пред зидом ћутње
Да л' залуд сам
Мисао слао
Да се бори
Против слутње

На ушћу те чекам драга
Ти се мисли мојој јави
Год је дио родног прага
У пјесми га вјечност слави

Ако дођеш срећу знаћеш
Потомак ће Извор бити
И у пјесму вјечну стаћеш
Спознај мила Љубав и ти

И СВЕ ДОК ЖИВ ВЈЕТАР БУДЕ...

Када вјетар на усне ти
Нанесе освит прољећа
Моје дотад болно срце
Осјети да те се сјећа

Када вјетар у поглед ти
Утка све те чари љета
Моја дотад патна душа
По срећи као да шета

Кад вјетар у мисао ти
Зарони у рану јесен
Мој дотад уморан покрет
Закрили као занесен

Кад вјетар у зимском дану
У дрхтај ти зрео зађе
Мој до тада тежак корак
На слободне личи лађе

Све ове године луде
Једном ме ријеком носе
На извору свих рођења
Тад били смо иста кап росе

И све док жив вјетар буде
Сан о теби биће ми драг
И Сан да ће моја птица
Вратити се на родни праг

МОЈ ОТАЦ

Мој отац
Бразду оре
Која човјека човјеком рађа
И дан данас
Сунце јутри
Обданицу, тамјаном мирисним
Из три дијела утканим
Све тањом нити бити
Сину ми поклања
Руком огрезлом, тежачком муком,
Рађањем мојим
Мој отац
Зрно пшенице
Злати погледом наде
Да ријека обалу своју нађе
Доласком заслуженим
На праг поклоњења.
Тешке ли су, оче,
Спознаје наше
Олистале извором, коријеном
Неисказане гласом
А исте Мишљу.
Због тебе, мили мој,
Зоре ми руде осмијехом кћерке
Надахнућем сина
Миомирисима предања
Кад се будемо срили
Пред Њим
Да будемо исто ницање
Браздом коју и дан-данас
Јутриш мноме.

ИЗВОР ЧИСТИ БОГОМДАНИ

Мени дани Извор чисти Богомдани
Да у фресци благо сјаје Сопоћани
Урошева задужбина за све веке
Над Извором свих жубора Рашке реке

Пред Косовску подигнут је свету битку
Да нам чува Лазареву реч му бритку
Са основом Крста Часног часног лица
Да за веке с нама дише Раваница

Три је века кô Анђео Бели спавô
Уз Господње Вазнесење свети Саво
А за веке о духовном да нам пева
Подари нам и сам помен Милешева

Од Постања рад' Потомка да се слави
Света кула и купола на Ресави
У Молитви када Тројство души прија
Грађевина у нама је Манасија

Да у миру небескоме почивају
Краљ Кнегиња и Патријарх где сновијају
Родољубље Српског Года све без бола
Манастирска даре Врата Крушедола

На падини фрушкогорској а до Неба
Мошти свете сјаје као кора Хлеба
У доласку узвишеност ода Слову
Кад год реч ми види Њега у Хопову

Кô Колевка сва Мајчина кô Постоља
Која Роди Јована нам Крститеља
Где Николај баш упали светло дање
Нашим Родом за све веке и Јовање

Света Гора Грачаница кô лет птица
На Косову вечан Извор Лазарица
Као мени у Буђењу што је Жича
Да му буде мом Потомку вечна прича

Зашто се мајка мучила, шта је јадна родила

ПЈЕСМЕ | БОЖИЦА ВЕЗМАР

Божница Везмар

ЈЕСЕН

И небо би другачије
И трава
И ветар
Јесен
Све, баш све

Неке другачије руке загрлише ме
Јако, најјаче
Никада ми стисак није био ослонац –
Нису умели, ни успели

Осетих
Ослобађање
Из љуштуре која је болела
Рађање
У јутру светлости изговореног
Благослов сваке речи
Просуо се по мојој души

Уткаше се у сваку пору
Која је била затворена
Васкрсну
Оно
Што је у Молитвеним сузама речено
И у недодир би додир
У додиру недодир...

ШАПАТ ЖИВОТА

Лист сам
пролећни, на зеленој крошњи.

Ветар ми шапуће
најлепшу песму
о пролазности.

У његовом гласу –
сета и нада,
о ведрини дана,
о сјају месеца.

Шапат све тишег,
и тишег –
тона што душу разгали.

Док се киша расипа
низ танану кору стабла,
пратећи пут
где је некад
корен био.

Дајући наду животу:
да се ветар киши смеје,
да се киша сунцу радује,
да се листу
осмех поклони.

Јер –
у стаблу је срце,
у корену – живот,
а у листу:
лепота живота,
цветом окићена,
у штит пупољака сложена.

НЕЋЕ МЕ БИТИ

Неће ме бити
На калдрми
Да бројим жеље
Уздахом среће

Нити на ливадама
Међу белим радама
Уплетеним
У венац
Што краси девојачки сан

Неће ме бити
Ни када засвира
Хор пролећних
Шумских оркестара

Ни када Месец
Осветли стазе
Детињства
Младости

Неће ме бити
Поред извора
Најлепшег жубора

Ни јутром
Зрак да грлим
Што ми оку
Сјај даде

Али!

Знам
Да ћу бити
Тишина
Која говори
Из даљина –
Вечних.

ЖЕЋ

Да си близу
Пружила бих ти длан
Да ми покажеш
Линију која говори
Чувам те

Жеђ си у врелом дану
Бар да си кап
Да окрепим
Душу

Ех, да сам ту
Не бих те очи
Та два бисера дала
Другој обали

Можда бих била реч
Што на рубу усне се заустави

Да си бар мало ближе
Месецу
Била бих твој одраз у окну
прозора

Тада бих знала да сам
У твојим зеницама
Тренутак у Вечности
Вечност у Тренутку

ПИШИ

Пиши – читаћу радо
Пиши о тишини
О пролазности
О чекању

Пиши о ведрини дана
О лепоти плаветнила
О сјају месеца
И усред таме

О сенкама
Које говоре
Када туга навуче завесе

Пиши о свему
Јер једино тако знам
Да сам Жив
Да постојим

Само пиши
Увек
Заувек –
Читаћу

НЕПОКОР

Узалуд ми стазу трњем
посипаш
Наћи ћу пут где бос не осећа
бол
Где тишина говори
Где је лакше воleti и немати
Чекати светлост
Испружене руке
Шаптај.

Чекати пулољак
На оронулом стаблу
На исушеном кориту Вода да
потече
Чекам
И чекаћу
Радујем се Животу!

ТЕБЕ ЧУВАМ ЗА КРАЈ

Тебе чувам за крај
А крај је час који слутим
Ево
Казалке
Весело праве
Круг око своје осе
У ритму откуцаја срца

Није привид
Већ је
Бистрина из ока
Узела све лепоте овог путовања

Можда ти се учини
Да говорим
Уздахом Опроштаја
Од суза створен

Али не –
Крај крије
Лепоту –
Која се чује у миру
Слике –
Наших жеља
Огледала Душа
Тишину говора
Сјаја у тмини

Крила ка незабораву
Смирај у немиру
Ведрину у оку
Одговор у питању
Тебе чувам за крај
Јер –
Када светлост
Отвори своје капије
Видећу Тебе
Како стојиш
У слободи
Озареног лица
Чекаш мене

Да, чујеш ме
Не плачем
Не
Већ се радујем
Јер
Тебе чувам за крај
И крај чувам за Тебе

На почетку краја
Или
На крају почетка
МИ
Опет бићемо рођени...

Кућа на обали

Ignorance

Есејистика

Стојан Богдановић

РУЧНИ ПРТЉАГ ГОРДАНЕ ВЛАЈИЋ

Саша Кнежевић

НЕБЕСКА ФИРАНГА СЛОБОДАНА РИСТОВИЋА

Раде Р. Лаловић

МАНАСТИР ОСТРОГ У ПОЕТСКОМ МОЛИТВОСЛОВЉУ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Стојан Богдановић

СТОЈАН БОГДАНОВИЋ | РУЧНИ ПРТЉАГ ГОРДАНЕ ВЛАЈИЋ

Овде ће бити речи о књизи Гордане Влајић, *Ручни пртљаг*, Службени гласник, 2025, али не само о њој.

СТИЖЕ овај *Ручни пртљаг*. Тако пише, али изгледа да је тежак. Личи на путописе. Али шта се све тамо крије, да не кажем шверцује, то ћемо установити када све полако испретурамо да нико не може то поново да среди, тј. да уреди како је било. Ипак, у свему томе човек, може бити и жена, требало би да ужива.

Крећемо. Вежите се!

Кула од незаборава и 146 светиња (Мојсињска гора, Србија). Почело је са војводом Пријездом и његовом Јелицом. Помислих, и ова прича почиње од Кулина бана. Али, то је била само потка за љубавну причу коју је испричала до краја, до просидбе. Било је ту и *ручног пртљага* и компјутера под моравском врбом, али љубав, али љубав.

Ух, умало да заборавим, Турци су успели да уђу у подрум куле војводе Пријезде или куле Тодора од Сталаћа, а пролаз су им откриле гуске. Нису то гуске које као верни пси чувају енглеске фабрике. Овде је реч о правим гускама. Коме, па, објашњавам? Гуске су гуске. Да нису гуске, оне то не би ни учиниле.

Гордана Влајић је показала како се од легенде, па и од мита, прави стварност. Важи и обрат. А све заједно можете видети у овим причама. Приче су модерне. Не бојте се. Ауторка је на волшебан начин мешала жанрове користећи поезију, драмске заплете, туристичке приче, па и новинарско умеће извештавања, да би њене приче са путовања постигле врхунски квалитет и изазивале радозналост, а и жељу за читањем. Сада је опет на путовању. Навешћу на крају овог текста њен синопсис за следећу причу, а можда и за књигу.

Међу стотинама ружичастих фламинга (Сувојница, Србија). Списатељица је у Кенију одвела Димитрија. У печалбу. Није се изјаснила да ли је и сама тамо била међу Масајима. Тек Димитрије се после неког времена ужелео своје жене и она је стигла у Кенију. Вратила се у Сувојницу и родила црног дечака.

Димитрије је остао са Вангари, која му је родила Божицара и Стојана. Обилазила га је и на гробљу у Сувојници. Нисам ништа измислио. Све је измислила Гордана Влајић.

Ако сте мислили да ћете се овде наслађивати промискуитетом, преварили сте се, начисто. Све је било природно. Сва мука коју доноси печалба. Сетих се да су све српске новине писале о томе како су у Белој Паланци у време изградње ауто-пута Ниш–Пирот знатно поскупеле кирије и да се током радова у Белој Паланци за годину и нешто родило више деце него за десет-петнаест претходних година. Дакле, печалбари решавају проблем наталитета. Ако то и није тачно, за нас није од значаја. Нама је важно да је прича изврсна. Дотерана је до савршенства и стилски и језички. Обогаћена је јужноморавским и свахили речима, које су вешто укомпоноване у текст.

Дречава успомена с отомана (Казбеги, Грузија). И у овој причи Влајићка је користила легенду као основу приче. Прича је о јастуку са отомана који лечи, чак и повреде које рвач задобије бежећи од медведа. Тај део служи за замајавање читаоца. И то успешно. Сличну ситуацију сам срео и на нашим просторима:

„Када професор Светозар Милић и ја стигосмо код нашег домаћина те вечери Богића Вујошевића, учитеља из Ораова, двориште бежаше пуно. Пањеви су били поређани у полукруг. На улазу у кућу је било нешто што личи на доклат, али није. Као један мало шири степеник. На њему бежу два пања, један за госта а други за домаћина. Богић

је био бистра старина, син племенскога капетана. Тих капетана данас нема, али они стари се памте. Тако да је он поред свога угледа баштинио и углед капетана. Како дођосмо до оног степеника, он ми тутну некакво јастуче да метнем на онај пањ пре него седнем. Ја се мало зачудих и само што не одбих, а професор ми са стране дошапну: «Узми, увредићеш га», те ја узех оно јастуче. Положих га на пањ и седох. Сутрадан дознах шта штити оно јастуче.“

А главни део је крај приче:

„Не умен ни да изговорим то... куда идем – рекао је својој жени. – Град неки... Накуру... код језера Нгуру, или обрнуто. Зарадићу, ваљда. Ти ме чекај. Или немој. Један је живот. Боли ме Џорџија. И Грузија ме боли.

– Једна је Иверија – прошапутала му је.“ (25)

Да упростим, надам се да нећу и да упропастићу, Коста Палама овако је видео ситуацију; „Куд год да пођемо, отаџбина нас чека.“

Хор пистаћа и зрикаваца (Егина, Грчка). На Егини су људи живели тако што су из мора вадиле сунђере. Наравно, за ситне новчиће. Када је и то пресушило наша списатељица се бачила на старе грчке митове. Не могу сада све да препричавам. Занимљиво је, али Чехов је говорио: скрати почетак и крај па шта остане, то је то. Нешто ћу скратити.

Када је Зевс отео Егину, њеном несрећном оцу тајну њеног нестанка открио је Сизиф. Тај мангуп био је преварант. То било је раније, а сада Влајићка му је наменила издају Зевса. И би шта би. Ено га још гурла ону каменчину.

На острво доктор Николас Пероглу донео је пистаће. У време пуцкетања пистаћа и зрикавци учествују у њиховим хорским свечаностима. Занимљиво да се у то време на Егини највише беба рађа. Гордана Влајић је тај мит приписала св. Нектарију. Можда је зато он сада дошао у Ниш. Испред улаза у Дом здравља Нишевљани су му подигли капелу. Остаје да чекамо још девет месеци да видимо шта ће се десити. Пистаћи, зрикавци или Нектарије, само да се нешто роди, а да се не изроди.

Госпођа с неразумно високом пунђом (Солун, Грчка). Споменута су скоро сва значајна, боље би било рећи туристима знана, места и грађевине: Via Egnatia, црква Св. Димитрија, Бела Кула... Дочарана је атмосфера која је владала у туристичком аутобусу и ван њега. Буљили су у мобилне телефоне и читали наглас. А за такав доживљај нису морали да путују до Солуна. Ону госпођу из наслова сам препознао, али није ред

да откријем о коме је реч. Ред је да прочитате. У књизи је решење енигме.

Није ни овде могло без Срба. Реч је пре свега о великом светом српском краљу Милутину. Ту је Милутину Андроник предао своју кћер Симониду. Дакле, и Симонида је наша. То је она иста, српска краљица, којој су Турци у Грачаници ископали очи.

Безвременост бронзаних плетеница (Кијев, Украјина). Мајдан је постао заштитни знак Кијева. И ево га и овде. Смучио ми се ових година. Не због промене власти у Украјини. Власт би свуда требало да се мења и то без насиља. Али цивилизација још није дотле стигла. Кијев је изграђен на мочвари. Као Панчево у време кнеза Михаила. Причало се негда, Протеран из Србије у Панчево. Али ни Панчево није што је било.

Ту је и онај део о одузимању жетве сељацима који нису били за Стаљина. Коба им се осветио. Умирили су масовно од глади. Спомињу се цифре од око 10.000.000 људи. Страшно. А страшно је и оно спаљивање Руса у Одеси. Као када су у Глини усташе спалиле Србе у цркви. Све сам мислио да је то време прошло. Али!

Дођох и до ове реченице: „Украјина је била Русија!“ (40). Сад се питам, да ли ће Трамп то схватити? И како?

Потрошио сам доста речи, а сада ћу навести бајку, по моме, најлепши део ове приче:

„Ево приче: била јеном једна лепа девојка, која се звала Каљина. Волела је природу. Познавала је биљке и животиње, а шума јој је била други дом. Али, онда се догодило нешто страшно. Њену су земљу напале монголске хорде. Предводник освајача је наредио Каљини да их најкраћим путем проведе кроз шуму. Наизглед приставши, одвела их је у дивљину из које није било повратка. Монголи су убили Каљину, али су и сами скончали у том беспућу. У пролеће, из земље на коју су кануле капи Каљинине крви, израстао је грм са црвеним бобицама. У славу храбре девојке, ову биљку прозваше каљинка. Или худика. Видела си, код Великог крста, код музеја гладомора, посађено их је безброј.“ (43)

Прича се и завршава огрлицом од црвених бобица. А сад је питам вас, да ли све ово не личи на косовске божуре? Не знам ни зашто сам то питао. Није ни важно. У мојој глави су косовски божури.

Лепота коју би да отму. (Оребић, Хрватска). Не може се ова књига жанровски одредити. Сада, ова прича је у облику писма. О Оребићу пре и после. Закључак је На почетку приче: „Све

несреће овога света потичу отуда што човек не уме мирно да седи у соби“ (45)

Најновији театарски класик (Санкт Петербург, Русија). У веома новом театарском класику – *Евгеније Оњегин* требало је да буде неко убијен, али неко је подметнуо ћорак.

Дешавање је ауторка приче сместила у Санкт Петербург. Једно време се звао Петроград. Мењали су му имена, па се чак звао и Лењинград. Код туриста кажу да је уобичајено да га зову Питер.

„У данашњем Меморијалном музеју одбране и опсаде, уз изложено парче хлеба умешено од пиринчаног крупно млеченог брашна и тешко 125 грама, колико је било дневно следовање за оне који се још увек нису прејели смрти, стоји и податак да је у том паклу страдало више деце, жена, цивила, него у бомбардовању Хамбурга, Дрездена, Токија, Хирошима и Нагасакија – заједно. Нева је током тих година била црна. Као учмало зло. Мало је било преживелих очевидаца. Људи су тада живели у земљи. Куда, куда...? Дуж канализационих цеви, крљало се.“ (54)

„Рус је. Значи, невин није.“ (60)

„Публика која је присуствовала представи тражила је новац назад. Враћен им је.“ (60)

Препознавање по плочицама (Лисабон, Португалија).

„Кукавица не може бити писац.“ (67)

Јака мисао. Зато сам овде избегао даље коментаре. Браво!

Часна куртизана у понуди локалних атракција (Венеција, Италија).

„Ко ће спасити Венецију?“ (77)

Дабоме, књига подразумева да ће је читати високо образовани људи. Дакле, њени читаоци припадају елити. Морали би знати понешто, али то не значи помало, о Ботичелију, Вивалдију, па и о Симонети Веспучи. Гордана Влајић је убедљив посредник у разговорима Ботичелија и Вивалдија. Задивљујућа је њена ерудиција. То нећу моћи да образложим. Нажалост. Уредници из државних новина упозоравају ме да мој текст не би требало да пређе 5000 карактера. Безвезњаци. Потребан им је простор за ботове.

Време ће показати да ли ће лепота спасити Венецију.

Избеглиштво на свим језицима (Будимпешта, Мађарска). Дирнуле су ме ове минијатуре. Морам сам себи признати да се ово поглавље баш и не уклапа у ову књигу. Недостају ми тргови, мостови,

парламент... па и кафане. Будимпешта заслужује више. Било је тамо и веома интересантних и заслужних Срба.

Има седамдесет и осам прича. Толико дана су нас бомбардовали савезници. Избеглиштво је гадна работа. Ако се не сећате, гледајте на ТВ шта зликовци раде у Гази. Дуго сам бирао коју овде да препишем. Изабрао сам најкраћу.

– Долази ми муж.

– Када?

– Сутра.

Избегао сам да узнемирим читаоца. То не би требало да ради ниједан писац. Али мене боле леђа. Ноге ми се одузеле. Кичма се удрвила. Кад се сетим бомбардовања узмути ми се мозак. Побесним. И шта још хоће господин читалац?

Аксиларни чворови и лакримаријуми (Несебар, Бугарска).

– Зато што је он свуда где смо ми. (104).

Претходна реченица извучена из текста Гордана Влајић се односи на првог српског архиепископа Светог Саву. Био је он и први српски патријарх Бугарске.

Ханс Кристијан Андерсен, Панчевац и Смедеревац (Панчево, Србија). Олга Смедеревац је заслужна што се у Панчевачком музеју налазе историјски значајне слике као што је „Сеоба Срба“ Паје Јовановића и друге. Има она још заслуга. Заслужила је и да јој се пронађе гроб. Трбало би да и нека улица, па и институција, понесе њено име. Захвалан сам ауторки што је истакла лик ове заслужне српске жене.

Размена вируса и уметничких чуда (Њујорк, САД). Мајка је отпутовала код своје ћере која је живела у Њујорку. Разговор мајке и кћери водио се о Алену Гинсбургу, Вилијаму Бароузу и његовом цимеру Керуаку. „Они су о правди писали из богатих станова. Ми из беде. Њихово битништво бих назвала обесном куражи. Разумеш?!“ (126)

Да додам још једног Панчевца. Емил Мрошан, познати професор физике панчевачке гимназије „Урош Предић“, боравио је код своје ћере у Њујорку. Кћи и зет су га водили на разна места где су се окупљали Срби са својим америчким пријатељима. Емил је у више наврата негативно говорио о америчком председнику Роналду Регану. Дошло је дотле да га је кћи укорила: „Па, тата он је амерички председник, није југословенски и он је нама добар.“

Миристи неочекиваности (Јерихон, Палестина). Прича је о сусрету Палестинца, који је рођен у

Београду, а сада је у улози таксисте у Јерихону, и Србина/Српкиње. Њега је раздирала сумња да дете које је родила његова жена није његово. Али по повратку његов брат га је загрлио: „Није мој. Твој је. Господ зна“.

Ако текст не изазива никакве асоцијације, онда то и није неки текст. Овде, чим сам прочитао реч Јерихон одмах сам се сетио Буњина¹.

Занимљива је следећа дигресија. Тамо где је Исус провео четрдесет дана у посту и молитви „политика је легализовала криминал под плаштом општег добра, а опште добро је заправо увек грамзиво и зове се демократија“. (134)

Котрља се гола Ружа Јерихона

*Пре пар дана,
Јевреји су се хвалили својом
Гвозденом куполом.
Па зар је то живот?*

*До пре пар дана,
Људи су се склањали
Испод маслине.*

*Из земље су изашли,
Из катакомби,*

*Није им сметала гвоздена купола,
Али Јевреји су исукали
Гвоздени мач.*

*Летеле су главе
Као ракете, као бомбе,
И са једне и са друге стране
Одскакала су тела
Као мува без главе.*

*Сирене су објављивале
Шта је све срушено,
Колико је људи убијено.
Жене, деца, старци...
Само плач.
Нема струје, нема воде, нема лекова...
Само кукњава.*

*Највећи проблем су људи.
Нема људи.
Котрља се сама,
Застајкује, осврће се,
Гола, боса, гладна и жедна,
Наставља свој суви живот,
Ружа Јерихона.*

*Издајека личи ми
На нечију чураву главу,
На Исуса,*

(1) Знам да ме је Иван Алексејевич Буњин заборавио, али ја њега нисам.

Иван Буњин: *Ружа Јерихона*

Као знак вере у живот вечни, у васкрсење из мртвих, полагали су на Истоку, у древно доба, Ружу Јерихона у мртвачке ковчеге, у гробнице.

Чудно, називали су ружом, да, још Ружом Јерихона, то клупко сувих, бодљикавих стабљика, сличних нашем ветроваљу, те сурове пустињске изданке, који се сусрећу само у шљунковитом песку ниже Мртвог мора, на пустим обронцима синајских планина. Но, постоји предање да ју је тако прозвао сам преподобни Сава, који је за свој манастир одабрао страшну Огњену долину, голи мртви теснац у Јудејској пустињи. Символ васкрсења који му да дат у облику дивље пустињске биљке, украсио је најлепшим од њему познатих земаљских поређења.

Јер он, тај коров, уистину је чудесан. Отргнут и однет од путника, хиљадама врста од своје родне земље, годинама може лежати сув, сив, мртав. Но, када се спусти у воду, истог трена почиње да се расцветава, да шири меке листиће и ружичасти цвет. И јадно човеково срце се обрадује, утеши: нема у свету смрти, не умире оно што је било, што је некада живело! Нема растанка и губитка докле год је жива моја душа, моја Љубав, Сећање!

Тако се тешим и ја, васкрсавајући у себи те светлосне древне земље, по којима је некада ходила и моја нога, те благословене дане, када је у зениту стајало сунце мога живота, када сам, у цвету снаге и нада, руку под руку са оном којој је Бог одредио да буде моја сапутница до гроба, пошао на своје прво далеко странствовање, брачно путовање, уједно и ходочашће у свету земљу господина нашега Исуса Христа. У дубоком покоју вековне тишине и заборавља, лежала је пред нама она, Палестина - долине Галилеје, брда јудејска, со и страшило Содоме и Гомора. Али било је пролеће, и на свим путевима нашим весело су и мирно цвале исте анемоне и макови, који су цвали и пред Рахелом, исти љиљани красили су поља и исте птице небесне песму појале у блаженој безбрижности којој их је учила јеванђејска прича...

Ружа Јерихона. У живу воду срца, у чист извор љубави, туге и нежности урањам корен и стабло своје прошлости - и ево, опет, опет чудесно оживи моја заветна биљка.... Одступи часу неумитни, кад влага ова пресуши, осиромаша и усахне срце - и навек покрије прах заборавља Ружу мога Јерихона.

(1924)

Иван Алексејевич Буњин је у време Октобарске револуције преко Србије побегао у Француску. Тамо је скончао. Овај велики писац добио је Нобелову награду. Боље би било да је срео неку Рамонду Сербику. Ако се Рамонда потпуно осуши, потребно је свега неколико капи да оживи. Такву особину има и Ружа Јерихона.

*На Светог Јована,
Ко зна када ће
И где ће експлодирати.*

*Још сам у Палестини.
Бљујем од муке.
Све ме боли.
Највише ме боли што нема људи.
Само се котрљају главе као Јерихонске руже.*

*Зид плача преселио се у Газу
И то на југ.
4. 11. 23.*

Осми дан маја, 2025 (Москва, Русија). Рат је почео. Разне санкције се уводе и са једне и са друге стране. „Авион грчке авио-компаније 'Пегазус' није полетео ка Москви.“ (138) „Авион 'Ер Србије' полетео је са незнатним закашњењем.“ (138) „На друштвеним мрежама ни словца о селективном отварању и затварању аеродрома у Москви.“ (146)

Човек с две жене и четири руке (Стокхолм, Шведска).

„Истина не постоји, осим оне која нам није доступна.“ (148)

Чвор свих чворова (Јерусалим, Израел). Овако пише: „Око квргавог чвора, запеклог од бар три веровања, у срцу најстаријег дела Јерусалима почива Камен опстанка.“ (153) Чвор

још није развезан. Прођоше миленијуми. Да ли човечанство чека неког већег Александра?

Веома је занимљива прича, уживао сам читајући, о српском манастиру Светог архангела Михаила. Ауторка је проникла у везу српског краља Милутина, који је манастир откупио од Грка 1313. године, и цара Константина Великог.

Манастир су изградили свети цари, Константин и Јелена. Цар је рођен у Нишу. Ето, ако нисте знали, Ниш је царски град.

ШТА СВЕ МОГУ ЧЕТИРИ „ЦРТИЦЕ“

- Старији син испунио услов да члана најуже породице позове на бесплатно крстарење бродом Компаније за коју ради 10 година;

- старија ћерка „члану породице“ купује авио-карту до места где ће се укрцати на крузер (Напуљ);

- млађи син „члану породице“ обезбеђује солидан џепарац за то десетодневно крстарење и

- млађа ћерка одрађује логистику у циљу очувања менталног спокоја „члана породице“ (кућни љубимци, пословне обавезе итд...).

„Члан породице“ поздравља ФБ „посаду“ док плови из Палерма ка Криту... Остало је небитно за ову објаву чија је ПОЕНТА не у дестинацијама, него у цртицама².

(2) Цртице су у овом случају људине које се одликују својом посебном интерном комуникацијом и добрим делима о којима ћуте. Те су људине пре три, четири деценије били „цртице“ у пеленама, али већ дуге време они подучавају мене, а ја због њих желим да сам свакога дана бољи човек.

Саша Кнежевић

САША КНЕЖЕВИЋ НЕБЕСКА ФИРАНГА СЛОБОДАНА РИСТОВИЋА

Небо је једна од најважнијих архетипских назнака у поезији Слободана Ристовића. Небо или небеса на којима живи Бог или обитавају богови, небо на које пјесник не жели стићи, али му се омакне, небеса са којих виси фиранга која сакрива овај од оног свијета. Симболички потенцијал неба у поезији Слободана Ристовића има митске димензије, али је уједно очовјечен до крајњих граница у којима граница и не постоји. У свијету у коме су све вриједности изврнуте, изврнуте су и номиналне позиције земље и неба, пјесника и Бога који се сусрећу, дуване, плачи и растају као своји.

Кључне ријечи: небо, поезија, Слободан Ристовић, Бог, богови, птице

Слободан Ристовић¹ спада у скрајнуте пјеснике савремене српске лирике којег су донедавно заобилазиле све велике, а и мање књижевне награде. Његово полувјековно трајање на пјесничкој позорници није обиљежено најзначајнијим наградама и критичком рецепцијом коју заслужује. У цјеловитој студији о једном дијелу његовог књижевног опуса, тачније након првих 20 књига, Драган Тепавчевић (2016) констатује: „Сваки приступ овом пјеснику који живи поезију, мада од ње не живи, услован је. Не само зато што га је тешко сврстати у неке познате клишее и периодизације, него што увијек оставља простора за другачије изборе и тумачења и што то његова тематска разноликост допушта“. У свом пјесничком опусу Ристовић је и на небу и на земљи, његов Бог је у родитељској кући, а отац и мајка на небу. Небо је архипростор његове поезије, завичај мртвих и позорница живих.

(1) **Слободан Ристовић** је рођен у Чајетини 1952. године, школовао се у Радљевини и у Ужицу. Мада га је живот слао по различитим мјестима, био је и остао завичајни пјесник, тематски, али првенствено језички „затрован“ завичајном матерњом мелодијом српског језика свога краја. Слободан Ристовић у својим књигама има лијепих и корисних биографија, али ми, логично, упућујемо на ону из његове књиге *Голубови на штриканој завеси*.

Иначе, код Ристовића је знатно уобичајенији облик *небеса*, *небески*, што упућује на његову генеричку везу са усменом традицијом која се, прије свега, огледа у анимистичком доживљају свијета. Отуда су небо, сунце и мјесечина саставни дио пјесничке стварности Ристовићевог поетског израза. Код Ристовића су то *речи-знамења*, онако како их је дефинисао Јован Пејчић (2000: 81): „Само речи-знамења исказују пуноћу Бића, снагу Имена, лепоту Истине“.

Небо су, као у некој примордијалној посленичкој пјесми, таквим начиниле жене, јер:

„Постоје неке жене
Које живе негде
Или су однеле пређу у небо
Да је боје
И нису се вратиле
Оставио их Бог“

(„Жене којима Бог купи мараму“, 2023).

Ристовићев Бог је на небо изнио ове митске плетисанке да *Плету свецима полувере и чарапе* и зато *Кад оне плачу што смо овакви / Сунце зађе* (2023), јер је сунце бог, а са боговима, овим који се пишу малим словом, човјек је комуницирао првенствено приношењем жртве, која је попут милошти за кума садржала све оно најбоље и најљепше што имате.

Код Ристовића постоје небеса и „Пустиња под небесима“ (*Два зрна тамњанике*, 2023), а небеса су природно станиште богова, *Добри мој Боже / Ти који седиш у вр' небеса* („Слава“, 2013), па и нашег Бога, а самим тим и Ристовићевог:

„Бог који на небу седи и посматра
Пита се да ли је у нечем погрешно или није“

(„Њена бивша сенка у воћњаку“, 2007),

али у пјесми „Дозивање гује“ Бог је у јами, што пјесник правда стиховима:

„Баба ми је причала,
Да је за народом отишао
Када су народ у јаму бацили“
(2013).

Ова пјесма је дио збирке *Дозивање Бога* за коју Тепавчевић (2016) каже:

„Треба још рећи да је бивало и да ће бити писаца којима је било и биће зазор помињати име божије, кад, свјесни свог талента и крајњег домета своје писаније, исправно протумаче трећу Божију заповијест. [...]“

Има и оних који се дрзну да кроз цијелу пјесничку збирку зборе с њим.

За то већ треба имати смјелости и снаге у ријечима и скромности у исто вријеме, очишћену душу и чист ум, вјеру у Бога и себе, љубав према ближњим својима, поштовање према ономе што јесте Он створио и прецизну, непомућену мисао која се неће оклизнути ни залутати на многоструким стрампутицама“.

Ристовићу, за разлику од анонимних генија народне поезије, нису потребни митски посредници између земље и неба, они су пришли исувише близу једно другом, јер се сам Бог приближио да нас боље чује:

„Стајко Хаци Спасић
Стоји на тргу у сред села
Као стожер у стогу
И нешто прича Богу“
(„Чувар гувна“, 2004)

Исконску вертикалу земља-небо, Ристовић трансформише у трансверзалу, чиме се дистанца између Бог и човјека, илити творца свега и творца пјесме, потпуно губи. Упркос томе, пјесник се никада не уздиже на небо, он је чврсто са обје ноге на земљи и његова поезија посједује „специјални антејски кључ за откључавање говора земље и праха из којег настаје све живо и неживо – и човек, душом срастао са земљом и њеним трајањем“ (Ђорић, 2016). Небо и земља су есенција човјековог бивства и отуда сасвим логично невјесте са собом у нови дом носе *Мрву земље / И клас неба* („Ујчевина“, 2008а) да на тај начин симболички свој род замијесе у чесницу *Новог свода* (исто).

И када помисли да раскине ту генеричку везу пјесник то не чини тако што се он одмеће од земље, него тиме што изврће небеску чарапу коју су исплеле оне божанске Пенелопе. У збирци *Дозивање Бога*, наилазимо на најбољу потврду ове тезе у стиховима:

„Да испредем гајтан,
Па да се вином у небеса,

Да видим цвили ли то у њему
Или је се небо преокренуло,
Па је све наопачке к’о што и јесте“
(„Цвиљење“, 2013).

Ако је свијет изокренут наопачке, поставља се питање гдје нам је онда небо и небески Творац на њему? Код Ристовића Бог је увијек са човјеком и у њему. Кад то није, он га призива:

„Сиђи мало до нас
ако ниси бацио пусуле о нама.
Ти бар знаш где су нам куће,
у јами“
(„Раваница“, 2016)

Понекад га не зове да дође, него да бар вирне на нашу страну:

„Срушићемо оцаке
и открити куће
да се са небеса може видети
да су празне“
(„Ни трњина ни глогиња“, 2016).

Уосталом, кад бисмо били способни, илити оспособљени, да свијет сагледамо пјесниковим очима и сами бисмо увидјели:

Да земља није округла
Него витка као раж“
(„Док спаваш“, 2008),

и да је до Бога и од Бога пред нама отворен пут.

Небеса су за Слободана Ристовића једна од тих *речи-знамења* којима се пјева оно о чему се ћути или прећуткује, јер сви наши дувари имају уши Миливоја Милицајца „не би ли му која реч у њега канула“. Ристовићев Бог је отац, а отац је богоотац, његова молитва почиње „У име оца и кућног прага“ („Видоносац“, 2022), у његовој пјесми „Мајка бере горгине“ они постају једно:

„Није Бог сламка
Па да одлети
Кад се накашљеш
Ено га седи
Са оцем
Креше кресиво
Да запали цигару“, јер

„Наш Бог је добар
Као Маринко из Трлића
Ако се може бити бољи
Тако каже мајка
Док бере горгине
Које ће у цркву понети...“ (2022).

Кућа је микросвепир у чијем средишту није огњиште, умјесто њега Ристовић је испјевао оду „Смедеревцу“, него отац, па отуда:

„Кад отац плаче
Свети Ђорђе сиђе из иконе
Па му стави руку на раме
И шапне
Бајо доста је
Даће теби Бог
Још једно сунце
Да ти згреје недра“
(„Кад отац плаче“, 2023).

У првом стиху пјесме „Оци у нашем атару“ *Перута се небеска глеђ*, а небо се сраста са земљом. Божић је, и онај чији долазак славимо силази на земљу као полажајник пјесников:

„Бог облачи стајаћу кошуљу
Оће нашој кући
Мајка загрлила бањак
Сестра исплела кике“ (2022).

Отац и Бог су „као од једне мајке“, јер и Бог је морао имати оца, а да није имао сина и он сам не би постао Бог:

„Отац је носио Бога
Као пару из чеснице
Држао га у недрима
Шапутали су ноћу
Заклињао му се
У шаку жита“
(„Пара из чеснице“, 2022).

Онај који више није физички са нама, наставља бивствовати међу нама у симболичким манифестацијама обредне провинијенције, какви су у српској народној митологији жито и производи направљени од жита у помен мртвима.

Ристовићев однос са Богом је субрелигијски, надстваран и пун исидоријанске дубоке оданости. Пишући о књизи *Дозивање Бога* сликар Љубивој Јовановић (2013) резонира „Овде нема ни вере ни религије, овде је само шифра живота од које је бог састављен“.

Небеса нису само дом једног Бога, она су и игралиште старих божанстава наших, Сунца прије свих:

„Кад кап сунца
На Косово кане
Пола је за живе
Пола за поклане“
(„Кап сунца“, 2008).

И сунце је бог, или барем Божић у поезији Слободана Ристовића:

„Јутрос је Бог
На сред неба
Изнео велико сунце“
(„Бог брише очи“, 2023).

За Ристовићево *Усамљено сунце* („Ивањдански венчић“, 2023) небо је пространа авлија и дом, али оно није добри Бог да се спусти међу људе, него је приковано за небески свод:

„Данас има сунца за два неба
Увек сам се питао
Да ли му је небо претесно“
(„Из писма“, 2023)

За разлику од Бога с којим пјесник развија један надрелигијски интимни однос, сунце припада симболици рудиментарних културолошких образаца који настају магијским радњама других и друкчијих од нас:

„Сву ноћ су Цигани
искивали ново сунце.

Јутрос су га закачили за небо,
обукли су нова одела,
отимарили коње,
и мечкама дали корпу крушака.
А онда су га почели
гађати камењем,
јер је одлетело далеко,
и почело да личи на оно старо“
(„Ново сунце“, 2016).

Отуда је ђеду Обраду опроштено кад у истоименој пјесми опсује „сунце јој калајисано!“ својој жени Бренију која је *одавно однела Богу / нарамак дрва / и још се није вратила* (2016). Негдје у аутобусу, око Мачката, Слободана Ристовића је задесила пјесма:

СУНЦЕ

Ма колико застор између нас
и сунца неко постављао,
оно ће изаћи.
Па и онда када нас не буде било,
јер и мртви су испод њега. (2016)

На небеској пучини Слободана Ристовића сретћемо и мјесец:

„Месец је био са друге стране небеса
А изнад наше авлије
Сијао је хлеб“
(„Ноћ када сам се враћао из војске“, 2022),

и наравно звијезде:

„Данас ме срела чума
пита ме:
Чије су оно звезде у небесима?
Чије би биле – велим јој –
Небеске, што питаш“
(„Ноћ“, 2022).

Небеса су и завичај птица *Откуд оволико птица /када нема неба* („Пустиниште“, 2015), са јасном митолошком симболиком сваке од њих. Отуда у пјесми „Слика са Романије“ срећемо сокола:

„Изнад нас небо
пуно каменца,
у небу соко
с оком студенца“. (2022)

Најчешће су то вране *Узмувале се вране на небесима*, јер оне су *Српске ластавице* (2022) како у истоименој пјесми поентира наш пјесник, кад Србима и не требају небески вјесници који најављују прољеће које доћи неће, него они који оглашавају смрт и страдање.

Слободан Ристовић је пјесник који је до сада пјешке одшетао *ко зна колико пута / До врх неба и назад* („Патике“, 2023) и у чије се окриље небо спустило небројено пута, а Бог кућу очеву походио, истина, само о велике свеце. Он је пјесник љубави, много љубави, многих љубави, од којих је свака највећа на свијету и да би их поетски оваплотио неопходан му је Бог:

ТАРКАЊЕ ВАТРЕ

Целе ноћи трепери небо.
То Бог тарка ватру,
греје твоје срце,
које у мени позном
пребира бисере... (2017).

Сасвим природно је пјесницима да пјевају о ономе о чему ништа не знају, јер им то даје право на слободу да маштотворе један друкчији и љепши свијет. Тад су највише пјесници. Отуда не изненађује што се отискују у далеке предјеле, па чак им ни рај или пакао нису страни, не би ли се тамо нашли са пјесмом. Небо и небеса Слободана Ристовић су простор у којем његова пјесма налази притоциште. Станиште Бога и богова, птица и божјих угодника, небо је све оно што на земљи бити не може и све оно до чега обичан човјек не може стићи, па се за утјеху служи пјесмом. Тако небо постаје архетипска назнака једног љепшег свијета, чистијег и људскијег, блиског и видљивог пјеснику, али и довољно далеког и недодирљивог човјеку.

DER HIMMLISCHE VORHANG VON SLOBODAN RISTOVIĆ

Zusammenfassung

Der Himmel ist eines der wichtigsten archetypischen Anzeichen in der Dichtung von Slobodan Ristović. Der Himmel oder die Himmel, in denen Gott lebt oder die Götter wohnen, der Himmel, den der Dichter nicht erreichen möchte, aber dennoch zufällig dorthin gelangt, die Himmel, von denen die Vorhänge hängen, die diese Welt von der anderen trennen. Das symbolische Potenzial des Himmels in der Dichtung von Slobodan Ristović hat mythische Dimensionen, ist jedoch zugleich vermenschlicht bis an die äußersten Grenzen, an denen die Grenze selbst verschwindet. In einer Welt, in der alle Werte umgekehrt sind, sind auch die nominellen Positionen von Erde und Himmel umgekehrt, ebenso wie die des Dichters und des Gottes, die sich begegnen, rauchen, weinen und wie Verwandte voneinander scheiden.

Es ist für Dichter ganz natürlich, über Dinge zu dichten, von denen sie nichts wissen. Dann sind sie am meisten Dichter. Daher überrascht es nicht, dass sie sich in die ferne Landschaften aufmachen, und selbst Paradies oder Hölle sind ihnen nicht fremd, um dort mit dem Gedicht zu begegnen. Slobodan Ristović hat das Gedicht oft im Himmel gefunden, weil ihm unter den Himmeln manchmal ein wenig zu eng war, weil der himmlische Vorhang ihn oft am Feder kitzelte. Wo auch immer sie sich trafen, das Gedicht wurde lebendig und der Dichter wurde immer wieder neu geboren.

Литература:

1. Јовановић, С. (2013). О „дозивању бога“ Слободана Ристовића, у књизи: *Дозивање Бога*, Пожега: Жиравац.
2. Пејчић, Ј. (2000). *Знамења и знаци*. Београд: Апостроф.
3. Ристовић, С. (2004). *Водићу те у Млетке*. Београд: Просвета.
4. Ристовић, С. (2007). С. Ристовић, *Чемериште*. Пожега: Жиравац.
5. Ристовић, С. (2008а). С. Ристовић, *Гујина гозба*. Пожега: Жиравац.
6. Ристовић, С. (2008б). С. Ристовић, *Моја Елета*. Пожега: Жиравац.
7. Ристовић, С. (2013). С. Ристовић, *Дозивање Бога*. Пожега: Жиравац.
8. Ристовић, С. (2013). С. Ристовић, *Жижљевин*. Пожега: Жиравац.
9. Ристовић, С. (2013). С. Ристовић, *Пустиниште*. Пожега: Жиравац.
10. Ристовић, С. (2023). С. Ристовић, *Голубови на штриканој завеси*. Чајетина: Библиотека „Љубиша Р. Ђенић“.
11. Тепавчевић, С. (2016) Д. Тепавчевић, *Кроз сјенке свиленог сна*. Пожега: Жиравац.
12. Ђорић, С. (2016). Љ. Ђорић, *Белоземна Србија у поезији Слободана Ристовића*, у књизи: *Пустиниште*. Пожега: Жиравац.

Раде Р. Лаловић

РАДЕ Р. ЛАЛОВИЋ | МАНАСТИР ОСТРОГ У ПОЕТСКОМ МОЛИТВОСЛОВЉУ

Манастир Острог са кивотом Светог Василија Острошког, слава Му и милост, није само молитвено мјесто на коме и грешни, и болни исцјељују душу и тијело у покајничким и богобојажљивим молитвама, него је, а ваљда је и то са Божјим благословом, и поетска инспирација свих оних којима је то Световасилијевско, острошко поднебесје извор снаге и ослонац у сваком времену и невремену.

Свјесно ризикујући и уважавајући могућност да нам неке од најбољих лирских пјесама о манастиру Острог нису познате, ми ћемо се овдје осврнути на поетска остварења чији је основни мотив манастир Острог и његов патрон Свети Василије покушавајући да сагледамо поетску визију, пјесничке слике и значења која су пјесници и експлицитно и имплицитно оставили те да их као специфична поетска молитвословља покушавамо одгонетнути и разумјети.

Поезија инспирисана овим светим мјестом пред нама ређа поетске слике Манастира и свијета у коме се у оквиру тих слика јавља смјештен у чаробном небоземном окружењу, а онда и Он, манастирски патрон, спасилац и исцјелитељ, Свети Василије Острошки.

Острог као несвакидашња и Богом дана, узвишена локација први пут је још прије више од стотину година закупила и ум, и душу, чежње и национална надања, а онда и поетски израз великом Алекси Шантићу. Тај поетски израз је овјековјечен у двије пјесме, „Под Острогом“ и „Ноћ под Острогом“ које су дуго биле и једина поетска свједочења о том Богомданом српском поднебесју.

Ове Шантићеве пјесме су својеврсно импресионистичко свједочење гдје у чудном јединству бивствују и национална стрепња, и слободарска надања, и свјетлост, и звуци, и ваздух, и небо, и земља изнад божански питоме долине

кроз коју *Плава Зета тече и хујањем својим / Успављује скромна црногорска села.*

Шантићев сусрет са манастиром у пјесми „Под Острогом“ је пун слика прожетих и тугом и надом. Необично је да Манастир спокојно ћути, црквени торањ стражари, мјесеца још на видiku нема, па тај амбијент нужно тражи молитву коју прати пријатан вјетар и свјетлост ватре која ипак симболички подсјећа на јутро, на рађање новог дана. И баш тај осјећај жара који с кивота сину симболизујући васкрсење даје нову наду, јер се из тог бљеска *Свети Отац* побједоносно воздиже врх Острога. А са те висине, гдје Манастир ћути и над којим звијезде пјевају неку космичку пјесму наде, пјесник види или слутити и надолazeћу опасност коју најављује и *жалосно звоно* које некако болно *зацикта са торња*.

За разлику од ових слика из којих се имплицитно види пјесникова свијест о страдању народа када и видару бола у молитви понека суза кане, у пјесми „Ноћ под Острогом“ је као доминантна поетска константа присутан мир у коме груди могу да одахну у слободи. У том манастирском миру у пјеснику се рађа нада да стиже слобода коју најављују виле. Та нада у задњој строфи добија узвишени тон и радосни усклик који пјесник са вилом као његовом сапутником и сарадником дијели.

Одахните, груди, овдје у слободи,
Овдје близу неба, под кивотом светим!
Гле, небеса трепте, златна ужба броди,
Вило, дај ми крила, да летим, да летим.

Острог као узвишена архитектонска и духовна слика, као молитвено мјесто на које се ходочасти је остварен у низу поетских слика које се уклапају у онај чудесни шантићевски осликан крајолик. Слика Манастира својом чистотом и бјелином

оплећењу је ону суру острошку греду па није изненађујуће што пјесника Миленка Блечића подсјећа на жар птицу која својом појавом и симболиком зрачи оптимизмом.

У острошком поднебесју,
Жарна птица гн'јездо свила.
Раширила б'јела крила,
Ладну ст'јену пригрлила.

У то гнијездо врх литице се богобојажљиво и у молитвеном миру ходочасти. Ту, како смјерно свједочи Драгољуб Никчевић, *Долазе људи, иду боси* тражећи души мир, а тијелу исцјељење, јер их молитве Богу снаже и усправљају тамо гдје су *Горе високо у стијени / бијели зидови Манастира*.

Драган Радуловић Острог доживљава као спасоносну луку, јер

За боне је спас и лука,
Озари им Острог лице,
Као да је Божја рука
Придржава врх литице.

И не само то. Његов звоник је под самим небом, крст му сјаји, а он, Манастир, више није само чисте, бијеле боје, него има појавност вишег реда, појавност која је јача од таме, појавност која у космичкој хармонији блиста.

Под небом је звоник сплео,
Па под сјајем свога крста,
Као светац, ко анђео
У литици Острог блиста.

На то мјесто, врх острошке, Богом благословене литице се не ходочасти обичним путем, него оним несвакидашњим, молитвеним, баш како то Војислав Војо Б. Мијушковић рече у пјесми „Кунак“, идући трагом

Стазе свете која води
Од свијета до Острога.
И вјере што вјеру роди
У моћ Свеца Великога.

Пјесма Будимира Дубака „Острог“ је и формално и садржајно другачија од свих осталих пјесама посвећених Острогу. Она почиње моностихом са знаком питања на његовом крају:

Шта се оно на небу бијели? Да би се истим тим стихом и завршила. Између ова два моностиха слиједе двадесеттри стиха, без интерпункције који, сви, без изузетка почињу негацијом „нит(и)“. Таква пјесничка структура у стилском смислу је релативно ријетка у српској поезији и представља очигледан примјер полисиндетске анафоре која се на неки начин комбинује са прстенастом анафором и елементима катафоре.

Дубак се за овакву пјесничку форму у којој се одговор и на питање, и на све негације налази само у наслову, а то је Острог, одлучио како би на поетски оригиналан начин сачинио слику самога Манастира острошког. Та слика Острогу даје божански, узвишени значај, поштовање и дивљење доводећи га у апсолутну натпозицију изнад свега и из свјетовне, и из духовне сфере сазнања. Јер он, Острог, *Нит је жишка од сјајнога сунца / нити зрачак од Млијечна пута / нит Зорњача собом окупана / (...) нит сијев муње по ведрини / (...) нити свете прекришене руке / (...) нит мач бијел Светог Михаила / нити крила Белог Анђела / нит прамичак дима од тамјана / (...) нити извор очињег вида / нит Нојева окречена барка / (...) нит гроб живи Христа васкрслога*.

То је једино што може бити, Богом дани и узвишени Острог у коме је кивот Богоугодника Светог Василија Острошкога Чудотворца који са врха острошких греда бдије над српским народом и наткриљује њега и његов животни простор чувајући га од свих злих и нечистивих сила.

Ако Дубакова пјесма манастир Острог доводи, а доводи, у апсолутну натпозицију, онда пјесма „Острог“ Емила Лабудовића доноси слику Манастира остварену упечатљивим поетским изразом са хармоничном ритмичко-поетском парадигмом која и реалистички, и симболички на посебан начин уводи Острог у царство поезије. Лабудовић пјесму „Острог“ започиње констатацијом да је Манастир са лицем окренут Анђелима, грађен голим рукама, а онда и молитвом везан са литицом.

Зидан молитвом и ноктима
Зубом времена за кремен литицу,
Окренут лицем анђелима
Збраја молтве бројаницу.

Он је ту, под самим небом, за вјерни народ и полазиште, и исходиште, и истинска нада за оздрављење, за рану без лијека.

На корак до Неба, а сав од Неба,
Лијек за рану без лијека,

Посна трпеза духовног хљеба,
Последње наде колијевка.

Над тим, истовремено и чудесним и
чудотворним, молитвиштем се одвија по законима
логоса вјечита космичка драма у којој су једино
псалми у разумљивој комуникацији са Васионом.

Над њим се тамни облаци роје
С литице громови вечерње звоне
Слеђеној тишини што псалме поје
За глуво уво Васионе.

А Светац, баш у том храму, молитвишту, који
је *На корак до Неба, а сав од Неба* опрашта
грешним покајницима почињене вољне и невољне
гријехе мирећи их са Богом заувјек, баш ту, под
Острогом.

У њему Светац над родом зебе
И грешне душе мири са Богом
Капају године с камене греде
У плави бездан под Острогом.

Лабудовићева пјесма је јединство амбијенталне
љепоте која оплењује сиву острошку греду
и Светитељевог свеприсутства које над родом и
његовом судбином зебе и моли се Свевишњем да
његов народ сачува.

То јединство Манастира, његовог окружења
и свеприсутства Светог Василија је сливено у
небоземну хармонију у пјесми Радосава Бата
Ђурковића са метафоричним насловом „Свјетлост
на Гори“ што имплицитно острошку греду, бар на
симболичкој равни, доводи у везу са Маслиновом
Гором.

Пјесма се састоји од двадесетједног римованог
дистиха, а већ у првом дистиху јасно се детектује
поријекло те чудне свјетлости над Гором, и не
само то, него се детектује и иконска веза Светог
Василија са острошким литицама.

Звијезде над гором чудно ли сјаје?
То светац камену живот даје.

Благост која Светитељевим чудом из литице
точи духовну љепоту и небески сјај исцјељује
душу па је за пјесника он, Светитељ и манастирски
патрон „златокрили исцјелитељ“.

У Ђурковићевој поетској парадигми су у
хармоничном реду присутни смисаони регистри

спасења. Заједно са Светим Василијем Острошким
на молитвеном путу на коме *...ће свијеће и луче
да горе / све од прве до задње зоре* су и Младо
лице Спаса Христа, и лице Пресвете Мајке
Богородице, па је онда и нормална, и очекивана
пјесникова спознаја јединог циља који нас чека на
крају тог пута, а то је спасење и исцјељење, јер

Из острошке пећине сунце грије,
Свети наш отац Василије.

Да су Манастир и Свети Василије Острошки
за вјерни народ једно и недјелјиво поетски
свједочи и Вук В. Милатовић у пјесми „Манастир
Светог Василија Острошког“, што се у пјесми
манифестује као молитвена молба за спас од
патње, жалости и муке.

Благослови све моје речи,
Тихе патње, жалости зреле,
Усталасај бездане и злато лепоречи
Светионике покажи узавреле.

(...)

Горку тишину родослова
Благословеном помиљуј руком,
Излиј све што је лепо, од олова,
И огради га својом муком.

А тај спас је могућ увијек, чак и када у личним
заблудама одлутамо у цивилизацијска беспућа и
прозаичну, прозуклу и бесловесну стварност, ако
се, и када се њему искрено вратимо, баш на онај
начин како то чини Радован Марков Караџић у
пјесми „Острог“.

Теби се враћамо кад све изгубимо,
Из свога невидија преда Те, ћивоте,
Да Ти свети покров смјерно пољубимо
Да нам, смислом празне, испуниш животе.

(...)

Твоја слава и милост лице нам озари
Јер смо једно до Тебе, а од Тебе друго,
У живот враћени умрли лазари
С пређене путање судбоносним кругом.

До Тебе смо грешни, а од Тебе бољи,
До Тебе смо слаби, а од Тебе јаки.
Нека се збуди све по Твојој вољи
За оне што моле од јаког, нејаки.

Душан Комазец у пјесми „Свети Василије Острошки“ лик овог светитеља стиховима и римама прати од његовог рођења које се догодило тамо гдје протиче бистра Требишњица река и гдје

Још камење памти бат малених ногу
што к Светињи хрли, где га Светлост мами.
Ту је душу своју завештао Богу
пред иконостасом што вечношћу плами!

Памти његова Херцеговина и сва добра дјела,
дарове напаћеној браћи, рад с неимарима на
обнови црква и чудотворна исцјељења. Пјесник
Комазец све нас подсећа и да је народ препознао
мјесто гдје је Светитељ нашао вјечни мир и да
с разлогом тамо одлази *да лек души нађе од
живота клетог, / тамо где молитве жуборе к'o
река. / Где се миро точи из кивота Светог.*

А то је разумљиво Острог, пештера, гдје се
налази Свечев кивот, *Тамо где се греси покајањем
бришу, / (...)* гдје *Босиоком мошти пресвете
миришу* и гдје се непрекидно за свој народ пред
Господом моли *Свети Василије са острошких
греда.*

Да острошки Богомтражени и Богомдани олтар
са Манастиром као свјетиоником логоса има и своју
порту која се успиње од Доњег до Горњег Манастира
поетским сликама свједочи и Ранко Мићановић који
ухом поете чује како заједно са монасима *У порти
поју пчеле / и светли весели зуј.*

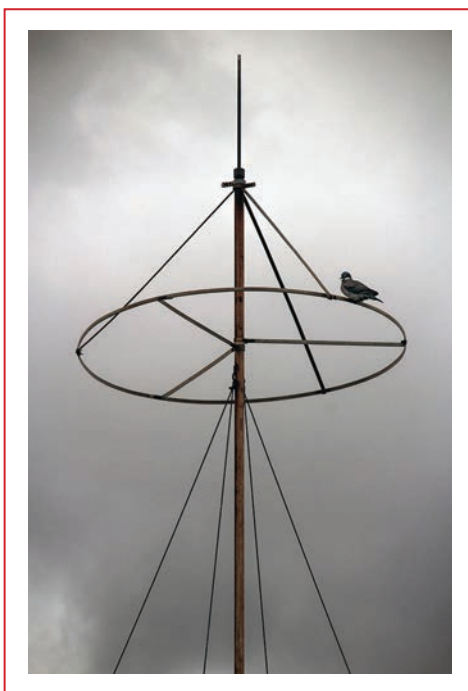
У манастирској порти, којој се Мићановић
диви, *Сја напрат и трепти дивље зеље, / злати
се под липом Јеванђеље. (...) Мирише босиљак,
пелин и зова / и свето миро са гроба Христово.
(...) И где Божји оркестар, анђео свира / од Доњег
до Горњег манастира.*

Тај чудесни мозаик поетских слика,
сазвучје молитве, божански зуј пчела сасвим
природно допуњава и заокружује монашка пје-
сма некадашњег игумана манастира Острог
Георгија Мирковића посвећена Светом Василију
Острошком, слава Му и милост, те и ми тим
стиховима завршавамо наш скромни ход кроз ово
поетско молитвословље.

Василије Свети поносе монаха,
Наставниче добри светих пустињака.
Ко јутарња звезда твој лик нам се јавља,
Поборниче мудри светог Православља.

(...)

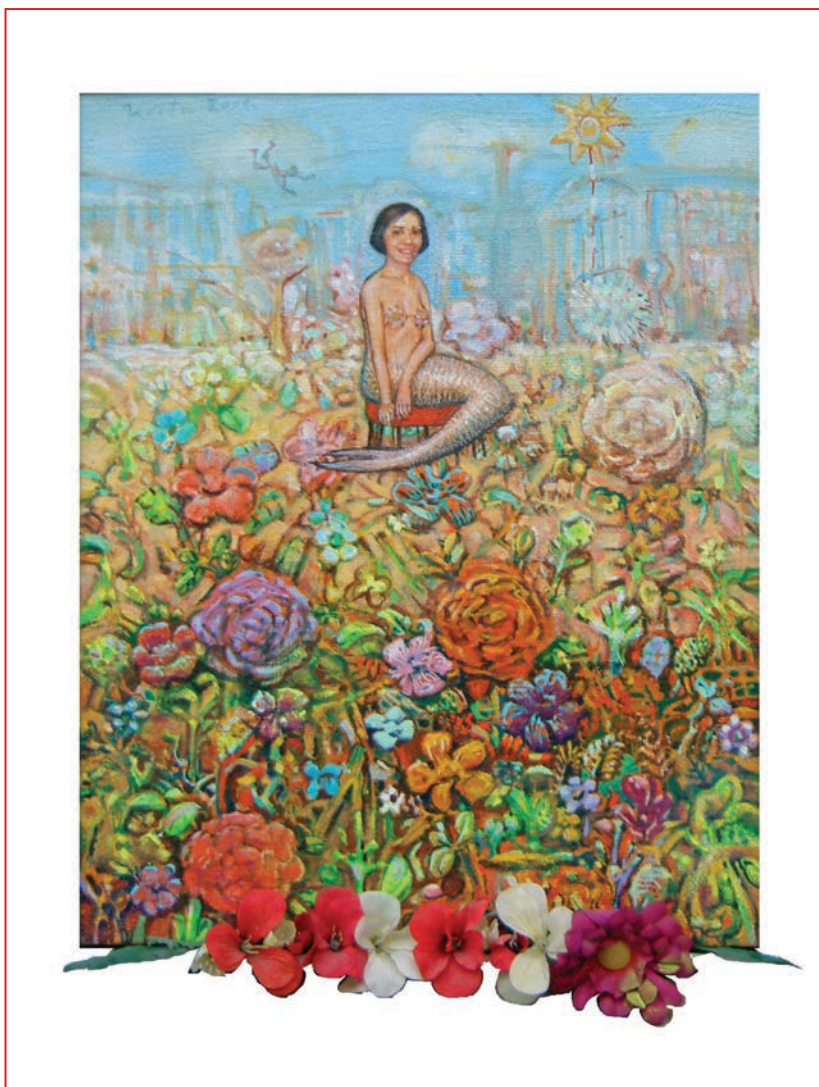
Моли за све вјерне, за обитељ свету
Мир у мојој души и мир цјелом свјету.
Мир од Источника сунчаније зрака
Василије Свети, поносе монаха.

Голуб

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Жаклина - риба девојка

Ликовна умјетност

Умјетник у фокусу

КОСТА МИЛОВАНОВИЋ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Умјетник у фокусу: КОСТА МИЛОВАНОВИЋ

КОСТА МИЛОВАНОВИЋ, рођен 3. марта 1971. у Београду. Ожењен Иваном, отац Илије, Наталије и Јулије.

Квалификације

2006. – Члан Удружења ликовних и примењених уметника Србије.
2004. – Магистрирао зидно сликарство на Факултету примењених уметности и дизајна у Београду.
1999. – Дипломирао на Факултету примењених уметности и дизајна у Београду, Одсек зидног сликарства.
1998. – *Ovation School of Advertising (Associated with the BBDO Group)*.

Искуство

2000. – сада – Илустратор издања издавачких кућа „Политика“, „Креативни центар“, Завод за уџбенике и наставна средства, „Лагуна“, „Бигз“, „Креативни центар“, „Нолит“, „Нови логос“, „Пчелица“, „Клет“, Службени гласник, „Арт Сцена“ и други за које је илустровано око 400 књига и публикација.
2020. – сада – Аутор више од 20 кратких играних, документарних и промотивних филмова.
2019. – Аутор романа за децу *Лука мали сликар*, у издању „Пчелице“.
2017. – Аутор серије од 84 каиш стрипова „Мтс стрип“.
2005–2010. – Аутор серије од 120 каиш стрипова „Пси“.
2004. – сада – Професор ликовне културе у ОШ „14. октобар“.
2001/2. – Професор цртања и сликања у Школи за дизајн, Београд.
1998. – сада – Предавач на више радионица везаних за илустрацију и стрип.

Мурали

2012. – Мурал *Ткање* у простору Геронтолошког центра у Обреновцу.
2009. – Осликавање 23 ормана за промоцију Србије у Паризу, у организацији СИЕПА-е.
2006. – Мурал *Вашар2* у згради Техничке школе у Обреновцу.
2004. – Мурал *Вашар1* на згради на зиду трговинске куће Посавина у Обреновцу.

Самосталне изложбе

2024. – Пожега, изложба илустрација, Градска галерија „Милан Туцовић“.
2022. – Београд, изложба табли графичке новеле „Уста“, Срећна Галерија, СКЦ.
2022. – Обреновац, изложба фотографија, Галерија Спортско-културног центра.
2013. – Београд, изложба серије стрипова „Пси“, Комбанк арт галерија.
2011. – Нови Сад, изложба илустрација, галерија Форма.
2009. – Обреновац, изложба илустрације и стрипа, Галерија Спортско-културног центра.
2005. – Нови Сад, изложба илустрација *Коста у грлу*, Галерија Матице српске.
2004. – Обреновац, магистарска изложба слика, Галерија УЛУМ.
1997. – Обреновац, изложба цртежа, Галерија „Конак“.

Награде

2023. – Награда „Миодраг Величковић Мивел“ за сатирични каиш стрип.
2022. – Друга награда на конкурс *CAN for Balcan*s.
2020. – Награда „Исаило А. Петровић“ за илустровање књиге *Птица на ветар*. Аутор Весна Алексић, издавач „Пчелица“.
2018. – *Vokill Fest*, Признање за илустровање књиге *Мрњавчевићи*. Писац Душан Ђурђевић, издавач „Пчелица“.
2017. – Ознака *White raven* за књигу *Мрњавчевићи*, аутора Душана Ђурђевића у издању „Пчелице“.
2017. – Награда издавача „Бесна кобила“ за стрип „Уста“ на Салону стрипа у Београду.
2017. – Прва награда *Хеартефакт* конкурса за симбол толеранције.
2016. – *Vokill Fest*, Признање за илустровање књиге *Прича о једном Педру*. Писац Антонио Мота, издавач „Креативни центар“.
2011. – Прва награда КЕФ 2012. за филм *Help* у продукцији удружења „Шта хоћеш“.
2007. – Награда „Невен“ за илустровање књиге *Дај ми крила један круг* у издању „Креативног центра“, као најбоље илустрованог дјела 2006. год.

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Двоје 1

Афоризми

Жељко Марковић ИЗБОР АФОРИЗАМА

Александра Глишић ИЗБОР АФОРИЗАМА

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

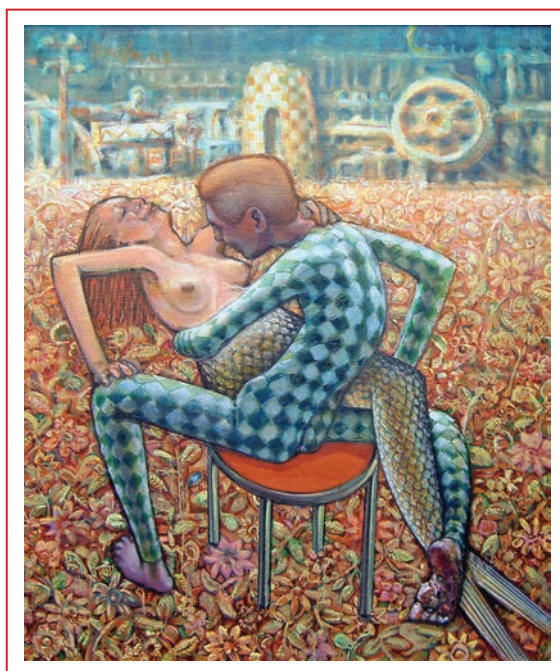
Жељко Марковић

ЖЕЉКО
МАРКОВИЋ

ИЗБОР АФОРИЗАМА

Тачна вага измереном резултату даје тежину.
 ◆
 Налазимо се између чекића и наковња. Кујемо планове да се извучемо.
 ◆
 Саградили бисмо кућетину, да није наших међусобица.
 ◆
 Држе све конце у својим рукама. Пришивају коме шта хоће.
 ◆
 Ако те не занима шта први другима раде, ти си следећи!
 ◆
 Сви гледамо из свог угла, а иза ћошка нас чека исти непријатељ.
 ◆
 Узданице зауздавамо!
 ◆
 Изгубила се средња класа. Није знала да се – снађе.
 ◆
 Нема посла без процената, ни забаве без промила.
 ◆
 Школа је важна, чим лажу да је имају.
 ◆
 Највећи је проблем преко кога се ћутке прелази.
 ◆
 Ко је ове године делио награде, догодине ће бити награђен.
 ◆
 Добар афоризам је уочљив. Прво буде плагиран, а онда награђен.
 ◆
 Афоризми из књиге не оправдавају награде из биографије.
 ◆
 Кад афоризам личи на себе, у њему се други препознају.
 ◆
 Рецензије су места за суперлативе.
 ◆
 Нестају књижаре! Кладим се да знате зашто.
 ◆
 Не живимо као у ТВ дневнику. Због оних што не силазе са екрана.
 ◆
 Не живи се сто година. Толико се проведе на бирачком списку.
 ◆
 Били су власт. Постали су власници.
 ◆
 Кад га зарадимо са десет прстију, новац само промени руке.
 ◆
 Имају пара као блата. Уграђивали су танак асфалт.
 ◆

Искуство нам говори, али то наша деца неће да чују.
 ♦
 Јаја погађају оне којима треба рећи: Иш!
 ♦
 Причају да кидамо! Најслабија смо карика.
 ♦
 Копка нас – шта раде са земљом.
 ♦
 Ствари гурамо под тепих. Кључ нам је испод отирача.
 ♦
 Бескичмењацима је родило. Одговара им овај окоштали систем.
 ♦
 Да смо бескичмењаци, наш живот би имао неки други облик.
 ♦
 Како гледам на стварност? Па, не гледам телевизију.
 ♦
 Испао је човек. Он је прва лига!
 ♦
 Има причу. Има и своју тачку.
 ♦
 Крију порекло новца, а диче се пореклом кућних љубимаца.
 ♦
 Финансијски су добри, а лоши у сваком другом погледу.
 ♦
 Не улазимо сви у политику. Није нам нужна.
 ♦
 Ако се веза потегне у правом тренутку, више се не тегли.
 ♦
 Млате празну сламу. А шта раде испод жита, ником ни речи.
 ♦
 Кад се стави тачка на брак, тек тада почиње прича.
 ♦

Двоје

Александра Глишић

Александра
Глишић

ИЗБОР АФОРИЗАМА

Боље позориште у кући него кућа на даскама.

Поштен свијет ноћу спава. Ми непоштени доводимо ормаре у ред.

Кад отворите новчаник 15. у мјесецу, можете само да закључите: Наредне двије седмице су кључне.

Једино острво на коме могу да летујем сама је кухињско острво.

Кренула сам у теретану. Већи терет у животу нисам поднијела.

Урадила сам јапанске обрве са намјером да личим на Елизабет Тејлор. Али ја сада заправо личим на Карађорђа Петровића.

Држиш ли дијету? Држим, али се отима!

Није све тако сиво. Видјећете кад очистите прозоре.

Прије осмомартовских радионица за родитеље и дјецу у вртићу обавезно купите пиштољ. Силиконски.

Неки људи су ми данима ишли на живце. Али онда су срећом скренули.

Боље да те погоди Аморова стријела, него афоризам.

Једна мотивациона порука: Смањите оброке и проширите видике.

Кад бирате мужа и фрижидер, гледајте да није нижи од 180 цм.

У библиотеци сам резервисала књигу *Расути умови* Матеа Габора. Али заборавила сам да је преузмем.

Да ми је кућа чиста као савјест, гдје би ми био крај?

Боље да пегламо боре него веш.

Са медицинског становишта Принцеза на зрну грашка је имала сензорну неуропатију.

Рад је створио човјека. А ђаво је створио тимски рад.

На крају сваког лета могу само да закључим: радим као црнац, а тако и изгледам.

Кад Херцеговци праве породично стабло, то није стабло, то је попис становништва.

У прошлости су се пред спавање бројале овце, а данас калорије.

Ко тебе каменом, ти њега афоризмом.

◆

Које питање афористичар поставља колеги? Колико афоризама идеш на сат?

◆

Шта каже Дјевица кад вас позове на ручак? Хоћеш ли пробиотик са ручком или послије?

◆

Знам да сте попили сву памет свијета, али попијте нешто и за смирење.

◆

Не морате да стављате маске за Ноћ вјештица. Довољно је да скинете ове које свакодневно носите.

◆

Досадан, досаднији, досадан као политички коректан статус.

◆

Широке народне масе имају сужене видике.

◆

У башти балканској најбоље успијевају покондирене тикве.

◆

Многи јутрос журе на посао. Боје се да не закасне на паузу.

◆

Ојлала, ојлала, баш сам се развеселио 1

Пчеле

Критика

ЖЕЉКА АВРИЋ	ПРИЧА КОЈА РАСТЕ, ЗРИ И ПОВЕЗУЈЕ (Сања Савић Милосављевић: <i>Мартин удио</i> , Бедем књиге, Београд, 2024)
БЕРИСЛАВ БЛАГОЈЕВИЋ	ЧИТАЛАЧКА ГОЗБА КРОЗ ПРОСТОР И ВРИЈЕМЕ (Вуле Журић: <i>Времеоплов на раскршћу</i> , Службени гласник Републике Српске, 2025)
МИЛИЈАН ДЕСПОТОВИЋ	КОЛЕВКА У ОПАНКУ (Слободан Ристовић: <i>Завичајна врана</i> , УКРС, Бања Лука, 2025)
МАРИЈА СТОЈИЋ	КАКО СТИХОВИМА ПИСАТИ МЕМОАРЕ (Милица Миленковић: <i>Наисин град</i> , КД Раде Драинац, Прокупље, 2025)
НЕБОЈША ЛАПЧЕВИЋ	ПРИЧЕ ЗА ВЕНЕРУ И БОТИЧЕЛИЈА (Љиљана Лукић: <i>Септембрина</i> , Агора, Нови Сад, 2025)
АЊА ШЕПАРОВИЋ	О ЛУТКАМА – СВЕ НАЈБОЉЕ (Саша Кнежевић: <i>Лутке се не чувају у излогу</i> , Матична библиотека, Источно Сарајево, 2026)
МИРЈАНА ШТЕФАНИЦКИ АНТОНИЋ	ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ СВАКОДНЕВНОГ ПОЕТСКОГ ИСКУСТВА (Зоран М. Грумић: <i>Израсла из снова</i> , СКД „Укрња“, Челинац, 2025)

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Жељка Аврић

ЖЕЉКА
АВРИЋ

ПРИЧА КОЈА РАСТЕ, ЗРИ И ПОВЕЗУЈЕ

(Сања Савић Милосављевић: *Мартин* удио, Бедем књиге, Београд, 2024)

Мартин удио Сање Савић Милосављевић је роман чврсте композиције, сигурно вођене радње, узрочно-последичних односа, добро скројених карактера; колоритан, емотиван, роман који осваја, који се памти и којем се враћа. Ово је роман о болу, индивидуалном и колективном, о његовој катарзичности, о трпљењу, човековим слабостима, пропуштеним приликама, неразумевању и кајању, али и о људској доброти, саосећању, међусобном помагању, погубности и величини љубави, заузимања и пожртвовању за ближње. Роман разматра и питања стваралаштва и стваралачке сумње, подстицаја и надахнућа, прочишћења и самопотврђивања кроз стваралачки чин и дело.

Кроз три индивидуалне, али преплетене животне приче, њихово измештање из једне стварности и пресађивање и прилагођавање другој, разилажење и поновно зближавање, роман *Мартин* удио говори и о колективној судбини – породице, народа, земље. Личности различите генерацијске припадности, са својеврсним менталитетом, схватањима и поступцима, суочавају се са универзалним егзистенцијалним питањима – опстанка, губитка, идентитета и припадности, кроз историјску прошлост свог народа. Роман је и интроспекцијски, јер носиоци прича урањају у слојеве својих унутрашњих бића разоткривајући кошмаре, тајне, порекло, тражећи своје сопство и суочавајући се са њим. У роману се преплиће друштвено-историјско, традиционално, али и рефлексивно и емоционално, управљајући и одређујући судбине главним личностима.

Историјска окосница романа су ратови од друге половине прошлог века с посебним фокусом на погубност српског народа у усташким логорима (Јасеновац, Јадовно) и погрому на Српску Крајину, на удес Срба у бившој Босни и Херцеговини.

Ратни вртлог најјаче је погодио оне најмање вичне одбрани; нејач, наивни и сиротиња најбрже су доспевали заробљеништва, у логоре, избеглиштво. Лако се губила очевина, завичај, породица, глава. Спас од зловремена, тражили су у заједништву, урођеном оптимизму и доброти.

Роман је писан препознатљивим дијалектом поднебља из којих потичу јунаци, што их чини уверљивим и животним, читаоцу блиским. Њихов говор подвлачи њихово порекло, живот, друштвени профил; нијансира њихове карактерне црте и њихов емоционални свет, дочарава средину и околности у којима су одрастали и сазревали, поступке, породичне прилике, начин живота, вредносни систем, свакодневно бивствовање, грешке, последице.

У густом приповедачком ткању романа укрштају се две женске и једна мушка прича повезане породичним и родбинским нитима и оним невидљивим, судбинским. Кроз њихове *унутрашње вулкане*, из перспектива прошлости и садашњости, у троуглу Лапац–Пале–Београд, ауторка заокружује целину о породичним релацијама, патријархалном менталитету, борби с њим и прихватању истог, о лутањима, добрим и лошим изборима, потрази за сопством, трагању за идентитетом и припадношћу, оствареностима и промашајима.

Композиција романа се састоји из три самостална сегмента, три приче које њихови носиоци наизменично приповедају, у форми исповести, у првом лицу, без хронолошког реда. Ауторка увезује приче међусобним интеракцијама главних и споредних ликова, прекидајући их како би уступиле место једна другој, што радњу чини динамичном и напетом, те се овај роман драмског заплета, снажних емоција и темељно важних порука, чита у даху.

Један сегмент романа чине Марта, Рајко, његова мајка и сестра Милка, сви из личног места Лапац. Судбина народа којем припадају одређује и њихов живот, предодређен одрастањем у српској енклави у Хрватској, с мутним и болним сећањем на предачко страдалништво које ће у датом историјском тренутку запрети и њиховом микросвету. То није почетак голготе него њен наставак, а она почиње самопорицањем или Рајковом црвеном књижицом и мајчиним стругањем иконе Светог Николе с посуђа, а кулминира у бескрајној колони избеглица која преко Петровца и Бањалуке стиже у Пале; у паничном страху за живот кћерке Љиљане, у смрти малог сина, у Рајковом очајничком чину. *Што ти је живот? Распремаш шта ти дани донесу. Па ако те у једном дану здипе двије највеће несреће а ти полако. Распремаш свој удио. Али мој Рајко то није мислио. Он је дане дијелио на добре и рђаве. И чекао онај један, толико црн, да ничим свијетлим неће моћи да се замијени.*

Другу причу казује Душко, возач аутобуса, некадашњи шармер и неодговоран супруг и отац, потом срчани Мартин спасилац из чемерне избегличке колоне код Петровца и Рајков, из заолујане Крајине. Мажен у детињству, одрастао без мушког узора, тражио је самопотврђење у неуротичном љубавном животу, неспособан за трајнији партнерски однос и родитељство. Растрзан и породично дисфункционалан, искупљивао се помажући људима у ратним зонама.

Прве две приче су животни наративи у којима су биографски детаљи преплетени са историјским и друштвеним збивањима. Марта, коју је мајка учила да је најважније *спремити, поспремити*, иако остварена као жена и супруга, била је неспретна и уздржана у мајчинству, оптерећена наслеђеном крутошћу. У њој се сударају бунтовница (против мајчине воље се удаје за Рајка) и *Мартица радилица*, доследна дисциплини, реду и раду које симболише њена кројачка прецизност. Тек велики животни потреси (рат, абортус, одвојеност од кћерке, смрт детета и мужа) у Марти изазивају ерупције затомљених осећања. И кћер јој Љиљана ће се побунити против патријархалног наслеђа и слепо послушности, отићи на студије у Загреб и остати да живи у њему, али ће и у позним годинама носити чврсто стегнуте плетенице (гле симболике) какве јој је мајка правила у детињству.

Возач Душко се након развода отуђио од деце, све док случај не *смести* млађу кћер Ивану у

његов аутобус на релацији Београд–Пале. Иако се, после разуданог момковања смирио и почео да личи на оца, благог и послушног у свему, породицу није вратио. *Не кажем да ме то нешто боли. Тако. Затрепери у мени као нека нелагода. Као неко неиспуњење. Чеге? Не знам. Жеље. Живота. Као кад фелна не налегне до краја. Па се окреће онако. Укосо. Иде, али не иде како треба. Не испада, али смета... Ја сам ти, јаране, сироче.* Матор чо'ек, а сироче. Марта и Душко покушавају да кормиларе својим лађама угроженим не-видљивим силама условљеним васпитањем, средином, друштвеним тренутком и историјским временом. Обоје их је, од детињства, предодредио њихов удио.

Централну причу која повезује претходне, казује цртачица стрипа Ивана Петровић, унука Рајкове сестре Драгице. Њен облик и обим побуне против животних задатости и унутрашњих преиспитивања је највидљивији, трансформисан у дошљачке муке студенткиње из провинције, интровертност, уметнички позив, номадски начин живот. */ У мени се крије неки мрачан тунел / Цртање је реакција на осјећање самоће / Слобода у кутији је драгоцјена, али човјек који има потребу да расте веома брзо ће пожељети да је напусти /* Иванино разматрање слободе, њен сан о црвеној лисици, мотив жишка који од штеточине постаје синоним стваралачке варнице, директно су увезани са причама остала два судионика.

Удио Иване Петровић је да састави поцепано, да пронађе изгубљене делове слагалице и повеже све у целину. Схвативши да јој мимикрија и бекство у велики град неће отпустити унутрашњу напетост и разрешити енигму сопства: *Откуд то тако снажно осјећање скрајнутости у мени?*, Ивана се прво интуицијом, идејом и сећањем, а онда и конкретном реализацијом враћа у прошлост, успоставља релације између кључних особа свог родословља, повезује заборављено, проналази изгубљено, нашавши и своју припадност. Упоредо са *растом* њеног уметничког дела, обликовао се и њен идентитет. Она је стваралац, у професији и животу. Њено стваралаштво подстицала је снажна потреба за самоспознајом.

Све личности у овом роману, главне и епизодне, међусобно су увезане, функционалне; свака има реално оправдање за свој књижевни живот. Ауторка суверено води три главна приповедна тока у који утичу капиларни, и обједињени чине јединствен романескни крвоток. Унутрашње драме и снажна преживљавања ових обичних људи у релативно блиској прошлости нису страни савременом читаоцу. Сваки лик, сваки догађај,

присећање или напомена на посебан начин доприносе и осветљавају целину. *Сазнала сам и то да прича није зрела док не сазри сваки њен дио. Схватила сам и то да приче, ако не повежу барем два човјека, не значе ништа*, каже Ивана у последњем поглављу.

Својом стрип-причом, обухватила је она не само магловите слике у којима су се помаљали неки људи *прошли кроз нашу кућу*, него и полове свог унутрашњег бића које је, најзад, спознало ко

је и где припада. Биће да је постала свесна разлога свог дара и племенитости своје мисије. То је био њен *удио*. Као што је Ивана цртежима спојила Марту, Љиљану, Милку, Драгицу, Ирену, Душка, Рајка, Николу и друге, неименоване ликове; своје самоће и неизвесности, Мартин салон и очев аутобус, књижевница Сања Савић Милосављевић их је благословила речима, удахнувши им живот. Тај њен *добри удио* је оставштина садашњим читаоцима и будућим генерацијама. Пре свега, књижевности, истини и култури сећања.

Бруну за свадбу

Берислав Благојевић

БЕРИСЛАВ
БЛАГОЈЕВИЋЧИТАЛАЧКА ГОЗБА КРОЗ ПРОСТОР
И ВРИЈЕМЕ(Вуле Журић: *Времплов на раскршћу*, Службени
гласник Републике Српске, 2025)

Књига Вулета Журића *Времплов на раскршћу* пред читаоце доноси приче о јунацима одумирућег доба, документарне приповијести које откривају, преиспитују и подсећају на бројне личности и догађаје од деветнаестог вијека до наших дана. Исписујући животописе или фрагменте из живота јунака ове књиге, Журић истовремено исписује и немјерљиво важне странице о историји. Овдје треба истаћи да се аутор прије свега фокусирао на културну историју у најширем смислу, а потом и на политичку историју и историју науке. Све ове „историје“ нашле су своје мјесто у овом *Времплову*, неријетко се преплићући и надопуњујући. Судбине јунака ових прича понекад су испуњене доиста невјероватним обртима, до те мјере нестварним да их књижевност можда и не би била кадра измаштати. Журић нас из странице у страницу подсећа да стварност може да буде чудновата а документујући судбине јунака он то и доказује. Међутим, аутор није само биограф и сувопарни документалист. Он сваку причу обогаћује аналогијама, референцама те небројеним повезницама и узгредицама. Као резултат овако одабраног стваралачког поступка, те ауторовог несумњивог истраживачког дара и ерудиције, читалац под кровом једне приче сусреће: Милана Кашанина, Александра Тишму, Шарла Азнавура, Лордана Зафранића, Виктора Корчноја, Бориса Спаског и „Ратове звезда“. У причи о животу Косте Стојановића, рецимо, Журић уз главног јунака помиње: Доналда Трампа, Борислава Пекића, Николу Пашића, Михаила Петровића Аласа, Павла Савића, Милутину Миланковића, Ђорђа Вајферта, Живојина Мишића, Стевана Сремца, Руђера Бошковића.

Времплов на раскршћу, поред поменутих, доноси и приче о: Вељку Петровићу, Ђорђу

Лазаревићу, Петру Протићу, Николају Тимофејеву, Николи Котуру, Хенрију Е. Воласу, Мири Цикоти, Васи Пелагићу, Војиславу Јовановићу Марамбоу и другим јунацима одумирућег доба. Журић вјешто управља времпловом, а пишући о прошлости он, без изузетка, налази њен ехо у савременом тренутку. Но, путовање кроз вријеме није једина карактеристика ове књиге, јер она читаоца води и на путовање кроз простор. Од сибирских гулага до Холивуда, од београдског сајма књига до сарајевских улица, од Париза до Јасеновца, од Берлина до Приједора, од Алексинца до Солуна, од Њујорка до Крагујевца, Журић премрежава замашан дио планете пратећи животне путање и трагове кретања својих јунака. Детаљи које нам приче доносе, чак и кад је ријеч о узгредним куриозитетима или кратким репликама епизодиста, фасцинантни су а често и духовити. Читаоцу ће тако засигурно осмијех измамити пикантерија о сусрету Чарлтона Хестона и Михаила Шолохова у студију „Твенти сенчери фокса“ на, како се то обично каже, маргинама Хрушчовљеве посјете Сједињеним Америчким Државама.

Обиље грађе послужило је аутору да исприча ове приче. Гдјегдје је она примарни извор или почетна тачка за истраживање, а понекад само „допунска литература“. Било како било, од кореспонденције М. Кашанина, преко књига Слободана Бубњевића, Митра Папића, до споменара Мине Карацић и књига о Диду Чеднију или Клер Андервуд, Журић нам представља импозантну и разноврсну библиотеку и позива нас у неке нове рукавце који претпостављају и нова читања. Поред кориштења обимне литературе, веома су честе и успјеле дигресије и аналогије поткријељене филмском умјетношћу, спортом и музиком. Ово, дакако, није случајно, јер Вуле Журић је изузетан познавалац ових

области и тема, тако да су оне потпуно природно интегрисане у текст. Читалац, дакле, неће пронаћи ништа необично ако се на страницама смјењују Бенедикт Камбербач, Мока Славнић, „Музички тобоган“, група „Парафи“, Дуле Савић, филмови „Опенхајмер“ и „Отац на службеном путу“, Пижон, Ђуза Стојиљковић, Павле Вуисић, „Мапет шоу“... Међутим, ово је тек мирођија личног печата аутора. Можда и најкуснији дио ове читалачке гозбе Журић сервира у неколиким личним, емотивним причама. У њима до изражаја долази Журићев приповједачки таленат, умјешност да властито сјећање и искуство утка као свједочанство у слику ширих дешавања, али и његова свијест о томе да су он и његова породица

такође активни учесници историјских догађаја. Управо захваљујући овој чињеници, читалац може да препозна још једну особеност и квалитет књиге *Времплов на раскрићу* – аутор је истовремено и управљач временском машином и њен путник.

Треба још напоменути да се ова књига може сматрати својеврсним наставком Журићеве књиге *Хероји и губитници* из 2023. у којој је аутор истовјетним приступом писао о Кочићу у Македонији, Бори Станковићу, Сави Шумановићу, Младену Стојановићу, Пазолинију, Бранку Вукелићу и другим мање или више знаним личностима.

Вертикална сигнализација

Милијан Деспотовић

МИЛИЈАН
ДЕСПОТОВИЋ

КОЛЕВКА У ОПАНКУ

(Слободан Ристовић: *Завичајна врана*, Удружење
књижевника Републике Српске, Бања Лука, 2025)

Кад поезија роди песника, он надмашује своје физичко биће, бива то „за сва времена“ јер, песник је виши облик бића које има способност видовитости (...) способан је да сагледа божанску тајну¹. Често кажемо да је неки песник нама послат. Он није обичан причаник, он говори својим матерњим песничким језиком чији дух има увид у видљиво и невид, памти затомљену културу којом је народ његов овенчан, а често то не чува довољно.

Има таквих песника. Они су ту, међу нама, беседе, некад их не препознају они којима то треба бити труд. Или чине недовољно. Имам утисак да Слободан Ристовић² заслужује више сагледавања од књижевне науке и књижевне историје. Његове књиге су чин дубоке оданости језику, пред којом би многи могли мирне душе да заломе своје перо, а стану читати овог песника.

Новом песничком књигом *Завичајна врана*³ Ристовић гради хлебник од мисли које су онима заселим уз синују времена именослови, нама указници да ништа није мртво док је језик жив. Само су они (хлеб и уметност) сведоци да јесмо оно што песник слика речима, налазећи им чудновата места у стиховима.

Пролашка песма „Рођење“ отвара књигу – прозор да се глас тек рођеног Србина препозна „писком трубе“. Србин не плаче ни кад се рађа, њега „не љуљају у колевци него у опанку“. Не пронађемо ли те кондуре⁴ да нам заветне беседе изгуслају, оне што би да нам избију из главе, нама спаса нема. А има све дотле док „жижи тамјан у прсима“ и док се светац окреће на коњу. Србин се не рађа само кад запуцају прангије, он се рађа и кад се отворе прозори дубоке земље: „Колика је Србија кад се погледа са небеса“.

Ристовићева појмовна поетика припада (није ваљда окаснелом) процесу спознаје. Тај његов

мисленик као да није поезија (а јесте, њен врх), има дубоке наслаге мисли, од стиха до стиха. Бере се као најчеститији плод духа и слаже у недра која га препознају у гласу и поруци. Није он филозоф, а јесте, он је песнички градинар, институција којој прилазимо, не само као овлаш читаоци, већ као неко ко учи да је поезија прожимање живота кроз време и да је она настала много пре нас.

То што смо је затурили у андрак времена па базврчемо јурећи туђице, скупо смо платили. Нека о томе суде други, наш песник се држи свог пута и као да нам домахује рукама да се оканемо оних који нам купусају крв и језик. А са чим би пред њих?

Њиховом крви у нама, нашим језиком у њима. Земља нам сведок да јесмо што јесмо, а да су се и „Кум и Бог (...) запричали“.

Мера одмереног оживљавања чистог поетског језика овде је нађена у родословној љубави унутрашњих дамара кроз чије вене теку материнске капи изговора давних, које су брисане подстицањем на непотребност наших душа себи. Ристовић има пун дослух са временом и родом нашим који се напричао „правог и чистог језика“⁵, учио се на њему и мисли њиме. Неке мисли као да је из сајмана вадио, али се није уморио. Та врста бриге и труда траје из књиге у књигу, скоро пола века.

Свака је она одраз дубоке оданости језику поезије и поезији језика.

Ристовићева размишљања и домишљања изнета су на плећима љубави коју поменуемо. Посебно љубави према женском бићу. Уследиће низ песама које су за себе антологија. Да ништа више осим дистиха у песми „Видели је“, не написа, дотакао је њима емотивни врх који брише све накарадности у односима људског рода. А читајте ову лепоту стиха за погледом:

ВИДЕ ЛИ ЈЕ

До појаса шеница белица
Од појаса ко кроз воћњак.

То је Она: „Пчелиња усна“ којој песник, док Она замиче, *сплиће трепавице/ влатима ждраке*. Колико је светлости у овом певању, могла би да се загреје сва смрзнута планета док дрхти пред речју – љубав. Куд си то, љута гујо, кренула? Овим речима Ристовић је често обраћа, некада и са различитим, али умесним, значењем. У народу ова изрека је била позната као сажалевно промишљање: „Шта је све снађе, гуја љута“. А Ристовић бележи и ову изреку која може бити и псовка: „Мајку јој жалосну“.

Љубав је једина светла тачка која ће уништити атомско оружје. Док њиме звецкају песник и даље слика њен прозор и Њу „претворену у ласту“ по којој шаље људску, емотивну поруку и у којој љуби и кад то боли, јер има душу, чува нам душу:

Не одај ме
Нема веће љубави од оне
Која те навек боли

Дирљива је песма „Гујићи“, која осликава наша огњиштем проређена села. Тамо драч и коприва гујанишу док их песник смешта у реални социолошки оквир са гласовима посебне врсте. Његов дијалог са гујом завршава се носталгичним сећањем на брата који је „отишао оцу, а Отац Богу“. Док их мајка „дозива по небесима“, све остало је јасно. Спасимо шта се спасити може – језик. Док се он чује или чита, нема клонућа, а време кô време, свако има своје кврге.

Није Ристовић направио одклон ни од боемије, придружује му се скулптор Драган Јовићевић Мацола, коме Кустурица у Дрвенграду даде једну улицу да се његовим именом зове. Да ли су баш то прославили или нису, али осванули су једног јутра *У Биосци на асталу Рогоћа каване / Оплакани чистачицом и месечином*.

Ристовић се држи народног искуства, кроз гномастички миље језика, посебно пословица и изрека. Зна он добро да је човек оно што јесте и да га стално треба дозивати себи, држати у покорности Богом или законом. Његове стиховане пословице су својим садржајем опомињуће, испољавају заштитност реда и културе. Врана⁶ је његов симбол памћења оног што чинимо једни другима и веровање да се свако зло враћа и оном ко га другом наноси. Имајући на уму да су вроне међу најинтелигентнијим животињама, не само птицама, а које често прогањамо, Ристовић је њихову мудрост, али и оданост поетски везао

за односе међу људима у завичају схватајући живот као „недогледну кап воде“, као „облутак васељене“. И замолио:

Не јури врану
На туђу бразду
Неће она твој грех
Однети другоме
Сви смо ми мајци
Из исте котарице

А мајка је Бог, и кад се песник исповеда Богу: *Боже да те нема / Мајка би ми уместо тебе била*. Родитељка свега па и Бога је, дакле, Мајка. Од Мајке, и увек њене Мајке, све почиње, не од нас. Мајка се не мења, она Мајка јесте. Она воли и боли, *опомиње мед / да не огорча*.

Слободан Ристовић пише њеном руком а „чита ушима“, задојен материнском енергијом. Његове песме су обликоване знаковима личне душе и неба. Оне су молитва и мера нашем постојању. За њихово ишчитавање треба се припремити, наоружати са више књижевних области које на поезији почивају. Од мене се тражило да књигу отворим и препоручим. Ово прво чиним, а ово друго је учинио сам садржај књиге чије просторе надлеђе мудра „Завичајна врана“ која је песника упамтила по врлинама доброте. Као да је и она читала поезију, поезија њу јесте. Овде се и то овде сагледава.

ПЕСМА ПИШЕ ПАУНА

Пауну Петронијевићу

Пауна пише песма
Умаче перо у купину
Које оставља црни траг на папиру
А црвени у марамици
Бело једро се пуни
Зеленим ветром
Улази брод у луку
Усидрила се ноћ
Усахнуће замиче у свануће
Умивају се мајчине сузе у Лужници
Отац и месец гледају у гробље
Негде у даљини се чује ћук
Или се то загрцнула свирала
То само Бог зна

Ову песму Слободан Ристовић је посветио рано преминулом песнику Пауну Петронијевићу а објављена је у антологијском избору „Извештај“. Паун је поживео само 26 година од којих је скоро десет провео на лечењу у ужичкој болници, санаторијуму у Кнез Селу, код Ниша и на Бежанијској коси, где је преминуо 1962. године.

У Рибашевини, родном селу Пауновом, већ више од четири деценије одржава се манифестација „Одзиви Пауну“ а од 1988. године, додељује се „Паунова награда“.

Писао сам осврте на бројне књиге Слободана Ристовића. Књижевно смо градили блискост у различитим погледима, мерили време и веровали у њега. Чини ми се да нас је најчвршће везала лирика рано преминулог песника Пауна Петронијевића. Ристовић је за књигу *Дозивање Бога* награђен „Пауновом наградом“ 2014, пре тога добио је плакету „Паун Петронијевић“ за до тада објављено књижевно дело. И поред бројних других књижевних признања, ја сам у прилици да најавим и прогласим још једно признање које носи Пауново име, а биће додељено Слободану Ристовићу. Ристовић је опевао како „Пауна пише песма“ а како је он слутно писао лауреатима свога имена, говори награда „Пауново писмо“,⁷ која је Ристовићу уручена 21. априла 2026. године на промоцији његове књиге *Завичајна врана* у Народној библиотеци у Ужицу. Награду је добитнику уручила чланица жирија за доделу „Паунове награде“ Марија Петронијевић, братаница Пауна Петронијевића. Награда је додељена за допринос афирмацији књижевног дела Пауна Петронијевића, чије је сабране песме у 12 књига и две студије о његовим књигама, објавила издавачка радионица „Свита“ из Пожеге.

Имао сам част да будем рецензент Ристовићеве књиге *Завичајна врана*, коју је објавило Удружење књижевника Републике Српске у Бањој Луци. Његова поезија је завредила и предлог за књигу године објављену у Републици Српској.

И кад смо код награда, да подсетим на ово. Ристовић је у Грачаници, 2005. године, у присуству патријарха Павла, добио награду „Кондир Косовке Девојке“ и проглашен је за „Витеза поезије“. Општина Чајетина је заслужним појединцима, колективима и институцијама додељивала признање „Видовдански витез“. Од 2025. године ово признање носи назив – Награда „Сердар Мићић“. Верујем да на уму имају и име Слободана Ристовића.

А песнички сердар Слободан Ристовић је својим делом „отворио“ универзитетске катедре тумача његове поезије на факултету у Бањој Луци, Источно Сарајеву, Учитељском факултету у Ужицу и Институту за књижевност у Београду. Поред усменог излагања, радови о његовој поезији објављивани су и у универзитетским годишњацима.

На крају треба казати да „Ристовићева поезија не говори само о месту – она говори о човеку у том месту. О његовим успоменама, о језику, о тишинама између речи, о ономе што остаје када се све друго промени. Његови стихови су истовремено једноставни и дубоки, укорењени у стварности, а опет отворени ка универзалном искуству. (...) Кроз њих имамо прилику да се подсетимо колико су снажне нити које нас везују за место из ког потичемо. Чули смо глас који не говори гласно, али остаје дуго у нама – попут сећања које не бледи“.⁸

Нисам сасвим сигуран где је прави завичај Слободана Ристовића, а прича о њему је свугде истог значења; читљива и добро слушљива. Најближа ми је тврдња да је његов завичај поезија. Зато, и док је читамо и слушамо, и ми јесмо у свом завичају.

(1) Иван Негришорац: *Истрага предака*, Књижевна задруга српског народног вијећа, Нови Сад, 2018. стр. 90.

(2) Слободан Ристовић (Чајетина, 1952), пише поезију, прозу, књижевне и ликовне импресије, есеје, духовне чланке и бави се етно-филмом. Објавио тридесет књига. Живи у Рогатици (Република Српска).

(3) Слободан Ристовић: *Завичајна врана*, издавач Удружење књижевника Републике Српске, Бања Лука, 2025.

(4) Кондуре: – Популарна обућа у Срба на селу, служи за рад у њиви. Реч се користи за оног ко из села оде у град па се уобрази – „Тако је то кад се опанак покондури“. Кондурама називају и грубе, неугледне ципеле.

(5) По Вуку Караџићу.

(6) Научне студије су доказале „да врана може да памти лица других птица, па чак и људи. Оне могу разликовати оне који су били љубазни према њима и оне који су им изазвали стрес. Вране ће чак пренети ове информације другим генерацијама“.

(7) Слободан Ристовић је двоструки добитник Плакете „Паун Петронијевић“, а ево и два пута му је уручена иста награда „Пауново писмо“. Први пут на промоцији књиге *Завичајна врана* у Чајетини, када је ово признање примио из руку песника Мирјане Ранковић Луковић.

(8) Из казивања Љиљане Ракић на промоцији књиге *Завичајна врана*, у Народној библиотеци „Љубиша Ђенић“ Чајетина, 20 априла 2026. На промоцијама у Чајетини и Ужицу Ристовићеву поезију је казивао глумац Народног позоришта из Ужица Момчило Мурић.

Марија Стојић

МАРИЈА
СТОЈИЋ

КАКО СТИХОВИМА ПИСАТИ МЕМОАРЕ

(Милица Миленковић: *Наисин град*, КД Раде Драинац,
Прокупље, 2025)

Читањем књиге *Наисин град* Милице Миленковић, једне од истакнутијих књижевница данашње српске књижевности, отвара се низ питања, сазнања и идеја. Отвара се збирка песама коју је тешко, али и изазовно, жанровски одредити због различите тематике (програмске, родољубиве, мисаоне, духовне и љубавне) уз то омеђене прозним деловима. Већ формом, жанром и најпре самим насловом, Миленковићева заиста надмашује оквири савремене поезије, себе, али и поезију – показује да поезија има мемоарско-путописни призив. Ако бисмо морали да бирамо између уметничког и научног у овој јединственој збирци песама, свакако бисмо изабрали прво јер песникиња стихотворећи пише причу о једном граду. Замислите да поезијом пишете путопис или мемоар, стварајући уједно и један град на маестрално искоришћеним сведочанствима претходника, митолошким оквирима, литерарном искуству, читалачкој свести, познавању историје језика као сржи националности, духовности као синониму јединства, географској одредници и личном уделу. Већ насловном корицом ауторка нас уводи у хронотоп, део Археолошког налазишта Медијана града Ниша, са женском фигуром која седи на рушевинама, вилом Наисом као уздарјем богова да се град сагради упркос непријатељском рушењу и према којој добија име.

Уводна песма, „Разумети историју“, најављује 37 песама у четири циклуса: први – „Бог“, „Сказање о писменима“ (Путеви Балкана, Ктитори, Црте и резе, Небески словарь), „Патерица или легенда о штапу“, „Речи Зосима Синаитског“; други – „Лепенски вир“, „Повратак у Медијану“, „Синђелића триптих“ (Васељена, Намерниче, стани, Смиљана из Каменице), „Око“, „За утакмицу живота“, „Пуста нам (ни) је трпеца, мајко“; трећи – „Колективно сећање“,

„Песников идентитет“, „Разгледница“, „Птицена буни“, „Папагај Лулу“, „Мостар“, „Варијација“, „Жена са дред фризуrom“, „Фигура жене у музеју“, „Фигурина“, „Србију, мајко“, четврти – „Лети, лети“, „Поезија суботом“, „Пренатална песма“, „Десанка“, „Марија Трандафил“, „Дванаест минута“, „Дека Ђорђе“, „Песма о птицама“, „Сеобе“, „Кап“, „Човек“. Привлачи пажњу физичко раздвајање циклуса састављено из прозних делова, подељених прво на опис имагинарног а потом и курзивом означен опис стварног града Ниша. Форма *Наисиног града* је савршено сложена, толико да се у издвојеним циклусима могу пронаћи мини-циклуси: „Сказање о писменима“ са песмама „Путеви Балкана“, „Ктитори“, „Црте и резе“, „Небески словарь“; две песме о легендама (Патерица или легенда о штапу, Речи Зосима Синаитског); „Синђелића триптих“ са песмама „Васељена“, „Намерниче, стани“, „Смиљана из Каменице“; три песме „Око“, „За утакмицу живота“, „Пуста нам (ни) је трпеца, мајко“; песме о птицама; песме о фигури жена итд.

Критичке мисли Мирослава Алексића са насловом „Целовитост мисли, света и бића“, постављају нас у језичку основу књиге, то јест мота двеју песама – „Сказање о писменима“ са цитатом из истоимене филолошке расправе Црнорисца Храброг и „Синђелића триптих“ са епиграфом Спомен-бисте испред Телекуле у Нишу. Са улогом предговора, рецензија Мирослава Алексића збирку приказује од циклуса до циклуса, да би о самој форми истакао да песничке целине песникиња „не одваја насловима циклуса већ неком врстом прозних белешки или кратких песама у прози и да у њима да наговештај, тематски и мотивски за оно што ћемо читати“ (стр. 6), а што је свакако плод песничке зрелости „дубоко укоренење у словенској и српској традицији...“ (стр. 6). Задржавши се на

фасцинантној форми ове збирке песама која се завршава прозом, издвојили бисмо мото будућих критичких мисли о њој инспирисаних стиховима нишког песника Бранка Миљковића, а који би без подозрености могли стајати на улазу једног града: „Да бисте имали свој град, потребно је да прођете улицама туђих срца. То је оно што ја називам освајањем и искуством свих наших могућих градова“ (стр. 69).

Улогу поговора има рецензија Ранка Павловића, коме Миленковићева посвећује песму „Колективно сећање“, а који *Наусин град* одређује као поему „која на суптилан начин, стаменим рефлексима и топлим али добро контролисаним осјећањима, своју и читаочеву душу утква у временску таписерију распростраћу од предбиблијских еона до данашњих дана“ (стр. 71). Назвавши своју критичку мисао „Бог, човек, књига“, и Ранко Павловић основу тумачења проналази у језику, истакавши да на „никад довршеним путевима, крст бива једини путоказ, а народу словенском најважнија брига је да му олује из бисага натоварених на магарца не однесу слова, најбитнију гаранцију опстанка“ (стр. 74). Основу својих тумачења Алексић и Павловић проналазе и у митологији, религији, данашњици, песништву, песничком надахнућу, библијском стварању света и др.

Да бисмо зашли у измишљени књижевни град који ствара Милица Миленковић, а који има своју слику у стварном граду – Нишу – морамо разумети историју, па ако нам и није баш позната ту је први циклус песама који нас упознавањем са историјом једног града у ствари упознаје са историјом једне земље – Србије. „Разумети историју“ је програмска песма не само ове збирке већ целокупног стваралаштва ове књижевнице која је након *Испосница* и других песничких збирки сазданих на српској традицији заиста и требало да напише једну *фениксовску* збирку поезије коју ћемо делом представити стиховима истоимене песме: „Чим јој се мало приближиш, она се удаљи годинама унапред“ (стр. 11).

Дубоко закопана под земљом, сизифовски настројена, *птица која се сели на југ*, зарђала топовска цев, сипање барута за прокоп у стени је све историја, а опет најближа прометејском доласку ватре према песникињином версању. А шта након разумевања историје? Одредити шта је њено језгро? Или можда упознати људе који је стварају? Миленковићева нас позива да отворимо „врата неких градова, њихове капије прошлости, места садашњости и прозоре будућности“ (стр. 13). А када бисмо све прозне делове ове

песничке збирке спојили, настале би живописне странице мемоарског путописа чији је главни лик песникиња која шета царским градом тако стварајући идилични град.

Имајући утисак да смо негде на Медитерану, испијајући кафу у Нишкој Тврђави, са Стамбол-капије, *кутка прошлости који оплеменењује дух данашњег времена*, загледајмо се у Бога, путеве Балкана, ктиторе, црте и резе, небеског словара, легенду о штапу, речи Зосима Синаитског. И док испијамо ту прву кафу у Нишу, Миленковићева исписује мемоаре путујући српском историјом – први циклус је управо то, наша историја, или бар историја каквом је она види: Бога као темељ – *И тако живи човек кроз век/ животном стазом добра и злог, / а не зна и не види да / ка њему руке шири једино Бог*; језик као народну конструкцију („Сказањем о писменима“ Црнорисца Храброг описује насељавање Словена на Балкан, мисије Ћирила и Методија, црте и резе којима су Словени првобитно комуницирали, ктиторе манастира, светосавско просветитељство, тројезичништво – *Дуги су путеви Балкана / од Солуна до Великоморавске / наше су ноге у царској кожи / али још увек истим путевима ходи; њену недостојност да исписује ово слово о духовном путу кроз темеље векова штапом који је морао три пута да падне да би монаси поверовали*; народног јунака (Милоша Обилића) као историјску нужност и симбол златног доба средњовековља алудирајући на Косовски бој и косовску етику којима је кнез Лазар заслужио небеско царство: *Радуј се! / Радуј се, Милоше, / из мале испоснице путујем у/ велико царство небеско*.

Након испијене кафе прошетајмо улицама Ниша, од Јагодин-мале преко Медијане до Чегра, Ћеле-куле, Три песнице на Бубњу, и упалимо свећу у Пантелејској цркви док векови пролазе а Миленковићева замишља свој пандан Нишу – Макондо са предграђем Дорћол, Патријаршијским рибањацима из Москве, гондолама са ликовима романа „Смрт у Венецији“ на реци Сени преко које се простире Андрићев вишеградски мост. Читалац постаје намерник пред нишким знаменитостима, али и даље, Сврљигом, Блацем, Топлицом; сада коначно имамо водича, нашу ауторку која постаје лирски субјект који се утростручује – водич, песник и лик. Треба бити веродостојан, преживети песниковане док јој се отац бори са тешком болешћу, испратити његова присећања родног места, кућне софре, фудбалске каријере, жеље за животом и ћеркиног погледа, а намерник треба и да је саслуша, одговори на питања, суделује у разумевању историје, упозна се са Воденом вилом. Општи план почетка

циклуса са песмама о Лепенском виру, Медијани, Ћеле-кули, Чегру, историјским ликовима попут Стевана Синђелића, царице Јелене, цара Константина, али и Смиљане из Каменице као симбола народне девојке, преноси се на лични план у песмама „Око“, „За утакмицу живота“, „Пуста нам (ни)је трпеза, мајко“. Опет два мини-циклуса у једном, невероватан спој личног и колективног, који од боли због непоштовања светиња варира до величања јунака међу којима је највећи песникињин отац.

У трећем циклусу водич постајемо ми, припремљени претходним циклусима сад можемо да застанемо на мосту код Тврђаве, подигнемо поглед више улаза и видимо две велике камене плоче које стоје изнад Стамбол-капије попут отргнутих страница неке књиге, где нас Миленковићева упозорава да нећемо знати шта тамо пише, нити треба да знамо. Коначно је песникиња, у овом циклусу игра се чином стваралаштва, својим жељама, веровањима у моћ поезије и историју књижевности, у *своје мало село на рубу света*; овим циклусом нам показује да разумети историју значи разумети њен народ и надасве песнике. Она верује да ће добити Нобелову награду 2057, небитно да ли постхумно или за живота, воли љубавна писма оном простом женском природом, птицама спаја прошло и садашње, бајке са стварношћу, свето са профаним, монашку одору са дредовима: *Док овако седимо присутни у многим временима / Поред нас пролази жена са дред фризуrom* (стр. 50). Песме у којима себи на тренутак даје одушка мини-циклусима о песницима и песништву, птицама, Мостару, да би завршном песмом, опет мини-циклусом „Србијо, мајко“, себе вратила историји, отаџбини, задатку песника, отрежњењу од песничког заноса: *Твоје су ноге уморне од трчања кроз историју у чијим редовима превииаш ране синовима*“ (стр. 54).

Замислите шта све можете сазнати о Нишу из ове књиге која је цела на релацији Библија – хришћанство – средњовековље – јунаштво – религија – споменици – сопство – порекло – Србија, а која нас званично у тај град уводи тек последњим циклусом, када се коначно спајају измишљени и стварни град:

„Добродошли у Ниш, град који дише поезијом и историјом, град који чак и онда када није ваш има довољно простора да то и постане...“ стр. 55. Милица Миленковић се враћа мотиву птице, завичају, оцу, бивствовању, песникињама (песме посвећене Десанки Максимовић и Сунчици

Радуловић), пренаталном стању:

„Заболело ме је у сну
Што долазим на земљу
Гола и беспомоћна
Грумен ћелија
Мала алга из воде“ (стр. 59)

Сада се моли, проповеда, сели (у џунглу, на Запад, у Скандинавију, мајчину утробу) – она је кап:

„Пешачила сам дуго у недоглед.
Надисала сам се кише за читав један век.
И надисала сам се себе за будућих бескрај-
живота.
Потписујем водом са неба да постојим.
Потписујем и то да сам постала плусак
и да се разливам.
И опет да сам само једна кап која чисто сија
у ноћи
док небо и светлост стоје иза ње и живе у њој.
Заувек.“ (стр. 66)

На крају у природи проналази решење за своја ходочашћа, сведочанства, путештвија историјом, не нишком већ српском, па је с разлогом Мирослав Алексић песму „Кап“ и одредио као најуспелијом у последњем циклусу, а ми ћемо рећи и целој збирци. Почивањем историје на Богу, језику, јунаштву, легендама, недостојности историографа, јасно је поручено човеку да је све божји бумеранг. Људи у Лепенском виру нису се крстили јер никога нису разапели и ишли су околу голишави са перлицама од шкољки и кости рибе, док су неоптерећени мислима гледали у уста Родоначелника и Водене виле, а лобање Ћеле-куле говориле како нам ништа није свето, па застајемо испред клинике „Др Миодраг Лазић“ питајући се заједно са песникињом: Пуста ли нам је трпеза, мајко? Нека то буде програмско питање.

Збирку песама *Наисин град* Милице Миленковић треба увести у школску литературу због књижевно-научне подлоге којом садашња и будућа поколења могу научити о фолклорној, митолошкој, историјској, географској, књижевној, филолошкој и уметничкој баштини. Може се тумачити различитим методима – позитивизмом, историзмом, структурализмом, наративношћу, формализмом, теоријом рецепције, а свакако интердисциплинарношћу којом би се сагледала потпунија слика збирке песама која је прави пример двадесетпрвековне тековине књижевности.

Небојша Лапчевић

НЕБОЈША
ЛАПЧЕВИЋ

ПРИЧЕ ЗА ВЕНЕРУ И БОТИЧЕЛИЈА

(Љиљана Лукић: *Септембрина*, Агора, Нови Сад, 2025)

Књига прича *Септембрина* Љиљане Лукић базира се на прожимању свакодневног и искуственог са уведеницама из фантастичког помака, али и функцији оног унутрашњег бића. Пред читаоцем је, заправо, једна врста психолошке надградње реалистичког приповедања. Насловна прича „Септембрина“ има мотив личног, преображајног, кроз тиха преиспитивања јунакиње, при чему је видљиво оно егзистенцијално, као немир у костима.

Унутрашње тражење читаоца кроз ову прегнантну и напету збирку, заправо је сам живот парадокса, полома и дилема. Спољашњој драматици Љиљана Лукић придружује откривање стања свести јунака, њихових тегобних стања, где се смисао обликује наговештајима... Прво у сцени, потом у паузи о прећутаном и сазнајном.

Ако погледамо три почетне приче „Шопен у купатилу“, „Глас Аманде Ребић“ и „Септембрина“, можемо приметити да приповедач лако и готово неприметно уводи читаоца без задршке у поетички простор збирке. Ауторка успоставља онај слој интимистичког и преображајног. Ту се већ јасно уочава след самоспознаје и трагалаштва за сопством. Јунакиња приче „Шопен у купатилу“ суочава се са сопственим одразом и симболом лепоте и идеала... Што је назначено реченицом: *Још једном баци поглед у огледало... Са зида у соби смешила јој се Ботичелијева Венера*. Тај значењски мотив отвара нови хоризонт потраге за лицем *спрам светлости*, где се унутрашње искуство претвара у симболичку, вањску раван препознавања.

Према причи „Одблесак жутог лишћа“, слу-

чајни сусрет постаје структурни импулс из којег се развија притајени, али судбински низ ликова. „Васкрсење Симона Чудотворца“ уводи фантастични свет у секвенцу метафоричне кризе и потребе за смислом, без напуштања животодајног контекста. Овај наративни микрокосмос је сродан ранијим делима Љиљане Лукић.

Приповедни поступак ауторка развија попут отвореног простора неког драмског и филмског дискурса, а према сећању или самоћи стварања. У тим фрагментима, у често редукованим ситуацијама, Лукићка обликује ону психолошку продорност, али и музикалну стилску уједначеност прозе, што је чини примамљивом за читаоце.

Посебице, Слађана Илић истиче женски принцип у појединим фрагментима: „Све наредено разоткрива се, разлаже, па и демистификује, подстицајем жене. Отуда она стоји на излазу, као на прагу ове књиге, *као капија, на излазу, као и на улазу света*, како је писао Андрић“.

Садржајно и композиционо, кроз читаву збирку постоји невидљива нит која нас води кроз сродне мотиве преображаја личности у граничним животним ситуацијама, што уобличава тематску и тонску разноврсност.

Септембрина, надасве, показује се као уобличена целовита књига тихе запитаности која отвара свесвет коме је потребна нада у културу духа, можда, баш учитана у мемоаре огледала. Љиљана Лукић читаоцима дарује свежу, врховиту прозу унутар свог позамашног опуса у чему доброно успева.

Ања Шепаровић

АЊА
ШЕПАРОВИЋ

О ЛУТКАМА – СВЕ НАЈБОЉЕ

(Саша Кнежевић: *Лутке се не чувају у излогу*, Матична библиотека, Источно Сарајево, 2026)

Колико је заправо тешко некадашњу каристократску работу „наметнути“ савременом човјеку? Можда би он нешто и прочитао, али ко је још луд читати „дебелу“ књигу и бацати вријеме на једну тако небитну ствар, а рилси на Инстаграму чекају да их аутоматски скролујеш док ти је на лицу не баш тако интелигентан смијешак. Само, не дај Боже, да се екран угаси и да тада угледамо свој глупави одраз у тренуцима „менталног и духовног уздизања“, можда бисмо се и запитали. Можда. Знао је Кнежевић да су за читану књигу данас, чини се, најважнија два критеријума – обим и корице, а он је оба и више но задовољио. Обим не смије бити превелик како не би одбио читаоце, док корице морају привући пажњу као визуелни увод у садржај и као оно што издваја појединачну књигу на препуној полици разних наслова. Форма кратке приче показује се као идеална за ово вријеме – дванаест прича окупљених у збирци, иако наизглед неповезаних, чине јединствену цјелину сличним мотивима и тематиком. Натуралистичке слике свакодневног живота аутор је приказао језгровитим кратким реченицама, дијалектом обичних људи и живим сликама у којима се може пронаћи сваки читалац и саживјети најмање с једним од бројних ликова књиге. Највећа вриједност збирке и јесте вјештина да се у овако малој форми изрази велика истина о типовима људи и могућим збивањима током животног вијека – све оно што би требало да поучи и подстакне на дубље размишљање. Свака прича могла би се разрадити до омање романескне форме, имајући у виду количину информација које добијамо кроз неколике минималистичке, али ефектне реченице, као и с обзиром на комплексност ликова који бију унутрашње сукобе. Иако смо давна напустили позитивистичке ставове Иполита Тена и тумачење дјела кроз призму умјетника-човјека, у овој збирци ћемо,

узимајући у обзир бројне фолклорне мотиве, и те како препознати Кнежевића, јер се пак ради о професору Народне књижевности и чувару усмене традиције, коју уткива у писану.

Збирка се отвара причом „Дјевојка која је везла каћуне“, занимљиве опонентне форме, која се огледа у сукобу генерација и моралних вриједности ликова. Слика старе мајке која је трагично изгубила све своје најмилије сем унукe Милане, те тако „скренула с ума“, архетипски нам је блиска и толико осјетимо страдање ове ауторове Мајке Југовића, „добре, али луде“. На другој страни, млада дјевојка заљубљена у жутог војника Зију, чека драгог попут митолошке Пенелопе расипајући млијеко које баба дању сири. У овој причи уочавамо највише густих мотива народне књижевности – дјевојка везе каћуне, словима ју је подучила стрина која је „била у намастиру, али се размонашила“, од Зије (можда оног Ћопићевог, из *Баите*?) добија пјесмарицу као знак вјерности и припадности (алузија на Косовку Девојку и Топлицу Милана), а ту је и ониричка фантастика, затим народни обичаји попут одсијецања косе при туговању, те митско биће морија која одводи живе у смрт, у нигдје, али, „и није је неће“. Прича „Послије милион година“ типична је љубавна епизода испуњена обновом школске љубави, ситним еротским елементима који читаоцу остављају слободу да је допуни. „Како сам волио те недовршене реченице. Увијек сам изостављао ријеч коју ти ионако нисам смио рећи.“ Искористио је аутор овдје моћ синкретизма (и интертекстуалности, као уосталом у цијелом дјелу), те није случајно то што на крају заљубљене прати пјесма *Неда*, јер она сада много лакше каже...

Познато је да су кроз дугу и комплексну историју народа живјели разни обичаји који су

често били остаци паганских вјеровања, укоријењених у примитивној и изолованој култури. Сигурно најтрагичнији од таквих ритуала патријархалне заједнице јесте снохачество – о коме је још Б. Станковић писао – основни мотив треће по реду приче „Ја само тебе не знам да сањам“, која нам приказује застарјеле обичаје и муке наших жена. „Народ је стајао у чуду, док је Дедин отац Сејфудин за њом прелазио праг.“ У потпуном контрасту према претходној, слједећа прича „Шест шампита“ доноси нам цијели ток судбинске љубави исписан на неколике странице које збијено приказују године и године живота два лика једне душе, могли бисмо рећи, од рођења до смрти. У први се мах чини, како је примијетила рецензенткиња књиге Маријана Митрић, да се „ликови проналазе у право вријеме с погрешним, и у криво вријеме с правим“, онда када већ почнемо да очајавамо због неправде која искушава књижевне јунаке, а можда и због себе самих. Ипак моћ заједништва и вјере докаже нам да љубав заиста не познаје границе и сва искушења нам постају лијепа јер „и то је љубав“.

Средишњу причу по којој је цијела збирка заслужено и насловљена, „Лутке се не чувају у излогу“, можемо првенствено посматрати као процес иницијације бруцоша чији живот заправо почиње онда када му „запали жилет“ и када жена „бијелих руку као млијеко“ постане цијели његов свијет – у коме он, нажалост, није био једини. „Срећом, зарати се.“ Чини се да Мејрине руке ипак бише онај Кнежевићев „медник“ који је „сам владика Данило метно као границу према турском вилајету“.

Приче „Низама“ и „То су само коприве“ хронолошки слиједе једна другу, али би се и тематски могле посматрати као нека врста диптиха судећи већ по њиховим идентичним почецима и приказаним животним причама јунака, које се допуњују и чине заједно заокружену цјелину. Лик о коме се говори у првој причи постаје у другој онај који говори. Несрећни у љубави, вјечити трагачи за срећом коју никако не проналазе, изгледају попут трагичних хомеровских ликова савременог свијета. Уплив библијског мотива о милостивом Самарјанину, кроз лик таксисте Сеје, имплицитно нас наводи да се запитамо – ко је мој ближињи? Иако Аници Сејо из Калесије „по његошевски“ смрди, одговор на претходно питање она је и те како знала, јер трећи кључ свог стана дала је баш њему.

Прича метафоричног назива „Киселина“ испричана је у првом лицу (чему је аутор генерално склон), што даје снажан утисак личне исповијести

човјека коме је гласно преиспитивање у скученом затворском простору једино преостало. Све вријеме се кроз причу провлачи осјећај безнађа и унутрашње расуло које приповједача, а уједно и главног јунака, нагриза и изједа попут киселине – тихо, али разорно. Има у овој причи нечега што подсјећа на жанр мистерије, неко трагање за рјешењем нерјешивог, чуђење и интрига који нас враћају на почетак и поновно читање у нади да није баш онако како смо на прву схватили. Чини се да је кључ дјела на крају, како то обично и бива, али, она га је родила, побогу, па зар би га и убила?!

Слједећу причу, под насловом „Нада“, могли бисмо описати народном пословицом „какав отац – такав син“. Хроника нарушених породичних односа, чија сага почиње доласком у њихову кућу вјештице Стојне, страшне жене која баја и чара изнад њихових глава, испричана је из мушког угла данашњег човјека. Емоционално осакаћен и као родитељ и као муж, приповједач проналази привидну утјеху у алкохолу будући да га доживљава као нешто стално и увијек доступно. „На столу је ракија. Ракија је на столу.“

Сложен и трагичан развој међуљудских односа, опет у кругу породице, проналазимо и у причи „За све је крив Миле монструм“, у којој кроз двије јунакињине животне доби увиђамо узрок и посљедицу на психолошком, као и на друштвеном плану. Наратор је прво приказан у лику дјевојчице из несрећне породице, која свакодневно посматрану родитељску везу преноси и на своје дјечје мушко-женске односе, док у другом дијелу она постаје зрела особа идентичног брачног односа какав јој је био у дјетињству најближи, самим тим и једини узоран. Иронично је да бурма, као симбол затвореног круга љубавног односа, на крају постаје једини начин идентификације мртвог човјека. И она некадашња сочна крушка заплакала је над људском судбином, гдје и не би? Још једна у низу прича у којима доминира мотив мјешовитог брака, „Маза материна Лаза“, пружа нам приснију слику раздора породице проузрокованог ратним збивањима, при чему долази до подјеле супружника на стране одређене националном припадношћу. Велика историјска трагедија прелама се преко малих, приватних живота остављајући иза себе ране које временом постају само дубље, болније кроз године туге, неизговорених ријечи и изгубљених односа. Могли бисмо рећи да је „кап која је прелила чашу“ одлазак с мајком сина који је, свакако годинама емотивно мртвог оца, и заиста усмртио. „Није његово срце ноћас пукло, само су се напрслине које су га годинама заоравале прошириле, прешириле.“

Последња прича заиста је „шлаг на тарту“ болним дешавањима, неискривним односима, необичностима и неизмјерној тузи, ролеркостеру разних емоција које нас прате кроз емпатично упознавање књижевних ликова. Већ сам њен назив, „И мајка“, као да нам омогућава да је повежемо са сваком претходном епизодом, јер с мајком ипак све почиње, а чини се, и завршава. Мотив мајке као „именице која нема замјеницу“ помјерен је приказом живота домског дјечака који је „опсесивно мрзио све мајке свијета“. Зар није имао право на то? Прича је постављена контрастно – сликом идиличних породичних односа дјевојчице насупрот бунтовном лику дјечака коме преостаје једино његов пргави карактер као крута посљедица неправедног дјечјег живота. А појавила се она у његовом животу, прекасно, али се појавила, и то онда, апсурдно, кад је требало потписати његову смртваницу. Дописала се на крају списка ожалошћених: „и мајка“. Сада је већ сигурно да овдје живот почиње и завршава њеним ликом, па тако и цијела ова збирка.

Ако бисмо покушали навести основни мотив који суптилно повезује све приче у јединство, издвојићемо хронотоп. Вријеме је готово увијек

ратно и поратно, док се простор мијења пратећи судбине ликова који су присиљени да одлазе, бјеже или остају на мјестима обиљеженим траумом. Без обзира на избор, сви они носе исти терет прошлости који не престаје завршетком рата него наставља тињати у њиховим свакодневним животима. Међутим, иако приче понекад дјелују песимистично, оно што им даје шаренило и извлачи их из мрачних тонова јесте љубав. Она се појављује у разним облицима – као родитељска брига, брачна повезаност, пријатељска оданост – али увијек као кључна сила која даје смисао животу и опстанку. У свијету обиљеженом губицима, раздвајањем и ћутањем, љубав остаје једина константа, једина вриједност која надилази вријеме и простор, „а љубав је само кад не личи на бајку“.

Заиста је сувишно експлицитно писање препоруке за читање ове књиге, а како се *Лутке не чувају у излогу*, тако ни овој књизи није мјесто на полици већ у рукама читалаца који ће је аутентично доживјети, маштом допунити и можда се срести чак са самим аутором у његовој *Ситничарници*.

Вашар - троје

Мирјана Штефанић Анђелић

МИРЈАНА
ШТЕФАНИЏКИ
АНЂЕЛИЋПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ СВАКОДНЕВНОГ
ПОЕТСКОГ ИСКУСТВА(Зоран М. Грумић: *Израсла из снова*, СКД „Укрња“, Челинац, 2025)

Збирка поезије Зорана М. Грумића, *Израсла из снова*, успоставља поетски хоризонт очекивања. Сугерише лирику која је настајала полако, из унутрашњих визија, чежњи и емотивних сазревања. Реч је о књизи љубавне поезије и сонета аутора у зрелом животном добу, чиме и наслов књиге добија додатну тежину. Не говори само о љубави као осећању, већ о љубави као процесу трајања, памћења и духовног раста.

Књига делује као својеврсни емотивни дневник сазревања – поезија која не припада импулсу тренутка, већ искуству времена. Сам наслов упућује на идеју да су љубав, емоција и поетска мисао проистекле из снова, али не као пролазне илузије, већ као трајни унутрашњи ослоњци који су се с годинама обликовали у зрелу лирску свест. Посебан значај има чињеница да је аутор у животној доби (1960, село Илова, општина Прњавор, испод Мотајице, Република Српска), када се љубав не сагледава више само кроз страст и идеализацију, већ кроз континуитет искуства. У том контексту, „ снови “ из наслова могу се читати двојачко: као младалачке визије које су покретале живот, али и као трајна унутрашња енергија која омогућава да се љубав и даље осећа интензивно, иако прочишћено.

„Мојој сапутници – сонетни вијенац“, који доминира збирком, додатно наглашава димензију љубави. Сонет је традиционално форма дисциплине, равнотеже и рефлексije, често повезана с темама пролазности, лепоте и духовне љубави. У споју с насловом књига доноси синтезу емотивности и мисаоности. Љубав није само доживљај него и спознаја. Ово је поетика која не одбацује идеализам. Напротив, чини се да збирка брани право на сањање и у зрелим годинама. То је поезија која не бежи од носталгије,

али је не користи као жал за прошлим, већ као извор унутрашње снаге. „Израсла“ имплицира стабилност – љубав или песнички глас који је преживео искушења времена. Стилистички, песме су једноставне, али сугестивне. Садрже конкретну слику, процес – раст. Тиме читаоцу остављају простор да сам открије шта је то „израсло“: љубав, жена – муза, сећање, поезија или сам песнички идентитет. У целини, ово је лирика нежне емотивне снаге и љубавне рефлексije, која подстиче на размишљање и унутрашње сагледавање. Ова поезија није само израз осећања него и сведочанство трајања љубави која је прошла кроз снова, стварност и време, да би се коначно обликовала у стих.

Сонетни венац с магистралом под насловом „Мојој сапутници“ представља најзаокруженији и најамбициознији поетски сегмент ове збирке. Сама одлука да се љубавна тема изрази кроз ову захтевну класичну форму говори о тежњи ка дисциплини израза, промишљености и дубокој посвећености осећању које надахњује песника. Сонетни венац традиционално подразумева циклус од петнаест сонета, где се последњи стих једног сонета преноси као први стих следећег док завршни, магистрала, синтетизује кључне стихове целог циклуса. Таква структура ствара утисак кружења, континуитета и међусобне повезаности, што се у љубавној поезији често тумачи као симбол трајности везе и судбинске повезаности двоје људи. У контексту ове књиге, венац сугерише да љубав није фрагментарна емоција, већ целовит животни пут сазревања, разумевања и заједничког трајања.

Реченица „Хтједох да те у вјечност уткам стиховима“ као мото збирке носи снажну поетску и филозофску симболику. Она у себи обједињује

љубавну емоцију, свест о пролазности и веру у трајност уметности. Мото сугерише љубав која превазилази свакодневно искуство. То није само емотивна изјава већ поетска мисија. Вољена особа постаје инспирација, муза или симбол верности коју песник жели да сачува. У том смислу, љубав се поистовећује са стварањем уметности. Постоји и блага нота меланхолије, жеља да се ОНА, вољена „утка у вјечност“, што долази из свести о пролазности, губитку или времену које неумитно тече. Мото и наслов граде јединствен поетски оквир. Оно што је настало из снова сада тежи трајности кроз стих.

У књизи се налази око педесет песама, које су распоређене у две заокружене целине: „Претходнице“ и „Израсла из снова“. Циклус „Претходнице“ садржи пет песама: „Дај ми руку“, „Дајем ти руку“, „Завјештање“, „Сапутница“, „Сапутник.“ Песма „Завјештање“ смештена под духовно окриље манастира Острог у Црној Гори, носи снажан спој љубавне лирике и православне духовности. Већ сам наслов упућује на трајност – завештање није само лична порука, већ аманет љубави који треба да надживи пролазност времена и људске судбине.

Стихови

„Спојише се у љубави двоје.
Сад су једно, вјечношћу нек плови,
Василије свети, благослови!“

изражавају идеју љубави као светог сједињења. Љубав двоје људи овде превазилази земаљски оквир и постаје готово сакраментална, налик духовном савезу који се потврђује молитвом и благословом Светог Василија Острошког. Тиме Зоран М. Грумић не приказује само емотивно јединство, већ и метафизичко, у којем се љубав уздиже ка вечности.

Мотив Острога посебно је симболичан. Манастир уклесан у стени често се доживљава као место чуда, завета и наде. У том контексту љубав из песме добија димензију трајности и постојаности, као стена која одолева времену. Песник сугерише да је истинска љубав ослоњена на веру, те да управо духовна димензија даје односу стабилност и смисао.

Завршни зазив Светом Василију уноси тон молитве и понизности. Љубав није само лични чин, већ дар који тражи благослов и заштиту.

Тиме песма добија контемплативни карактер, где се љубав схвата као пут ка вишем јединству, а не само као пролазна емоција. У целини „Завјештање“ делује као спој љубавне посвете и духовног завета. Песма која говори о љубави што тежи вечности, ослоњена на веру, благослов и унутрашњу постојаност.

Потписано је шест рецензената и кумова у овој књизи. Импазантиношћу по броју, ови људи су у дослуху са стиховима.

„... Грумић опчињен снагом ријечи, у грозничавом писању поезије осмишљава самога себе, и живи без устук, без предаха... Пјесмом побеђује учмалост, малодушност, и на тај начин остаје усправан, загладан у будуће ведро, плаво, слободно небо над собом. То небо, пуно звијезда, пуно птица, он нуди, свесрдно дијели са женом коју воли. Бићем које обожава...“

Извод из рецензије доктора филозофије Душка Ж. Поповића, „Љубав саткана из сна“:

Зоран М. Грумић објавио је више од десет књига поезије. Заљубљеник у поезију, по образовању дипломирани економиста, привредник, бизнисмен, идејни творац и организатор, (на свом приватном поседу, у своје дворишту и кући), манифестације „Пјеснички жубори – Грузијада“, која се традиционално одржава у јуну месецу, од 2022. године. Живи и ради у Прњавору, Република Српска.

Добитник је књижевне награде „Пелагићев рунолист“, 2025, коју годинама додељује Књижевна заједница „Васо Пелагић“, Бања Лука. У образложењу жирија се каже да је награду добио истакнути књижевник и културни подвижник Зоран М. Грумић, који је првенствено својим делом, али и разнородном активношћу и подузетношћу у књижевној делатности постао већ знамом институцијом. Награда ће му бити уручена на пригодној, самосталној књижевној вечери 2026. године, у Бањој Луци. „Књижевне награде представљају достојно признање за досадашњи рад и подстрек ауторима за стварање нових дела.“

Израсла из снова није само књига поезије, већ лирско сведочанство о вери у љубав, доброту и трајање лепоте.

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Дан први, ноћ прва 1

Актуелности

Образложење жирија: МЕЂУНАРОДНА НАГРАДА ЗА ПРЕВОЂЕЊЕ ПОЕЗИЈЕ
„КОЉА МИЋЕВИЋ“ ЗА 2025. ГОДИНУ

Образложење жирија: ГОДИШЊА НАГРАДА УКРС-А ЗА НАЈБОЉУ КЊИГУ У 2025. ГОДИНИ

Образложење жирија: КОЧИЋЕВА НАГРАДА, 2026.

Образложење жирија: НАГРАДА „ЂУРО ДАМЈАНОВИЋ“ (ПОДРУЖНИЦА УКРС БАЊА ЛУКА)

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

МЕЂУНАРОДНА НАГРАДА

ЗА ПРЕВОЂЕЊЕ ПОЕЗИЈЕ „КОЉА МИЋЕВИЋ“ ЗА 2025. ГОДИНУ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА

Разматрајући приједлоге приспјеле на Конкурс Удружења књижевника Републике Српске за дојелу 4. Међународне награду за превођење поезије „Коља Мићевић“, са неког страног језика на српски језик или са српског на друге језике; жири у саставу: пјесник и преводилац Ранко Рисојевић, председник; Зоран Костић и Предраг Бјелошевић, пјесници и преводиоци – чланови; на састанку одржаном 29. 1. 2026. године, констатовао је број пристиглих пријава и издвојио у најужи избор следеће приједлоге за преводиоце:

1. **Вера Хорват**, предлагач издавач „Арка“ Смедерево, за животно дјело (достављене 23 књиге превода с руског, енглеског, бугарског, украјинског и румунског језика).
2. **Олга Лалић Кровица**, предлагач „Културисток“, Удружење књижевника Неготинске и Тимочке Крајине, превод поезије Војислава Карановића на пољски језик, 2025.
3. **Светислав Травица**, пријава аутора, превод са руског на српски језик, изабраних пјесама Ане Ахматове, *У свој гроб ја нећу лећи*, Пресинг, Младеновац 2025.
4. **Новица Петровић**, Издавач и предлагач „Трећи трг“, Београд, књиге превода поезије: Иве Андрића (Пјесме објављене за пишчева живота) и Борислава Радовића, (Fort-two Selected Poems) на енглески језик, двојезично, Београд, 2025.
5. **Мирјана Андрић**, пријава аутора, превод књиге изабраних пјесама Луис Браво *Брзо дрво*, с португалског језика, двојезично, издавач СКЦ, Крагујевац, 2025.

На састанку одржаном 2. 2. 2026. године жири је једногласно одлучио да овогодишња Међународна награда за превођење поезије „Коља Мићевић“ буде додијељена преводиоцу и пјеснику **Вери Хорват**, за вишедеценијску посвећеност превођењу поезије најеминентнијих руских, словенских, али и свјетских пјесника, што потврђују досадашње највише награде и признања за преводилачки рад додијељене јој у периоду од 2000. године до данас, како на домаћој, српској преводилачкој сцени, тако и на међународној.

Преводилачки опус Вере Хорват, започет у другој половини двадесетог вијека, импресиван је, прије свега у домену превода водећих савремених руских пјесника с краја двадесетог и почетка двадесет првог вијека. Из њеног преводилачког и пјесничког пера, често по први пут на српски језик, преведене су пјесничке књиге: Владимира Бурича, Александра Кушнера, Виктора Сосноре, Вјачеслава Купријанова, Александра Шорохова, Максима Замшева, Сергеја Гловјука, Елене Исајеве и других. Међу значајне преводилачке подухвате сматра се превод поезије руских пјесника уврштених у *Антологију руске поезије*, Александра Петрова, објављене у Заводу за уџбенике, Београд, 2012. (превод више од 3000 стихова различитих аутора).

За превод књиге пјесама *Повратак мору* Виктора Сосноре, једног од најистакнутијих савремених руских пјесника с краја двадесетог вијека, Вери Хорват је додијељено најзначајније преводилачко признање „Милош Ђурић“ Удружења књижевних преводилаца Србије, 2000. године. У име тадашњег угледног жирија, председник, проф. др Миодраг Сибиновић, цитирајући великог пјесника, записао је:

„...Унутрашње задатке, које решава сам уметник, може да оцени само он и још два-три професионалца. Због тога је прави читалац таленат, раван таленту писца, написао је песник Виктор Соснора. Испоставило се да је Вера Хорват управо један од таквих читалаца. На срећу српске културе, тај читалац је био и преводилац који је у стању да, осим читалачких, са импресивним успехом решава и преводилачке

проблеме – из чега је рођена српска Соснорина књига *Повратак мору* као једно од врхунских дела савремене српске преводне књижевности“.

Говрећи о преводима Вере Хорват руских народних бајки (*Руске народне биљине* и *Слово о походу Игором*), др Нина Викторовна Попова, књижевник и публициста, секретар Савеза Писаца Русије пише:

„...И још једну задивљујућу даровитост имају њени преводи – у њима се преплићу српски и древни руски фолклор, који су блиски, али ипак имају различите лингвистичке изворе... У том сливању они дају нову енергију, пластичност, звукопис, чак и тактилно, и постају јединствен епски, необично милосључан сликовит језик.

Од свих могућих преводачких опција Вера Хорват педантно бира оне најприхватљивије, најсродније оригиналу, које виртуозно усађује у ткиво целокупног наратива... Притом са очуваном истинитошћу, чистотом и лепотом свог примарног језичког принципа. Као да је зрно похрањено временом у земљу изникло у нови свет и греје се под сунцем другог времена.“

За свој преводачки рад Вера Хорват је добитник значајних преводачких награда и признања:

- Смедеревски Орфеј, (СПЈ, Смедерево, 1974) – за поезију;
- Милош Н. Ђурић (Удружење преводаца, Београд 2000, за превод поезије);
- Златна значка КПЗ Србије (2000);
- Светосавска повеља града Смедерева (2006);
- Кристално перо за изузетан допринос превођењу и популаризацији руске књижевности изван граница Русије (Твер 2013);
- Повеља за преводаштво и међународну сарадњу, Кућа поезије, Бања Лука (2017);
- Летеће сребрно перо Словенске академије књижевности и уметности, Бугарска (Варна 2018) – за поезију;
- Плакета и повеља „Симо Матавуљ“, УКС, Београд (2018);
- Сверуска књижевна награда за најбољи уметнички превод „Нит која повезује речи“ (Словес связующая нить), за превод на српски језик Слова о походу Игором Савеза писаца Русије и Књижевног Фонда Пут живота, Москва (2019);
- Азербејџанска државна награда и медаља „Имадедин Насими“;
- Преводачка награда „Златко Красни“, Међународни фестивал поезије Смедеревска песничка јесен (2021);
- Награда Ђеновски светионик, руско-италијанска награда за превођење за укупно поетско стваралаштво (2023);
- Златна диплома Златног витеза за превођење савремене руске поезије, Москва (2025);
- Признање Амбасадор културе, Европска фондација „Михај Еминеску“ и Међународна академија „Михај Еминеску“ (2025).

Језик књижевности има два лица: једно је језик на коме је дјело написано, а друго универзални језик којим дјело одише и истовјетно говори на ма који језик било преведено. У запажању тог универзалног језика књижевних дјела, незамјенљиву улогу имају преводиоци. Склони смо да подржимо мишљење да је превођење прозних дјела нешто лакше да бисмо истакли сложеност превођења поезије. Јер се само у једној пјесми могу наћи историјски контексти, архетипски знакови, слојеви који једва примјетно повезују прошлост, садашњост и будућност, а које сваки преводац мора да открије и да их на прави начин пренесе у други језик. Када се све то понови у низу пјесама које чине неку пјесничку цјелину или неки антологијски избор може се претпоставити колико је превођење поезије сложено и какво се све умијеће од преводиоца тражи.

Наравно да не постоји дјело за које ће свако без изузетка рећи да је савршено. То се посебно односи на преношење једног дјела с једног језика на други. Али, добро је да савршенство као циљ у преводаштву постоји и да постоје врхови који се том циљу приближавају. У нашој преводачкој умјетности можда се том циљу највише приближио пјесник и преводац Коља Мићевић, чије име ова награда носи.

Преводећи, чак правећи више варијанти *истог текста*, он је као виртуоз суверено пролазио кроз просторе поезије Дантеа, Валерија, Малармеа, Вијона, Гарсије Лорке, Едгара Алана Поа и неких других великих пјесника, и многим преводиоцима служио као примјер.

На том путу ка савршенству у преводилачком умијећу далеко је одмакла и преводитељка и пјесник Вера Хорват, чија је пјесничка и преводилачка биографија заиста импресивна. Због природе Међународне награде за превођење поезије „Коља Мићевић“ која се додјељује преводиоцу за изузетно или изузетна преводилачка остварења, са једног или више језика, баш као што је то чинио Коља Мићевић; не можемо да не поменемо и неке њене најскорије преводе, попут књиге поетске прозе Птица – То сам ја, румунског пјесника, романописца и есејисте, академика Јона Деаконескуа, посвећене Константину Бранкушију, (Арка, Смедерево 2025. г.), те *Преточене речи*, књиге изабраних пјесама пјесника са различитих меридијана у преводу Вере Хорват с више свјетских језика: New Press, Смедерево, 2026 (Избор поезије аутора из Бугарске, Грузије, Гане, Немачке, Италије, Јапана, Турске, САД, Ирана и Норвешке).

Због свега наведеног жири честита Вери Хорват на једногласно додијељеној Међународној награди за превођење поезије „Коља Мићевић“ и јединственом преводилачком напору који нас је на естетски увјерљив начин упознао са поезијом многих савремених руских, али и врхунских свјетских пјесника.

У Бањој Луци, 2. фебруара 2026. године

Годишња награда Удружења књижевника Републике Српске ЗА НАЈБОЉУ КЊИГУ У 2025. ГОДИНИ

Жири за Годишњу награду Удружења књижевника за најбољу књигу члана Удружења објављену у 2025. години, који је радио у саставу: проф. др Сања Мацура – критичар, проф. др Сања Савић Милосављевић – књижевник и критичар и др Златко Јурић – књижевник и критичар), на својој завршној сједници, након помног разматрања, једногласно је донио

ОДЛУКУ

да Годишња награда Удружења књижевника Републике Српске за 2025. годину буде равноправно подијељена између двије књиге – збирке пјесама Слободана Ристовића *ЗАВИЧАЈНА ВРАНА*, у издању Удружења књижевника Републике Српске, 2025. и романа Драгана Тепавчевића *ПЈЕВАЧ*, у издању ЈП „Завод за уџбенике и наставна средства“ Источно Ново Сарајево, 2025. Обје ове књиге су, свака у жанру којем припада, досегле изузетан умјетнички ниво.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА

ЗАВИЧАЈНА ВРАНА је двадесет четврта пјесничка збирка Слободана Ристовића. У њој се на најбољи могући начин сусрећу, укрштају и надограђују они елементи његове списатељске поетике који су до сада већ били препознати, и који га издвајају унутар српске пјесничке сцене. Слободан Ристовић је пјесник који пише гоњен унутрашњим магмом ријечи и мисли које траже свој пут ка свијету. Из тог пребогатог пјесничког језгра, као свици излијећу готово заборављене ријечи које одавно нико није плео у умјетничке пјесме, носећи у себи слику свијета који полако нестаје. Без калупљења у унапријед прописане сталне облике пјесме, строфе или стиха, шездесетак пјесама постало је удобно рухо мноштву лирских слика од којих је свака на размеђи између кукања и пјевања. Спремне су ове пјесме „за јуриш и погибију“, сливене као мед у саћу (*Квака се на мед осећа/ Долетеће пчеле/ Да гуји очи оћерпиче*), у њима заједно „Излазе сунце и леб“ док *Таквом руком ласте отварају јаје/ да тић изађе*, а „пупчане багламе“ у вратима шкрипе јер *Може се десити магла у небесима/ Па да душа залута*. Нове слике, до сада невиђене метонимије и метафоре, у којима се небеса купусају/ Обрасла у трн и купину, мајка истовремено моли Бога и *Тепу му/ Као да га је родила*, јер сви су јој већ отишли код њега, па *Шта ће јој рај пун јагањаца/ Ако иза тог котара нема никога*, док је маслина кћер Божја. Примјетна је учесталост варирања теме пупчаника/материце (*Гробови твојих очију/ Су материца свитања/ Умивена млеком зеница*) и мајке (*Боже/ И да те нема/ Мајка би ми/ Уместо тебе била*), земље (*Нама је земља јестива*) која роди, задоји и умива, гуја које су метафоре опустјелих кућних темеља. Из сваког стиха Ристовићеве збирке исијава човјекољубље, жамори праштање, роси зачуђеност пред једноставношћу живота чија тегобност кап росе слије у сузу која тече из очију у које се преточе бол и љепота ове поезије. И када замјера животу, људима, а наоко и Богу, овај пјесник узвикује *Пјевај/ Нека ти је грло ко бунар*, истовремено загладан у „црне сузе“ којима „плаче изнутра“ јер је *Дан изгубио наду/ Да ће осванути*. Његова слика женске љепоте као да се испилила из срца најбољег народног пјесника давних времена, а умивена је мирисним сапуном који се осјети тек када се пјесми приђе тик уз образ (*Виде ли је – До појаса шеница белица/ Од појаса ко кроз воћњак; Тим уснама/ Си наговарала памук/ Да процвета... Јутрос/ Преко њих/ Као преко виолинске жице/ Клизе перце голубице; Мало јој дана/ Па и у сан долази*). *Завичајна врана* је одсјај пјесникове дубоке и искрене љубави према језику, настала из топлог додира његових дланова с ријечима што му из сјећања и душе извиру као клице у набујалом узораном пољу које пучи под налетом клијања живота. *Да нас није/ Сунце би било сироче неба*, каже Слободан Ристовић, а овај Жири додаје да би, да овај пјесник не пјева, стабљика српске поезије била осиромашена за бујност коријена из којег се паперјају ријечи и мисли као дио нашег колективног сјећања.

У корицама романа *ПЈЕВАЧ* Драган Тепавчевић преплиће и сучељава теме одрастања, рата и егзила. Унутар њих, руше се и зидају приче о пријатељству, музици, љубави, породици, о губицима и болу, те (не)могућности бијега од самога себе и својих коријена. Роман је препун имаголошких мини-студија менталитета различитих народа, слика дијалеката једног истог менталитета, те изузетног психолошког профилисања ликова. Роман је исприповиједан исповједним тоном, готово потпуно у првом лицу

једине, уз повремено обраћање невидљивом слушаоцу у другом лицу једине. У њему пратимо живот Славољуба из Храснице код Сарајева, којег од најранијег дјетињства карактерише изузетан слух, уз који има и завидан глас, као и опсесивну жељу да буде пјевач, „али не обични, просјечни и локални, него неко за чије име и глас се зна и којег препознају на улици“ која траје од „бешике“. Славољуб свој живот приповиједа слушаоцу који је „новијар и нашироко признат писац“ (о слушаоцу не сазнајемо ништа друго нити се он оглашава) и зато му се и исповиједа, желећи да тако сачува причу о себи. У роману се укрштају два хронотопа, један који прати предратни период до 1992. године и рат до 1995. године у Сарајеву и његовој околини, и други који прати Славољубов послеријатни живот у Аустралији. Заокрет између та два хронотопа је и тачка најинтензивнијег прелома у лику-наратору. Временски одсјечци су испреметани, па читалац има утисак да се пред њим наизмјенично отварају врата кроз која улази у потпуно различите свјетове. Аустралијска врата уводе га у живот дошљака који носи у души ратне ожиљке и који док од нове државе прима социјалну помоћ, истовремено пјева на забавама својих земљака. Пут до добијања и задржавања тог „социјалног“ прихода води преко психијатра, Чарлса Кука који је веза с наративним екскурзијама током сесија у којима се преплиће оно што Славољуб говори с оним што заиста мисли. Тако читалачки из психијатријске ординације пролазимо кроз врата Славољубове прошлости, одрастања, раног губитка мајке, живота с оцем, школовање упознавања прво са Сабријом, а онда и са Азром. Како музички и пријатељски дует прераста у музички трио, тако и пријатељство два младића улази у искушења. Док дани попримају мирис рата који ће тек доћи, младост иште своје. Тепавчевић широким потезима показује зашто је добар писац. Слику лица и наличја Сарајева даје кроз визуру припрема и одржавања XIV Зимских олимпијских игара. Кроз причу о пријатељско-љубавном троуглу мијешане националне припадности, приказује и мушко-женске односе, и искушења за пријатељства, и утицај који промјене на друштвено-политичкој сцени имају на обичног човјека и његов живот. Тако макро план постаје само декор за микро план личног. Снага и квалитет Тепавчевићевог пера посебно се виде у сликама рата, у сценама у којима сусрети са бившим познаницима и пријатељима дословно значе живот или смрт. Шта се дешава када је заробљеников дојучерашњи пријатељ и несудбени кум сада официр непријатељске војске? Рат је тема у којој сјајан писац умије на језичком и стилском плану да покаже колико смо сви само „једна сламка међу вихорове“, а недовољно талентован писац поклекне под притиском пуког причања једне у низу ратних прича. Драгану Тепавчевићу вјерујемо док у даху читамо странице овога романа. Жудња за пјесмом и жеља за снимањем касете, нешто тако суштински мирнодопско, Славољуба може да кошта живота, јер му је највећи гријех то што је снимио једну страну касете и што те пјесме пушта СРНА, из муслиманске перспективе противничка медијска кућа. Остварење највеће жеље и коначно достигнути епитет „пјевач“ за њега отварају врата право у пакао. Годинама касније, на психологово питање: „Зашто онда пјевате ако вам је непријатно?“, Славољуб одговара: „Зато што волим и што морам. Пјесма је сав мој живот.“ Посебан слој овога романа припада слици егзила, избјеглиштва, одласка у прекоокеанску земљу која треба да прихвати невољнике и пружи им нови дом. Но, „домовина није исто што и отаџбина, а у Аустралији су и животиње отровне“. А људи, они су толико другачији од „наших“ да ту веома тешко може да буде разумијевања чак и када се енглески језик научи довољно добро да дође до проходног споразумијевања. Овај роман савременој српској књижевности не нуди само унутрашњу страну егзилства, било оно добровољно или принудно, него и свестрано имаголошко поређење Аустралијанаца и Срба који су у ову земљу доспјели као усељеници. Једна од цртица која то добро илуструје је мини-студија о начину опијања Аустралијанаца који се труде да се што прије обезбаве а „нас“ који пијемо лагано, уз ђеиф, музику, уживање у постепеном нарастању властитога пијанства које онда кулминира у спојницу с давним и никад непрежаљеним предратним временом, с мукама и јадом који су те људе отиснули преко океана, са свијешћу о томе да ће њиховој дјечи, названој српским именима (а Славољубова дјеца зову се Јован и Ивана) матерњи језик бити енглески, а српски који науче од мајки биће страни који изговарају с тешкоћом. У вагању између два зла, човјек никада није сигуран да ли је исправно изабрао и није ли зло које је избјегао ипак мало мање од онога на које је вољно пристао. Зато до самог краја овог романа нема одговора на питање: Да ли гријешити значи правити гријех или чинити грешке? На крају (или на почетку) Тепавчевићеве приче о причању стоји тешка спознаја за свакога од нас, да колико год се трудили да одемо од свог бола и успомена, ипак остајемо вјечити заробљеници сјећања. А та сјећања живе ако некоме могу да испричају своју причу и ако изникну из доброг писца који ће умјети да их књижевноумјетнички обликује и сачува.

Жири користи прилику да Удружењу књижевника честита на двије овако добре добитничке књиге и на заиста квалитетним насловима који су се нашли у ширем, а посебно у ужем избору овогодишњег конкурса.

У Бањој Луци и Палама, 5. мај 2026. године

КОЧИЋЕВА НАГРАДА ЗА 2026. ГОДИНУ

На овогодишњи Конкурс за Кочићеву награду која се, према Правилнику, додјељује за *дјела из области српског језика и књижевности угледном књижевнику, за цјелокупно књижевно дјело писано на српском језику (приповијетка, драма, роман, поезија, есејистика и преводилаштво), а које одликује кочићевски слободарски дух, чистота и пуноћа српског језика, као и високоететске умјетничке вриједности*, пристигло је четрнаест пријава за деветоро књижевника.

Жири у саставу: проф. др Жељка Панџић, председница жирија и чланови, књижевници Душко М. Петровић и Жељка Аврић, једногласно је и са задовољством одлучио да добитник Кочићеве награде у 2026. години буде књижевник

ПРЕДРАГ БЈЕЛОШЕВИЋ

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА

Предраг Бјелошевић, песник, приповедач, преводилац и драмски писац је рођен 1953. у Бањој Луци. Студирао је економију, књижевност и режију, а магистрирао режију на Националној академији за филмску и театарску уметност „Крсто Сарафов“ у Софији, 1999. године. Од 1993. до 2018. године је обављао дужност директора и уметничког директора Дјечијег позоришта Републике Српске у Бањој Луци. Објавио је тридесет књига различитог жанра: књиге поезије за одрасле *Горка слад, Лице са затиља, Решетка и сан, Из међупростора, Говор, тишина, У страху од свјетлости, Сјенка и свод, Кардиограм бјекства, Снивачима из несна, Заједно са зидовима*; књигу кратких прича *Приче из Брклбрлка* и књигу прича *У шетњи без главе*; четири књиге песама за децу и четири књиге о позоришној уметности, те књиге изабраних песама *Водена кошуља, Нада, Путоказ и Други начин*. Поезија Предрага Бјелошевића је проучавана на универзитетима славистике у Хамбургу и Грацу и преводљена на више страних језика. У Напуљу и Риму су му објављене две књиге изабраних песама на италијанском језику; у Паризу, песничка књига *Le RŽ* на француском језику а у Скопљу, књига *Под круната на гнилото дрво* на македонском језику. Издавачка кућа OmniScriptum са седиштем у Кишиневу и Лондону, објавила је Бјелошевићу књигу изабраних песама на енглеском језику, док му је у Сенти ове године изашла књига поезије на мађарском и српском, у преводу Илеша Фехера. За луткарско позориште написао је и режирао више сценарија и драматизација и три драме за одрасле. Састављач је антологије *Савремена поезија њесника Републике Српске* објављене на пољском језику у Лондону. Од 2016. године је председник Удружења књижевника Републике Српске. Оснивач је Међународних књижевних сусрета у Бањој Луци, главни и одговорни уредник издавачке делатности Удружења књижевника Републике Српске и часописа за књижевност, умјетност и културу „Нова стварност“. Редовни је члан Академије словенске уметности и књижевности у Варни, те интернационалних песничких академија „Михај Еминеску“ у Крајови и „Леополд Седар Сенгор“ у Милану.

За међународну промоцију културе и умјетности Републике Српске у свету, Предраг Бјелошевић је одликован Орденом Његоша II реда. Добитник је Златне значке Културно-просветне заједнице Републике Србије и престижних међународних књижевних награда Златно Летеће перо у Бугарској и Светске награде за поезију Михај Еминеску у Румунији. Између осталих, добитник је књижевних награда Требињске вечери поезије, Печат вароши сремско-карловачке, Годишње награде Удружења књижевника Републике Српске, Шушњар, Ђуро Дамјановић и Орфеј са Дунава, те значајних признања за књижевност за децу Везени мост, Принц дјечијег царства и Награде Плакета благодарница за дечију књижевност у Источној Сарајеву.

Својом првом књигом песама *Горка слад* која је најавила један узбудљив, бескомпромисан, визионарски и језички разбокорен песнички глас, Предраг Бјелошевић је поставио основе поетици грађеној на контрасту, згуснутом поетском изразу, директном обраћању читаоцу, разнородном тематско-мотивском избору, новим графичким решењима, елиптичној структури, изврским поентирањима, провокативном, често ироничном тону, стилским фигурама понављања, метафоре, градације и хиперболе и доследној употреби оксиморона (*горка слад, говор тишине, сита глад, замрачена свјетлост, врисак*

сјене). У средишту његовог интересовања је човеков унутрашњи свет, његово трагање за сопством и друштвена ангажованост, али и човечанство, однос вечности и пролазности. Младалачки бунт, блискост са европском постмодерном поезијом, буран уметнички темперамент, велика читалачка и образовна страст, склоност ка истраживању и иновацији, висок вредносни критеријум, лична и уметничка храброст, суверено владање матерњим, српским језиком, утицали су да Бјелошевић седамдесетих година прошлог века буде примећен као изузетан песнички таленат, који ће следећом књигом *Лице са затиљка* певати из пуног грла, осмехнут, гледајући право, једнако стихом, јавком, тезом, псовком, сочно и пркосно, математички прецизно и философски разложно, са беседничком убедљивошћу и емотивном манипулативношћу. Реч је на почетку Бјелошевићевог песничтва, али и његово целокупно песничко трајање, дуго преко пола века. Његова реч *празнује, звони, сече, окрнави, љушти се и прска, надире, вршишти, подсмева и церека, закључује*. Реч је одшкринут прозор и његова лупа, војска, терет, *чиста, богиња, прамајка – звјерка, величина, смисао / Стоји ријеч на Олимпу / проматра / како творци / кроз њена слова / сопствени смисао одређују* /. Своју песничку реч Предраг Бјелошевић је са посебном пажњом и поштовањем даривао песничким пријатељима и узорима: Кољи Мићевићу, Ранку Рисијевићу, Стевану Тонтићу, Душку Трифуновићу, Драгану Колунџији, Васку Попи, Лази Костићу, родној Бањој Луци, али и свом српском народу, нарочито у тренуцима искушења и несрећа, као егзодус крајишких Срба 1995. године опеван у песми „Звијезда Гомионице“. У том смислу, посебно треба истаћи песму „Петар Кочић свијест о кући“, поетску причу о кући која живи у човеку, у ствараоцу. Та кућа је земља, родна грудa, завичај, јер је сам Петар Кочић земљу доживљавао као своју кућу.

О посебности Бјелошевићевог песничког језика и о његовој стваралачкој луцидности говори и циклус песама о словима „Увод у словарь“, којим Бјелошевић потврђује да је песник изван стереотипа, специфичног поетско-сазнајног пута ка апсолутној поезији изнад свихзадатости, форми, правила, одредивости, песник-трагач за новим просевима, озарјима и сумрачјима у свом стваралачком бићу, како је то изврсно сажео у лирској минијатури „Прича“:

*/ ријеком плови јабука / од извора према ушћу / и мијења боју и мирис /
/ обалом / прати је човјек / истим очима /*

Бјелошевићеве песничке слике су непатворене и пуне живота. Не заобилази свакодневље, чак ни тривије. Не моралише, не улепшава, не патетише. Обраћа се непосредно, искрен је, понекад подсмешљив, чак и суров. Поетски израз му је сведен, понегде шкрт, каткад распричан, стихијски, у салвама. Иронија се често продубљује у сарказам, апсурд у нонсенс. Песме, „У јату комараца препознао сам брата“, „Патриотска пјесма“, „Последњи сусрет с мајком“ писане у наративу и драмске структуре, настале су и објављене у јеку свеопштег (војно-политичког, територијалног, демографског, економског, идеолошког) распада до тад заједничке државе, у време свеопште харанге и притисака на право *малог* народа да живи у својој држави. Њима се Бјелошевић потврдио као ангажовани песник одређеног друштвеног и историјског тренутка, али и као патриотски песник, јер је искрено, храбро и критички, писао у време када се због храбрости лако губила глава, у околностима колективног осећања потиштености и одбачености након распада деценијских илузија, изолације, усамљеништва и стешњености између Истока и Запада, као у „Патриотској песми“ */ Њени синови су настали / од муње и грома / српа и чекића / од сна / настали су њени вјечни синови / што раздрагано шире руке / у сусрет пријатељству / час према Истоку час према Западу /*.

Предраг Бјелошевић је песник бритке мисли, раскошног језика. Његов је израз језгровит, стихови вишезначни. Он има своје књижевне узор, поштује традиционалне вредности и неуморно ствара своје. За њега, поезија је мисаона и естетска категорија */ Поезија не поучава о смислу и љепоти / поезија је сами смисао и љепота*. У њеном средишту су реч, говор, поезија, време, Бог и човек, пролазност и вечност, стварање и разградња, космичко и унутрашње, светло и мрак. Ово је поезија која почива на супротностима и спаја неспојиво. Она има свог главног јунака. Она је и суптилна и својеглава; *говори тишином и пјева уз вјетар*. Она се обраћа читаоцу и у сталном је контакту са њим.

Бјелошевић је склон језичким обртима, свестан његове стваралачке моћи, по чему је један од најмаштовитијих и најнадахнутијих савремених песника */ свака нова ријеч јест тајна и познанство /*. Он је умно и језички разигран песник, који гради ингениозне, често и парадоксалне синтагме и поетске слике. Његови стихови су растерећени сувишног, често и интерпункције. Једнако барата слободним, као и везаним стихом, сонетом, дистихом, лирском прозом. Повремено недоследна рима је очигледна намера да форму потчини песми а не песму форми. У песнички језик уводи сленг и улични говор али

и поетске кованице као небоглед, стослов, невидјело, занебесана, записак, тишак, раснутак (ауторски неологизам). Поезију и чин писања доживљава као израз надахнућа, креативан, творачки чин, али и катарзу и задовољство.

Бјелошевићево стваралачко исходиште је историјска и књижевна традиција. Књигу изабраних песама двадесет и првог века *Други начин* отвара песмом „Гласовима из вјечности“ која обухвата свевреме – митско, архаично, будуће, ванвреме / *Гдје сте гласови браће предака сљедбеника / Гласови митских јунака царева првака / Гласови духовника светаца грешника / Гдје гласови су нестали хероја мученика*/. Поред тог наслеђеног, колективног пута, он отвара и индивидуални, као надградњу своје стваралачке оријентације засноване на контрасту као примарној одредници, јер само у јединству супротности песник види целовитост и склад. Он сучељава милостивог Бога и неумољиво време, сједињујући христолике симболе хлеба, рибе и светлости; супротставља и спаја савремено и архаично, авангардно и традиционално, лично и опште, друштвено-историјске перспективе и цивилизацијске тековине, локално и глобално. Насупрот метафизичком свету стоји опипљива реалност, интуитивност спрема рационалне освешћености, есенцијално и егзистенцијално, верујуће насупрот лаичкој равнодушности, а нарочито, *кочићевска* потврда културног и националног идентитета кроз веру, језик и писмо, насупрот бесмислу и трагизму самопорицања. Такође истиче стоицизам као духовно и животно опредељење, те уздизање ка Богочовеку супротставља људском паду, као у песмама „Падање, уздизање“ и „Човјеку који нас окупља“. Сатирични поетски манифест „Право на говор“, у *кочићевском* пркосном духу прозива историјски естаблишмент, креаторе новог светског поретка, нову аристократију и лажне богове, раскринкава кукавичлук и неморал, и позива Човека на индивидуални чин личне храбрости, истичући његово право на свој језик, став и живот.

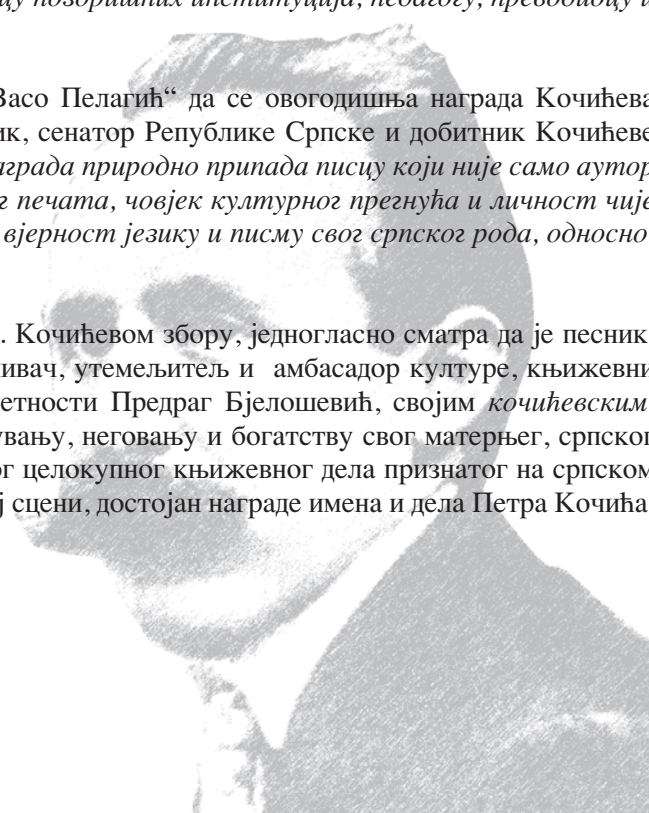
Предраг Бјелошевић је један од најзначајнијих савремених српских песника, аутор песама антологијске вредности и творац аутентичне поетике, вредноване у међународним оквирима. Промисљање је њено *свијетло оружје*, исходиште у матерњем, српском језику а Песник, вођен надахнућем, позван да је умом оживотвори у непоновљив песнички глас.

У Образложењу Народне и универзитетске библиотеке као предлагача Предрага Бјелошевића за Кочићеву награду, директорица Љиља Петровић Зечић наводи: *Додјела Кочићеве награде Предрагу Бјелошевићу је признање једном истакнутом писцу, али и признање једном цјеловитом културном подвигу. То је награда пејснику самосвојног гласа, аутору богате и вриједне библиографије, добитнику значајних домаћих и међународних награда, творцу позоришних институција, педагогу, преводиоцу и културном посленику.*

Образлажући предлог Књижевне заједнице „Васо Пелагић“ да се овогодишња награда Кочићева награда додели Предрагу Бјелошевићу, књижевник, сенатор Републике Српске и добитник Кочићеве награде Ранко Прерадовић је истакао: *Кочићева награда природно припада писцу који није само аутор добрих књига, него и стваралац снажног духовног печата, човјек културног прегнућа и личност чије дјело обједињује умјетност, јавну одговорност и вјерност језику и писму свог српског рода, односно, књижевни, културни и друштвени ангажман.*

Стога, жири за доделу Кочићеве награде на 61. Кочићевом збору, једногласно сматра да је песник, приповедач, преводилац и драмски стваралац, оснивач, утемељитељ и амбасадор културе, књижевни и позоришни посленик, истински посвећеник уметности Предраг Бјелошевић, својим *кочићевским*, слободарским духом, књижевним доприносом очувању, неговању и богатству свог матерњег, српског језика, те изузетним уметничким вредностима свог целокупног књижевног дела признатог на српском културном простору и на међународној књижевној сцени, достојан награде имена и дела Петра Кочића.

У Бањој Луци, 14. августа 2026. године

НАГРАДА „ЂУРО ДАМЈАНОВИЋ“

Жири за награду „Ђуро Дамјановић“, коју додјељује Удружење књижевника Републике Српске – Подружница Бањалука, а у саставу проф. др Душко Певуља и књижевници Михајло Орловић и Аћим Тодоровић, донио је одлуку да је добитник награде „Ђуро Дамјановић“ за 2025. годину писац

ВИД ВИЦКО ВУКЕЛИЋ за књигу *ЗМИЈАНА*

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЖИРИЈА

Књижевној јавности познатији као пјесник, овај стваралац се посљедњим прозним књигама враћа завичајној тематици, родном поднебљу, младалачким доживљајима, упечатљивим ликовима и посебно шарму и штимунгу завичајног језика.

Тај зов завичајности код овог рођеног пјесника није случајан. То потврђује и његова књига *Змијана*, са тематиком из народног живота. Аутора привлачи завичајни језик, чију љепоту, звучност и изражајност добро познаје, а онда и обичаји и нарави људи оног потпланинског змијањског ареала, како га је крстио његов највећи пјесник Петар Кочић. Необична по имену, *Змијана* је и особеног карактера, јаке крви на своју предакињу Мргуду, а по души мекена, како каже Вукелић, податна у сваком смислу.

Аутор је обликовао прилично сложен карактер, а читалачка представа о главној јунакињи креће се од сеоских прича о њој, њеног оспоравања тих нагађања и једне приповједачке дистанцираности између те двије представе о *Змијани*. И баш кад читалац, пред крај приповијести помисли на истоветност са Кочићевом *Мргудом* или *Љепотом порока*, сјајним филмом Живка Николића, да поменемо само ова два вида умјетничког опсервирања нашег патријархалног свијета, Вид Вицко Вукелић нас (скоро) изненади срећним крајем, мирењем супротности и повратком у уобичајени ритам и ред сеоског живота.

Овом књигом Вид Вицко Вукелић се најдиректније: језиком и стилем, тематиком, посебно завичајном „мирисом“, најдиректније наслања на приповједачки свијет Ђуре Дамјановића. Вукелић не копира Ђуру Дамјановића, не пада у ту замку и не покушава оно што и није могућно. Већ на том трагу, транспонована живих људи у литерарни свијет, на свој начин наставља оно што су тако увјерљиво радили његови велики претходници, земљаци Петар Кочић и Ђуро Дамјановић.

У Бањој Луци, 15. септембра 2026. године

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

In Memoriam

Предраг Бјелошевић

ПЈЕСНИКУ РАДОСТИ И У ТУЖНО ВРИЈЕМЕ

Мирко Вуковић

ОНАЈ КОЈИ ЈЕ У ОЧИМА ЗЕЦА ВИДИО СВЕ

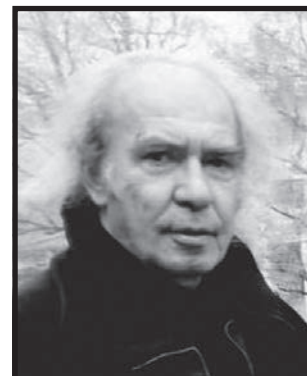
Живко Вујић

БИЛО ЈЕДНОМ ЈЕДНО ПУЦАРОВО ВРИЈЕМЕ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

БОРО КАПЕТАНОВИЋ (1953-2026)

ПЈЕСНИКУ РАДОСТИ И У ТУЖНО ВРИЈЕМЕ

(Изговорено на комеморативном скупу у Вијећници Банског двора у Бањој Луци, 12. 9. 2026. године)

Од јучерашње вијести туга је завладала у срцима свих који су познавали Бору Капетановића, једног од најсамосвојнијих, најплоднијих и најпрепознатљивијих савремених српских пјесника, прозаиста и писаца за дјецу, који је преминуо за радним столом, наднесен над „вечерњом“ књигом, уз кафу, или одвећ у своме сну, како доликује пјесницима, 11. августа 2026. у 73. години живота. Постоје одласци послјије којих остане празно мјесто. А постоје и одласци послјије којих тек схватимо колико је један човјек својим присуством испуњавао наш живот, наше сусрете, кафанске столове и књижевне вечери, наше расправе и ћутања, наше градове и наше успомене.

Такав је за мене одлазак Боре Капетановића. Данас ми није лако да о Бори говорим само као о пјеснику, нити да његов живот претварам у низ библиографских података, књига и награда. Друговали смо више од пола вијека. Упознали смо се још као млади писци, седамдесетих година у времену Књижевне омладине Југославије, када смо вјеровали, можда више него што данас млади људи могу вјеровати, да поезија заиста може промијенити човјека, а можда понешто и у свијету. Од тада су се наши путеви укрштали на бројним књижевним сусретима, фестивалима, у градовима и малим мјестима, у временима мирним и временима у којима је и сама људска ријеч морала да се брани. И зато данас не говорим само о пјеснику чија је библиографија велика. Говорим о човјеку чији је живот био велика, често сурова, пјесма.

Рођен у Горњем Соколову, 16. септембра 1953. у засеоку Капетановићи, Боро са оцем Стеваном, мајком Радојком и братом Душком, већ 1954. године стигао је у Сански Мост. Али неке завичаје не одређује мјесто рођења. Одређује их оно мјесто које човјеку уђе у крв, у језик, у сан и у несаницу. За Бору је то био Сански Мост. И Сана. Ја нисам из Санског Моста и нећу данас присвајати његов непосредни завичај као свој. Али Боро и ја припадамо ширем крајишком завичајном и духовном кругу, простору у којем су се наше пјесничке и људске судбине деценијама додиривале. Зато његову тугу за Саном могу да разумијем, не као човјек који је изгубио исти град, него као пјесник који зна шта значи када човјеку отму простор његовог памћења. А Боро је свој изгубљени простор носио са собом. Носио га је у Бањој Луци, у кафани, на књижевним вечерима, у разговорима са пријатељима. Носио га је и онда када је изгледало да се смије. Јер иза тог његовог боемског осмијеха често је стајала једна ријека. И један град. И један октобар. И један губитак који никада није престао. Зато су можда најпознатији његови стихови и могли настати само из такве ране:

„Цвили душа, пуца срце
ДАЛЕКО ЈЕ САНА РИВЕР!“

У та два стиха готово да је сабијена читава психологија изгнанства. Сана ту више није само ријека. Она је кућа. Она је улица. Она је дјетињство. Она је младост. Она је све оно што човјек може изгубити, а да ипак до краја живота не престане да му припада. Чак је и та ријеч *ривер*, страна ријеч прилијепљена уз најдомаћије име, Сану, болно свједочанство избјеглиштва. Као да је са човјеком из завичаја прогнан

и његов језик. Као да се и ријеч нашла у туђини. То је Боро. Умио је једноставним стихом да каже оно за шта је неком другом потребна читава књига. Али Боро није пјевао само своју личну рану. У његовој поезији постоји и она много старија, колективна крајишка рана. Шушњар. Јасеновац. Градина. Дракулић, 1941. Мјеста на којима земља више није само земља, него гроб, памћење и опомена. Годинама смо се сусретали на пјесничким сабрањима везаним за Шушњар и Сану. Тамо поезија није била украс свечаности. Тамо је пјесничка ријеч имала нешто од молитве и нечег много старијег од нас, обавезе да мртви не буду други пут убијени заборавом.

Боро је записао у пјесми „Шушњар“:

„Ко сански Срби на Илиндан
Тако страдају Богови.“

То више није само опис историјског страдања. У том стиху локална трагедија прелази у мит. Сански Срби нису ту само жртве једног историјског злочина; њихово страдање уздигнуто је до космичке несреће. Кад страда недужан човјек, као да је повријеђен и сам поредак свијета. А Боро није писао са безбједне удаљености. Ни од живота. Ни од историје. Ни од рата. Када је дошао рат деведесетих, Боро није остао изван онога што је задесило његов народ. Нашао се у Војсци Републике Српске, на линијама на којима се више није расправљало о метафорама него о животу и смрти. Сјећам се тих година. У једној мојој пјесми из 1993. године јавља се и Борино име. Није то било случајно. У времену у којем се свакога дана могло нестати, помињање нечијег имена у пјесми било је можда један од начина да му кажемо: видим те, знам гдје си, ниси сам. Сјећам се и 1994. године, када смо настојали да Бори обезбиједимо мало одсуства са фронта. Данас ми тај детаљ изгледа готово нестваран. Пјесник тражи неколико дана одмора између двије ратне линије. Неколико дана живота. Неколико дана да поново буде само човјек. Можда да напише стих. Можда да сједне са пријатељима. Можда само да преспава ноћ у којој неће ослушквати одакле долази граната. А онда је дошла 1995. година. Пад Санског Моста. Егзодус. Одлазак. Боро је стигао у Бању Луку. Бања Лука му је дала нови дом. Али му није могла вратити Сану. Ниједан нови дом не може човјеку у потпуности надокнадити онај из којег је истјеран. И зато се Боро читавог живота враћао. Не возом. Не аутобусом. Не путем. Враћао се пјесмом. То је једина врста повратка коју прогнаном човјеку нико не може забранити.

Али било би неправедно Бору памтити само као пјесника рата, страдања и изгнанства. Он је био и пјесник љубави. Боем. Човјек улице и кафане у којој најчешће није пио. Пјесник малих људских слабости. Писац који је умио да се подсмјехне и свијету и себи. Код њега су велике историјске теме могле стајати поред женског погледа, јутарње кафе, цигарете, самоће, обичног човјека са градског тротоара. У пјесми „Мала“ довољно му је било да каже:

„Не дај се, мала.
претоварили су те“

Довољне су и прве три ријечи. Да схватимо да иза је цијела једна животна филозофија. *Не дај се.* Ни кад те живот претовари. Ни кад ти узме више него што човјек мисли да може поднијети. Ни кад изгубиш град. Ни кад изгубиш кућу. Ни кад изгубиш младост. Ни кад останеш сам. Можда је Боро ту реченицу упућивао другоме, али данас ми се чини да ју је читавог живота говорио и самом себи. И није се дао.

За нешто више од пола вијека књижевног стварања објавио је више од четрдесет књига различитих жанрова: поезије, прозе и књижевности за дјецу, остављајући иза себе опус чији се значај не може мјерити само бројем наслова. Добитник је десетина значајних књижевних награда и признања, али је, што је за писца важније од сваке награде, успио да створи препознатљив пјеснички глас који се није могао замијенити ни са једним другим.

Посебно желим данас да кажем и оно што ми у Удружењу књижевника Републике Српске добро знамо. Боро Капетановић био је један од водећих чланова Удружења књижевника Републике Српске. Није за њега Удружење било само име на чланској карти нити мјесто повременог окупљања. Припадао му је истински, осјећао га као своју књижевну кућу и бринуо о његовој будућности. У времену у којем и међу писцима понекад лакше настају подјеле него мостови, Боро се залагао за веће јединство, међусобно уважавање и толеранцију међу свим члановима Удружења, без обзира на разлике у њиховим умјетничким поетикама, личним ставовима или политичким опредјељењима.

Знао је да писац има право на своју поетику, своје мишљење и своје увјерење, али је исто тако знао да ниједна разлика не смије бити разлог да престанемо бити људи једни према другима. То је нарочито важно рећи данас. Јер човјека не памтимо само по ономе што је написао него и по ономе за шта се међу људима залагао.

Боро је умио бити оштар, полемичан и тврдоглав. То му нико ко га је добро познавао не би одузимао. Али иза те оштрине постојала је потреба да писци остану заједно, да Удружење буде изнад личних размирица и да се књижевност не претвара у продужетак политичких или приватних сукоба. Та његова жеља за заједништвом данас остаје и као обавеза нама који остајемо.

Прошле године добио је награду за животно дјело „Скендер Куленовић – Књижевни вијенац Козаре“. А онда је судбина, са оном својом страшном склоношћу према симболици, учинила нешто што бисмо, да смо то прочитали у роману, можда сматрали сувише литерарним: на дан када је Боро отишао, стигла је и вијест из Прокупља да му је једногласно додијељена Јубиларна награда поводом 60 година Драинчевих књижевних сусрета, за цјелокупно пјесничко дјело и допринос савременој српској поезији. Као да је једна награда стигла на врата са којих је пјесник управо кренуо. Као да су се живот и књижевност још једном укрстили. Закаснила је да му је ставимо у руку. Али није закаснила да посвједочи ко је био.

Боро је у јединственој поеми у савременом српском родољубивом пјесништву, „Јасеновац“ објављеној први пут 2007; писао о злочину, смрти, усташком геноциду над српским народом његове Крајине:

„У Градини и птица се стиди/ да запева кад Градину види“.

Ова поема, ако није, требало би да буде обавезна лектира у основним школама Републике Српске, баш као што је у његовој изведби поема присутна у јавним програмима посвећеним Јасеновцу и Доњој Градини.

Пјесниково право опирање смрти није у стиху, пјесми, него сталном писању. Јер пјесник, док год има читаоца, није сасвим отишао. Кад год неко изговори: Сана, вратиће нам се Боро. Док год се на Шушњару окупљају људи да памте биће тамо и његов стих. Док год неки прогнани човјек отвори „Далеко је Сана ривер“ и у њој препозна властити изгубљени град Боро ће живјети. Док год некој уморној души затребају ријечи „Не дај се“ Боро ће бити ту. И зато данас, драги Боро, нећу рећи да си се вратио у Сански Мост. Нећу ни да те поетски селим тамо гдје ти живот није дозволио да се вратиш.

Рећи ћу нешто у шта више вјерујем: Сански Мост се годинама враћао теби. У свакој твојој пјесми. У сваком помињању Сане. У сваком сјећању. У сваком твом болном осмијеху. И сада, када одлазиш, носиш га са собом онако како га само пјесник може понијети без граница, без карата, без дозволе било чије власти.

Познавао сам те више од пола вијека. И зато ми је данас тешко да кажем: збогом. Лакше ми је да кажем: Хвала ти, Боро. За године. За сусрете. За стихове. За Сана ривер. За Шушњар. За твоје боемство. За твоју тврдоглавост. За твоју рањивост коју си често скривао иза шале. За све оне људе са маргине којима си у пјесми дао право на достојанство. Хвала ти и за све оно што си учинио за наше Удружење књижевника Републике Српске, за вјеру да писци могу и морају остати заједно и онда када различито мисле, различито пишу и различито виде свијет. И хвала ти што си остао свој онда када је било много лакше постати неко други.

Одлази човјек. Остају књиге. Одлази пријатељ. Остаје памћење. Престаје један глас. Али ријека наставља да тече. И негдје, изван свих наших граница и подјела, Сана више није далеко.

Почивај у миру, драги брате Боро. И нека ти је лака ова крајишка земља коју си толико волио.

Предраг Бјелошевић

ОНАЈ КОЈИ ЈЕ У ОЧИМА ЗЕЦА ВИДИО СВЕ

(Слово на комеморацији поводом изненадне смрти Боре Капетановића, Бански двор, Бања Лука)

Драги, ожалошћени Дуле, брате Борин и брате наш, драге ожалошћене књижевне колеге, драги ожалошћени људи, драга ожалошћена честита српска чељади,

Четири пута, ево, понових исту ријеч – ОЖАЛОШЋЕНИ, а могао бих је до у бескрај мултипликовати, правећи један подужи тужни каталог: драги ожалошћени ратни другови, драги ожалошћени новинари, драги ожалошћени конобари, драги ожалошћени кондуктери, драги ожалошћени издавачи, драги ожалошћени свештеници, драги ожалошћени возачи приградског превоза, драги ожалошћени прогнаници са својих огњишта, драги ожалошћени учитељи и професори, драги ожалошћени грађевински радници, и тако даље, и тако даље и тако даље, јер – умро је НАШ Боро Капетановић!

У срећнија времена, у Срба је постојала награда „Венац омиљеног народног песника“ коју су понијели Сима Сарајлија, Јова Змај, Шантић... Да су, кажем, ово срећнија времена, НАШ Боро би тај вијенац одавно носио на својој тршавој глави.

Али, драга ожалошћена Србадијо: „Исто је певати и умирати!“ Научио нас је Бранко Миљковић. Научио нас је, на болан начин, и НАШ Боро Капетановић.

Сви знате да се, из дубоко личних разлога, Боро посљедњих година повукао у своју књигу и за собом затворио тешке капке њених корица на којима је остао извјешен натпис *Осама у Мађиру*. Сопствена књига му је постала кућа, а кућа гробница. Баш као што је у тој књизи пјевао: *куће наше/ не знамо више/ јесу ли куће/ или гробнице// из њих излазимо/ једино кад нас износе!* Из те куће, из те књиге, из те гробнице, излазио је само да удахне свјежи ваздух поезије (на књижевне, дакле, наступе).

Посљедњи пут, прије тачно десет дана, када смо, заједно, говорили на „Шушњару“, у част и у помен пет хиљада и петсто његових покланих земљака, у своме непоновљивом стилу, и по већ напамет наученој традицији ових књижевних сусрета, као шлаг на торту те „књижевне светковине“ изашао је на крају, раширио и високо подигао руке и из петних жила загрмио на Светога Илију! Над његовом главом, кунем вам се, својим сам очима гледао, „распрскавале су се звезде“, ватромет – баш као у Миљковићевој пјесми:

„Певајте, дивни старци, док над главом
Распрскавају се звезде као метафоре!
Што је високо ишчезне, што је ниско иструли.
Птицо, довешћу те до речи. Ал врати
Позајмљени пламен. Пепео не хули.
У туђем смо срцу своје срце чули.
Исто је певати и умирати“!

Јесте, драга браћо и сестре, Боро је знао да високо ишчезне и да ниско струли, па је живио скромни (не у материјалном смислу – кога брига за материјално и ко ће нас кад умремо питати за материјално – него у дубоко етичком смислу!) живот, живот каквим живе сви велики људи.

Јесте, и птицу је „довео до речи“, рибе је, бре, научио да пјевају – баш као у оној његовој пјесми: *одавно/ сигурно/ а откад/ не знам/ голубове нисам чуо/ како гучу// ту/где живим/ или више не гучу/ или кад гучу/ гучу у себи// као у води/ рибе/ кад певају!* Голубови су, дакле, прогукали његовим ријечима – рибе у води су пропјевале на његову пјесму!

Да, јесте, штедро је враћао позајмљени му пламен, онај који му је – још штедрије! – позајмио Господ како би га гријао у овом хладном животу. Зато је могао да испјева онај сузолики, као суза чист бисерчић од пјесме у чијих је пет на стихове разломљених ријечи стало све што би ваљало човјек да зна:

„озеблог
упамти
најбрже
греје
суза!“

Јесте, велим, враћао је Боро тај позајмљени му пламен и никад, НИКАД (!) није похулио на пепео, него је пјевао: *чему се радовати/ а требао би човек/ свему се радовати...свему/ чему се и Господ радовао*, да би након тога, самилосно и топло снисходљиво према несрећном човјеку истога упризорио у подобију недозрелог парадајза на мразу: *али/ натруни човека нешто/ нагрди/ па је увек некако напола// пола румен/ пола зелен// као парадајз// недозрео/ на мразу!*

И јесте – сад се ви мени закуните да сте сви ви у његовом срцу „своје срце чули“! Зато и јесте НАШ; зато и јесте народни пјесник, у пуном смислу те ријечи. Откако је прогнан из Санскога Моста, из Подлуга, са кућнога броја 18, са породицом је живио у девастираној кућици хрватског избјеглице, свог сабрата по удесу животне, одраза свога у негативу, и пјевао: *не знаш ти/ како је кућу кућити/ а куће не имати//као да с нулом множиш/ па шта год помножиш/ једнако је нула//а можда и знаш// можда си и ти сањао/ да је имаш// макар била од дудовог хлада!* – и, у оне двије потресне строфице од по три ретка, милостиво загладан у очи црва у јабуци коју је устима принио: *и ти си/ нашао/ да се скућиш// бели црве/ у трешњи/ црвеној!*

Најмање, држим, што је ово друштво, што су Срби дужни да учине човјеку који је тако живио и пјевао, јесте да његово име и презиме стоји исписано изнад кућних бројева у једној озбиљној и дугој улици са пуно кућа, у Бањој Луци. Јер – Боро се одавно уселио под наше кровове и ту тихо живује са нама.

Напокон – јесте, исто је у Боре „певати и умирати“. Умро је, кажем, у својој књизи *Осама у Мађиру*, у коју се био затворио. Само је одлучио да више неће отворити њене корице и да неће више излазити да удахне свјежи ваздух поезије. Само је престао да дише.

Баш као у за њега амблематичној пјесми „Деда“: *заспо деда ко печурка...* Боро је људима који су му нешто значили и које је волио знао да посвети пјесму. И мени је посветио једну, и то баш пјесму која се зове „Песма“ и која каже: *јагода// као јагода/ песма би требало да буде// мала/ и слатка/ као јагода// а књига песама/ као лончић јагода.*

Након те пјесме, мени поезија мирише на дивље јагоде и има укус јагоде.

Сад, молим вас, на тренутак склопите очи и замислите иза Бориних склопљених очију ту слику: у неком најскровитијем кутку неке далеке, нетакнуте шуме – уснула печурка и над њом узрела јагода. Покушајте та осјетите мирис те јагоде...

Наизглед, рекло би се, тиха смрт... Лијепа смрт! Али – над нашим главама су почеле да се „распрскавају звезде“! У свим медијима, штампаним и писаним, на бројним порталима свих врста и усмјерења, експлодирала је, ланчаним експлозијама, вијест: УМРО ЈЕ БОРО КАПЕТАНОВИЋ! Удружења бораца, грађана, избјеглих лица, појединачне приватне персоне на својим су приватним профилима обзнанили да је умро пјесник...У овој нашој малој земљи сва су звона о томе звонила 11. августа! И нико није питао „за ким звона звоне“, сви, једноставно, знају ко је био „осамљеник из Мађира“. „Исто је“, браћо, „певати и умирати“! Као што је на Светога Илију посљедњи пут изашао из тишине своје склопљене књиге, из тишине свога дома, из мука своје гробнице, и жив загрмио посљедњи пут на свом Шушњару, Боро мртав грми о својој смрти!

Јер Боро није знао, и не зна ни сад, другачије до – јако, гласно и расно!

„Исто је“ – зар није? – „певати и умирати“! Како је пјевао, тако је и живио – како је живио, тако је и умро! А живио је по принципу „свјетски, а наш“, што ће рећи – у Мађиру, у девастираном избјегличком кућерку, а по космополитским стандардима – ако ћемо одреднице људскост, боголикоост и богодоличност ружити једном туђицом која је, ипак, у себе узаптила читав космос. Живио је по канонима које је поставио у једној пјесми из те *Осама у Мађиру* која, изриком, каже: *је ли грешан/ тај што је газио траву/ а писало је не гази// клонуло лишће/ да ли се сећа птичијег пева// како је данас блату на стази/ којом више не пролази нико// кад штапом тучеш воду/ боли ли воду// има ли спаса*

оном/ који у очима зеца/ није видео ништа? Осјећате ли ту силу обзирности људске у овој пјесми, осјећате ли ту Борину дубоку, рањиву танкоћутност, видите ли да је он у очима зеца видео све и догледао најдаље докле човјек оком и срцем може да добаци?!

Искорачићу сада из књиге *Осама у Мађиру* и на тренутак одшкринути књигу *Зрно на грозду*, па рећи: Боро је, заправо, живио онако како га је његова баба научила! У поемици „*Јутра са бабом*“, у њеном шестом „пјевању“ *Боро вели: јутрос рече ми баба// БОРО СРЕЋО МОЈА/ ПО ПУТУ БОЖИЈЕМ/ И ПО ПЛАНУ БОЖИЈЕМ//И СВЕГА ЋЕ БИТИ!*

То је вјера у Бога, то је вјера у крстоваскрсни човјеков пут, шантићевски „пут Богочовјека“, то је вјера у васкрсење! То вам је ПЕВАТИ И УМИРАТИ!

Стога сада рецимо једно усрдно амин на премудре ријечи Борине бабе, прекрстимо се у име Оца и Сина и Светога Духа и измолимо: Господе Исусе Христе, Боже наш, упокој душу слуге твога, НАШЕГА Боре Капетановића!

П. С.

А сада ми дозволите да испуним обећано, јуче дато нашем великом пјеснику, а Борином и мом пријатељу Благоју Баковићу. Назвао ме је да ми, вјеровали или не, изјави саучешће због Борине смрти и ја му узвратих на исти начин. Након што ми је пола сата наизуст рецитовао Борину поезију и понављао колико је Боро „велики песник“ и колико „ми тога нисмо свесни“, рече да је јако погођен, и да, „да није у стању у којем је и да не мора сутра на дијализу, кунем ти се: сео бих у ауто и дошао на сахрану“, и да му обећам да ћу, ако напише, пјесму о Бори исту прочитати на комеморацији. Рече и ово: „Чиле, али написаћу је само ако буде права инспирација, нећу другачије (Боро би попиз... горе да му нешто скрабудим; знаш – кад оно параш џемпер: ако си узео погрешну нит, ништа – само се цепа; ако ухватиш праву нит – оно само мрмоће...“ Ове ријечи су ми сузе на очи нагнале; после њих, сложићете се, и да није написао пјесму, та непостојећа пјесма би имала исту тежину као и ова коју ћу вам сада прочитати.

Дакле, Боро, слушај пажљиво, немој да се врпољиш тамо горе:

Можете ли и ви, као и ја да чујете Бору како горе изговара: „А ј... чо'ека, шта написа...“

Мирко Вуковић
(12. 8. 2026. год.)

БОРИ КАПЕТАНОВИЋУ

Благоје Баковић

Певао си Боро као ветар,
вода, земља
спасавајући време од
безвременља

Крик човеков пуштен на
мукама
Додиривао си голијем
рукама
Ова песма сада
посвећена теби
Ниједним стихом не
долази себи

Од врта језика сав си био
вртав
Зар Капетан Брода може
бити мртав
Од тебе под земљу оде
само ивер
Тебе чека вечност, твоја
Сана ривер

Вратиће се девојке с мора
овог лета
Стотине ће Бора ићи да их
срета

Ал један је заувек нове
наде весник
Препливао Сану и постао
песник

Истином си истини гледао
у лице
Твоје име од сад носиће
улице

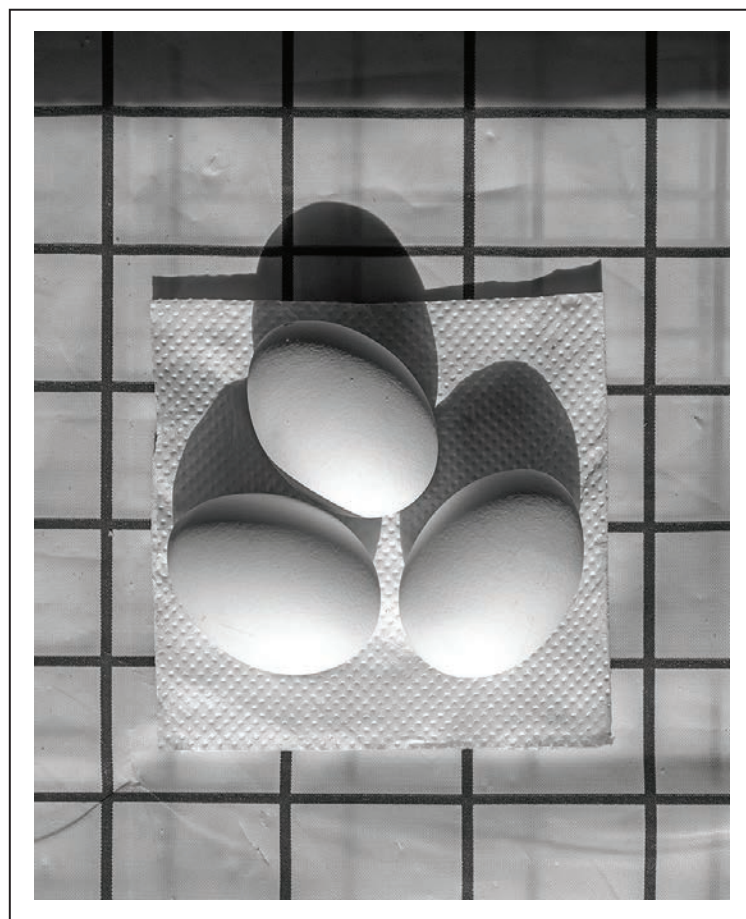
За те Капетане нема
више зиме
Сад врх Хималаја носи
твоје име

Чудим се, док време
илузије дрби,
час пре тај врх твоје име
доби

И питам се у чему је твог
одласка сврха
Кад си нас и досад гледао
са врха

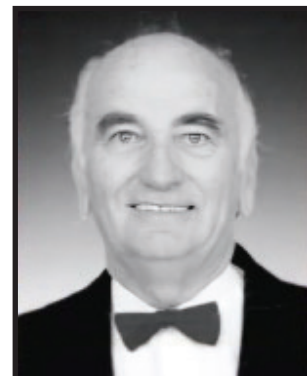
Сад сироте ствари и твој
непраг кућни
Сад твоје Богатство
гледају имућни

Јер ти си у злато
претворио ране
Већи и од себе Боро
Капетане

Jaja

СВЕТОЗАР СВЕТО ПУЦАР (1933–2026)

БИЛО ЈЕДНОМ ЈЕДНО ПУЦАРОВО ВРИЈЕМЕ

(Последње слово Светозару Свети Пуцару)

Поштована ожалошћена породице Пуцар, часни оци Српске православне цркве, поштовани пријатељи, родбино и сви ви који сте се данас окупили да испратите Светозара Пуцара.

Нема тог говора који може казати више од вашег присуства у оволиком броју. Само ваше присуство већ је рјечитије од многих ријечи: оно свједочи о поштовању које је Светозар Пуцар уживао и о трагу који је оставио међу људима.

Нема ријеке без ушћа, као што ни људски живот нема трајања без свога земаљског завршетка. Ипак, има живота чије се ушће не губи у тишини, него наставља да тече кроз дјело, сјећање и људе који су тим животом били дотакнути.

У Библији је записано: „Свему има вријеме и сваком послу под небом има вријеме. Има вријеме кад се рађа, и вријеме кад се сади и вријеме кад се чупа посађено.“ Наш народ би рекао: „Све у своје вријеме.“

И ево, дошло је вријеме да се окупимо и одамо дужну пошту једном добром и честитом човјеку, прагаоцу и ствараоцу, књижевнику и новинару, друштвено-политичком раднику, учитељу, професору, приповједачу и романописцу, брижном оцу и дједу. Човјеку који је вишедеценијским радом и богатим стваралачким опусом оставио неизбрисив траг у културном животу Бање Луке, Крајине, некадашње заједничке државе и Републике Српске.

Окупили смо се и да ожалошћеној породици искажемо наше искрено саосјећање. Да стиском руке, загрљајем и ријечима утјехе бар мало будемо уз њих у овим најтежим тренуцима растанка. Знамо да се породични губитак не може измјерити туђим ријечима нити ублажити нашим присуством, али знамо и да човјеку у часу бола значи сазнање да у својој жалости није сам.

Ожалошћеној породици желимо снагу да поднесе овај велики губитак и да, уз бол растанка, с поносом чува успомену на човјека којег је имала за супруга, оца, дједа и ослонац.

Светозар Свето Пуцар рођен је 28. јула 1933. године у Грахову. Био је познат и признат професор књижевности и српскохрватског језика, књижевник, књижевни, позоришни и ликовни критичар, те аутор више публицистичких књига, студија, есеја, предговора, поговора, осврта, приказа и рецензија. Предано је обављао бројне одговорне дужности у образовању, култури, новинарству и издаваштву.

Завршио је Учитељску школу, потом Вишу педагошку школу и Филозофски факултет, на Групи за српски језик и југославенску књижевност. Радио је као учитељ, наставник, професор, помоћник директора и директор школе, управник ђачког дома, директор Трговине и „Глас комерца“, директор и одговорни уредник Издавачке дјелатности „Глас“, секретар Самоуправне интересне заједнице Бања Лука, одговорни уредник издавачке куће „Просвета“ у Београду и главни и одговорни уредник „Новог гласа“ у Бањој Луци.

Обављао је и дужност одговорног уредника Јавног новинско-издавачког предузећа „Просветни преглед“ из Београда, у дописништву за Републику Српску у Бањој Луци, као и дужност главног и одговорног уредника издавачке куће „Мост принт“ у Поповима код Бијељине. У том периоду, а нарочито у вријеме рада на школској лектури, често смо се дружили и интензивно сарађивали.

Обављао је и низ значајних друштвених функција: био је посланик Културно-просвјетног вијећа Скупштине БиХ, члан Комисије за представке и притужбе свих вијећа Скупштине БиХ, члан Кадровске комисије, предсједник Предсједништва Републичког СИЗ-а културе БиХ, те предсједник и члан Савјета за просвјету и културу Бања Лука. Био је и члан Управног одбора „Глас српски – графика“ и Надзорног одбора „Глас српски – трговина“.

Писана ријеч, новине и књиге били су његово свето тројство. Објавио је више од хиљаду радова из књижевне, позоришне, филмске и ликовне критике, есејистике, образовања и културе, као и бројне записе, полемичке расправе, репортаже, интервјуе и фељтоне.

Био је аутор и коаутор више студија и књига, међу којима су *Развој бањалучке културе, Рад стручних и управних органа у школи, Опет и поново о Кочићу и са Кочићем* (1996) и студија „Дуборезбарија“ Николе Милуновића, његовог земљака, објављена на српском и енглеском језику.

Публиковао је и више студија, међу којима „Револуционарно дјело Митра Трифуновића Уче“ и „Историја школства“, као и друге радове.

Као коаутор објавио је више књига, међу којима *Фотомонографију Бање Луке*, у дијелу који се односи на просвјету и културу, затим *Лучоноше* и *О школи с љубављу*.

Уредио је и приредио више дјела школске лектуре, међу којима *Орлови рано лете* Бранка Ћопића, *Вуков гај* Петра Кочића, *Избор из приповиједака о дјец* Иве Андрића, *Робинсон Крус* Данијела Дефоа, *Народне приповијетке* и друга дјела.

Аутор је запажених хроничарско-аутобиографских романа *Мјесечина у шароликој башти*, *Било једном једно вријеме* (2012) и *Вријеме несташлука, догдодовићина и стварности* (2016), као и књиге приповиједака *Напета напрегнутост* (2024).

Био је члан Савеза књижевника Југославије, Удружења књижевника Србије, Удружења књижевника Републике Српске, Међународног удружења новинара и Удружења новинара Републике Српске.

За свој рад добио је више јавних признања, похвала, диплома и награда, међу којима Орден заслуга за народ са сребрном звијездом и Орден рада са златним вијенцем.

Са супругом Росом, учитељицом која је читав радни вијек провела у учионици и свом позиву приступала с дубоким поштовањем, Свето је у срећном браку провео више од шездесет година. Заједно су подигли и школовали двоје дјеце, кћерку Весну и сина Миљкана. Они ће, са својим породицама, чувати трајну успомену на драгог оца и дједа, а њихови потомци памтиће ко су им били преци и какве су вриједности иза себе оставили.

Драги наш Светозаре,

У праву си: било једном једно вријеме. БИЛО ЈЕДНОМ ЈЕДНО ПУЦАРОВО ВРИЈЕМЕ. Твоје вријеме, које си обиљежио на најбољи начин и у којем си оставио неизбрисив траг. Зато се с правом може рећи да ти ниси отишао: само си се преселио у сјећање свих овдје присутних и свих оних који су те познавали и с тобом сарађивали, а посебно у сјећање твојих потомака. И ту ћеш остати док је њих и док је нас.

Ако знамо да је живот борба осуђена на пораз, као и то да живот није ништа друго до путовање до оног свијета, онда ћемо лакше прихватити тренутак када се човјек растаје са овим свијетом и пресељава у наша сјећања. Ту остаје док је оних који га се сјећају. Твој одлазак јесте немјерљив породични губитак, али и велики губитак за културну, посебно књижевну и новинарску сцену крајишког поднебља.

Природно је да човјек жели да дуже траје кроз своја добра дјела. Треба, притом, знати да само оно што оставимо другима живи дуже од нас. И не заборавимо: после смрти се и рађа и умире. Ко се после смрти роди у сјећању и дјелу, живи дуже. Кроз своје дјело живи и после живота. Ти си један од оних који настављају да живе – човјек којег има и кад га нема, јер остаје у ономе што је створио и у онима који га памте.

На крају, моје искрене молитве за покој твоје душе нека се придруже молитвама твојих драгих и милих и молитвама свих овдје присутних. Господа молимо да твојој души подари мир и покој, да је настани тамо гдје праведници почивају и да ти дарује мјесто у Царству небеском.

Почивај у миру, драги наш Свето. Нека ти је лака земља. Мир твојој души, а за све што си учинио и оставио иза себе – вјечна ти слава и хвала. Амин.

Живко Вујић
(Бања Лука, 2. 9. 2026)

